

ସାହିତ୍ୟ ସିନ୍ଧୁ

(ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ)

ପ୍ରକାଶକ

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

ସାହିତ୍ୟ ସିନ୍ଧୁ

(ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀ)

ଓଡ଼ିଶା ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ

© ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

ସଂପାଦନାମଣ୍ଡଳୀ :

ଡ. ବାବାଜୀ ଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ (ସମୀକ୍ଷକ)

ଡ. ବସନ୍ତ କୁମାର ପଣ୍ଡା

ଅରୁଣା ରାୟ

ଡ. ମୀନାକ୍ଷୀ ଦାସ

ଡ. ଗଣେଶ୍ୱର ସ୍ୱାଇଁ

ସଂଯୋଜନା :

ଡ. ସଞ୍ଜୁଲତା ପାତ୍ର

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ :

୨୦୧୩

ଆର୍ଟ୍‌ପୁଲ :

ଶ୍ରୀ ଜେରକ୍ଷୁ ଆଣ୍ଡ ଅଫ୍‌ସେଟ

ବଜ୍ରକବାଟି ରୋଡ୍, କଟକ-୧

ମୁଦ୍ରଣ :

ମୂଲ୍ୟ : ଟ.

ଭୂମିକା

ସର୍ବଭାରତୀୟ ଶିକ୍ଷଣ ଧାରା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମ ରାଜ୍ୟର ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଆଦିକୁ ସମତୁଲ ସ୍ତରକୁ ଉନ୍ନୀତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସାଧାରଣତଃ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥାଏ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର-୨୦୦୫ ଏବଂ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର-୨୦୦୭ ଅନୁସରଣରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀର ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏହି ପ୍ରଥମ ଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି । ଭାଷାଜ୍ଞାନ ଆହରଣରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି, ମାତୃଭାଷା ପଠନରେ ଅନୁରାଗ ସୃଷ୍ଟି, ପ୍ରତିନିଧିସ୍ଥାନୀୟ କବି, ଲେଖକମାନଙ୍କର କୃତି ମାଧ୍ୟମରେ ମାନବୀୟ ମୂଲ୍ୟବୋଧଗୁଡ଼ିକର ଆକଳନ ଭଳି ଦିଗଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରମୁଖ ଦୃଷ୍ଟିଦେଇ ‘ସାହିତ୍ୟ ସିନ୍ଧୁ’ ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି । ଏହାର ସଂପାଦନା ମଣ୍ଡଳୀ, ସଂଯୋଜିକା ଏବଂ ସିଲାଇସ୍ କମିଟିର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପରିଷଦ ତରଫରୁ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବା ସହିତ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷକ ତଥା ଅଭିଭାବକ, ପାଠକମାନଙ୍କ ସୁଚିନ୍ତିତ ପରାମର୍ଶ ଏବଂ ରଚନାତ୍ମକ ମତାମତକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣ ନିମନ୍ତେ ଆହ୍ୱାନ କରୁଛି ।

ସଭାପତି

ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ପରିଷଦ, ଓଡ଼ିଶା

ଆଦ୍ୟଭାଷ

ଜାତୀୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର - ୨୦୦୫ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ଆଧାର - ୨୦୦୭ରେ ଅନୁମୋଦିତ ନିୟମାନୁଯାୟୀ ଦଶମ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଥମ ଭାଷା ଓଡ଼ିଆର ବିଶଦ ପାଠ୍ୟ ନିମନ୍ତେ 'ସାହିତ୍ୟ ସିନ୍ଧୁ' ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଅଛି । ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ପାଠଦାନକୁ ସହଜ ଓ ଆକର୍ଷଣୀୟ କରିବା ଏବଂ ମାଧ୍ୟମିକ ସ୍ତରରେ ଭାଷାଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ କୌଶଳ ପଠନ ଓ ଲିଖନରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦକ୍ଷତା ବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକଟିକୁ ଶିକ୍ଷଣ କାର୍ଯ୍ୟଧାରାଭିତ୍ତିକ କରାଯାଇଛି । ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷାନୀତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ମାନଦଣ୍ଡକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିବା କବି ଲେଖକମାନଙ୍କର ରଚନା ଚୟନ ଓ ସଂପାଦନା କରାଯାଇଛି । ଏ ସବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକର ପାଠଦାନ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷକ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀମାନେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମନରେ ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗ ଓ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରୀତି ଉଦ୍ରେକ କରିପାରିବେ । ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ରସବୋଧ ଆନୟନ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ସମୁଚିତ ଶିକ୍ଷାଦାନ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ସେମାନେ ଏ ଦିଗରେ ଯଥାର୍ଥରୂପେ ଯତ୍ନବାନ ହେଲେ ଆମର ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ ।

ସଂପାଦନାମଣ୍ଡଳୀ

ପ୍ରସଙ୍ଗ	କବି/ଲେଖକ	ପୃଷ୍ଠା
ପଦ୍ୟ		
୧. ମାନଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ମହାନତା	ସାରଳା ଦାସ	୧
୨. ରାଘବଙ୍କ ଲଙ୍କା ଯାତ୍ରାନୁକୂଳ	ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ	୬
୩. ଚିଲିକାରେ ସାୟନ୍ତନ	ରାଧାନାଥ ରାୟ	୧୧
୪. ମଙ୍ଗଳେ ଅଇଲା ଉଷା	ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର	୧୭
୫. ଜାଗ ବନ୍ଧନହରା	ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ	୨୪
୬. ସର୍ବସହା ମାଟି	ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭା ଦେବୀ	୨୯
ଗଦ୍ୟ		
୭. ଜନ୍ମଭୂମି	କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ	୩୪
୮. ସଭ୍ୟତା ଓ ବିଜ୍ଞାନ	ବଂଶୀଧର ସାମନ୍ତରାୟ	୪୩
୯. ମାତୃଭାଷା ଓ ଲୋକଶିକ୍ଷା	ଗୋଲୋକବିହାରୀ ଧଳ	୫୨
୧୦. ନରେନ୍ଦ୍ର ବିବେକାନନ୍ଦ	ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତି	୬୧
୧୧. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ କଥା	ପ୍ରସ୍ତୁତି: ସିଲାବସ୍ କମିଟି	୭୩
ଗଳ୍ପ		
୧୨. କଳିଯୁଗର ସମାପ୍ତି ଏବଂ ମିଶ୍ରବାବୁ	ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେହେରା	୮୭
୧୩. କାଳର କପୋଳ ତଳେ	ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ	୯୪
୧୪. ବେଲ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ବଟବୃକ୍ଷ	ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ	୧୦୦
ଏକାଙ୍କିକା		
୧୫. ସୁର ସୁନ୍ଦରୀ	ସରଳା ଦେବୀ	୧୦୯
୧୬. କୋଶାଳି	ଭଞ୍ଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ	୧୨୫

ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ

ପ୍ରାକ୍ କଥନ :

ଆମେ ଭାରତବାସୀ ଭାରତକୁ ଏକ ସାର୍ବଭୌମ, ସମାଜବାଦୀ, ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ, ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ରୂପେ ଗଠନ କରିବା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ ନେଇ ଓ ଏହାର ସମସ୍ତ ନାଗରିକଙ୍କୁ

- ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ନ୍ୟାୟ;
- ଚିନ୍ତା, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି, ପ୍ରତ୍ୟୟ, ଧର୍ମାତ୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ଉପାସନାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା;
- ସ୍ଥିତି ଓ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗର ସମାନତାର ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ତଥା
- ବ୍ୟକ୍ତି ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଐକ୍ୟ ଓ ସଂହତି ନିଶ୍ଚିତ କରି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭ୍ରାତୃଭାବ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ

ଏହି ୧୯୪୯ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ୨୬ ତାରିଖ ଦିନ

ଆମର ସଂବିଧାନ ପ୍ରଣୟନ ସଭାରେ ଏତଦ୍ୱାରା

ଏହି ସମ୍ବିଧାନକୁ ଗ୍ରହଣ ଓ ପ୍ରଣୟନ କରୁଅଛୁ ଏବଂ ଆମ ନିଜକୁ ଅର୍ପଣ କରୁଅଛୁ ।

ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ (କ)

୫୧ (କ) ଧାରା : ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ -

- (କ) ସମ୍ବିଧାନକୁ ମାନି ଚଳିବା ଏବଂ ଏହାର ଆଦର୍ଶ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ଜାତୀୟ ପତାକା ଓ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା;
- (ଖ) ଯେଉଁସବୁ ମହନୀୟ ଆଦର୍ଶ ଆମ ଜାତୀୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିଥିଲା, ତାହାକୁ ସ୍ମରଣ ଓ ଅନୁସରଣ କରିବା;
- (ଗ) ଭାରତର ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱ, ଏକତା ଓ ସଂହତି ବଜାୟ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବା;
- (ଘ) ଦେଶର ପ୍ରତିରକ୍ଷା କରିବା ଓ ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ଜାତୀୟ ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବା;
- (ଙ) ଧର୍ମଗତ, ଭାଷାଗତ ଏବଂ ଆଞ୍ଚଳିକ କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ବିଭିନ୍ନତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଭାରତର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଐକ୍ୟ ଓ ଭ୍ରାତୃଭାବ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ଏବଂ ନାରୀଜାତିର ମର୍ଯ୍ୟାଦାହାନିସୂଚକ ବ୍ୟବହାର ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା;
- (ଚ) ଆମର ସଂସ୍କୃତିର ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଐତିହ୍ୟକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବା;
- (ଛ) ଅରଣ୍ୟ, ହ୍ରଦ, ନଦୀ, ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ସମେତ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ଓ ଉନ୍ନତି କରିବା ଏବଂ ଜୀବଜଗତ ପ୍ରତି ଅନୁକମ୍ପା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା;
- (ଜ) ବୈଜ୍ଞାନିକ ମନୋଭାବ, ମାନବବାଦ ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧିତ ଓ ସଂସ୍କାର ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରିବା;
- (ଝ) ସର୍ବସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ଓ ହିଂସା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା;
- (ଞ) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସମଷ୍ଟିଗତ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନା କରିବା, ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଆମ ଦେଶ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଓ କୃତିତ୍ୱର ଉଚ୍ଚତର ସୋପାନକୁ ଅବିରତ ଉନ୍ନତି କରିପାରିବ;
- (ଟ) ମାତା ବା ପିତା ବା ଅଭିଭାବକ, ତାଙ୍କର ଛଅ ବର୍ଷରୁ ଚଉଦ ବର୍ଷ ବୟସ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସନ୍ତାନ ବା ପାଳିତଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାଲାଭର ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇ ଦେବା ।

ମାନଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ମହାନତା

● ସାରଳା ଦାସ
(ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ)

କବି ପରିଚୟ :

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରିଥିବା ପ୍ରଖ୍ୟାତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶୁଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ ଆଦିକବି ରୂପେ ପରିଚିତ । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ବ୍ୟାସଦେବ ମହାଭାରତ ଲେଖିବାଭଳି ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ସାରଳା ଦାସ ମହାଭାରତ ଲେଖିଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ କେହି କେହି ଉତ୍କଳ-ବ୍ୟାସ ରୂପେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଥାନ୍ତି । ଅଧିକତ୍ରୁ ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ ଓଡ଼ିଶାର ମାଟି, ପାଣି, ପବନ, ପ୍ରକୃତି ଓ ମଣିଷ ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଗାଥା କଳାତ୍ମକଭାବେ ପରିବେଷିତ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ‘ମାଟିର ମହାକବି’ ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ସେ ସୁର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜା କପିଳେନ୍ଦ୍ରଦେବଙ୍କ ସମକାଳ ଅର୍ଥାତ୍ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଝଙ୍କଡ଼ ଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ସେବାକରି ସେ କାବ୍ୟ ରଚନା ପାଇଁ ଶକ୍ତି ପାଇଥିବାରୁ ନିଜକୁ ସାରଳା ଦାସ ରୂପେ ପରିଚୟ କରାଇଅଛନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ତାଙ୍କ ନାମ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ପରିଡ଼ା ଥିବା କୁହାଯାଏ । ସେ ମହାଭାରତ, ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ, ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ଭଳି ପୁରାଣ ରଚନା କରି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ବିରୋଧୀ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପାଞ୍ଚ ଶିଶୁପୁତ୍ରଙ୍କ ନିଧନରେ ମହାମାନୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମନର ବ୍ୟାକୁଳତା, ପିତୃସ୍ତୁଲଭ ହୃଦୟର ପରିଚୟ ଓ ବିଳାପ, ବଂଶରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଆକୁଳତା, ନିଷ୍ଠାପ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପାଇଁ ଗୁରୁପୁତ୍ର ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କୁ ଚିରଦ୍ୱାର ପ୍ରଭୃତି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଚାରିତ୍ରିକ ମହାନତା ପ୍ରତିପାଦିତ । ଏହି ପଠ୍ୟାଂଶଟି ‘କାଳଶିକା ପର୍ବ’ ରୁ ଗୃହୀତ ।

ଦୃବକ୍ଷ ବୋଇଲା ସ୍ୱାମୀ ଶୁଣିମା ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଅଶସ୍ତ୍ରମା ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ମୁଣ୍ଡଛେଦି ଆଶଇ ଭାର କରି ।
ନୟନ ଫେଡ଼ି ରାଜା ଚାହିଁଲା ମାନଗୋବିନ୍ଦ
ପାଣ୍ଡବନ୍ତ ପ୍ରାୟେ ବୁଝି ମନେଶ ସାନନ୍ଦ ।
ସାଧୁ ସାଧୁ ଅଶସ୍ତ୍ରମା ବୋଲି ମାନଗୋବିନ୍ଦ ପ୍ରଶଂସି
ତୋତେ ସେନାପତି ନ କରି ଅଗାଧ ସମୋଦ୍ରେ ଗଲି ଭାସି ।
ହରାଇ କରି ପଛେ ଶିଖିଲି ମୁଁ ବୁଦ୍ଧି
ପାଦେଶ ଟାଳିଲି ମୁଁ ଯେତେକ ସଂପ୍ରୟ ।

ବାଲୁତ କାଳହୁଁ ଯାହାକୁ ପାଇଲଇଁ ସାଖି
 ଚିହ୍ନି ନୁଆରିଲି ମୁଁ ତାକୁ ହୋଇଲି ନିରିମାଖି ।
 ଅନେକ ଉତସଲ୍ୟ ଦେଖିଣ ଧୃତିରାଷ୍ଟ୍ର
 ଛାମୁରେ ନେଇ ପକାଇଲା ପାଞ୍ଚକରି ମୁଣ୍ଡଗୋଟି ।
 ବୋଲଇ ଅଶସ୍ତ୍ରମା ଶୁଣ ହୋ ଦ୍ଵିଯୋଧନ
 ପିତାର ଶତ୍ରୁ ଯେଟି ଧୃଷ୍ଣ ଯେ ଦୁ୍ୟମନ ।
 ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଦ୍ଵିଯୋଧନ ରାୟେ
 ବୋଇଲେ ବେଗେ ଦଣ୍ଡଛତ୍ର ଧର ତୁ ରାଜାୟେ ।
 ଦେଖିଣ ବୋଇଲା ଚିହ୍ନି ଯେ କୁମାର ଦୃଦସ
 ପାଣ୍ଡବେ ନୋହନ୍ତି ଯେ ଦ୍ରୋପତୀ ପାଞ୍ଚବସ ।
 ରଜନୀ ପ୍ରଭାତରେ ଦେଖିଲା ଧୃତିରାଷ୍ଟ୍ର
 ପାଞ୍ଚାଳୀ କୁମରଂକର ଶିର ପାଞ୍ଚଗୋଟି ।
 ମୃଚ୍ଛାଗତ ହୋଇଲା ଦେଖି ମାନଗୋବିନ୍ଦ
 ହା ହା ଦଇବ ବୋଲି କପୋଳେ କରଧ୍ଵନ ।
 ଆହୋ ଅଶସ୍ତ୍ରମା ଆଦିହୁଁ ଅରୁ ନଷ୍ଟ
 ତୋହୋର ପ୍ରକୃତି ଜାଣି ମୁଁ ନ ବାନ୍ଧିଲି ମୁକୁଟ ।
 ସମର ଶେଷକାଳେ ମୋତେ ଯେ କଲୁ ଯେହା
 ବାଲୁତ ବଧ ଦୋଷେ କଲୁ ରେ ପାମର ଦୋରେହା ।
 ଅଭିମନ୍ୟୁ ମଲା ଘଟଊକ୍ତ ନାଶଗଲା
 ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁମାରହିଁ ପଡ଼ିଲା ବଂଶହିଁ ସରିଲା ।
 ଯେହାନ୍ତ ରଖିଲି ମୁଁ ବଂଶରକ୍ଷାର ନିମନ୍ତେ
 ଗତ ଆଗତ ବୁଢ଼ିଲା ଯେ ତୋହୋର କୃତ୍ୟେ ।
 ଭୋ ଦଇବ ସନ୍ତାନ କଳପତରୁଁ ଯେ ବୋଲ ବୋଲି
 ଅଶସ୍ତ୍ରମା ପ୍ରସନ୍ନେ ଗତ ଆଗତ ଦୁଇକୁଳ ବୁଢ଼ାଇଲି ।
 ତୋହୋର ମୁଖ ପୁଣ ମୁଁ ନ ଚାହିଁ ରେ ଦୋରେହା
 ବଂଶ ନିଅଂଶ କଲୁରେ ମୋହୋର ମୁଖ ତୁ ନ ଚାହାଁ ।
 ପଞ୍ଚୁଭୂତ ଆତ୍ମା କିମ୍ପେ ଅଛି ହୋ ନିର୍ଲଜ
 ଯେ ପଞ୍ଚୁ ପୁଅଂକ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି କିମ୍ପେ ନୁହଇ ଦହିଜ ।
 ପାଞ୍ଚକରି ମୁଣ୍ଡ ଦିଅ ମୋହୋରି କୋଳାଗ୍ରତେ
 କୋଳ କରି ଧରି ମୁଁ ହୋଇବି କିନା ମୁକତେ ।
 ଦ୍ଵିଯୋଧନ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ଦୃଦସ ସତ୍ଵର
 ରାଜା କୋଳେ ଦିଲା ନେଇ ପଞ୍ଚବଛ ଶିର ।
 ପାଞ୍ଚକରି ମୁଣ୍ଡ କୋଳେ ଦେଖିଣ ଧୃତିରାଷ୍ଟ୍ର
 ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜିଲା ମୃଧୁନା ଗଲା ଫାଟି ।

ସୂଚନା :

ଦୃଦକ୍ଷ – ଗାନ୍ଧାରୀ ଶହେ ପୁଅ ଜନ୍ମ କଲାପରେ ଏକଦା ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳରେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ଗାନ୍ଧାର ବଂଶକୁ କାରଣ ହେବାପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଓ ଝିଅ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ରଖିଲେ । ଫଳତଃ ‘ଦୃଦକ୍ଷ ଦୃଶିଲା’ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେକ ବେନି’ । ଯେମନ୍ତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ଯେକ ଉତ୍ତର ଶତେପୁତ୍ର ।’ (ଆଦିପର୍ବ - ପୃ- ୨୪୬, ସଂପାଦନା- ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି) ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଏକଶହ ଏକ ପୁତ୍ର ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା । ଏ ସମସ୍ତଙ୍କ ନାଁ ‘ଦୁ’ ବର୍ଣ୍ଣ ଆରମ୍ଭ ନିୟମରେ କରାଯାଇଛି ।

ମାନଗୋବିନ୍ଦ	- ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ	ରାୟେ	- ରାଜା
ଦଣ୍ଡଧାରୀ	- ରାଜା (ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ)	ଦଣ୍ଡ ଛତ୍ର	- ଶାସନ ଭାର
ଅଶସ୍ତ୍ରମା	- ଗୁରୁଦ୍ରୋଣଙ୍କ ପୁତ୍ର (ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମା)	ଦ୍ରୋପତୀ	- ଦ୍ରୌପଦୀ
ପାଣ୍ଡବନ୍ତ	- ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ	ପାଞ୍ଚ ବସ	- ପାଞ୍ଚପୁତ୍ର
ସାନନ୍ଦ	- ଆନନ୍ଦର ସହିତ	ପାଞ୍ଚାଳୀ	- ପାଞ୍ଚାଳ ରାଜକନ୍ୟା (ଦ୍ରୌପଦୀ)
ଭାରକରି	- ବହନକରି	କରଧୂୟ	- କରଦୂୟ
ଫେଡ଼ି	- ଖୋଲି	ଆଦିହୁଁ	- ପ୍ରଥମରୁ
ପ୍ରଶଂସି	- ପ୍ରଶଂସାକରି	ପାମର	- ପାପୀ
ସମୋଦ୍ରେ	- ସମୁଦ୍ରେ	ଦୋରେହା	- ଦ୍ରୋହୀ
ଅଗାଦ	- ଅଗାଧ	ଅଭିମନ୍ୟୁ	- ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପୁତ୍ର
ୟେଡ଼େକ	- ଏତେବଡ଼	ଘଟଈକ୍ରତ	- ଘଟୋକ୍ରତ (ଭୀମଙ୍କ ପୁତ୍ର)
ସଂପ୍ରଧୁ	- ସମୃଦ୍ଧି, ସମ୍ପତ୍ତି	ଲକ୍ଷ୍ମଣକୁମାର	- ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପୁତ୍ର
ଚିହ୍ନି ନୁଆରିଲି	- ଚିହ୍ନି ନ ପାରିଲି	ୟେହାନ୍ତ	- ଏମାନଙ୍କୁ
ନିରିମାଣି	- ଅସହାୟ	କଳପତରୁ	- କଳ୍ପବୃକ୍ଷ
ଉତସଲ୍ୟ	- ଉଲ୍ଲାସ	ନିଅଂଶ	- ଉତରାଧିକାରୀ ଶୂନ୍ୟ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର	- ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର (ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ)	ପଞ୍ଚଭୂତ	- ପୃଥିବୀ, ଆକାଶ, ବାୟୁ, ଜଳ, ଅଗ୍ନି
ଛାମୁରେ	- ସମ୍ମୁଖରେ	ଦହିଜ	- ପୋଡ଼ିଯିବା
ଦ୍ୱିଯୋଧନ	- ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ	ମୃଧୁନା	- ମୂର୍ଖିନା (ମୁଣ୍ଡ)
ୟେଟି	- ଏହି		
ଧୃଷ୍ଣ ଯେ ଦୁ୍ୟମନ	- ଧୃଷ୍ଣଦୁ୍ୟମ୍ନ (ଦୁପଦଙ୍କ ପୁତ୍ର)		

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ଏକପଦରେ ପ୍ରକାଶ କର ।
- ରାବଣଙ୍କ ପୁତ୍ର -
ପବନର ପୁତ୍ର -
ବିନତାଙ୍କ ପୁତ୍ର -
ଦଶରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର -
ସୁମିତ୍ରାଙ୍କ ପୁତ୍ର -
କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର -
୨. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ଶିର, ରଜନୀ, ପ୍ରଭାତ, ଶତ୍ରୁ, ସମର
୩. ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ ସହ ସମାସର ନାମ ଲେଖ ।
ନିର୍ଲଜ୍ଜ, ଦଣ୍ଡଧାରୀ, ସାନନ୍ଦ
୪. ପଠିତ କବିତା ଅବଲମ୍ବନରେ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।
(କ) ପାଦେଶ ଚାଲିଲି ମୁଁ ଯେତେକ _____ ।
(ଖ) ପାଣ୍ଡବେ ନୋହୁଛି ଯେ ଦ୍ରୋପତୀ _____ ।
(ଗ) ଅଭିମନ୍ୟୁ ମଲା _____ ନାଶଗଲା ।
(ଘ) _____ ବିସର୍ଜିଲା ମୃଧୁନା ଗଲା ଫାଟି ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୫. ମାନଗୋବିନ୍ଦ କିଏ ?
୬. ଦୃଦକ୍ଷ ମାନଗୋବିନ୍ଦଙ୍କୁ କି ବାଉଁଶ ଦେଇଥିଲେ ?
୭. ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସି ହେଲେ କାହିଁକି ?
୮. ମାନଗୋବିନ୍ଦ ଅଶସ୍ତ୍ରମାଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିବା ପାଦ ଦୁଇଟି କବିତାରୁ ବାଛି ଲେଖ ।
୯. ଧୃଷ୍ଣଦ୍ୟୁମ୍ନ କିଏ ? ସେ କାହାର ଶତ୍ରୁ ଥିଲେ ?
୧୦. ଅଶସ୍ତ୍ରମା ଭାର ଦେଖି ଦୃଦକ୍ଷ କ'ଣ କହିଲେ ?
୧୧. ଘଟୋକ୍ତଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ କ'ଣ ?

୧୨. ପଞ୍ଚଭୂତ କାହାକୁ କହନ୍ତି ?
୧୩. ମାନଗୋବିନ୍ଦ କାହିଁକି ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ?
୧୪. ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ କିପରି ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜନ କଲେ ?
୧୫. ପଠିତ କବିତାଟି ସାରଳା ମହାଭାରତର କେଉଁ ପର୍ବରୁ ଆସିଛି ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ :

୧୬. ହରାଇ କରି ପଛେ ଶିଖିଲି ମୁଁ ବୁଦ୍ଧି
ପାଦେଶ ଚାଲିଲି ମୁଁ ଯେତେକ ସଂପ୍ରଧି ।
୧୭. ଯେହାନ୍ତ ରଖିଲି ମୁଁ ବଂଶରକ୍ଷାର ନିମନ୍ତେ
ଗତ ଆଗତ ବୁଢ଼ିଲା ଯେ ତୋହୋର କୃତେୟ ।
୧୮. ପାଞ୍ଚକରି ମୁଣ୍ଡକୋଳେ ଦେଖିଣ ଧୃତିରାଷ୍ଟ୍ର
ପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜିଲା ମୃଧୁନା ଗଲା ଫାଟି ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧୯. ପଠିତ କବିତା ଅନୁସରଣରେ ମାନଗୋବିନ୍ଦଙ୍କ ମହାନତା ପ୍ରତିପାଦନ କର ।
୨୦. ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଗୁରୁପୁତ୍ର ଅଶ୍ୱତ୍ଥାମାଙ୍କୁ ଉତ୍ସ୍ନା କରିବାର କାରଣ ଆଲୋଚନା କର ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୨୧. ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କୃତି ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଖାଅ ।
୨୨. ମହାଭାରତର ଅଠରଟି ପର୍ବର ନାମ ସଂଗ୍ରହ କର ।
୨୩. ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ପ୍ରତି ତୁମ ମନରେ ଥିବା ଧାରଣା କବିତା ପଢ଼ିବା ପରେ କିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ତାହା ଲେଖ ।

ରାଘବଙ୍କ ଲଙ୍କା ଯାତ୍ରାମୁକୁଳ

● ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ
(ସପ୍ତଦଶ-ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ)

କବି ପରିଚୟ :

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ବଳିଷ୍ଠ କବିତ୍ୱ ପାଇଁ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ କବିସମ୍ରାଟ ଭାବେ ପରିଚିତ । ସେ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଭଞ୍ଜନଗରର ଅନତିଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଘୁମୁସର ରାଜବଂଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ରାମ ତାରକ ମନ୍ତ୍ର ଜପ କରି କବିତ୍ୱ ଶକ୍ତି ଲାଭ କରିଥିଲେ । କୋଟିହୁଣ୍ଡାଞ୍ଜ ସୁନ୍ଦରୀ, ଲାବଣ୍ୟବତୀ, ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ, ରସିକ ହାରାବଳୀ, ପ୍ରେମ ସୁଧାନିଧି, ସୁଭଦ୍ରା ପରିଣୟ, କଳା କଉତୁକ, ଛାନ୍ଦଭୂଷଣ ଆଦି କାବ୍ୟ, ରସପଞ୍ଚକ ଭଳି ଗୀତାତ୍ମକ ଆଲଂକାରିକ କୃତି ଓ ଗୀତାଭିଧାନ ନାମକ ପଦ୍ୟାତ୍ମକ ଶବ୍ଦକୋଷ ଉପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଲଙ୍କାରମନସ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଏବଂ କବିତ୍ୱାତ୍ମକ କାଳକର୍ମୀ କୃତି । ତାଙ୍କ ରଚିତ ଚଉପଦୀ ଓ ଚଉତିଶା ଓଡ଼ିଆ ଗୀତି-କବିତା ଧାରାରେ ଅପରୂପ ସୃଷ୍ଟି ରୂପେ ବିବେଚିତ ହେଉଛି ।

‘ରାଘବଙ୍କ ଲଙ୍କା ଯାତ୍ରାମୁକୁଳ’ କବିତାର ପାଠ୍ୟ କବିଙ୍କ ‘ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ’ କାବ୍ୟର ଚାଳିଶ ଛାନ୍ଦରୁ ଆନୀତ । ରାମ-କାବ୍ୟ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ବାଉନଛାନ୍ଦ ବିଶିଷ୍ଟ ରଚନା । ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ‘ବ’ ଆଦ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ ନିୟମରେ ରଚିତ । ଲଙ୍କାର ରାବଣ ଦ୍ୱାରା ଅପହୃତା ସୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସମୁଦ୍ରରେ ସେତୁ ବାନ୍ଧିବା ବେଳର କଥା ଏହି କବିତାରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ ଅଲଙ୍କାରପ୍ରିୟତା, ଶବ୍ଦ ସଂଯୋଜନ କୌଶଳ ଓ ସମାଜପ୍ରତି ନୀତିନିଷ୍ଠ ବାଞ୍ଛା-ଏହି କବିତାର ଲକ୍ଷ୍ୟଶାୟୀ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ।

(ରାଗ-ଆଶାବରୀ)

ବଳିଳା ରାଘବ ଆଶା ସୀତା ପ୍ରାପତିରେ
ବିଚାରିଲେ ସିନ୍ଧୁ ପୋତି ଯିବା ପର୍ବତରେ ଯେ । ୧ ।
ବୁଢ଼ିଗଲା ପକାଇଲେ କପି ଯେତେ ଗିରି
ବୁଦ୍‌ବୁଦ ନ ଦିଶେ ଜଳ ଫି ଫି କୃତ କରି ଯେ । ୨ ।

ବିସ୍ମୟ ନିଃଶ୍ୱାସ ତେଜି ବରୁଣ ପ୍ରସନ୍ନେ
 ବିନାଶନରେ ଶୟନ ସେ ଦର୍ଭଶୟନେ ଯେ । ୩ ।
 ବୁଧେ ଶୁଣ ଅନ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଦଶଶିର
 ବରଗିଲା ସେ ଶୁକ ସାରଣ କରି ଚାର ଯେ । ୪ ।
 ବିଭୀଷଣେ କହ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା ପିତା ସରି
 ବୁଝି ନ ବୁଝି କୋପି ତା ବାଣୀ ପିତା କରି ଯେ । ୫ ।
 ବିଭୂତିକି ଭୁଞ୍ଜୁଥିଲୁ ବିଭୂତିଭୁଷଣେ
 ବଡ଼କୁଳେ ଜନନୀ ଶରଣ କି କାରଣେ ଯେ ? ୬ ।
 ବୋଲ ଅଙ୍ଗଦକୁ ପିତା ଶତ୍ରୁ ଭକ୍ତି ପୁଣ୍ୟ
 ବାଦ ରଚାଇ ପିତୃବ୍ୟ ବାହୁଡ଼ାଅ ସୈନ୍ୟ ଯେ । ୭ ।
 ବିହୀୟସେ ବିହରି ସାଗର ଜିଣି ଯାଇ
 ବର୍ତ୍ତକ ସ୍ୱରୂପ ଧୃତ କେଁ କେଁ ଚିହ୍ନେ କହି ଯେ । ୮ ।
 ବିଖ୍ୟାତ କରୁ ବିଂଶତିକର କହିବାର
 ବୋଧ ଉଭୟ ଭୟରେ ପଳାଇ ସତ୍ତ୍ୱର ଯେ । ୯ ।
 ବାହୁଡ଼ି ରାବଣେ କହି ଶୁଣ ଦେବ ରିପୁ
 ବୋଇଲା ଅନୁଜ ଯିବି ସୀତାଙ୍କୁ ସମର୍ପୁ ଯେ । ୧୦ ।
 ବଞ୍ଚିଲୁଁ ଅଙ୍ଗଦେ ଅଙ୍ଗ ଦେବାରୁ କି ଧର୍ମେ
 ବକ୍ରାଘାତ ସମ ତଳ ପ୍ରହାରିଲା ବ୍ୟୋମେ ଯେ । ୧୧ ।
 ବାଜିଥିଲେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବା ପାତାଳେ ଭଜିଥିବ
 ବିନ୍ଧ୍ୟ ଭାନୁ ତୋଷି ହେଲେ ବଞ୍ଚାଇ ଦଇବ ଯେ । ୧୨ ।
 ବଳ କେତେ ବୋଲୁଁ ବୋଲେ ଯେତେ ଶଙ୍ଖ ସେହି
 ବାରି ରାଶିରେ ଜନିତ ତେତେ ଶଙ୍ଖ ନାହିଁ ଯେ । ୧୩ ।
 ବିତରଣେ ସାଗର କି ପାଞ୍ଚ ପଚାରିଲା
 ବିହେ ରାମ କୁଶଶୟା ପ୍ରଭୃତ୍ୟଭର ଦେଲା ଯେ । ୧୪ ।
 ବିରସକୁ ମନ୍ଦ କରି ମନ୍ଦହାସ ଜନ୍ମେ ।
 ବୋଲେ କି କରିବ ଏଡ଼େ ହୀନ ପରାକ୍ରମେ ଯେ । ୧୫ ।

ସୂଚନା :

ରାଘବ	- ରାମଚନ୍ଦ୍ର	ବିହରି	- ଭ୍ରମଣ କରି
ବୁଦ୍‌ବୁଦ	- ପାଣିଫୋଟକା	ବର୍ତ୍ତକ	- ଟେଣ୍ଡେଇ/ଚିଟିଭ ପକ୍ଷୀ, ବତକ
ଫି ଫି କୃତ	- ଫିଫିକାର ଶବ୍ଦ	କେଁ କେଁ ଚିହୋ	- ଟେଣ୍ଡେଇ ଅଥବା ବତକର ଧ୍ୱନି
ବରୁଣ	- ଜଳାଧିପତି	ଧୃତ	- ଧାରଣ କରି
ବିସ୍ମଇ	- ବିସ୍ମୟରେ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାଦିତ ହୋଇ	ସଦୂର	- ଶୀଘ୍ର
ବିନାଶନରେ	- ବିନା ଅଶନରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅନାହାରରେ	ବିଂଶତିକର	- ୨୦ ହାତ ଯାହାର (ରାବଣ)
ଦର୍ଭ	- କୁଶ	ତଳ	- କରତାଳ ଏଠାରେ ଚାପୁଡ଼ା
ବୁଧେ	- ପଣ୍ଡିତମାନେ	ବିନ୍ଧ୍ୟ	- ପର୍ବତର ନାମ
ବରଗିଲା	- ପଠାଇଲା	ଜନିତ	- ଜନ୍ମିତ
ଶୁକ, ସାରଣ	- ରାବଣର ଦୁଇ ମନ୍ତ୍ରୀ	ଶଙ୍ଖ	- ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ, ଲକ୍ଷକୋଟି ସଂଖ୍ୟକ
ଚାର	- ଦୂତ	ଶଙ୍ଖ	- ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ
ବିଭୂତିଭୂଷଣ	- ଭସ୍ମ ଭୂଷଣ, ଏଠାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କଥିତ ।	ବିତରଣେ	- ପାରହେବା ପାଇଁ
ବାଦ ରଚାଇ	- କଳହ ସୃଷ୍ଟି କରି	ପାଞ୍ଚ	- ଉପାୟ
ଅଙ୍ଗଦ	- କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାର ରାଜା ବାଳୀଙ୍କ ପୁତ୍ର	ବିହେ	- ବିଧାନ କରେ
ପିତୃବ୍ୟ	- ବାପାଙ୍କର ସାନ ଭାଇ	ମନ୍ଦ	- ଅଳ୍ପ
ବିହାୟସେ	- ଆକାଶରେ	ମନ୍ଦହାସ	- ଅଳ୍ପହସ
		ବୁଧେ	- ପଣ୍ଡିତମାନେ
		କୁଶ	- ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣବିଶେଷ

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ପ୍ରତ୍ୟେକର ତିନୋଟି ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ସିନ୍ଧୁ, ପର୍ବତ, ଆକାଶ
୨. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଗଦ୍ୟରୂପ ଲେଖ ।
ପ୍ରାପତି, ଜନନୀ, ଦଇବ

୩. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ଆଶା, ନିଃଶ୍ୱାସ, ପ୍ରସନ୍ନ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଜନ୍ମ, ପୁଣ୍ୟ, ବିରସ
୪. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ନେଇ ସାର୍ଥକ ବାକ୍ୟ ରଚନା କର ।
ପିତୃବ୍ୟ, ବ୍ୟୋମ, ପ୍ରସନ୍ନ, ଅନୁଜ, ସତ୍ତ୍ୱର
୫. ସନ୍ଧିବିଚ୍ଛେଦ କର ।
ବକ୍ରାଘାତ, ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର, ନିଃଶ୍ୱାସ
୬. ବ୍ୟାସବାକ୍ୟସହ ସମାସର ନାମ ଲେଖ ।
ବିଭୂତିଭୂଷଣ, ବିଂଶତିକର, ଦେବରିପ୍ତ, ହାନପରାକ୍ରମ
୭. କେଁ କେଁ ଭଳି ଆଉ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଧ୍ୱନିମାତ୍ରିକ ଯୁଗ୍ମଶବ୍ଦ ଲେଖ ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୮. ସିନ୍ଧୁକୁ ପୋତିବା ପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କାହିଁକି ସ୍ଥିର କଲେ ?
୯. କବିତାରେ ରାଘବ ଶବ୍ଦଟି କାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ?
୧୦. ବରୁଣଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କ'ଣ କଲେ ?
୧୧. ରାବଣ ଶୁକ, ସାରଣଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭୀଷଣଙ୍କ ପାଖକୁ କି ବାର୍ତ୍ତା ପଠାଇଲେ ?
୧୨. ଅଙ୍ଗଦ ନିକଟକୁ ରାବଣ କି ସନ୍ଦେଶ ପ୍ରେରଣ କଲେ ?
୧୩. ରାବଣର ବାର୍ତ୍ତା ନେଇ ଅଙ୍ଗଦ ନିକଟକୁ କିଏ ଆସିଥିଲେ ?
୧୪. ରାବଣର ବାର୍ତ୍ତା ଶୁଣି ଅଙ୍ଗଦ କି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କଲେ ?
୧୫. ମନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ ରାବଣ ନିକଟରେ କି ଉଚ୍ଛି ପ୍ରକାଶ କଲେ ?
୧୬. ଅଙ୍ଗଦଙ୍କ ଶକ୍ତ ଚାପୁଡ଼ା ପ୍ରହାରରେ ମନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟଙ୍କର କି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା ?
୧୭. ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ସୈନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା କେତେ ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରୀଦ୍ୱୟ କଳନା କଲେ ?
୧୮. ସମୁଦ୍ର ତରିବା ନିମନ୍ତେ ରାଘବ କ'ଣ ପାଞ୍ଚୁଥିଲେ ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ :

୧୯. ବିସ୍ମୟ ନିଃଶ୍ୱାସ ତେଜି ବରୁଣ ପ୍ରସନ୍ନେ

ବିନାଶନରେ ଶୟନ ସେ ଦର୍ଭଶୟନେ ଯେ ।

୨୦. ବିଭୂତିକି ଭୁଞ୍ଜୁଥିଲୁ ବିଭୂତିଭୂଷଣେ

ବଡ଼କୁଲେ ଜନମି ଶରଣ କି କାରଣେ ଯେ ?

୨୧. ବାଜିଥିଲେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ବା ପାତାଲେ ଭଞ୍ଜିଥିବ

ବିନ୍ଧ୍ୟ ଭାନୁ ଚୋଷି ହେଲେ ବଞ୍ଚାଇ ଦଇବ ଯେ ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୨. ଲଙ୍କା ଯାତ୍ରା ନିମନ୍ତେ ରାଘବଙ୍କ ପ୍ରୟାସ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୨୩. ପଠିତ କବିତାରୁ ରାବଣର କୃତନୀତି ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୨୪. ପଠିତ କବିତା ଭିତ୍ତିରେ ସମାଜ ପ୍ରତିଥିବା ବାର୍ତ୍ତାଗୁଡ଼ିକ ଲେଖି ସାନଭାଇ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୨୫. ସେତୁବନ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଚିତ୍ର ସଂଗ୍ରହ କରି ତୁମ ଶ୍ରେଣୀଗୃହ କାନ୍ଥରେ ସଂଲଗ୍ନ କର ।

୨୬. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ପୁସ୍ତକରୁ ତୁମକୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିବା ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଲେଖି ରଖି ଆବୃତ୍ତି କର ।

ଚିଲିକାରେ ସାୟତନ

● ରାଧାନାଥ ରାୟ
(୧୮୪୮-୧୯୦୮)

କବି ପରିଚୟ :

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟଧାରାର ଭିତ୍ତି ସଂସ୍ଥାପକ କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ସୋର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କେଦାରପୁର ଗାଆଁରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଶିକ୍ଷକରୁ ସେ ବଙ୍ଗ-ବିହାର-ଓଡ଼ିଶାର ବିଦ୍ୟାଳୟ ସମୂହର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଜନିତସଂପାଦକ ହୋଇ ପାରିଥିଲେ । ନୂଆରାତିରେ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ ରଚନାକରି ଚର୍ଚ୍ଚିତ ହୋଇଥିବା ରାଧାନାଥଙ୍କ କବିକାର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୌରବାବହ କୃତି ମଧ୍ୟରେ କେଦାରଗୌରୀ, ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ, ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା, ଉଷା, ପାର୍ବତୀ, ଚିଲିକା, ମହାଯାତ୍ରା, ଉର୍ବଶୀ ଆଦି କାବ୍ୟ ଓ “ସର୍ବେଷାଂ ନୋ ଜନନୀ ଭାରତ ଧରଣୀ କଞ୍ଚଳତେୟଂ (ଭାରତ ସ୍ମରଣୀୟା ଗୀତିକା) ରଚନା ରାଧାନାଥଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ଗୀତି-ପ୍ରତିଭାର ଅପୂର୍ବ ସ୍ୱାକ୍ଷର ବହନକରେ । ଅନୁଦିତ କୃତିର ସ୍ୱାକ୍ଷର ‘ମେଘଦୂତ’ ଓ ‘ତୁଳସୀ ସ୍ତବକ’ ରାଧାନାଥଙ୍କ ବହୁପାଠିତା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଓ କବିତ୍ୱର ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ନିଦର୍ଶନ ।

ପ୍ରକୃତିକୁ ନାୟିକା କରି ଚିଲିକା ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ ରଚନା କରିବାରେ ତାଙ୍କ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସ୍ୱୀକୃତ । ‘ଚିଲିକାରେ ସାୟତନ’ ଅଂଶଟି ଚିଲିକା ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟରୁ ଆନୀତ । ଏଥିରେ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଚିଲିକାର ମନୋରମ ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଗୀତାମୃତ ସ୍ମରଣ, ଜାତୀୟ ଭାବନାର ଉଦ୍‌ବେଳନ ଜୀବନପ୍ରତି ଶାଶ୍ୱତ ବାଉଁଶ ଓ କବିଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଚିତ୍ରବୃତ୍ତି ଆଦି ଏଥିରେ ପ୍ରକାଶିତ ।

ପ୍ରାଚୀ-ମୂଳ ଏବେ ମାନଜୀବୀ ନାବେ
ଛାୟାକାରେ ଚିତ୍ର ଦିଶେ ଠାବେ ଠାବେ,
ମହ୍ୟ ଧରି ସେହୁ ସମୁଦ୍ର ମୁହାଣେ
ନିଜ ଗୃହ କଥା ଭାବି ଏକଧାମେ,
ଭାଲେରି ଶିଖରେ ସନ୍ଧ୍ୟା-ତାରା ଦେଖି
ଆସନ୍ତି ପଟିକା ମହୋଲ୍ଲାସେ ଟେକି,

ତାଙ୍କ କଷ୍ଟ-କବିସୂର୍ଯ୍ୟ-ଗୀତାମୃତ
 ଦୂରୁଁ ବହି ଆଣେ ଚିଲିକା-ମାରୁତ,
 ଉଲ୍ଲାସର ଆତ୍ମା ପ୍ରାୟେ ଗୀତ-ତାନ
 ହୃଦ-ନୀଳ-ବକ୍ଷେ କରେ ଅଧିଷ୍ଠାନ,
 ହସନ୍ତ ଚୈଦିଗେ ମଧୁର-ହାସିନୀ,
 ଦିଗଙ୍ଗନା ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-ଦୁକୁଳ-ବାସିନୀ,
 ଭାବାନ୍ତର ପୁଣି କ୍ଷଣେ କରେ ଜାତ
 “ଗଲାଣି ତ ଗଲା କଥାରେ ସଙ୍ଗାତ”,
 ସଙ୍ଗୀତ ଆବେଶେ ନାନାରୂପେ ମନ
 ଅତୀହିୟଦେଶେ କରେ ବିଚରଣ,
 ଚାଲିଯାଏ ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ କେଉଁ ସ୍ଥାନେ
 କି ଲୋଡ଼ିବା ଆଣେ ସେହି ତା ନ ଜାଣେ ।
 ଧନ୍ୟ ସେହି ଯାର ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ଧରି
 ଏ ଲୀଳା-ରଚନ୍ତ୍ର ଦେବୀ ବାଗୀଶ୍ଵରୀ;
 ଧନ୍ୟ ରଥେ ! ତୁମ୍ଭ ଜନ୍ମ ଶୁଭକ୍ଷଣେ
 ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍କଳଭୁବନେ,
 ତୁମ୍ଭ ମାଟି - ଦେହ ଗ୍ରାସିଛି ଶୁଶାନ,
 ମାତ୍ର ଯଶୋଦେହେ ତୁମ୍ଭେ ଆୟୁଷ୍ମାନ ।
 ମୀନ-ଆକର୍ଷଣ-ଆଣେ ପୋତପାଳ
 ତରଣୀରେ ଜାଳି ଦେଲାଣି ମଶାଳ ।
 ଭବେ ପାପମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଅଟଇ ସେ,
 ସର୍ବେ ମାରାତ୍ମକ, ରୂପେ ରମ୍ୟ ଦିଶେ;
 ପାପ-ଗର୍ଭେ ଯେହ୍ନେ ପଡ଼ଇ ଅଜ୍ଞାନ,
 ତରୀ-ଗର୍ଭେ ମୀନେ ତେଇଁ ଦେବେ ପ୍ରାଣ,

ଚରଣେ ଦୋହଲି ଦୋହଲି ବୋଇତ
 ଥରେ ଦିଶେ, ଥରେ ହୁଏ ଅନ୍ଧର୍ଦ୍ଧିତ,
 ଦୁଃଖିମନେ ଆଶା ଉତ୍ଥାନ ପତନ-
 ପ୍ରାୟେ ଶିଖା ଉଠେ ପଡ଼େ ଘନ ଘନ,
 ନିଶାଗମେ କ୍ରମେ ଲୋକ-କୋଳାହଳ
 ନିବର୍ତ୍ତ ଅବନୀ ହେଉଛି ନିଷ୍ଠଳ,
 ଜଳ-ସ୍ଥଳ-ନଭଃ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପରିପ୍ଳୁତ
 ସୃଷ୍ଟି ଦିଶେ ଯେହ୍ନେ ପାରଦ-ଧଉତ,
 ପ୍ରତିବିମ୍ବରାଜି ଦ୍ଵୀପ-ଶୈଳ-ତଳେ
 ସ୍ଵଷ୍ଟାକାରେ ଶୋଭେ ହ୍ରଦ-ଅନ୍ତଃସ୍ତଳେ;
 କ୍ଷୀରୋଦ-ସୋଦର-ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଶ୍ଵେ ଭାସି
 ଦିଶନ୍ତି ବିଶଦ ଗିରି, ବନ, ନାସି,
 ସ୍ନିଗ୍ଧ ତରୁପତ୍ରେ, ମୟୂଣ ଉପଳେ
 ଜକଜକ ହୋଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପ୍ରତିଫଳେ,
 ସର୍ପେ ଚିତ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼-ତନୁ ଭଳି
 ଛାୟା-ମିଶ୍ର-କରେ ଶୋଭେ ବନସ୍ଥଳୀ,
 ପ୍ରଶାନ୍ତ, ନୀରବେ ଗିରି ବନଦେଶ,
 ନାହିଁ ଏଥୁ ନର ଚହଳର ଲେଶ,
 ଦୂର ଝରନାଦ, ଝିଙ୍କାରି -ଝଙ୍କାର
 କରେ ନିଶୀଥ୍ଵନୀ ପ୍ରଭାବ-ପ୍ରଚାର,
 କଳି ଉପହ୍ରବେ ତ୍ୟଜି ଲୋକାଳୟ
 ଶାନ୍ତି କି ଏ ସ୍ଥଳେ ଭଜିଲେ ଆଶ୍ରୟ ?
 ଚିଲିକା ! ତୋହର ଏହି ଶୋଭାବନ
 ବର୍ଣ୍ଣୋତ୍ସବମୟ ଦୃଶ୍ୟ ସାୟନ୍ତନ ।

ସୂଚନା :

ପ୍ରାଚୀ	- ପୂର୍ବଦିଗ	ଯଶୋଦେହେ	- ଯଶସ୍ଵୀ ଶରୀର
ଛାୟାକାରେ	- ଛାଇ ଆକାରରେ ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଦେଖାଯିବା	ଆୟୁଷ୍ମାନ	- ଦୀର୍ଘଜୀବୀ
ଭାଲେରି	- ପର୍ବତର ନାମ	ଆବେଶ	- ବିହ୍ୱଳ
ସମୁଦ୍ର ମୁହାଣ	- ନଈ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥଳ ।	ପୋତପାଳ	- ନୌକାବାହକ ବା ଚାଳକ
ପଟିକା	- ପାଲ	ତରଣୀ	- ନୌକା
ମହୋଲ୍ଲାସେ	- ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦରେ	ବିଚରଣ	- ବୁଲିବା
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଗୀତାମୃତ-	କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥଙ୍କ ରଚିତ ଅମୃତଭଳି ମଧୁର ଗୀତ । ବଳଦେବ ରଥଙ୍କ ‘କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦଚମ୍ପୂ’ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ କାଳଜୟୀ ସୃଷ୍ଟି ।	ମଶାଳ	- ନିଆଁଛୁଳା
ମାରୁତ	- ବାୟୁ, ପବନ	ପାପଗର୍ଭେ	- ପାପରୂପକ ଖାଲରେ
ଦିଗଙ୍ଗନା	- ଦିଗପାଳିକାଦେବୀ	ନିବର୍ତ୍ତ	- ବନ୍ଧୁ ନ ପାରିବା
ଗୀତ-ତାନ	- ଗୀତର ଧ୍ୱନି	ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପରିପ୍ଳୁତ	- ଚନ୍ଦ୍ର କିରଣରେ ଛୁତୁଛୁତୁ
ଅଧିଷ୍ଠାନ	- ଅବସ୍ଥିତି	କ୍ଷୀରୋଦ	- କ୍ଷୀର ସମୁଦ୍ର
ଦୁକୁଳ	- ପାଟଲୁଗା	ମସୃଣ	- ଚିକ୍କଣ
ଅତୀନ୍ଦ୍ରିୟ	- ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି	ଉପଳ	- ବାଲିଗରଡ଼ା, ପଥର ଖଣ୍ଡ
ଗଲାଣି ତ ଗଲା କଥାରେ ସଙ୍ଗାତ -	କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥଙ୍କ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦଚମ୍ପୂର ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଆଦ୍ୟ ‘ଗ’ ବର୍ଣ୍ଣ ନିୟମରେ ରଚିତ ଚଉପଦୀ ।	ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼	- ମହାଦେବ
ବାଗୀଶ୍ଵରୀ	- ସରସ୍ୱତୀ	ନିଶୀଥନୀ	- ରାତି
ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ	- ମୃତ୍ୟୁକୁ ଯେ ଜୟ କରିଛି ।	ଲୋକାଳୟ	- ଗ୍ରାମ
		ଅର୍ଣ୍ଣବ	- ସମୁଦ୍ର
		ନାସି	- ପର୍ବତ ବା ସ୍ଥଳଭାଗ ଯାହା ନଦୀ ବା ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟକୁ ପଶିଥାଏ ।
		ସ୍ଵିଗ୍ନ	- କୋମଳ
		ଶୋଭାବନ	- ସୁନ୍ଦର
		ସାୟନ୍ତନ	- ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ଭାଲେରି ଶିଖରେ ସନ୍ଧ୍ୟାତାରା ଦେଖି
ଆସନ୍ତି ପଚିକା ମହୋଲ୍ଲାସେ ଟେକି ।
ଏହି ପଦଚିରେ କବି କେଉଁମାନଙ୍କୁ ଉଲ୍ଲେଖିତ ହେବାର ଦେଖିଛନ୍ତି ?
(କ) ପ୍ରକୃତି ପ୍ରେମୀ (ଖ) ନୌକାଚାଳକ
(ଗ) ମାନଜୀବୀ (ଘ) ପର୍ଯ୍ୟଟକ
୨. ନିଶା ଆଗମନରେ ଅବନୀ କେଉଁ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି ?
(କ) ଗମ୍ଭୀର (ଖ) ନିଶ୍ଚଳ
(ଗ) କୋଳାହଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଘ) ନିସ୍ତତ୍ତ୍ୱ
୩. ଅର୍ଥଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ ।
ଆସେ - ଆଶେ, ଦୁକୁଳ-ଦିକୁଳ, ତରଣୀ - ତରଣି, ଦ୍ୱିପ-ଦୀପ
୪. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ସମୁଦ୍ର, ମାରୁତ, ଅବନୀ, ନିଶୀଥନୀ, ବାଗୀଶ୍ୱରୀ
୫. 'ବାଗୀଶ୍ୱରୀ' ଶବ୍ଦର ସନ୍ଧିବିଚ୍ଛେଦ କଲେ କ'ଣ ହେବ ?
(କ) ବାକୀଶ + ଅରୀ (ଖ) ବାଗି + ଇଶ୍ୱରୀ
(ଗ) ବାଗୀଶ + ଅରୀ (ଘ) ବାକ୍ + ଇଶ୍ୱରୀ
୬. ମାତ୍ର ଯଶୋଦେହେ ତୁମ୍ଭେ ଆତ୍ମସ୍ଥାନ - ଏକଥା କାହାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କୁହାଯାଇଛି ?
(କ) କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ (ଖ) କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ
(ଗ) ଭକ୍ତକବି ମଧୁସୂଦନ ରାଓ (ଘ) ପ୍ରକୃତିକବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୭. ଏହି କବିତାରେ କବି କେଉଁ ସମୟର ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ?
୮. ଦିଗଙ୍ଗନାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କବି କେଉଁ ଶବ୍ଦପୁଞ୍ଜ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ?
୯. 'ଗଲାଣି ତ ଗଲା କଥାରେ ସଙ୍ଗାତ'ର ଅର୍ଥ କ'ଣ ?
୧୦. ପୋତପାଳ ମଶାଲ ଜାଳିଛି କାହିଁକି ?

୧୧. କବିତାରେ ସୂଚିତ କେଉଁ ଉକ୍ତିରୁ ମାନଜୀବାମାନଙ୍କ ମନରେ ଭାବାନ୍ତର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ବୋଲି ଜଣାପଡୁଛି ?
୧୨. ଶିଖାର ଉଠିବା ପଡ଼ିବା ସହିତ କବି କାହାକୁ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି ?
୧୩. କେଉଁ ଦୃଶ୍ୟକୁ କବି ପାରଦ-ଧଉଳ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ?
୧୪. ହୃଦ ମଧ୍ୟଭାଗରେ କାହାର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଶୋଭା ପାଉଛି ?
୧୫. ଛାୟାମିଶ୍ରିତ ଆଲୋକରେ ବନସ୍ଥଳୀର ଦୃଶ୍ୟକୁ କାହାରୁପ ସହିତ ତୁଳନା କରାଯାଇଛି ?
୧୬. ନିଶୀଥନୀର ପ୍ରଭାବକୁ କିଏ ପ୍ରଚାର କରୁଛି ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ :

୧୭. ଉଲ୍ଲାସର ଆତ୍ମା ପ୍ରାୟେ ଗୀତ-ତାନ
ହୃଦ ନୀଳ-ବନ୍ଧେ କରେ ଅଧିଷ୍ଠାନ ।
୧୮. ପାପଗର୍ଭେ ଯେହ୍ନେ ପଡ଼ଇ ଅଜ୍ଞାନ
ତରୀ-ଗର୍ଭେ ମୀନେ ତେଇଁ ଦେବେ ପ୍ରାଣ ।
୧୯. ପ୍ରତିବିମ୍ବରାଜି ଦ୍ଵୀପ-ଶୈଳ-ତଳେ
ସ୍ଵପ୍ନାକାରେ ଶୋଭେ ହୃଦ-ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳେ ।
୨୦. କଳି ଉପଦ୍ରବେ ତ୍ୟଜି ଲୋକାଳୟ
ଶାନ୍ତି କି ଏ ସ୍ଥଳେ ଭଜିଲେ ଆଶ୍ରୟ ?

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୧. ପଠିତ କବିତା ଅନୁସରଣରେ ଚିଲିକାର ସାୟଂକାଳୀନ ଦୃଶ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
୨୨. ଶଂସିତ କବିତା ଆଧାରରେ ମାନଜୀବାମାନଙ୍କର ଭାବାବେଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
୨୩. ପଠିତ କବିତା ଅବଲମ୍ବନରେ ଚିଲିକାର ଯେଉଁ ରୂପରାଜି କବି ମାନସରେ ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇଛି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
୨୪. କବିତା ଅନୁସରଣରେ ଚିଲିକାର ସାୟଂକାଳ ପରିବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ତୁମର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ପତ୍ରଟିଏ ଲେଖ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୨୫. ଚିଲିକା ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟଟି ପଢ଼ ।
୨୬. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଚିଲିକା ବିଷୟରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ଲେଖାମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ।
୨୭. ଚିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଚିଲିକାର ସାୟଂକାଳୀନ ଦୃଶ୍ୟ ଅଙ୍କନ କରି ସାହିତ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଖାଅ ।

ଅରୁଣ କଷାୟ ବାସ, କୁସୁମକାନ୍ତି ବିକାଶ,
 ପ୍ରଶାନ୍ତ ରୂପ, ବିଶ୍ୱାସ ଦିଅନ୍ତି ମନେ,
 କେଉଁ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ ଆସି ମଧୁର ଭାଷେ ଆଶ୍ୱାସି
 ଡାକୁଛନ୍ତି ଦୁଃଖରାଶି-ଉପଶମନେ,
 ଦେବାପାଇଁ ନବ ଜୀବନ
 ସ୍ୱର୍ଗୁଁ କି ଓହ୍ଲାଇଛନ୍ତି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭୁବନ ! । ୨ ।
 ସମୀର ସଙ୍ଗୀତ ଗାଏ, ଭ୍ରମର ବୀଣା ବଜାଏ,
 ସୁରଭି ନର୍ତ୍ତନେ ଥାଏ ଉଷା ନିର୍ଦ୍ଦେଶେ,
 କୁମ୍ଭାରୁଆ ହୋଇ ଭାଟ' ଆରମ୍ଭିଲା ସ୍ତବ ପାଠ
 କଳିଙ୍ଗ ଅଇଲା ପାଟ' ମାଗଧ ବେଶେ,
 ଲଳିତ ମଧୁରେ କହିଲା,
 “ଉଠ ସତୀ ରାଜ୍ୟ-ରାଣୀ, ରାତି ପାହିଲା ।” । ୩ ।
 ମୁନି-ମୁଖ ବେଦ-ସ୍ୱନ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲା ଶ୍ୟାମବନ
 ଉଠିଲା ଭେଦି ଗଗନ ଉଚ୍ଚ ଓଁକାର
 ବୈକୁଣ୍ଠେ ଦେଇ ତୃପତି ଅନନ୍ତ ଶ୍ରୁତିକି ଗତି,
 ବିହିଲା କି ସରସ୍ୱତୀ ବୀଣାଝଙ୍କାର;
 ବେଲୁଁ ବେଳ ବନ ଉଞ୍ଜଳ,
 ମନ୍ତ୍ର ବଳେ ଯେହ୍ନେ ବଢ଼ି ଆସିଲା ବଳ । । ୪ ।
 ଏ କାଳେ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣୀ ଅନୁକମ୍ପା ତପସ୍ୱିନୀ
 ଆସି ଜନକନନ୍ଦିନୀ ପାଶେ ଗମ୍ଭୀରେ
 ବୋଲିଲେ, “ଉଠ ବୈଦେହି, ଉଷା ସୁକୁମାର ଦେହୀ
 ଆସିଛି, ଦର୍ଶନ ଦେଇ ତୋଷ ବିଧିରେ,
 ତମସା ରହିଛି ଅନାଇ
 କୋଳ କରି ଥରେ ସୁଖ ଲଭିବା ପାଇଁ ।” । ୫ ।
 ପଦ୍ମିନୀ-ହୃଦ-ଶିଶିର- ବିନ୍ଦୁରେ ଖର-ରଶ୍ମିର
 ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପରି, ବୀର ରାମ-ମୂରତି
 ଶୋକ ଜର୍ଜରିତ ଚିତ୍ତ- ଫଳକେ କରି ଚିତ୍ରିତ
 ହେଲେ ଆସନ୍ତୁ ଉତ୍ଥୃତ ଜାନକୀ ସତୀ,
 ନମି ଅନୁକମ୍ପା ପୟରେ
 ବନ୍ଦିଲେ ଉଷାର ପଦ ସବିନୟରେ । । ୬ ।

ବୋଇଲେ ତାକୁ ପ୍ରଶଂସି, “ତୁମେ ତିମିର ବିଧିଂସି
 ରବି-ଆଗମନ-ଶଂସା ହୁଅ ସଂସାରେ,
 ତୁମ୍ଭ କୋମଳ ଚରଣ କରେ ଜ୍ୟୋତି ଆହରଣ
 ତହିଁ ଯାଉଛି ଶରଣ ଦୃଢ଼ ଆଶାରେ,
 ଶୁଭ୍ର ସଉରଭ ରସିକେ
 ଶୁଭ୍ର-ସମ୍ପାଦିନୀ ହୁଅ ରଘୁବଂଶିକେ ।” । ୭ ।
 ଉଷ୍ଣକ ହୃଦୟେ ରାତ୍ରୀ- ଶେଷରେ ଆଶ୍ରମଧାତ୍ରୀ
 ତମସା ନିର୍ମଳ-ଗାତ୍ରୀ ପବିତ୍ର-ଧାରା
 ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ କୁସୁମ ବିଞ୍ଚି ସୁବାସିତ ନୀର ସିଞ୍ଚି
 ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରଦୀପ ରତି ପ୍ରଭାତୀ ତାରା,
 ମୁହୂର୍ତ୍ତୁହୁଃ ମୀନ-ନୟନେ
 ଚାହୁଁଥିଲା ସୀତା-ସତୀ ଶୁଭାଗମନେ ।। ୮ ।
 ଉଟକୁ ତାପସକନ୍ୟା- ଗଣଙ୍କ ଆଦର-ବନ୍ୟା
 ପ୍ଲାବନେ ଜଗତ-ଧନ୍ୟା-ସତୀ ରତନ
 ବାହାରି ଅବଗାହନେ ଅନୁକମ୍ପାଙ୍କ ଗହଣେ
 ତମସା ଧାର ବହନେ କଲେ ଗମନ;
 ସତୀଙ୍କି ତମସା ଅଙ୍କରେ
 ଘେନି ସ୍ନେହେ ଆଲିଙ୍ଗିଲା ତରଙ୍ଗ-କରେ । । ୯ ।
 ଅମୃତ ମଧୁର ସ୍ଵରେ ଭାଷିଲା ପରିତୋଷରେ
 “ମାଆଗୋ, ମୋ ମାନସରେ ନ ଥିଲା ଆଶା,
 କରିବ ଅଙ୍କେ ବିହାର ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ହୃଦହାର
 ସୀତା କରି ପରିହାର ଭୋଗ-ପିପାସା,
 ଭାଗ୍ୟବତୀ ମୋତେ ସଂସାରେ
 ବୋଲିବେ ତୋ’ ଯୋଗୁଁ ଏକା ପରଶଂସାରେ ।” । ୧୦ ।

ସୂଚନା :

- ବିକଟ - ପ୍ରସ୍ତୁତି, ବିକଶିତ
- ରାଜୀବ ଦୃଶା - ପଦ୍ମ ସଦୃଶ ଦୃଷ୍ଟି ବା ଚାହାଣି
- ନୀହାର - ଶିଶିର
- ପଲ୍ଲବ - କର୍ପୁରୀୟା ପତ୍ର

କଳକଣ୍ଠ	-	କୋଇଲି
ଅରୁଣ କଷାୟ ବାସ	-	ଲୀଳ ରଙ୍ଗର ପାଟ ବସ
କଳିଙ୍ଗ	-	କଜଳପାତି ଚଢ଼େଇ
ପାଟ ମାଗଧ	-	ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭାଟ
ବୈକୁଣ୍ଠେ	-	ବିଷୁଙ୍କ ଧାମରେ
ଅନନ୍ତ	-	ବାସୁକି, ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ପୃଥିବୀର ନିମ୍ନଭାଗରେ ନାଗରାଜ ବାସୁକି ରହି ପୃଥିବୀକୁ ଧାରଣ ଧରିଛନ୍ତି ।
ଆଗମନଶଂସୀ	-	ଆଗମନର ସୂଚକ
ତାପସ	-	ମୁନି
ତମସା	-	ବାଲ୍ମୀକି ଆଶ୍ରମ ନିକଟରେ ପ୍ରବାହିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ
ଉଚ୍ଚ	-	କୁଡ଼ିଆ

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

- ‘ବିକଟ ରାଜୀବ-ଦୃଶା’ ନିମ୍ନୋକ୍ତ କେଉଁ ଅର୍ଥକୁ ବୁଝାଉଛି ?
 - ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ପଦ୍ମଫୁଲ ସଦୃଶ ଆଖି ଯାହାର
 - ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ପଦ୍ମଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ସଦୃଶ ଆଖି ଯାହାର
 - ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ପଦ୍ମଫୁଲର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ଆଖି ଯାହାର
 - ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ପଦ୍ମଫୁଲ ସଦୃଶ ମୁଖ ଯାହାର
- ‘ଅରୁଣ କଷାୟ ବାସ’ର ଅର୍ଥ ସ୍ୱରୂପ କେଉଁ ଉକ୍ତିଟି ଠିକ୍ ?
 - ଅରୁଣଙ୍କ ନିମନ୍ତେ କଷାୟ ବସ
 - ଅରୁଣଙ୍କର କଷାୟ ବସ
 - ଅରୁଣ ରଙ୍ଗର କଷାୟ ବସ
 - କଷାୟ ରଙ୍ଗର ଅରୁଣ ବସ
- ଉଷାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରି ସତୀ ସୀତା କେଉଁ ବାକ୍ୟଟି କହିଛନ୍ତି ?
 - ଉଷା ତିନିର-ବିଧ୍ୱଂସୀ
 - ଉଷା ଜାନକୀ-ଦର୍ଶନ ତୃଷାର୍ତ୍ତ
 - ଉଷା ମଙ୍ଗଳ ଆଗମନୀ
 - ଉଷା ବିକଟ-ରାଜୀବ ଦୃଶା

୪. ସୀତାଙ୍କର ଅନ୍ୟନାମ ବିଦେହୀ ହେବାର କାରଣ କ'ଣ ?
- (କ) ବିଶେଷ ଦେହଧାରଣୀ କନ୍ୟା
(ଖ) ବିଦେହର କନ୍ୟା
(ଗ) ଦେହହୀନା କନ୍ୟା
(ଘ) ବିଦେଶୀନୀ କନ୍ୟା
୫. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟି ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ ନୁହେଁ ଚିହ୍ନଟାଏ ।
- (କ) କରପଲ୍ଲବ
(ଖ) ନୀହାରମୁକ୍ତା
(ଗ) ବୀଣାଝଙ୍କାର
(ଘ) ତରଙ୍ଗକର
୬. ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦର ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥ ଲେଖ ।
- ବାସ, ଅଙ୍କ, କର, ପଦ, ବନ, ବିଧି, ଶୁଚି
୭. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ତିନୋଟି ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
- କୁସୁମ, ରାଜୀବ, ନୀର, ରାତ୍ରି, ଗଗନ
୮. 'କ' ସ୍ତମ୍ଭର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ସହିତ 'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭର ଉପଯୁକ୍ତ ପଦ ଯୋଗ କର ।

'କ'	'ଖ'
ସରସ୍ୱତୀ	ସ୍ତବପାଠ
ମୁକ୍ତା	ଆଶ୍ରମଧାତ୍ରୀ
ଉଷା	ପ୍ରଭାତୀତାରା
କୁମ୍ଭାରୁଆ	ଉପହାର
ମଙ୍ଗଳ ପ୍ରଦୀପ	ବୀଣାଝଙ୍କାର
ତମସା	ସୁକୁମାରଦେହୀ
	ତାପସ କନ୍ୟା

୯. ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବାଛି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।
- (କ) ତୁମ୍ଭ କୋମଳ ଚରଣ କରେ _____ ଆହରଣ । (କିରଣ, ଜ୍ୟୋତି, ରଶ୍ମି)
- (ଖ) ବନ୍ଦିଲେ ଉଷାର _____ ସବିନୟରେ । (ପଦ, ପାଦ, ଚରଣ)
- (ଗ) ଜାନକୀ ଦର୍ଶନ _____ ହୃଦୟେ ବହି । (ଦୃଶା, ତୃଷା, ଆଶା)
- (ଘ) ପ୍ରାଙ୍ଗଣେ କୁସୁମ ବିଞ୍ଚୁ ସୁବାସିତ _____ ସିଞ୍ଚି । (ନୀର, ଜଳ, ସଲିଳ)

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧୦. ‘ଦରଶନ ଦିଅ ସତି, ରାତି ପାହିଲା’— ଏ କଥା କିଏ କାହାକୁ କହିଛନ୍ତି ?
୧୧. ବାଲ୍ମୀକି ଆଶ୍ରମକୁ ଉଷା କାହିଁକି ଆଗମନ କରିଥିଲେ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି ?
୧୨. ଉଷା ମଙ୍ଗଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆସିଥିବା କଥା କବିତାର କେଉଁ ପଦରୁ ଜଣାପଡୁଛି ?
୧୩. ଉଷା ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ କ’ଣ ଆଣିଛନ୍ତି ?
୧୪. ଉଷାଙ୍କ କର ବୋଲି କବି କାହାକୁ କହିଛନ୍ତି ?
୧୫. ଉଷା କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ରହି ସୀତାଙ୍କୁ ଡାକିଲେ ?
୧୬. କଳକଣ୍ଠ କଣ୍ଠରେ କିଏ କହିଲା ?
୧୭. ଉଷା କି ପ୍ରକାର ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧିଛନ୍ତି ?
୧୮. କବି ଉଷାଙ୍କୁ କେଉଁ ରୂପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ?
୧୯. ମର୍ତ୍ତ୍ୟଭୁବନକୁ ଉଷା ଆସିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ’ଣ ?
୨୦. ସୀତାଙ୍କୁ ଅଭିନୟନ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଉଷା କି ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ କରାଇଥିଲେ ?
୨୧. ଉଷା ସୀତାଙ୍କୁ ସତୀ, ରାଜ୍ୟ ରାଣୀ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କଲେ କାହିଁକି ?
୨୨. ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବୀଣାଝଙ୍କାର ସହିତ କାହାକୁ ତୁଳନା କରାଯାଇଛି ?
୨୩. ଏହାଦ୍ୱାରା ବନଭୁମିରେ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଲା ?
୨୪. ଅନୁକମ୍ପା କିଏ ?
୨୫. ଅନୁକମ୍ପା ସୀତାଙ୍କୁ କ’ଣ କହିଲେ ?
୨୬. ସୀତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ବୀର ରାମ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ କବି କାହାପରି ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ?
୨୭. ସୀତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଶୋକ-ଜର୍ଜରିତ ହେବାର କାରଣ କ’ଣ ?
୨୮. ସୀତା ଉଷାଙ୍କ ପଦ ବନ୍ଧନା କରି କ’ଣ କହିଲେ ?
୨୯. ଉଷାଙ୍କୁ ‘ଶୁଭ୍ର ସଉରଭ ରସିକେ’ ବୋଲି ସୀତା କହିଲେ କାହିଁକି ?

୩୦. ‘ଶୁଭ ସମ୍ପାଦିନୀ ହୁଅ ରଘୁବଂଶିକେ’ – ଏ କଥା କିଏ କାହାକୁ କହିଛନ୍ତି ?
୩୧. ତମସାକୁ ଆଶ୍ରମଧାତ୍ରୀ ବୋଲି କାହିଁକି କୁହାଯାଇଛି ?
୩୨. ତମସା ନଦୀ କି କି ଆୟୋଜନ କରି ସତୀ ସୀତାଙ୍କର ଆଗମନକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ ?
୩୩. ତମସା ନଦୀ ସୀତାଙ୍କୁ କିପରି ସ୍ଵାଗତ ଜଣାଇଥିଲା ?
୩୪. ସୀତାଙ୍କୁ ଲାଭ କରି ତମସା ନିଜକୁ ଭାଗ୍ୟବତୀ ବୋଲି ଭାବିଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ :

୩୫. ଦେବା ପାଇଁ ନବ ଜୀବନ
ସ୍ଵର୍ଗ କି ଓହ୍ଲାଇଛନ୍ତି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଭୁବନ ?
୩୬. ବୈକୁଣ୍ଠେ ଦେଇ ତୃପତି ଅନନ୍ତ ଶ୍ରୁତିକି ଗତି
ବିହିଲା କି ସରସ୍ଵତୀ ବୀଣାଝଙ୍କାର
୩୭. ଭାଗ୍ୟବତୀ ମୋତେ ସଂସାରେ
ବୋଲିବେ ତୋ’ ଯୋଗୁଁ ଏକା ପରଶଂସାରେ ।
୩୮. ଶୁଭ୍ର ସଉରଭ ରସିକେ
ଶୁଭ-ସମ୍ପାଦିନୀ ହୁଅ ରଘୁବଂଶିକେ ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୩୯. ପଠିତ କବିତା ଅନୁସରଣରେ ବାଲ୍ମୀକି ଆଶ୍ରମର ପ୍ରଭାତକାଳୀନ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
୪୦. ଆଶ୍ରମରେ ସତୀ ସୀତାଙ୍କୁ ଉଷା କିପରି ସ୍ଵାଗତ ଜଣାଇଛନ୍ତି – ଆଲୋଚନା କର ।
୪୧. ପଠିତ କବିତାରୁ କବିଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ଚିତ୍ରଣର ବିଶେଷତ୍ଵ ଲେଖ ।
୪୨. କବି ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେରଙ୍କ ଲେଖନୀରେ ପ୍ରକୃତି ମାନବ ଭଳି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ – ପଠିତ କବିତାକୁ ଭିତ୍ତି କରି ଆଲୋଚନା କର ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୪୩. କବି ଗଙ୍ଗାଧରଙ୍କ ରଚିତ ତପସ୍ଵିନୀ କାବ୍ୟଟି ଅବସର ସମୟରେ ପଢ଼ ।
୪୪. ତୁମେ ପଢୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ କାବ୍ୟକବିତାରୁ ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିବା ଅଂଶକୁ ଚିପା ଖାତାରେ ଲେଖି ରଖ ଓ ଉଚ୍ଚୁତି ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କର ।
୪୫. ‘ପ୍ରଭାତ’ ବିଷୟରେ ସ୍କୁଲର ପ୍ରାଚୀର ପତ୍ର ପାଇଁ କବିତାଟିଏ ଲେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର ।

ଜାଗ ବନ୍ଧନହରା

● ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ
(୧୯୧୨-୧୯୮୭)

କବି ପରିଚୟ :

ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଜିଲ୍ଲାର ଚଣାହାଟ ଗ୍ରାମରେ କବି ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସାମ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରାର କବିତା ରଚନା ପାଇଁ ‘ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ’ ଜରିଆରେ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା ତହିଁରେ ସେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସଂଗୀତ ରୂପେ ଏହି କବିତାଟି ଗାନ କରାଯାଇଥିଲା । ରକ୍ତଶିଖା, ଛାଇର ଛିଟା, ଅଲୋଡ଼ାଲୋଡ଼ା, ଅବାନ୍ତର, କିଞ୍ଚିତ ଆଦି କବିତା ସଂକଳନ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟକୃତିର ସାର୍ଥକ ପରିଚୟ । ‘ଅବାନ୍ତର’ କବିତା ପୁସ୍ତକ ପାଇଁ ସେ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ଦ୍ଵାରା ପୁରସ୍କୃତ ।

ଶୋଷଣମୁକ୍ତ ଓ ଶ୍ରେଣୀହୀନ ସାମାଜିକ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଓ ମାନବବାଦର ଜୟଗାନ ଏହି କବିତାର ଅନ୍ତଃସ୍ଵର ।

ନିବାନଯୁଗର ତରୁଣ ଜାଗରେ

ଜାଗ ବନ୍ଧନହରା,

ବନ୍ଧ ଶୋଣିତେ ଲକ୍ଷ ଜୀବନେ

ଖେଳାଅ ଆଲୋକଧାରା । ୦ ।

ଛିନ୍ନ କରରେ ବନ୍ଧନରାଜି

କୁନ୍ଦନ ହେଉ ଶେଷ,

ଲୁପ୍ତ ହେଉରେ ଜାତି ଉପଜାତି

ଖଣ୍ଡିତ ଶତ ଦେଶ ।

ମହାମାନବର ଶଙ୍ଖ ଶବଦେ ଶମ୍ଭୁରେ ଦୁଃଖ ଭାଳା

ଜାଗ ବନ୍ଧନହରା । ୧ ।

‘ମରଣ ଦୁଆରେ ଚରଣ ଅରପି
ଗାଅରେ ଅମର ଗାନ,
ପୋଛିଦିଅ ଆଜି ମାନବ ଶିରସ୍ତୁଁ
ସଂଚିତ ଅପମାନ,
ଲଂଘି ବନାନୀ ଶୈଳ ସାଗର
ତୁରରେ ତିମିର କାରା । ୨।

ମରୁ ପଥେ ପଥେ ନିର୍ଝର ସୃଜି
ଯାତ୍ରା କର ହେ କର,
ସ୍ଵନ୍ଦନ ବହି ଅନ୍ତରେ କୋଟି
ପ୍ରଦୀପ ଉଜ୍ଜେ ଧର ।
ଶକ୍ତିତ ହେଉ କଂପିତ ପ୍ରାଣେ
ଚନ୍ଦ୍ର ତପନ ତାରା । ୩।

ସନ୍ଧାନୀ ତବ ସନ୍ଧାନ ପଥେ
କଣ୍ଠକ ଟେକେ ଶିର,
ସମ୍ମୁଖେ ତବ କୁହେଲି ରତନ
ମୋହ ମମତାର ନୀର ।
ଭିନ୍ନ କରି ସେ ତନ୍ତ୍ରା-ପରଶ
ହସାଅ ଭୁବନ ସାରା । ୪।

ଚିରି ଅତୀତର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ
ଜାଗ ଆହେ ଭବିଷ୍ୟତ,
ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରୁରେ ସ୍ୟନ୍ଦନ ତବ
ପୀଡ଼ନର ପରବତ ।
ଭାଜି ପତ୍ତୁ ଆଜି ଅର୍ଗଳ ରାଜି
ଘେନ ବିଜୟର ମାଳା,
ଜାଗ ବନ୍ଧନହରା ।

ସୂଚନା :

ବନ୍ଧନହରା	-	ସକଳ ପ୍ରକାରର ବନ୍ଧନରୁ ଶିରସ୍ତୁଁ	-	ମୁଣ୍ଡରୁ
		ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱୟନ	-	ଶିହରଣ, କମ୍ପନ
ଶୋଷିତ	-	ରକ୍ତ	-	ଶକ୍ତି
ଛିନ୍ନ	-	ଛିଣ୍ଡେଇବା	-	ତନ୍ଦ୍ରା
ଲୁପ୍ତ	-	ଲୋପ ପାଇଥିବା	-	ନିଦ୍ରା
ଶମ୍ଭୁ	-	ପ୍ରଶମିତ ହେଉ, କମିଯାଉ	-	ଦୁର୍ବଳ
ଅମର ଗାନ	-	ଚିରନ୍ତନ ଗୀତି	-	ରଥ
		ଅର୍ଗଳ	-	ବନ୍ଧନ (ଯୁଦ୍ଧ)

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦବାଛି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।
ନବଯୁଗର _____ ମାନଙ୍କୁ ଜାଗି ଉଠିବା ପାଇଁ କୁହାଯାଇଛି ।
(ଶୋଷିତ, କୃଷକ, ବୃଦ୍ଧ, ତରୁଣ)
୨. ଠିକ୍ ଉତ୍ତରଟି ବାଛି ପାଦ ପୂରଣ କର ।
ଲକ୍ଷ ଜୀବନେ ଖେଳାଅ _____ ।
(ସମାଜବାଦୀଧାରା, ଆଲୋକଧାରା, ଉତ୍ସାହବାଣୀ, ଅନ୍ଧକାରଧାରା)
୩. ‘ସଞ୍ଚିତ’ କେଉଁ ପଦ ?
(ବିଶେଷ୍ୟ, ବିଶେଷଣ, ସର୍ବନାମ, ଅବ୍ୟୟ)
୪. କେଉଁଟି ‘ଡିମିର’ର ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ହେବ ଲେଖ ।
(କ) ଅନ୍ଧାର (ଖ) ରାତ୍ରି (ଗ) ସନ୍ଧ୍ୟା (ଘ) କଳା
୫. ତନ୍ଦ୍ରାପରଶ କେଉଁ ସମାସ ?
(କର୍ମଧାରୟ, ସ୍ୱାଧୀନ ତତ୍ପରୁଷ, ପଞ୍ଚମୀ ତତ୍ପରୁଷ, ବହୁବ୍ରୀହି)
୬. ‘ଭୁବନ’ - ଏହିପରି ‘ଅନ’ ପର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଲାଗିଥିବା ଗୀତି ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
୭. ‘ନିର୍ଝର’ ଶବ୍ଦର ସନ୍ଧି ବିଚ୍ଛେଦ କଲେ କ’ଣ ହେବ ?
(କ) ନିଃ+ଝର (ଖ) ନିର+ଝର (ଗ) ନି+ଝର (ଘ) ନୀ+ଝର

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୨. ଏକ ସାର୍ଥକ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଗୀତିକା ଭାବରେ ‘ଜାଗ ବନ୍ଦନହରା’ କବିତାର ମର୍ମ ଆଲୋଚନା କର ।
୨୩. ନବଯୁଗର ଚରୁଣମାନଙ୍କୁ ଯୁଗର ଆହ୍ୱାନ ସଂପର୍କରେ କବି କ’ଣ କହିଛନ୍ତି ବିଚାର କର ।
୨୪. ‘ଜାଗ ବନ୍ଦନହରା’ କବିତାରେ ବନ୍ଦନରାଜିକୁ ଛିନ୍ନ କରିବା ପାଇଁ କବି ଦେଇଥିବା ଆହ୍ୱାନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ:

୨୫. ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କବିତା ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ।
୨୬. ତୁମର ପ୍ରିୟସାଙ୍ଗ ନିକଟକୁ ନବଯୁଗର ଆହ୍ୱାନ ସଂପର୍କରେ ଚିଠି ଲେଖ ।

ସର୍ବଂସହା ମାଟି

● ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭା ଦେବୀ
(୧୯୨୬-୧୯୭୭)

କବି ପରିଚୟ :

ସ୍ଵାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ପ୍ରଭା ଦେବୀ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ କବି । ସେ ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଆଳି ଥାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ନାଚରା ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କବିଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ସ୍ଵଦେଶ ପ୍ରୀତି, ସାଂସ୍କୃତିକ ଚେତନା, ଜୀବନବୋଧ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା, ନିଃସର୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିର ମଞ୍ଜୁଳ ପରିପ୍ରକାଶ ଘଟିଛି । ତାଙ୍କ ରଚିତ କବିତା ପୁସ୍ତକ ସବିତା, ଉତ୍କଳ ସାରସ୍ଵତ ପ୍ରତିଭା, କନକାଞ୍ଜଳି, ମରାଚିକା, ବିହାରସା, ଝରାଗିଉଳି, ସ୍ଵପ୍ନଦୀପ, କାକଳି, ଯାହାକୁ ଯିଏ, ସଞ୍ଜୟନ, ମାଟି ପାଣି ପବନ ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଛି । ‘ସଞ୍ଜୟନ’ ପୁସ୍ତକପାଇଁ ସେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ତରଫରୁ ପୁରସ୍କୃତ ।

ପଠିତ କବିତାଟି “ମାଟି ପାଣି ପବନ” କବିତା ପୁସ୍ତକରୁ ସଂଗୃହୀତ । ଏଥିରେ ସର୍ବଂସହା ମାଟିକୁ ମା’ ସହିତ ତୁଳନାକରି କବି ମାଟି ମା’ର ମହନୀୟ ଗୁଣାବଳୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ଓ ମନୁଷ୍ୟର ସୁସ୍ଥ ଦିବ୍ୟ ଚେତନାକୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଇବା ପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ ଜଣାଇଛନ୍ତି ।

ସରବ ସହଣୀ ମାଟି

ସବୁରି ଉପରେ ସେନେହ ତୋହର

ସମାନେ ଦେଇଛୁ ବାଣ୍ଟି ।

ତୋର ମିଠାପାଣି ତୋ’ ଧାର ପବନ

ଦେହେ ମୋ ଦେଇଛି ବଳ

ଶକତି ଦେଇଛି ତୃପତି ଦେଇଛି

ତୋ’ ଗଛ ଲତାର ଫଳ ।

ସବୁଜ ଘାସର କଅଁଳ ବିଛଣା
 ଦିଏ କି ଆରାମ ମତେ
 ମାଆ ପରି ମୋର ଅଳି ଅରଦଳି
 କେତେ ନ ସହିଛି ସତେ ।
 ଦେହ ଦୁଃଖ ପାଇଁ ସାଇତିଛି କେତେ
 ଚେରମୂଳି ଗଛ ଲତା
 ମନ ସୁଖ ଲାଗି ନଇ ସମୁଦ୍ରରେ
 ଭରିଅଛି ହସ କଥା ।
 ବୁକୁ ମୋ ଫୁଲାଏ ଆଖି ମୋ ଭୁଲାଏ
 ତୋ' ବଣ ପକ୍ଷୀର ଡାକ
 ସରଗ ଡାକିଲେ ମନ ବଳେ ନାହିଁ
 ଛାଡ଼ିବାକୁ ତୋର କାଖ ।
 ଜନମ କାଲୁ ଯେ ଦେହେ ତୋ' ଆଘାତ
 କେତେ ନ ଦେଇଛି ମୁହିଁ
 ନିଜ ଛୁଆ ବୋଲି ସବୁ ଦୋଷ ସିନା
 କ୍ଷମିଅଛି ଏକା ତୁହି ।
 ଯେତେ ରାଗ ରୋଷ କରେ ତୋହ ପାଖେ
 ମାଆ ବୋଲି ଯାଉ ଭୁଲି
 କେତେ ତପ କରି ଏଇ ଜନମରେ
 ଆସିଛି ତୋ' ଦେଶେ ବୁଲି ।
 ଅମାପ ଧରିଯୁଁ ଦେଏ ଚିକେ ମତେ
 ନିଦା ହେଉ ମୋର ଛାତି
 ନିଜେ ଦୁଃଖ ସହି ଏ ଜଗତ ପାଇଁ
 ଲାଗିପଡ଼େ ଦିନ ରାତି ।
 ଦିହ ସିନା ତୋର ପାହାଡ଼ ପଥର
 କଅଁଳ ପତର ପ୍ରାଣ
 ଦୁଃଖ ଦଡ଼ମଡ଼ି ସହିବାକୁ ମତେ
 କରି ଦେ ତୋ' ପରି ଟାଣ ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦବାଚି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।
(କ) ଦିହ ସିନା ତୋର ପାହାଡ଼ପଥର _____ ପତର ପ୍ରାଣ ।
(ସବୁଜ, କଅଁଳ, ବହଳ)
(ଖ) ତୋହରି ଅନ୍ତର ଆଦେଶେ ଚଳେ ମୁଁ ଘୋଷି ତୋର _____ ।
(ଜୟଗାନ, ମହାକୀର୍ତ୍ତି, ମହାଯଶ)
(ଗ) କେଉଁଠି ହଜିଛି ଖୋଜି ଦେବ ମୋର _____ ର ଚାବିକାଠି ।
(ପ୍ରେରଣା, ଭାବନା, ଚେତନା)
(ଘ) ଅମାପ ଧରିଯୁଁ ଦେବ ଚିକେ ମୋତେ _____ ହେଉ ମୋର ଛାତି ।
(ଗାଣ, ଦୃଢ଼, ନିଦା)
୨. ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ଜନ୍ମ, ଦୁଃଖ, ଦୋଷ, ନିଦା, ଧୀର, ଅମାପ, କଅଁଳ, ସ୍ନେହ
୩. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ମା, ଦେହ, ଜଳ, ପବନ, ବୁକୁ, ପାଦ
୪. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଗଦ୍ୟରୂପ ଲେଖ ।
ସେନେହ, ମୁକତି, ଶକତି, ତୃପତି, ସରଗ, ସପନ
୫. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ସାର୍ଥକବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କର ।
ଅମାପ, ଅଳି, ଜୟଗାନ, ଚେତନା, ଆଘାତ

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୬. କବି କାହାକୁ ସର୍ବସହଣୀ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ?
୭. କେଉଁଠାରୁ ଆମେ ଶକ୍ତି ଓ ତୃପ୍ତି ପାଇ ବୋଲି କବି କହିଛନ୍ତି ?
୮. ଆମ ମନସୁଖ ଲାଗି ହସକଥା କେଉଁଠାରେ ଭରି ରହିଛି ?
୯. କବି କାହାକୁ ମା' ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ?
୧୦. ମାଟି ଚେରମୂଳ ଗଛଲତା ସାଇତି ରଖିବା ପଛରେ କି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅଛି ?
୧୧. ସ୍ୱର୍ଗଠାରୁ ମାଟିର ଆକର୍ଷଣ କବିଙ୍କ ପାଇଁ ଅଧିକ । ଏହା କବିତାର କେଉଁ ପଦରୁ ଜଣାଯାଏ ଲେଖ ।

ଜନ୍ମଭୂମି

● କୃଷକ ପାଣିଗ୍ରାହୀ
(୧୯୦୯-୧୯୮୭)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଐତିହାସିକ ଓ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ କୃଷକ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲାର ଖିଚିଙ୍ଗଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଅଧ୍ୟାପନା ସହିତ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱ ଗବେଷଣାରେ ବ୍ୟାପୃତ ରହି ସେ ବହୁ ନୂତନ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟର ସନ୍ଧାନ କରିଥିଲେ । ‘ଭୁବନେଶ୍ୱରର ପ୍ରତ୍ନତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅବଶେଷ’ ବିଷୟରେ ଇଂରାଜୀରେ ଲିଖିତ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାଗ୍ରନ୍ଥ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପାଦେୟ ସୃଷ୍ଟି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ମୌଳିକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ପ୍ରତିଭାବାନ କୃଷକ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ସତ୍ୟ ସହିତ ତଥ୍ୟର ସମନ୍ୱୟ, ଅକାବ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ଓ ମନ-ଗମ୍ଭୀର ଭାଷା ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁପମ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ପ୍ରବନ୍ଧ ମାନସ, ଇତିହାସ ଓ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ, ସାରଳା ସାହିତ୍ୟର ଐତିହାସିକ ଚିତ୍ର ଓ ଆତ୍ମଜୀବନୀ ‘ମୋ ସମୟର ଓଡ଼ିଶା’ ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କୃତି ।

‘ପ୍ରବନ୍ଧ ମାନସ’ରୁ ସଂଗୃହୀତ ‘ଜନ୍ମଭୂମି’ ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ ଲେଖକ ଜନ୍ମଭୂମିର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ସନ୍ଧାନ କରି ଅରଣ୍ୟ ପ୍ରକୃତିବେଶିତ ନିଜ ପଲ୍ଲୀ ଜନ୍ମମାଟିର ଅନନ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ଗ୍ରାମରୁ ରାଜ୍ୟ, ଦେଶ ଓ ବିଶ୍ୱବାସୀ ହେବାପାଇଁ ଏବଂ ମହାନୁଭବତାର ପରିଧିକୁ ପ୍ରଥମେ ପଲ୍ଲୀରୁ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ‘ବସୁଧୈବ କୁଟୁମ୍ବକମ୍’ ଭାବନାରେ ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧଟି ପରିପୁଷ୍ଟ ।

କାହାକୁ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି ବୋଲି କହିବି—ଏହି ବିଶାଳ ପୃଥିବୀ, ବିଶାଳ ଏସିଆ ମହାଦେଶ, ବିଶାଳ ଭାରତବର୍ଷ, ଓଡ଼ିଶା ଦେଶ ବା ମୋର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମ ? ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କାହାରିଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥରେ ଏ ସମସ୍ତ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି ହେଲେ ହେଁ ମାତୃଗର୍ଭରୁ ପଡ଼ି ଯେଉଁଠାରେ ପ୍ରଥମେ

ଭୂମି ସ୍ପର୍ଶ କଲି—ଯେଉଁଠାରେ ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶର ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ ପାଇଲି—ବିଷମ-ବିପାକ ବେଳେ ଯେ ଅଞ୍ଚଳ ଫଳ, ପୁଷ୍ପ, ଶାକ, ତଣ୍ଡୁଳ ଭାଳି ଦେଇ ଶିଶୁପ୍ରାଣକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କଲା, ସେହି ପଲ୍ଲୀ ହିଁ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି; ସେହି ମୋର ମାତା, ଧାତ୍ରୀ ଓ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ । ଆତ୍ମସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେତେ ବେଶୀ ଘନିଷ୍ଠ ହେବାର କଥା କିନ୍ତୁ ଏ ସମ୍ପର୍କ ଦିନକୁ ଦିନ

କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଯେପରି କି ଲୀନ ହେବାକୁ ବସିଛି । ସମୟ ସ୍ରୋତରେ ନିଃସହାୟ ଶୁଷ୍କ ଚୂଣ ପରି ମୁଁ ଭାସି ଚାଲିଛି । ମୋର ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ମୋର ନୈତିକ ସାହସ ନାହିଁ । ଏହା ଭିତରେ ମୋର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଘଟିଯାଇଛି । ଆଜି ମୁଁ ତାର ରୂପକୁ ଜାତିସ୍ମର ପରି ଖାଲି ସ୍ମରଣ କରେ । ରାଶି ରାଶି ଶାଳତରୁ ମଧ୍ୟରେ ତଟିନୀ-ବେଷ୍ଟିତ ଭଞ୍ଜ-କୀର୍ତ୍ତି-କିରୀଟିନୀ ମୋର ଜନ୍ମଭୂମି ମୋ ଆଖି ଆଗରେ ଭାସିଯାଏ; କିନ୍ତୁ ତାର କୋଳକୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ମୋର ସାହସ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ, ଏହା ସମଗ୍ର ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ସମସ୍ୟା । ଧର୍ମାନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କଲା ପରେ ବହୁ ଧର୍ମାନ୍ତର ଦୀକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେପରି ଧର୍ମ ପାଖରେ ସମସ୍ତ ମାନବିକତାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ସେମାନଙ୍କ ନାମ, ପଦବୀ, ଭାଷା, ଆହାର, ବ୍ୟବହାର, ବେଶଭୂଷା ଇତ୍ୟାଦି ବଦଳାଇ ଦିଅନ୍ତି ଓ ଶେଷବେଳକୁ ଜାତୀୟତା ଭୁଲି ଯେପରି ନିଜ ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ସୁଦ୍ଧା ଅସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି, ଠିକ୍ ସେହିପରି ସଂଖ୍ୟାତୀତ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ପାଖରେ ସେମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ମାନବିକତାକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଶେଷବେଳକୁ ନିଜର ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ସୁଦ୍ଧା ପାସୋରି ପକାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ସମାପନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଘଟିଯାଏ । ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମକୁ ଫେରିଯାଇ ଜୀବିକାର୍ଜନ କରିବା ଦୂରେଥାଉ, ସେଠାରେ କିଛିକାଳ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବପର ହୁଏ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଥରେ ଥରେ ଭାବେଁ— ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ କ'ଣ କରିବି ? ଯଦି ଗ୍ରାମର ଉନ୍ନତକର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଅର୍ଥଦାନ ହିଁ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଅବଶେଷ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଗ୍ରାମକୁ ନ ଯାଇ ମଧ୍ୟ ତାହା କରାଯାଇପାରେ । ଜନ୍ମଭୂମି ସହିତ ମୋର ଆଉ କି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି ?

ବହୁ ବାଦ-ବିସମ୍ବାଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମର ନରନାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାତି-ଧର୍ମ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଗୋଟାଏ ଏକପରିବାରତ୍ୱର ପରମ୍ପରା ଗଢ଼ି ଉଠିଥାଏ । କେହି ଭାଇ,

କେହି ଭଉଣୀ, କେହି କକା, କେହି ଖୁଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ଭାବରେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ପରିଚିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ମୋ ଜନ୍ମଭୂମି ସହିତ ଏ ମଧୁର ସମ୍ପର୍କ ମୋର ଆଉ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମଟିଯାକର ଭାଇଭଉଣୀ, କକାଖୁଡ଼ା, ମାମୁମାଳି, ମଉସା-ମାଉସୀ ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ପର ହୋଇଗଲେଣି । ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ଏ ମଧୁର ସମ୍ପର୍କ ଆଉ ଫେରି ପାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡରେ ସାର ମାଉସୀ ତା'ର ଛୋଟ ପିଣ୍ଡାଟିରେ ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ପ୍ରସ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତିଟି ପରି ବସି ଆସିଛି, ଆଜି ମଧ୍ୟ ବସିଥାଏ । ଆଗେ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ପରାରୁଥିଲା, “କେବେ ଆସିଲୁ ବାପା ?” ଆଜିକାଲି କିନ୍ତୁ କହେ— “କେବେ ଆସିଲ ବାବୁ ?” ଗ୍ରାମର ମଝିରେ ଗୋବିନ୍ଦା ଭାଇର କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଟିର । ଆଜୀବନ ଅକର୍ମା ଓ ଅବିବାହିତ ରହି ସେ ତାର କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଟିରକୁ ଦୁର୍ଗ କରି ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱ ବିରୋଧରେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରିଆସିଛି । ଆଗେ ଦେଖାହେଲେ ବହୁ ମାନ ସହିତ ସେ ମୋତେ ତାର କୁଟିରରେ ବସାଇ ମନବୋଧ ଚଉତିଶାର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରୁଥିଲା । ଆଜି ମୁଁ ଶତଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ପୂର୍ବ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଆଉ ଫେରିପାଏ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମଟିଯାକ ନବାଗତ ଅତିଥିରେ ପରିପୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲାଣି । ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ଶୀର୍ଷ, ମଳିନ, ଉଲଗ୍ନ, କୃଶୋଦର, ଲୟୋଦର, ଅବାସ୍ଥିତ, ଅବହେଳିତ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ସମାବେଶ ଦେଖାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ସୁଦ୍ଧା ମୋତେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କେବେ କେବେ ଦେଖାହେଲେ ଆତ୍ମିକାରୁ ନବାଗତ ଜେବୁ ବା ଜିରାଫକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ପରି ସେମାନେ ମୋତେ ଖାଲି ଚାହିଁ ରହନ୍ତି । ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷିତ ନବଯୁବକମାନେ ଚାକିରି ନ ପାଇ ଜନ୍ମଭୂମି ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ରାଜନୀତିର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କଂଗ୍ରେସୀ, କେହି ଗଣତନ୍ତ୍ରୀ, କେହି କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଓ କେହି ସୋସିଆଲିଷ୍ଟ । ଯଦି କେହି ଏହି ରାଜନୈତିକ ମତବାଦ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଟିର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ତାହାହେଲେ ସେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁଦ୍ଧା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ପଲ୍ଲୀପ୍ରକୃତିର ଶୋଭା

ଉପଭୋଗ କରିବା କିମ୍ବା ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ରାଜନୈତିକ ମତବାଦ ଅନୁସାରେ ଏମାନଙ୍କ ମାନସିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ଘଟିଯାଇଛି । ଏମାନେ ପୁଷ୍ପିତ ପଳାଶ ବନରେ ଦେଖନ୍ତି ବିଦ୍ରୋହର ବହି, ସ୍ଥଳପଦ୍ମରେ ଦେଖନ୍ତି ଆହବର ରକ୍ତ ଓ ଆନତ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାରେ ଦେଖନ୍ତି ଅନାଗତ ଯୁଗର ରକ୍ତକେତନ ! ଏଣୁ ଏମାନଙ୍କ ମନ ସହିତ ଗତି କରି ଚାଲିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ଶ୍ରେଣୀର ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ମନରେ ମୋର ଆଉ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ କର୍ମ-ଯୋଜନାରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସ୍ଵାର୍ଥର ବିଭେଦ ସତ୍ତ୍ୱେ କର୍ମ ଓ କ୍ଲେଶ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅନ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ଏକପରିବାରତ୍ୱର ଭାବ ଆପେ ଆପେ ଜାତ ହୋଇଥାଏ । ନିଦାଘର ନିରାଚ ଝାଞ୍ଜିରେ ଲଙ୍ଗଳ ମୁନରେ ଧରଣୀର ବକ୍ଷ ଚିରି ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ନୁଆ ମେଘକୁ ଚାହିଁ ରହନ୍ତି । ଜ୍ୟେଷ୍ଠର ଶେଷବେଳକୁ ସୁପାକୃତ ମେଘ ଘନ-ଶ୍ୟାମ ଗିରିରାଜିର ମସ୍ତକରୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗଣିତ ଶାଳତରୁ ଉପରକୁ ଆନତ ହୋଇଆସେ ଓ ଗର୍ଜନ ତର୍ଜନରେ ଦିଗନ୍ତ କମ୍ପାଇ ବାରିପାତରେ ପଲ୍ଲୀଭୂମିକୁ ସିକ୍ତ କରିଯାଏ । ସିକ୍ତଭୂମିର ସୁଗନ୍ଧ ଓ ବନ୍ୟୟୁଥର ପରିମଳରେ ରଜପର୍ବର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ଉଦ୍‌ବେଳ ମନରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଦୋଳି ଖେଳରେ ରତ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି । ମହାସମାରୋହରେ ରଜପର୍ବ ଶେଷ ହେବା ପରେ ନିଷ୍ଠୁର ବାସ୍ତବତା ଆସି ପଡ଼େ । କ୍ଳାନ୍ତ, ସିକ୍ତ ଓ ଧାରାହତ ଶୁମ୍ଭକୀର୍ତ୍ତୀମାନଙ୍କ ସମବେତ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଧରଣୀ ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା ହୋଇଉଠେ ଓ ହେମନ୍ତରେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ-ଶୀର୍ଷ ଧାନ୍ୟରେ ଗ୍ରାମଭୂମି ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ । ଗ୍ରାମର ଏହି ଯେ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କର୍ମ-ଯୋଜନା ଅଛି, ସେଥିମଧ୍ୟରେ ମୋର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଗ୍ରୀଷ୍ମର ଝାଞ୍ଜିରେ, ବର୍ଷାର ଝଡ଼ରେ ବା ହେମନ୍ତର ଶୀତରେ ଏହି କର୍ମ ଯୋଜନାର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଂଶ ନେବା ପାଇଁ ମୋର ଭୌତିକ ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ନୈତିକ ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ରହିଛି । ଏଣୁ ମୁଁ ମୋର

ଜନ୍ମଭୂମିର ଖାଲି ମନରୁ ନୁହେଁ, କର୍ମରୁ ମଧ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧ ହୋଇପଡ଼ିଅଛି ।

ମନୁଷ୍ୟକୁ ସବୁବେଳେ ଯୁକ୍ତିବାଦୀ ଜୀବ ବୋଲି କହିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ; ସେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଗତାନୁଗତିକତାର ଦାସ । ଆଭିଜାତ୍ୟର ଚିହ୍ନ ବୋଲି ବିବେଚିତ ନିରର୍ଥକ ନେକଟାଇକୁ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । କାୟ-କ୍ଲେଶ ନ ସହିବା ଯଦି ଆଭିଜାତ୍ୟର ଚିହ୍ନ, ତାହାହେଲେ ଏପରି ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଭିଜାତ୍ୟର ଚିହ୍ନକୁ କିଏ ବା କାହିଁକି ଛାଡ଼ିବ ? ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ କାୟ-କ୍ଲେଶ ସହିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ନୁହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ ଅଭିଜାତ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଆଭିଜାତ୍ୟ ଛାଡ଼ିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ, ଏଣୁ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମ ଛାଡ଼ିବା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ତା ଛଡ଼ା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୈନିକ ଆୟ ପାଞ୍ଚ ଅଣା ବା ପଚାଶ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ହୋଇପାରେ; ସେଥିପାଇଁ ଆଇନର ବାଧା ନାହିଁ, କିମ୍ବା ଧର୍ମ ବା ସମାଜର ନିନ୍ଦା ନାହିଁ । ବରଞ୍ଚ ମାନବର ସମସ୍ତ ନୀତିକୁ ପଦରେ ଦଳି ଦେଇ, ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ୱାସରେ ଧାଇଁ, ସେ ଯେତେ ବେଶୀ ଏହି ଦୀର୍ଘ ବ୍ୟବଧାନକୁ କମ୍ କରିପାରେ, ସେ ସେତେବେଶୀ ଜୀବନ-ଯୁଦ୍ଧର ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ବୀର ବୋଲି ପରିଚିତ ହୁଏ, ସେତେ ବେଶୀ ଆଦର ଓ ପ୍ରଶଂସାର ପାତ୍ର ହୁଏ । ଅଭିଜାତ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ ହୋଇ ଖାଲି ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମରେ ଏହି ଦୀର୍ଘ ବ୍ୟବଧାନକୁ କିଞ୍ଚିତ୍ ମାତ୍ର କମ୍ କରିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ବହୁପଲ୍ଲୀ-ଜନନୀ ଆଜି ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷିତ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ହରାଇ ବସିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥବଳରେ ହେଉ, ଭାଗ୍ୟବଳରେ ହେଉ ବା ଅଧବସାୟ ବଳରେ ହେଉ, ଯେଉଁମାନେ ଶିକ୍ଷିତ ରୂପେ ଉଦ୍ୟୋଗମାନ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ଭବରେ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମରେ ବହୁ କଳ୍ପନା ଜନ୍ମନା ଚାଲେ । ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଜୀବନରେ ସେମାନେ ପିତା-ମାତାଙ୍କ ଆଶା ଭରସାର ସ୍ଥଳ ହୋଇ, ଗ୍ରାମ ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୋଇ, ଗ୍ରାମଭୂମି ମଣ୍ଡନ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସମୟ ଆସେ, ଯେତେବେଳେ କି ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ

ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାର ସୁଦ୍ଧା ସୁବିଧା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣ ତିନି ଦିନକୁ କଷ୍ଟ କରି ମଥୁରାକୁ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଚାଲିଗଲା ପରି ସେମାନେ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଗ୍ରାମଭୂମି ଛାଡ଼ି ଚାଲିଆସନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେହି ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ ଯେ, ଏହି ଅନୈତିକତା ବା ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାରୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରି ମହାପୁରୁଷ ସୁଦ୍ଧା ପାର ପାଇ ନ ଥିଲେ । ନନ୍ଦ, ଯଶୋଦା ଓ ଗୋପୀ-ଗୋପାଳଙ୍କ ଅସୀମ ସ୍ନେହରେ ପରିପାଳିତ ହୋଇ ଶେଷବେଳକୁ ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରି କୃଷ୍ଣ ଗୋପପୁର ଛାଡ଼ି ଆସିଲେ । ନନ୍ଦ ଯଶୋଦାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ଧାଭୂତ ହୋଇଗଲା, ପ୍ରେମମୟୀ ରାଧା ଶଶିକଳା ପରି ଦୀନା ଓ କ୍ଷୀଣା ହୋଇଗଲେ; କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣ ଆଉ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ମହାଭାରତର ମହାସମରକୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଚଳାଇ; ମଥୁରାଠାରୁ ଦ୍ୱାରକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି, ସେ ବିପୁଳ ରାଜ୍ୟ, ଅପରିସୀମା ବିଭବ, ଅଭ୍ୟୁକ୍ଷ ପ୍ରାସାଦ, ଅଷ୍ଟପାଟ୍ଟବଂଶୀ ଓ ଅଗଣିତ ପୁତ୍ରକନ୍ୟାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ଦ୍ୱାରକାରେ ବସିଗଲେ ! କିନ୍ତୁ ପରିଶାମ କଅଣ ଭଲ ହେଲା ? କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁକ୍ଷ ପ୍ରାସାଦ ଅତଳ ଜଳଧି ତଳରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇଗଲା, ଆଉ ତାଙ୍କ ନବସଂସାରର ମଦ୍ୟପ ବଂଶଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାସତୀର୍ଥର ଏରକାର ବନରେ ପରସ୍ପରକୁ ହାଣି ଧିଏ ହୋଇଗଲେ ! ରାଜ୍ୟହୀନ, ଗୃହହୀନ, ଧନହୀନ ଓ ପୁତ୍ରକନ୍ୟାହୀନ ହୋଇ ଶେଷବେଳକୁ ମହାଭାରତର କର୍ଣ୍ଣଧାର ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟର ଲତିକା-ଦୋଳାରେ ଅବଶି ଅଙ୍ଗକୁ ଭାଲିଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ ସୁଦ୍ଧା ଶାନ୍ତିରେ ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧକ୍ଷଣ ପରେ ତାଙ୍କର ଦୋଳାୟମାନ ପଦ-ପଲ୍ଲବରେ ଅଭିଶାପ ପରି ନିଷ୍ଠୁର ଲୌହ-ଶରଟିଏ ଆସି ପଡ଼ିଲା ! ଏହା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କୃତକର୍ମର ପରିଶାମ । ଯେଉଁ ପାଦ ଗୋପପୁରରେ ଗୋ-ଚାରଣ ଦ୍ୱାରା ଚର୍ମପାଦୁକା ପରି କଠିନ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଦ୍ୱାରକାର ରାଜଭୋଗରେ ନବପଲ୍ଲବ ପରି ରକ୍ତାଭ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଏଣୁ ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟାଧି ମନରେ ଯେ ତାହା ହରିଣ କର୍ଣ୍ଣର ଭ୍ରମ ଆଣିଦେବ, ଏଥିରେ ବିଚିତ୍ରତା ବା କଅଣ ଥିଲା ?

ଏହି ପୁରାତନୀ ଗାଥାରେ ସତ୍ୟ ରହିଛି । ଏଣୁ ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀର ବିସ୍ମୃତି ଭେଦ କରି ତାହା ଆଜି ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିପାରିଛି । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ନବରାଜ୍ୟର ଅଭ୍ୟୁକ୍ଷ ପ୍ରାସାଦ ଆଉ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମାତୃଭୂମିର ଗୋପ, ବୃନ୍ଦାବନ, ଯମୁନା, ଗୋପୀ, ଗୋପାଳ ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ପୂର୍ବପରି ରହିଛନ୍ତି । ପୂର୍ବ ପରି ଆଜି ମଧ୍ୟ ଯମୁନା ବହିଚାଲିଛି, ବୃନ୍ଦାବନର ପୁଷ୍ପିତ କଦମ୍ବରେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ମୟୂରର ଉଦ୍ଧତ ନୃତ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଦୂର ବଂଶୀସ୍ୱନରେ ଅନୁଭୂତ ଗୋପକନ୍ୟାର ମନ ଅହେତୁକ ଓ ଅନାହୂତ ବ୍ୟଥାରେ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଉଠେ । କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏହି ଅମର ଗାଥାରୁ ବହୁ କଥା ଶିଖିବାର ଅଛି । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୈତିକ ବେଷ୍ଟନୀରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତିକୁ ଥୋଇ ଦିଆହୋଇଛି । ଏଣୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ଶିକ୍ଷିତମାନେ ଯେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜୀବନଧାରଣାର ମାନ ଅନୁସରଣ କରିବେ, ଏହା ନିଶ୍ଚିତ କଥା । ତଥାପି ବହୁ ସହସ୍ର ଶିକ୍ଷିତ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ସେମାନଙ୍କ ମହାନୁଭବତାର ପରିଧିକୁ ପଲ୍ଲୀଗ୍ରାମରୁ ପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଶ୍ୱ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପ୍ତ କରିପାରିଛନ୍ତି, ସେହିମାନେ ହିଁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ନମସ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଏହି ସ୍ୱାଭାବିକ ପଦ୍ଧି ଛାଡ଼ି ଯେଉଁମାନେ ଗ୍ରୀସୀୟ ଦେବତା ଏଟ୍ଲାସ୍ ପରି ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱର ଭାର ବହନ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି କୁବ୍ଜ ହୋଇ ଚାଲନ୍ତି, ସେମାନେ ଖାଲି ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରିଥାନ୍ତି । ଯେ ଭଲ ଗ୍ରାମବାସୀ ନୁହେଁ; ସେ ଭଲ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ନୁହେଁ; ଯେ ଭଲ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ନୁହେଁ, ସେ ଭଲ ଭାରତବାସୀ ନୁହେଁ ଓ ଯେ ଭଲ ଭାରତବାସୀ ନୁହେଁ ସେ ଭଲ ବିଶ୍ୱବାସୀ ହୋଇ ନ ପାରେ । ଯେଉଁମାନେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ତ ନିଗଡ଼ ଛିନ୍ନ କରି ସେମାନଙ୍କ ମହାନୁଭବତାର ପରିଧିକୁ ପ୍ରଥମେ ପଲ୍ଲୀରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଓ ଭାରତବର୍ଷକୁ ବ୍ୟାପ୍ତ କରିପାରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ନମସ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ।

ସୂଚନା :

ବିପାକ	- ବିପଦ, ବିପର୍ଯ୍ୟୟ	ପରିମଳ	- ସୁବାସ, ସୌରଭ
ତଣ୍ଡୁଳ	- ଚାଉଳ	ଶ୍ରମଜୀବୀ	- କାର୍ଯ୍ୟକ ଶ୍ରମରେ ଯେଉଁମାନେ ଚଳନ୍ତି ।
ଜାତିସ୍ମର	- ଯେ ପୂର୍ବଜନ୍ମର ଘଟଣାବଳୀକୁ ସ୍ମରଣ କରିପାରନ୍ତି ।	ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ-ଶୀର୍ଷ	- ଯାହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ସଦୃଶ, ଏଠାରେ ପାଚିଲା ଧାନ ।
ଭଞ୍ଜକାର୍ତ୍ତି	- ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଭଞ୍ଜବଂଶର ରାଜାମାନଙ୍କ କାର୍ତ୍ତି	ଆଭିଜାତ୍ୟ	- ସଂଭ୍ରାନ୍ତପଣିଆ
କିରୀଟିନୀ	- କିରୀଟମୁକ୍ତା ବା ମୁକୁଟମଣ୍ଡିତା	ଅଭ୍ରଂକଷ	- ଆକାଶଛୁଆଁ
ମନବୋଧ ଚଉତିଶା-	ଏହି ଜନପ୍ରିୟ ଚଉତିଶାଟି ବୈରାଗ୍ୟ ଓ ଭକ୍ତିଭାବ ସମ୍ବଳିତ । ଏହାର ରଚୟିତା ହେଉଛନ୍ତି ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗର କବି ଭକ୍ତଚରଣ ଦାସ ।	ଅଷ୍ଟପାଟବଂଶୀ	- ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅଷ୍ଟପଦୀ (ରୁକ୍ମିଣୀ, ସତ୍ୟଭାମା, ଜାମ୍ବବତୀ, ମିତ୍ରବିନ୍ଦା, ପ୍ରଭୃତି ।)
ପ୍ରତ୍ୟୟ	- ବିଶ୍ଵାସ	ପ୍ରଭାସତୀର୍ଥ	- ଦ୍ଵାରକା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ
କୃଶୋଦର	- ଅପୁଷ୍ପତା ହେତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପେଟ ପଶି ଯାଇଥାଏ ।	ଏରକାର ବନ	- ଶର ବଣ
ଲୟୋଦର	- ଏଠାରେ ରୋଗାଦି କାରଣରୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପେଟ ବାହାରି ପଡ଼ିଥାଏ ।	କର୍ଣ୍ଣଧାର	- ମଜୁଆଳ
ଅବାଞ୍ଚିତ	- ଯାହାକୁ ଆମେ ଚାହୁଁନା	ପଦପଲ୍ଲବ	- କଅଁଳ ପତ୍ର ପରି କୋମଳ ପାଦ
ଅନାଗତ	- ଯାହା ଆସି ନାହିଁ, ଭବିଷ୍ୟତ	ରକ୍ତାଭ	- ରକ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣ ସଦୃଶ
ସ୍ତୂପାକୃତ	- ସ୍ତର ବା ଥାକ ଥାକ ହୋଇ ଜମା ରହିଥିବା	ଗାଥା	- କାହାଣୀ, କିମ୍ବଦନ୍ତୀ
ଯୁଥ	- ଯୁଇଫୁଲ (ଯୁଥୀ, ଯୁଥକା, ଯୁଥୀକା)	ଏର୍ଲାସ୍	- ଗ୍ରୀଷ୍ମୀୟ ଦେବତା । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା କରିବା ଲାଗି ସେ ପୃଥିବୀକୁ ନିଜର ଦୁଇ ହାତରେ ଟେକି ଧରିଥିଲେ ।
		କୁବ୍ଜ	- କୁଜା
		ପ୍ରବଞ୍ଚନା	- ଠକାମି, ଛଳନା
		ନିଗଡ଼	- ଶିକୁଳି, ବନ୍ଧନ

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. 'ଆୟୁସୂର୍ଯ୍ୟ'- ଏହାର ଠିକ୍ ବ୍ୟାସବାକ୍ୟଟି ଚିହ୍ନାଅ ।
- (କ) ଆୟୁ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଖ) ଆୟୁ ରୂପକ ସୂର୍ଯ୍ୟ
(ଗ) ଆୟୁର ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଘ) ଆୟୁ ଅଟେ ସୂର୍ଯ୍ୟ
୨. 'ଧର୍ମାନ୍ତର'- ଏହାର ବିଗ୍ରହବାକ୍ୟ କ'ଣ ହେବ ?
- (କ) ଧର୍ମ ଓ ଅନ୍ତର (ଖ) ଧର୍ମରୁ ଅନ୍ତର
(ଗ) ଅନ୍ୟ ଧର୍ମ (ଘ) ଧର୍ମର ଅନ୍ତର
୩. 'ପୁନର୍ଜନ୍ମ' ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସନ୍ଧିରୁ ଠିକ୍ ସନ୍ଧିଟି ବାଛି ଲେଖ ।
- (କ) ପୁନର + ଜନ୍ମ (ଖ) ପୁନ + ଜନ୍ମ
(ଗ) ପୁନ + ଜ୍ମ (ଘ) ପୁନଃ + ଜନ୍ମ
୪. 'ଶୁଷ୍କ' ଶବ୍ଦଟି କିପରି ଗଠିତ ହୋଇଛି ?
- (କ) ଶୁଷ୍ + ତ (ଖ) ଶୁଷ୍ + କ
(ଗ) ଶୋଷ୍ + କ (ଘ) ଶୋଷ୍ + ତ
୫. ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଶବ୍ଦଟି ବାଛି ।
- (କ) ଶାରିରୀକ (ଖ) ଶାରୀରୀକ
(ଗ) ଶାରୀରିକ (ଘ) ଶାରିରିକ
୬. ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଏକପରିବାରତର ପରମ୍ପରା ସ୍ୱରୂପ ନିମ୍ନଲିଖିତ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଉକ୍ତିଟି ଗ୍ରହଣୀୟ ଲେଖ ।
- (କ) ଲୋକଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣି ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ଆଦିର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଶୁଣାଇବା ।
(ଖ) ରଜ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବ ମିଳିମିଶି ପାଳନ କରିବା ।
(ଗ) ଗ୍ରାମରେ ଜାତି ବର୍ଷ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଭାଇ, ଭଉଣୀ, କକା, ଖୁଡ଼ୀ ଆଦି ଭାବରେ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା ।
(ଘ) ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଗ୍ରାମକୁ ଆସୁଥିବା ଅତିଥିମାନଙ୍କୁ କୁଶଳ ଜିଜ୍ଞାସା କରିବା ।

୭. ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
 ବିଶାଳ, ସ୍ମରଣ, ଅସ୍ୱୀକାର, ଅବାଞ୍ଚିତ, ପ୍ରଶଂସା, ମଧୁର
୮. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କର ।
 ଅଭିଜାତ, ପ୍ରତ୍ୟୟ, ସିନ୍ଧୁ, ପ୍ରବଞ୍ଚନା, ଅକର୍ମା, ଶୀର୍ଷ
୯. ପାଦରେ ଦଳିଦେବା, ପାର ପାଇବା, କଷ୍ଟ କରିବା : ଏହି ରୂଢ଼ିଗୁଡ଼ିକୁ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କର ।
୧୦. ଶ୍ରମକୁ ଯେ ଜୀବନ ଧାରଣର ପଦ୍ମା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ କୁହାଯାଏ ଶ୍ରମଜୀବୀ । ସେହିଭଳି ଶେଷରେ ଜୀବୀ ଥିବା ଆଉ ୫ଟି ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
୧୧. ବାମ ପାଖରେ ଥିବା ଶବ୍ଦ ସହ ଡାହାଣ ପାଖରେ ଥିବା ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦକୁ ଯୋଡ଼ି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କର ।

ଶସ୍ୟଶ୍ୟାମଳା	ଧାନ୍ୟ
ସ୍ତୂପାକୃତ	ପ୍ରାସାଦ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଷ	ଜୀବ
ଯୁକ୍ତିବାଦୀ	ଧରଣୀ
ଅଭ୍ରଂକଷ	ବ୍ୟଥା
ଦୋଳାୟମାନ	ଆହବ
ଅହେତୁକ	ପଦପଲ୍ଲବ
	ମେଘ

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧୨. ଲେଖକ ଜନ୍ମଭୂମି ପଲ୍ଲୀକୁ ନିଜର ମା' ବୋଲି ଭାବିଛନ୍ତି କାହିଁକି ?
୧୩. ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ଧାର୍ତ୍ତା ଓ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ କହିବାର କାରଣ କ'ଣ ?
୧୪. “ଏ ସମସ୍ତ ମୋ'ର ଜନ୍ମଭୂମି” - ଏହି ବାକ୍ୟାଂଶରେ ‘ଏ ସମସ୍ତ’ କାହାକୁ ବୁଝାଉଛି ?
୧୫. ବୟସ ବଢ଼ିବା ସହ ଲେଖକଙ୍କର ଜନ୍ମଭୂମି ସହିତ ସମ୍ପର୍କ କିପରି ହେଉଛି ବୋଲି ସେ କହିଛନ୍ତି ?

୧୬. ସମୟ ସ୍ରୋତରେ ଲେଖକ କିପରି ଭାସି ଚାଲିଛନ୍ତି ?
୧୭. ଜନ୍ମଭୂମିର କେଉଁ ରୂପ ଲେଖକଙ୍କର ଆଖି ଆଗରେ ଭାସି ଯାଏ ?
୧୮. ଧର୍ମାନ୍ତର ପରେ ଲୋକର କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଥାଏ ।
୧୯. ପଲ୍ଲୀରେ ଏକପରିବାରତ୍ତ୍ୱ ଗଢ଼ି ଉଠିବାର କି ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ?
୨୦. ‘ସାର ମାଉସୀ’ ଲେଖକଙ୍କୁ ଆଗେ କ’ଣ କହି ପଚାରୁଥିଲା ?
୨୧. ‘ସାର ମାଉସୀ’ର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାର ପରେ କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି ?
୨୨. ‘ଗୋବିନ୍ଦ ଭାଇ’ କି ପ୍ରକାର ଲୋକ ?
୨୩. ଗୋବିନ୍ଦ ଭାଇ ଲେଖକଙ୍କୁ କୁଟିରରେ ବସାଇ କି ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଉଥିଲେ ?
୨୪. ‘ଗ୍ରାମଟିଯାକ ନବାଗତ ଅତିଥିରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲାଣି’ – ଏଠାରେ କେଉଁ ନବାଗତ ଅତିଥିଙ୍କ କଥା ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି ?
୨୫. ଗ୍ରାମର ଶିଶୁ ସମାବେଶ ଉପରେ ଲେଖକ କି ଅଭିମତ ଦେଇଛନ୍ତି ?
୨୬. ଏଇ ଶିଶୁମାନେ ଲେଖକଙ୍କୁ ଏବେ ଦେଖିଲେ କିପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଇଥାନ୍ତି ?
୨୭. ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଯୁବକମାନେ କିପରି ସମୟ ବିତାନ୍ତି ?
୨୮. ଗ୍ରାମ୍ୟ ଯୁବକମାନଙ୍କ ସହିତ ପଲ୍ଲୀପ୍ରକୃତିର ଶୋଭା ଉପଭୋଗ କରିବା ଲେଖକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କାହିଁକି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ନାହିଁ ?
୨୯. ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ପଲ୍ଲୀର କର୍ମଯୋଜନାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ ନ କରିପାରିବାର କାରଣ କ’ଣ ?
୩୦. କେଉଁ ପର୍ବରେ ଦୋଳି ଖେଳର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥାଏ ?
୩୧. ‘ରଜପର୍ବ ଶେଷ ହେବା ପରେ ନିଷ୍ଠୁର ବାସ୍ତବତା ଆସି ପଡ଼େ’ – ଏକଥା ଲେଖକ କହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ’ଣ ?
୩୨. ଶିକ୍ଷିତମାନେ କାୟକ୍ଲେଶ ଓ ଆଭିଜାତ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟିକୁ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ଓ କାହିଁକି ?
୩୩. କିଭଳି ଲୋକ ଜୀବନ-ଯୁଦ୍ଧରେ ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ବୀର ବୋଲି ପରିଚିତ ହୁଏ ?
୩୪. ଗ୍ରାମର ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ କି ପ୍ରକାର ଧାରଣା ପ୍ରଥମେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ?
୩୫. ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଯିବା ସହ କେଉଁ ପୌରାଣିକ କଥାର ତୁଳନା କରାଯାଇଛି ?
୩୬. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ମହାଭାରତର କର୍ଣ୍ଣଧାର କୁହାଯାଇଛି କାହିଁକି ?
୩୭. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଂଶର ଶେଷ ଅବସ୍ଥା କ’ଣ ହୋଇଥିଲା ?
୩୮. ଭଲ ବିଶ୍ୱାସୀ କହିଲେ କ’ଣ ବୁଝାଯାଏ ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ :

୩୯. ସମୟ-ସ୍ରୋତରେ ନିଃସହାୟ ଶୁଷ୍କ ତୃଣ ପରି ମୁଁ ଭାସି ଚାଲିଛି ।
୪୦. ଏହା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କୃତକର୍ମର ପରିଣାମ ।
୪୧. ଏମାନେ ପୁଷ୍ପିତ ପଳାଶବନରେ ଦେଖନ୍ତି ବିଦ୍ରୋହର ବହି, ସ୍ଥଳପଦ୍ମରେ ଦେଖନ୍ତି ଆହବର ରକ୍ତ ଓ ଆନତ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ାରେ ଦେଖନ୍ତି ଅନାଗତ ଯୁଗର ରକ୍ତକେତନ ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୪୨. ପଲ୍ଲୀ କୋଳକୁ ଫେରିଯିବାରେ ତାଙ୍କର ନୈତିକ ସାହସ ନାହିଁ ବୋଲି ଲେଖକ କାହିଁକି କହିଛନ୍ତି ?
୪୩. ଗ୍ରାମରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଏକପରିବାରତ୍ଵ ପରମ୍ପରା ସମ୍ପର୍କରେ ପଠିତ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଭିତ୍ତି କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
୪୪. ମନୁଷ୍ୟକୁ ବହୁ ପରିମାଣରେ ପରମ୍ପରାର ଦାସ ବୋଲି କହିବାର ଯଥାର୍ଥତା କ'ଣ ?
୪୫. ପଲ୍ଲୀର ଶିକ୍ଷିତ ସଂପ୍ରଦାୟ ଓ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୁଳନା କେତେ ଦୂର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୁଝାଇ ଲେଖ ।
୪୬. ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଲେଖକ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜକୁ କି ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି ?
୪୭. ଗ୍ରାମରେ ରଜ, କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଭଳି ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବପର୍ବାଣିରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ ସେ ସବୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ତୁମ ସାହିତ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଖାଅ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୪୮. ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀଙ୍କ ଲିଖିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହି ପଢ଼ । ବିଶେଷତଃ ତାଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀ— ‘ମୋ ସମୟର ଓଡ଼ିଶା’ ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ ।
୪୯. ପଲ୍ଲୀ କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ମନେରଖି ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ପଦ୍ୟାନ୍ତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କର ।
୫୦. ତୁମ ଜନ୍ମଭୂମି ସମ୍ପର୍କରେ ତୁମେ ଏକ କବିତା କିମ୍ବା ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ତୁମ ସାହିତ୍ୟ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଖାଅ ।

ସଭ୍ୟତା ଓ ବିଜ୍ଞାନ

● ବଂଶୀଧର ସାମନ୍ତରାୟ

୧୯୧୨-୧୯୯୬

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ବଂଶୀଧର ସାମନ୍ତରାୟ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନୀ । ସେ ଅବିଭକ୍ତ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ (ସଂପ୍ରତି କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଜିଲ୍ଲା) ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବଡ଼ପଡ଼ା ଗାଁରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନରେ ବିଲାତରୁ ଉଚ୍ଚତର ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବେ ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେ ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ପଦ ମଣ୍ଡନ କରିଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା କରିବାରେ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଅନେକ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରଚନା ‘ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ’ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ‘ଦରିଆ ପାରିର ସୁନା’ ଓ ‘ଶିଶୁର ବାଣୀ’ ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର କେତୋଟି ରଚନା ।

‘ସଭ୍ୟତା ଓ ବିଜ୍ଞାନ’ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ୧୯୪୨ ସାଲ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସଂଖ୍ୟା ‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ’ ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏଥିରେ ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶରେ ବିଜ୍ଞାନର ଅବଦାନ ବିଷୟ ଆଲୋଚିତ । ସଭ୍ୟତା ଅନୁକ୍ରମରେ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ ହୋଇଥିବା ବିଜ୍ଞାନକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମଣିଷ ଉନ୍ନତ ହେବା ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ।

ମାନବ ଯେଉଁ ବୈଷୟିକ, ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ ଓ ନୈତିକ ଉନ୍ନତି ଏବଂ ଜ୍ଞାନସାଧନ କରିଥାଏ, ତାହାକୁ ଆମେମାନେ ସଭ୍ୟତା ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥାଉ । ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ବିଭିନ୍ନ ପରିମାଣର ଉନ୍ନତି ଅନୁସାରେ ସଭ୍ୟତା ନ୍ୟୁନତର ବା ଉଚ୍ଚତର ବୋଲି ନିରୂପିତ ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରାଚୀନ ଆଦିମ ମାନବ କିମ୍ବା ଅଧୁନାତନ ନିଗ୍ରୋ ବା ପାର୍ବତୀୟ ବନ୍ୟ

ଜାତିମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ତୁଳନା କଲେ ଆମେମାନେ ଦେଖିପାରିବା ଯେ, ସଭ୍ୟତାର ଅର୍ଥ କ’ଣ ଓ ତା’ର ମୂଲ୍ୟ କେତେ ? ବିଭିନ୍ନ କାଳରେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ ବିଭିନ୍ନ ଜାତିମାନଙ୍କର ଏହି ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଥିଲା । ଆମେମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ରୋମୀୟ ଓ ଗ୍ରୀସୀୟ ସଭ୍ୟତାରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ ଯେ, ଯାବତୀୟ

ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତି ସେମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିଲା । ଭୋଗ ଥିଲା ତାଙ୍କ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ । ପ୍ରାଚୀନ ମିଶରୀୟ ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ସେହି ଭାବରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ । ମାତ୍ର ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତା ଥିଲା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର । ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ଥିଲା ତ୍ୟାଗ ଓ ଆତ୍ମସଂଯମ । ସର୍ବବିଧି ବୈଷୟିକ ଜଞ୍ଜାଳକୁ ସେମାନେ ବିପଦର ହେତୁ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ତଥାପି ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତି ସେହି ତ୍ୟାଗ ଧର୍ମ ଦେଇ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା । ବିଷୟ ଜଞ୍ଜାଳପରିବେଷିତ ଗୃହସ୍ଥ ଯାବତୀୟ ପାରିପାର୍ଶ୍ବିକ ପଦାର୍ଥ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ନଥିଲା । ତ୍ୟାଗ ମାର୍ଗରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ସେ ବିଷୟର ମାଲିକ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଭୋଗମାର୍ଗଗାମୀ ଜାତିଠାରୁ ତା'ର ପଥ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ ହୋଇଯାଏ । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀସ୍ ଓ ରୋମ୍ ସଭ୍ୟତାର ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତିର ନିଦର୍ଶନ ଯାହା ଆମେ ପାଉଁ, ତାହା ଇଚ୍ଛାକୃତ, ମାତ୍ର ଭାରତର ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତିର ନିଦର୍ଶନ, ଯାହା ରୋମୀୟ ଓ ଗ୍ରୀସୀୟ ନିଦର୍ଶନମାନଙ୍କଠାରୁ କୌଣସି ଅଂଶରେ ନ୍ୟୁନତର ନୁହେଁ - ତାହାର ସୃଷ୍ଟି ଓ ଉନ୍ନତି ଇଚ୍ଛାକୃତ ନୁହେଁ, ତାହା ତ୍ୟାଗମାର୍ଗର ଏକତମ ସ୍ୱତଃସମ୍ଭୂତ ଫଳ ମାତ୍ର । ଭାରତର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ତା'ର ଆଧାତ୍ମିକତା ।

ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ଯାହା ହେଉ ନା କାହିଁକି, ବର୍ତ୍ତମାନର ପୃଥିବୀରେ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ହେଉଛି, ମାନବର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି ସାଧନ । ବୈଷୟିକ, ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ, ନୈତିକ ଉନ୍ନତି ସହିତ ବିଶ୍ୱ ମାନବିକତାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଓ ବିରାଟ ସୃଷ୍ଟିରହସ୍ୟର ଉଦ୍‌ଘାଟନ

ଓ ସେମାନଙ୍କ ମୂଳରେ କେଉଁ ମହାଶକ୍ତି ନିହିତ ଅଛି ଓ ତାହା କ'ଣ, ଏହାର ନିରୂପଣ ହିଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ । ବିଭିନ୍ନ କାଳରେ ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ଏହାର ଅଂଶବିଶେଷକୁ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ଧରି ନେଉଥିଲେ । ପୁଣି କୌଣସି କୌଣସି ଜାତି ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରାୟତଃ ଅଧିକାଂଶକୁ ନିଜ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ଅଙ୍ଗଭୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ହେଁ ସେମାନଙ୍କର ସାଧନକୁ ସେମାନେ ଭିନ୍ନ ପଥ ଦେଇ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । କେହି ଚିନ୍ତାରେ ନିରୂପିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟିତ ଥିଲେ ଓ କେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଚେଷ୍ଟିତ ଥିଲେ ଏବଂ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ସେହି ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଥିବାର ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନେ କହନ୍ତି, ସେମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳ ପାଇଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରନିହିତ ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱାରା ବିଶ୍ୱ ବିରାଟ ଶକ୍ତି କ'ଣ ତାହା ମାନବ ନିରୂପଣ କରି ପାରେ, ସେହି ପଥରେ ଗଲେ ପ୍ରଥମରେ ଜୀବନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୃଦୟଙ୍ଗମ ନ ହେଲେହେଁ, ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା ପରେ ସମସ୍ତ ସ୍ୱଷ୍ଟ ପ୍ରତିଭାତ ହେବ । ଏହାର ସାଧନ ପାଇଁ ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ ଉନ୍ନତି ସର୍ବାଦୌ କରଣୀୟ । ଏହା କେବଳ ଶିକ୍ଷା, ସଂଯମ ଓ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ପାଳନରେ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଏହାର ମୂଳରେ କଠୋର ସାଧନା ଦରକାର । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ସେମାନେ ସଭ୍ୟତାର ଉଚ୍ଚତମ ସୋପାନ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ ହେଁ ତାହାର ବିଲୋପସାଧନ କଲେ ସଭ୍ୟତର ଜାତି । ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତା ଉପରେ ବାହାରୁ କେହି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ପାରିନଥିଲେ, ତାହା ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ନିଜ ନିଜ ସଭ୍ୟତାର ଉତ୍କର୍ଷ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ

ଚେଷ୍ଟିତ ହେଇଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଆତ୍ମେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି ଏକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଅଛୁ ଯେ, କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେହି ସବୁ ସାଧନ କରି ତାହାର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇପଡ଼ିଛି; ତେଣୁ ସେହି ସବୁ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ପଥ ବିଷୟରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ମତ ଯଥାଯଥ ଭାବରେ ଦିଆଯାଇ ନପାରେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ । ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଆତ୍ମେମାନେ ପୂର୍ବେ କହିଆଇଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାର ପଥ କ’ଣ ଦେଖାଯାଉ । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆତ୍ମେମାନେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶର ଉଚ୍ଚତମ ସୋପାନରେ ପହଞ୍ଚିପାରିନାହୁଁ । ସେ ପଥରେ କେତେ ବାଟ ଯେ ଆସିଛୁ, ତାହା କିଛି ମାତ୍ର ନିରୂପିତ ହୋଇପାରେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟତାମାନଙ୍କ ପରି ଏହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାକୁ ବହୁ ସମୟ ଦରକାର ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଉଅଛି । ଏହାର ଶେଷ ଫଳ କ’ଣ ହେବ, ତାହା ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଗର୍ଭରେ ନିହିତ, ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ପରୀକ୍ଷଣ ହିଁ ଚାଲିଛି । ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଆତ୍ମେମାନେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ହିଁ ଅବଲମ୍ବନ କରିଆଇଁ ।

ତେବେ ବିଜ୍ଞାନ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଅବଲମ୍ବନ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ତାହା କ’ଣ ଓ ତତ୍ତ୍ଵାହାରୀୟରେ ଆତ୍ମେମାନେ କିପରି ଅଗ୍ରସର ହେଉଥାଇଁ ଓ କିପରି ଲକ୍ଷ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବା, ତାହା ଜାଣିବାପାଇଁ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ଅନବରତ ଲାଗି ରହିଛି । ବିଜ୍ଞାନକୁ ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଆତ୍ମେମାନେ ଜାଣୁଁ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନକୁ ବିଜ୍ଞାନ କହିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ସାଧାରଣତଃ ଜଡ଼ ଓ

ଜୀବନ୍ତ ବିଷୟରେ ସୁସଂବନ୍ଧ, ଶୃଙ୍ଖଳିତ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନକୁ ବିଜ୍ଞାନରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଏଣୁ ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହୃତ ଅର୍ଥ ଯାହା, ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥେ ମଧ୍ୟ ତାହାହିଁ ବୁଝାଇଥାଏ, କାହିଁକି ନା ଜଡ଼ ଓ ଜୀବନ୍ତ ବିଷୟ କହିଲେ ବିଶ୍ଵରୁଦ୍ଧାଣ୍ଡର ସକଳ ପଦାର୍ଥକୁ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଏକତ୍ର କରାଗଲା । ଏଣୁ ଏମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାବ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ହେବା ଯାହା ବିଶ୍ଵ ରୁଦ୍ଧାଣ୍ଡର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ ହେବା ତାହା । ସୁତରାଂ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର କଳାବିଦ୍ୟା, ଦର୍ଶନ, ମନ୍ତ୍ରସ୍ତବ୍ଧ ଇତିହାସ ପ୍ରଭୃତି ଯାହାକୁ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ବିଜ୍ଞାନ ବୋଲି ଭାବି ନଥାନ୍ତି, ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ବିଜ୍ଞାନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

ଆତ୍ମେମାନେ ଏହି ବିଜ୍ଞାନବଳରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ସଭ୍ୟତାର ଉଚ୍ଚତମ ସୋପାନ ଆରୋହଣ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଲଗାଇଥାଇଁ । ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ମୂଳରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର ନିହିତ । ତାହାରି ବଳରେ ଜଟିଳତମ ସମସ୍ୟାମାନ ଅନାୟାସରେ ସାଧୁତ ହୋଇ ପାରୁଅଛି । ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ - ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ । ଏହି ଦୁଇ ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ନାନା ବିଭାଗ ଓ ଉପବିଭାଗମାନଙ୍କରେ ବିଭକ୍ତ । ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ଆଲୋକ, ଉତ୍ତାପ, ବିଦ୍ୟୁତ୍, ଶବ୍ଦ ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ତତ୍ତ୍ଵ ଅନୁସନ୍ଧାନର ବିଭାଗମାନଙ୍କରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ରସାୟନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଏହି ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନବଳରେ ଜଡ଼ପଦାର୍ଥର ଘାତ, ପ୍ରତିଘାତ, କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା, ବ୍ୟବହାର, ଆକର୍ଷଣ, ଗତି ଓ ମିଳନପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରଭୃତି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରି

ଆମ୍ଭମାନେ ଜଡ଼ ବିଷୟରେ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିଥାଉ । ସେହି ଜ୍ଞାନବଳରେ ପ୍ରକୃତିର ସଂଘଟିତ ଯାବତୀୟ କ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁଥାଉ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସୌରଜଗତ ପରି ଆଉ ଯେ କେତେ ବିରାଟ ଜଗତ୍ ଅଛି ଓ ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରହ, ତାରା, ଉପଗ୍ରହ କିପରି ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଅଛନ୍ତି ଓ ସେଗୁଡ଼ିକର ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ଓ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ କିପରି ତାହା ଆମ୍ଭମାନେ ଜାଣିପାରୁଥାଉ । ଏହି ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ଆମ୍ଭମାନେ ଜାଣୁଥାଉ ଯେ, ଶକ୍ତିବଳରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥ ଅନ୍ୟ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ କ୍ଷମ ହୋଇଅଛି । ତାହା ଛଡ଼ା ଆମ୍ଭମାନେ ବୈଷୟିକ ଉନ୍ନତିରେ ଏତେ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାଉ ଯେ, ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ମାନବ ତାହା ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବିଥିଲେ କି ନାହିଁ, ସନ୍ଦେହ । ଆମ୍ଭମାନେ ଆଜି ଏହି ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ବିଭିନ୍ନ ଧାତୁ ଓ ଉପାଦାନ ବିଶୁଦ୍ଧ ଭାବରେ ଆହରଣ କରିପାରିଛୁ । ରେଳ, ମଟର, ଉଡ଼ାଜାହାଜ, ବୁଡ଼ାଜାହାଜ, ବେତାର ଯନ୍ତ୍ର, ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ, ଟେଲିଫୋନ୍ ପ୍ରଭୃତି ବିବିଧ ଉପକରଣରେ ବୈଷୟିକ ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧି ସମ୍ପାଦନରେ ଯଥେଷ୍ଟ କ୍ଷମ ହୋଇଅଛି । ବିରାଟ ସାଗର ଆଜି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ, କି ତୁଙ୍ଗ ହିମାଳୟ ଦୁରୁହ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ଏ ସବୁର ମୂଳରେ ଏହି ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନର ଅନୁଶୀଳନ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚାର ଫଳ ବିଦ୍ୟମାନ ।

ଜଡ଼ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଜୀବବିଜ୍ଞାନର ସଂଯୋଗରୁ ନାନା ବିଭାଗ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଅଶେଷ କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରି ପାରିଛି । ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟ ଦେଖାଯାଉ- ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ, ପ୍ରାଣୀବିଜ୍ଞାନ (Zoology) ଏବଂ ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ (Botany) । ଏମାନଙ୍କ ଚର୍ଚ୍ଚାରୁ ପ୍ରାଣୀର ବିଭିନ୍ନ ଗଠନ, ପ୍ରକ୍ରିୟା ଓ କେଉଁ ଶକ୍ତିବଳରେ ସେମାନେ ଜୀବନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ତାହାର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଣାଳୀ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ସଂଶ୍ଳେଷଣ ବଳରେ ଜୀବନ୍ତ ବସ୍ତୁର ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ନିରୂପିତ ହେବାର ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଚାଲିଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଜୀବନ୍ତ ପଦାର୍ଥର ସୃଷ୍ଟି କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଯେତେଦୂର ଗବେଷଣା ହୋଇପାରିଛି, ସେଥିରୁ ଅନେକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ମନୀଷୀ ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ମାନବ ଦିନେ ଜୀବନ୍ତ ପଦାର୍ଥ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ କ୍ଷମ ହୋଇପାରିବ । ମାତ୍ର ତାହା ବହୁ ଦୂର ଭବିଷ୍ୟତରେ କି ନିକଟରେ ହେବ, ତାହା କହିବାର ପ୍ରୟାସ ଧୂଷ୍ଣତାରୂପେ ପରିଗଣିତ ହେବ । ଏହି ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ଆମ୍ଭମାନେ ଆଣବିକ ଜୀବନ୍ତ ପଦାର୍ଥଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଶାଳକାୟ ହସ୍ତୀ, ତିମି ଓ ବଟବୃକ୍ଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଓ ସମସ୍ୟା ସାଧନରେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସଫଳମନୋରଥ ହୋଇ ପାରିଥାଉ । ଜଡ଼ ଓ ଜୀବବିଜ୍ଞାନର ସମ୍ମିଶ୍ରଣ ଓ ସହଯୋଗିତାରୁ ଆମ୍ଭମାନେ ଶରୀରତତ୍ତ୍ୱ, ଆୟୁର୍ବେଦ (ଡାକ୍ତରୀ), ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, କୃଷିବିଜ୍ଞାନ, ପୃଥିବୀତତ୍ତ୍ୱ, ଜ୍ୟୋତିଷ ପ୍ରଭୃତି ନାନାବିଧ ଶାସ୍ତ୍ରବଳରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନର ସୀମା ବିସ୍ତୃତ କରି ପାରିଥାଉ । ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ସାହାଯ୍ୟ ବଳରେ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଙ୍ଗ୍ ପ୍ରଭୃତିରେ ପରାକାଷ୍ଠା ଲାଭ କରିଥାଉ । ଏମାନଙ୍କ ବଳରେ ଆମ୍ଭମାନେ ବୈଷୟିକ, ମାନସିକ ଓ ଶାରୀରିକ ଉନ୍ନତି ବହୁ ପରିମାଣରେ କରି ପାରିଥାଉ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ରୋଗ କବଳରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭୁଥାଉ । ଅନେକତ୍ର ଏହି ସବୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ହୋଇପାରୁନାହିଁ ବିଶ୍ୱମାନବିକତାର ବିକାଶ ଆଜିଯାଏ ହୋଇପାରି ନଥିବାରୁ । ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ, ସେଥିରେ ଅଣ୍ଟୁମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ କରିବାର ନାହିଁ ।

ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ଆଲୋଚନାରେ ଆମ୍ଭମାନେ ଦେଖୁଥାଉ ଯେ, ଜୀବନ୍ତର ଶରୀର କେବଳ ବିଭିନ୍ନ ଜଡ଼ ଉପାଦାନରେ ଗଠିତ । ପୂର୍ବର ପଞ୍ଚଭୂତ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଶ୍ଳେଷଣ ପାଇ ଅଶେଷ ଉପାଦାନର ସମଷ୍ଟିରୂପେ ନିରୂପିତ ହୋଇଅଛି । ଏହି ବିଭିନ୍ନ ଜଡ଼ ଉପାଦାନର ସମାବେଶ ସହ ଜୀବନ୍ତ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ଜୀବନ୍ତକୁ ସମ୍ଭବ କରିଅଛି । ଆମ୍ଭମାନେ ଦେଖୁଥାଉ, ଗେଜୁଟି ପଥରରେ ପାଣି

ଜାଲିଲେ ତହିଁରୁ ଚୁନ, ଅଜ୍ଞାନକାମ୍ଳ ବାଷ୍ପ ଏବଂ ବିଶେଷ ଉତ୍ତାପ ବାହାରେ । ଏହି ଉତ୍ତାପ ଶକ୍ତିର ଏକ ଅବସ୍ଥା ମାତ୍ର । ଆମ୍ଭେମାନେ ଚୁନ ଓ ଅଜ୍ଞାନକାମ୍ଳ ବାଷ୍ପ ଏକତ୍ର କରି ଗେଜୁଟି ପଥର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ତହିଁରେ ଶକ୍ତି ସଂଯୋଗ ପ୍ରୟୋଜନ । ବିଭିନ୍ନ ପଦାର୍ଥରେ ଶକ୍ତିର ସଂଯୋଗ ବା ବିଯୋଗରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖୁଥାଇଁ ଯେ, ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି ବିଭିନ୍ନ ଜାତୀୟ ଉପାଦାନର ସମ୍ମିଶ୍ରଣ ସହିତ ଜୀବନ୍ତ ଶକ୍ତିର ସଂଯୋଗ ହେଲେ ଜୀବନ୍ତ ପଦାର୍ଥ ସମ୍ଭବ ହୋଇଥାଏ । ତେବେ ସେହି ଜୀବନ୍ତ ଶକ୍ତି ଜଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ସଂଯୋଗ ବିଯୋଗ କରୁଥିବା ଶକ୍ତି କିମ୍ବା ତାହାଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥିରାକୃତ ହୋଇନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ସେହି ଜୀବନ୍ତ ଶକ୍ତି ପ୍ରବହମାନ ଶକ୍ତି (Kinetic Energy) ଏବଂ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଶକ୍ତି (Potential Energy) ଭଳି ଶକ୍ତିର ଏକତମ ଅବସ୍ଥା କିମ୍ବା ପ୍ରବହମାନ ଶକ୍ତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆଲୋକ, ଉତ୍ତାପ ଯେପରି ପ୍ରବହମାନ ଶକ୍ତିର ଏକ ଏକ ଅବସ୍ଥା, ସେହିପରି ଜୀବନ ଶକ୍ତି ପ୍ରବହମାନ ଶକ୍ତିର ଏକତମ ଅବସ୍ଥା ହୋଇପାରେ । ତେବେ ସେ ଯାହାହେଉ, ଜୀବନ ଏକ ଶକ୍ତିର ଅବସ୍ଥା ବିଶେଷ ।

ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ବିପକ୍ଷବାଦୀମାନେ କହୁଛି ଯେ, ଏହି ସଭ୍ୟତା ମାନବର ଈଶ୍ଵରବିଶ୍ଵାସ କମେଇ ଦେଇ ତାହାକୁ ବିପଥଗାମୀ କରି ପକାଇଛି । ସର୍ବତ୍ର ସଂଯମର ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଅଛି । ମାନବ ମାନବ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ନ ଦେଖାଇ ହିଂସା ଦ୍ଵେଷର ଚରମ ସୋପାନ ଦେଖାଇବାକୁ ଛାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ମାରାତ୍ମକ ଗ୍ୟାସ ଓ ବିସ୍ଫୋରକର ଉତ୍ତାବନ କରି ମାନବକୁ ଧ୍ଵଂସ ପଥର ପଥକ କରୁଅଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନର କେତେକ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ପଦାର୍ଥବଳରେ ଧ୍ଵଂସ ସାଧିତ ହେଉଅଛି, ମାତ୍ର ତାହା ବିଜ୍ଞାନର ଦୋଷ ନୁହେଁ । ସାଧାରଣ ମାନବ ଯେତେବେଳେ ସଭ୍ୟତାର ଅର୍ଥ ବୁଝିବ, ସେତେବେଳେ ଯାଇ ଏହାର ଅବସାନ ହେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ

ବିଜ୍ଞାନର ଚରମ ଉନ୍ନତି ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ଭେମାନେ ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଶେଷ ଉନ୍ନତିରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ସେହି ଶେଷ ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ବ୍ୟତିକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ଦୃଷ୍ଟ ହେବ, ତାହା ସବୁ କାଳରେ, ସବୁ ଯୁଗରେ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ହେବା ସମ୍ଭବ । ଯେତେବେଳେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଜାଣିବେ, ସେତେବେଳେ ମୈତ୍ରୀର ଧୂଳା ଉଡ଼ିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାତିସଂଘ (League of Nations) ତାର ସୁତ୍ରପାତ କରିଛି ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସଂଘର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ସମସ୍ତେ ମାନୁ ନାହାନ୍ତି, ତଥାପି ଆଶା କରାଯାଏ ଯେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୁଝି ପାରିବେ, ସେତେବେଳେ ଏ ସବୁ ଅନର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେବ ନାହିଁ ବିଜ୍ଞାନର ଏହି ବିସ୍ଫୋରକ ଓ ମାରାତ୍ମକ ଗ୍ୟାସ ବଳରେ ଅଶେଷ କ୍ଷତି ହେଉଥିଲେ ହେଁ ସେମାନଙ୍କ ବଳରେ ଅନେକ ବିଶ୍ଵାସୀକର କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହେଉଅଛି । ତିନାମାଏଟ୍ ନାମକ ବିସ୍ଫୋରକ ସାହାଯ୍ୟରେ ତୁଙ୍ଗ ଗିରି ଫଟାଇ ନିଜର ଈର୍ପସିତ କାର୍ଯ୍ୟ ଅକ୍ଳେଶରେ ସାଧନ କରାଯାଇ ପାରୁଛି । ବିଭିନ୍ନ ସାମୟିକ ପଦାର୍ଥ ବଳରେ ମାନବର ବିଭିନ୍ନ ରୋଗ ଓ ରୋଗର ଜୀବାଣୁ ପ୍ରଭୃତି ନଷ୍ଟ କରାଯାଇ ପାରୁଛି । ସେମାନଙ୍କର ଅପକାରିତା ମାନବର ଜ୍ଞାନର ଅନ୍ତତା ଯୋଗୁଁ ସଂଘଟିତ ହେଉଅଛି, ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ନୁହେଁ ।

ଧର୍ମଭାବ ଓ ଈଶ୍ଵରବିଶ୍ଵାସ ବିଜ୍ଞାନ କମାଇ ଦେଇଛି ବୋଲି ଅନେକେ ଅଭିଯୋଗ କରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ବାସ୍ତବରେ କ'ଣ ହୋଇଛି ଦେଖାଯାଉ । ଯେଉଁମାନେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ମତ ପୋଷଣ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତାକୁ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଧରି ନେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଅଛନ୍ତି ଯେ, ଈଶ୍ଵର ବିଦ୍ୟମାନ ଓ ତାଙ୍କଠାରେ ବିଶ୍ଵାସ ସ୍ଥାପନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନର ସଭ୍ୟତା ଗତିପଥରେ ଅବସ୍ଥିତ । ତାହା ଲାଭ କରିବାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅତୀତ ଅଭିଜ୍ଞତାର ସାହାଯ୍ୟ ନେଉଥାଇଁ, ମାତ୍ର ଅତୀତ କଥାକୁ ମାନି ନେଇ ନଥାଇଁ, ଆମ୍ଭେମାନେ ବିଜ୍ଞାନ ବଳରେ ସେହି ବିରାଟ ଶକ୍ତିର କଳନା

କରିବାକୁ ଯାଉଥାଉଁ, ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ ତାହାର ଉପସ୍ଥିତି କାହିଁକି ବିଶ୍ୱାସ କରିନେବୁଁ ? ଏହିଯୋଗୁଁ ଯାହା ଧର୍ମଭାବର ଶୈଥିଲ୍ୟ ଓ ଈଶ୍ୱରବିଶ୍ୱାସର ଅପଚୟ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଅପର ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖିବା ଯେ, ବିଜ୍ଞାନର ଅନୁଶୀଳନରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସର୍ବତ୍ର ଶକ୍ତିର ଅବସ୍ଥିତି ବିଭିନ୍ନ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ । ଜୀବନ୍ତରେ ଥିବା ଶକ୍ତି ଏହି ଶକ୍ତିର ଏକତମ ଅବସ୍ଥା । ଏଣୁ ଏହି ଶକ୍ତି କ’ଣ, ତାହାର ଜଡ଼ ଓ ଜୀବନ୍ତ ସହିତ କି ସମ୍ପର୍କ ତାହା ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ ଥାଉଁ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଧର୍ମଭାବ କମିଯାଇଛି ବୋଲି କହିବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଯୌକ୍ତିକ । ବରଂ ଏହା ବୋଲାଯାଇପାରେ ଯେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏହି ଧର୍ମର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ନିୟୋଜିତ, ଯଦି ସୃଷ୍ଟିରହସ୍ୟ ଭେଦ କରିବା ଧର୍ମ ପଦବାଚ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏହି ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମଭାବର ଶୈଥିଲ୍ୟ ଦେଖି ଯଦି ଲୋକେ ବିଚଳିତ ହେଉଛନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯେ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଥା ଅନେକେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅଛୁଁ, ତାହା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ବିଚଳିତ ହେବା ତ ଦେଖା ନାହିଁ ? ଏଣୁ ଆମ୍ଭେମାନେ କହୁଁ, ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏକ ନୂତନ ପଥର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ନିଯୁକ୍ତ ସେତେବେଳେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧପଥରେ ନୈରାଶ୍ୟଜର୍ଜରିତ ନ କରି, ପ୍ରାଚୀନ ପଥଦେଇ ଅଗ୍ରସର ହେବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ନ ଦେଇ, ଆମ୍ଭେମାନେ ନୂତନ ପଥରେ କେତେଦୂର ସଫଳକାମ ହୋଇ ପାରୁଥାଉଁ, ତାହା ହିଁ ଦେଖିବା ଉଚିତ ଓ ଶେଷ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଅବଶ୍ୟ ଆଧୁନିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀର ଅନୁଗାମୀ ବିଭିନ୍ନ ରୀତିନୀତି ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତାରେ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଦୋଷ ଥାଇପାରେ, ମାତ୍ର ତାହାର ସଂଶୋଧନ କରଣୀୟ । ଅନେକ ବିଷୟରେ ଅଜ୍ଞତା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣକର ବୋଲି ଅନେକେ ବିଚାରିଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ, ଯେଉଁ ଘରଟିରେ ତାଲା ଦେଇ ବାରଣ କରି ଦିଆଯାଏ ଯେ ତାହା ଖୋଲିବ ନାହିଁ, ତାହାକୁହିଁ

ଖୋଲିବାପାଇଁ କୌତୂହଳ ଜନ୍ମିଥାଏ । ଏ ବିଷୟରେ ସୁବିଧା ବାଟ ହେଉଛି ତାଲାଟା ଖୋଲି ତାହାର ଅପରକାରିତା ଦେଖାଇ ଦେଇ ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାର ଉପାୟ ନିରୂପଣ କରିବା ଉଚିତ । ବର୍ତ୍ତମାନର ବିଜ୍ଞାନ ତାହାହିଁ କରିଛି । ଯାବତୀୟ ବିଷୟରେ ନିଜର ଜ୍ଞାନଲାଭରେ ନିଜର ସଭ୍ୟତାର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଆଧୁନିକ ମାନବ ଚେଷ୍ଟିତ । ଯେତେବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଜାଣିପାରିବା, ଯେତେବେଳେ ପର୍ବତ ଶିଖରରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବା , ସେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନର ଅନ୍ଧକାର ଦିଗଟି ଅପସାରିତ ହୋଇଯିବ, ରହିବ ଆଲୋକମୟ ପ୍ରଭାବ ।

ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ଏହି ବିଜ୍ଞାନକୁ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ବୋଲି ଧରି ନେଇ ଥିଲା । ତତ୍କାଳୀନ ଲୋକେ କେତେକ ବିଷୟରେହିଁ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିଥିଲେ, ଅପର କେତେକ ବିଷୟ ପାରି ନଥିଲେ । ପାର୍ଥକ୍ୟହିଁ ହେଉଛି ଏହିଠାରେ ।

ଏଣୁ ଆମ୍ଭେମାନେ କହିବାକୁ ଚାହୁଁ ଯେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ତାର ଲକ୍ଷ୍ୟପଥରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ୟୋଗ କରୁଛି ମାତ୍ର । ଏହି ପଥରେ ପହଞ୍ଚିବାପାଇଁ ସେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ରୂପେ ବରଣ କରି ନେଇଅଛି । ତାହାରି ବଳରେ ଯେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନେକ ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇଥାଉଁ ତାହା ସମସ୍ତେ ଦେଖି ପାରୁଥିବେ । ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକର ଦୋଷରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହେଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବାସ୍ତବରେ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କରୁ ଜାତ, ସେଥିରେ ବିଜ୍ଞାନର ଦୋଷ ନାହିଁ । ଆମ୍ଭେମାନେ ଅତୀତ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଦେଖିଲେ ଦେଖୁଥାଉଁ ଯେ, ବିଜ୍ଞାନ ଆଶାତୀତ ଭାବରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସଭ୍ୟତା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବାଟ ଦେଖାଇ ଆସିଅଛି । ଏଣୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦିନେ ସେହି ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଯାବତୀୟ ବିଷୟରେ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି ଓ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରି ଏକ ଅଲୌକିକ ସଭ୍ୟତାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବୁ ବୋଲି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଁ ।

ସୂଚନା :

ବୈଷୟିକ	- ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ	ପଞ୍ଚଭୂତ	- ଝିତି, ଅପ, ତେଜଃ, ମରୁତ, ବ୍ୟୋମ
ନ୍ୟୁନତର	- ତୁଚ୍ଛ, ଛୋଟ	ପ୍ରବହମାନ	- ଯାହା ବହି ଯାଉଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ
ଅଧୁନାତନ	- ଆଜିକାଲିକା		ଅଛି ।
ଆତ୍ମସଂଯମ	- ନିଜକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବା	ଦୃଷ୍ଟ	- ହିଂସାଯୁକ୍ତ ବିରାଗ
ପରିବେଷିତ	- ଆଚ୍ଛାଦିତ, ଚାରିପଟୁ ଘେରା	ତୁଙ୍ଗଗିରି	- ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼
ଗୃହସ୍ଥ	- ସଂସାରୀ, ଗୃହୀ	ଅକ୍ଳେଶ	- ଅନାୟାସ, ବିନା କଷ୍ଟରେ
ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ	- ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ, ଜଡ଼ିତ	ଅନୁଗାମୀ	- ପଛେ ପଛେ ଗମନ
ନିଦର୍ଶନ	- ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ, ଉଦାହରଣ, ଚିହ୍ନ	ଅପସାରିତ	- ଯାହାକୁ ଦୂର କରାଇ ଦିଆଯାଇଛି
ଉତ୍କର୍ଷ	- ଶ୍ରେଷ୍ଠତା	ଉଦ୍‌ଯୋଗ	- ଉଦ୍ୟମ, ଯୋଗାଡ଼, ଚେଷ୍ଟା
ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ୍ୟ	- ଚପିଯିବା ବା ଲଙ୍ଘନ କରିବା କଷ୍ଟକର	ଅଲୌକିକ	- ଅସାମାନ୍ୟ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଯାହା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ
ଦୁରୁହ	- କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ	ଆହରଣ	- ସଂଗ୍ରହ
ସଫଳ ମନୋରଥ-	ଯାହାର ବାଞ୍ଛାସିଦ୍ଧି ହୋଇଅଛି		
ନିଗ୍ରୋ	- ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାର ଆଦିମ କଳାଜାତିର ମଣିଷ		

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ନୈତିକ, ଉନ୍ନତି, ପ୍ରାଚୀନ, ଇଚ୍ଛାକୃତ, ଅସ୍ତୁଷ୍ଟ, ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ, ବିକାଶ, ସଂଯୋଗ
୨. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ବାକ୍ୟ ଗଠନ କର ।
ବୈଷୟିକ, ମାନବିକତା, ଆରୋହଣ, ଅନବରତ, ଦୁରୁହ, ବିସ୍ତୃତ, ବିଚଳିତ
୩. ସନ୍ଧିବିଚ୍ଛେଦ କର ।
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ, ଅନ୍ତର୍ଗତ, ସଂଯୋଗ, ଆତ୍ମବୈଦ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ଉଲ୍ଲିଖିତ
୪. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତ୍ୟୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର ।
ଶାରୀରିକ, ମାନସିକ, ପାର୍ବତୀୟ, ଭାରତୀୟ, ତ୍ୟାଗ, ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ, କରଣୀୟ, ବୈଜ୍ଞାନିକ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ
୫. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ହସ୍ତୀ, ମାନବ, ଧୂଳା, ପର୍ବତ

୬. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଶୋଧନ କରି ଲେଖ ।
ଶାରିରୀକ, ସାହାଯ୍ୟ, ସଶ୍ଳିଷ୍ଟ, ଆଶ୍ରୀବୀଦ
୭. ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ ।
ଲକ୍ଷ - ଲକ୍ଷ୍ୟ, କୂଳ - କୂଳ, ଚରିତ - ଚରିତ୍ର

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୮. ଆମେ ସଭ୍ୟତା ଆଖ୍ୟା କାହାକୁ ଦେଇଥାଉ ?
୯. ରୋମୀୟ ଓ ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କ'ଣ ?
୧୦. ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶ କ'ଣ ବୁଝ ?
୧୧. ଗୃହସ୍ଥର ପଥ କେତେବେଳେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ ହୋଇଯାଏ ?
୧୨. ବର୍ତ୍ତମାନର ପୃଥିବୀରେ ସଭ୍ୟତାର ଆଦର୍ଶଟି କ'ଣ ?
୧୩. ଜଡ଼ ବିଜ୍ଞାନ କେତେ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ଓ କ'ଣ କ'ଣ ?
୧୪. ଆମେ କେଉଁ ଉପକରଣରୁ ବୈଷୟିକ ସୁଖ ସମୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥାଉଁ ?
୧୫. ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନର ଚର୍ଚ୍ଚାରୁ କି ସନ୍ଧାନ ମିଳିଥାଏ ?
୧୬. ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନର ସୀମା କିପରି ବିସ୍ତୃତ କରିଥାଉଁ ?
୧୭. ଜୀବବିଜ୍ଞାନରୁ ଜୀବଜ୍ଞର ଶରୀର ସଂପର୍କରେ ଧାରଣା ମିଳେ ?
୧୮. ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ମାନବକୁ ଧୂସ ପଥର ପଥକ କରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଲେଖକ କାହିଁକି କହିଛନ୍ତି ?
୧୯. ମୈତ୍ରୀର ଧୂଜା କେତେବେଳେ ଉଡ଼ିବ ବୋଲି ପ୍ରବନ୍ଧରେ କୁହାଯାଇଛି ?
୨୦. ବିଜ୍ଞାନର ଅନ୍ଧକାର ସ୍ଥାନଟି ଅପସାରିତ ହେଲେ କ'ଣ ହେବ ବୋଲି ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ :

୨୧. ତ୍ୟାଗ ମାର୍ଗରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ସେ ବିଷୟରେ ମାଲିକ ହୁଏ, ତେତେବେଳେ ଭୋଗ ମାର୍ଗଗାମୀ ଜାତିଠାରୁ ତା'ର ପଥ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପୃଥକ୍ ହୋଇଯାଏ ।
୨୨. ଭାରତର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ତା'ର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ।
୨୩. ଏହାର ଶେଷ ଫଳ କ'ଣ ହେବ, ତାହା ଭବିଷ୍ୟତ ଗର୍ଭରେ ନିହିତ, ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ପରୀକ୍ଷଣ ହିଁ ଚାଲିଛି ।
୨୪. ବିରାଟ ସାଗର ଆଜି ଦୁର୍ଲଭ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ କି ତୁଙ୍ଗ ହିମାଳୟ ଦୁରୁହ ହୋଇ ରହିନାହିଁ ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୫. ସଭ୍ୟତାର ବିକାଶରେ ବିଜ୍ଞାନର ଥିବା ଅବଦାନ ପଠିତ ପ୍ରବନ୍ଧ ଅନୁସରଣରେ ଆଲୋଚନା କର ।
୨୬. ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତା ଓ ବାହ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ସଂପର୍କରେ ଲେଖକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରତିପାଦନ କର ।
୨୭. ‘ସଭ୍ୟତା ଓ ବିଜ୍ଞାନ ପରସ୍ପର ଆଶ୍ରୟୀ’ - ଏହାର ଯଥାର୍ଥତା ନିଜର ଅନୁଭୂତିରୁ ଲେଖ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୨୮. ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର ।
୨୯. ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ସଭ୍ୟତା ସଂପର୍କରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୂଚନା ଲେଖି ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦେଖାଅ ।
୩୦. ଶ୍ରେଣୀରେ ‘ସଭ୍ୟତା ଓ ବିଜ୍ଞାନ’ ଶୀର୍ଷକ ଏକ ଚର୍ଚ୍ଚସଭାର ଆୟୋଜନ କର ।

ମାତୃଭାଷା ଓ ଲୋକଶିକ୍ଷା

● ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ ଧଳ
(୧୯୨୧-୧୯୭୪)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ଓଡ଼ିଆ ଗଦ୍ୟଭାଷାକୁ ନିଜସ୍ୱ କଳା କୌଶଳରେ ରୁଚିକର କରାଇ ପାରିଥିବା ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଗୋଲୋକ ବିହାରୀ ଧଳ ଢେଙ୍କାନାଳର ଅନତିଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗଞ୍ଜେଇଡ଼ିହ ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଓ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନରେ ବିଶେଷ ଶିକ୍ଷା ଲାଭକରି ସେ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗର ଅଧ୍ୟାପକ ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ରୂପେ ରେଭେନ୍ସା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦାୟିତ୍ୱ ସଂପାଦନ କରିଥିଲେ । ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନୀ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ଅନୁବାଦକ, ଭ୍ରମଣ-ସାହିତ୍ୟ ରଚୟିତା, ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ ଲେଖକ ଭାବେ ସେ ସୁପରିଚିତ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ମଣିଷର ଭାଷା, ଧ୍ୱନି ବିଜ୍ଞାନ, ଇଂରାଜୀ ଉଚ୍ଚାରଣ ଶିକ୍ଷା ଓ ଭାଷାଶାସ୍ତ୍ର ପରିଚୟ । ଭ୍ରମଣ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ କୃତିଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଚିଠି, ଆମେରିକା ଅନୁଭୂତି, ଗଙ୍ଗାରୁ ଗୋଦାବରୀ । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଅନୁଦିତ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି; ଗୋଦାନ, ଗବନ, ବନ୍ଦୀ ନେହେରୁ, ବିସ୍ମୃତିର ଚିତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି । ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ସେ ଲେଖିଥିବା ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ମଣିଷର ଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ କେବେ, ବିଚାର ଆଲୋଚନା ପୁସ୍ତକରେ ସଂକଳିତ ।

‘ମାତୃଭାଷା ଓ ଲୋକଶିକ୍ଷା’ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ‘ଓଡ଼ିଆ କେବେ’ ବହିରୁ ସଂଗୃହୀତ । ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ମାତୃଭାଷାର ଉପାଦେୟତା ଓ ଲୋକଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ତାହା କିଭଳି ଉପଯୋଗୀ ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଶଦ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଅଛି ।

ଆମ ଦେଶରେ ଭାଷା ସମସ୍ୟା କହିଲାମାତ୍ରେ ଲୋକେ ବୁଝନ୍ତି ହିନ୍ଦୀ-ଇଂରେଜି ବିବାଦ କଥା । ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା କଥାଟା ବେଶି ମନକୁ ଆସେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ହେଉଛି ଜନତାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରୟୋଜନ । ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ର ପରି ତାର ଦରକାର ନିଜର ଭାଷା । ସେଥିପାଇଁ ଅର୍ଥନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ବିଦେଶୀ ବର୍ଜନ କରି ସ୍ୱଦେଶୀ ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ଯେମିତି ତାକ

ଦେଲେ, ଭାଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମିତି ଇଂରେଜି ଛାଡ଼ି ମାତୃଭାଷାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ଘୋଷଣା କଲେ । ତାଙ୍କର ତାକହେଲା କେନ୍ଦ୍ରଭାଷା ହେବ ହିନ୍ଦୀ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ରାଜ୍ୟଭାଷା ହେବ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାତୃସ୍ତନ୍ୟ ପରି ମୂଲ୍ୟବାନ ମନେକରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଯେଉଁ ଲୋକର ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ମମତା ନାହିଁ, ତାକୁ

କେବେ ଦେଶଭକ୍ତ କୁହାଯାଇପାରେନା । ଓଡ଼ିଆ କବି ଠିକ୍ କହିଥିଲେ - ‘ମାତୃଭୂମି ମାତୃଭାଷାରେ ମମତା ଯା’ ହୃଦେ ଜନମି ନାହିଁ, ତାକୁ ଯେବେ ଜ୍ଞାନିଗଣରେ ଗଣିବା ଅଜ୍ଞାନ ରହିବେ କାହିଁ?’ କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜି ଭାଷା ପ୍ରଭାବରେ ଆମ ଦେଶରେ ଭାଷା ପରିସ୍ଥିତି ଏମିତି ହେଲା ଯେ, ମାତୃଭାଷା ନ ଜାଣି ମଧ୍ୟ ଲୋକେ ହେଲେ ଜ୍ଞାନୀ । ଏହି ଜ୍ଞାନୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଅବହେଳା ହେଲା ଜାତି ପକ୍ଷରେ ଘୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କାରଣ । ଯେଉଁମାନେ ଜ୍ଞାନୀ, ପଦସ୍ତ୍ର, ଯାହାଙ୍କ କଥାରେ ମୂଲ୍ୟଥିଲା, ସେମାନେ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ହେବାଫଳରେ ମାତୃଭାଷାର ଅଗ୍ରଗତି ଅସମ୍ଭବ ହେଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଠିକ୍ ବୁଝିପାରିଲେ ଯେ, ଇଂରେଜି ଶିକ୍ଷା ଶାସନର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇ ରହିଥିବା ଯାକେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି କାହାରି ଦୃଷ୍ଟି ଫେରିବ ନାହିଁ, ବଡ଼ ବରଗଛ ତଳେ ଛୋଟ ବରକୋଳି ଗଛ ଉଧେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବିଜୁଳିବତି ଜଳୁଥିବାଯାକେ ଛୋଟ ଦୀପକୁ କେହି ଚାହିଁବେ ନାହିଁ । ଛୋଟକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ ବଡ଼କୁ ବାରଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଠିକ୍ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେମିତି ହେଉଛି । ଦେଶର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ହେଲେ ବିଦେଶୀ ଆମଦାନିକୁ ବାରଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ଇଜ୍ରାଲର ଆଧୁନିକ ହିନ୍ଦୁ ଭାଷା ଏକ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ । ହିନ୍ଦୁ ଭାଷା ମୃତପ୍ରାୟ ଅବସ୍ଥାରୁ ଉଠି ଏବେ ଇଜ୍ରାଲର ରାଜ୍ୟଭାଷାରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ସେଠି ହିନ୍ଦୁକୁ ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ବିରୋଧରେ ପ୍ରଚାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରାଗଲା । ସ୍କୁଲରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ରୀତିମତ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଗଲା ବିଦେଶୀ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କରିବା ଭୁଲ । ଫଳରେ ଫ୍ରେଞ୍ଚି, ଜର୍ମାନୀ, ପୋଲିସ ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ ଭାଷା ସବୁ ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରୁଥିଲେ, କାଳକ୍ରମେ ସେମାନେ

ପଛରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ଶତକଡ଼ା ଅଶୀଜଣ ଲୋକ ହିନ୍ଦୁରେ କାମ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଭାଷାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେବାପାଇଁ ପୃଥିବୀର ଖୁବ୍ ସଭ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏକାଡ଼େମୀ ଅଛି । ଇଜ୍ରାଲରେ ହିନ୍ଦୁପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଭାଷା କାଉନସିଲ ଅଛି ।

ଦ୍ଵିତୀୟ କଥା, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ହେଲା ଶିକ୍ଷା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୋଟର ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ନପାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଣତନ୍ତ୍ର ସଫଳ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ସମୂହ ଜନତାକୁ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ଶିକ୍ଷିତ କରିବାକୁ ହେଲେ ମାତୃଭାଷା ହିଁ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ମାଧ୍ୟମ । ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ସମୂହ ଶିକ୍ଷାର ଉଦାହରଣ ପୃଥିବୀରେ କେଉଁଠି ବୋଧହୁଏ ନାହିଁ । ସେଇଥିପାଇଁ ଇଂରେଜି ଶିକ୍ଷା ଏ ଦେଶରେ ଦେହଶହ ବର୍ଷ ହେଲା ଚାଲିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶତକଡ଼ା ଦେହଶହ ଭାରତୀୟ ବି ଇଂରେଜି ଶିଖିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଇଂରେଜି ବିରୋଧରେ ଆମମାନଙ୍କର ଏହି ହେଲା ପ୍ରଧାନ ଅଭିଯୋଗ । ତା’ଛଡ଼ା ମାତୃଭାଷାରେ ଯେତେଶୀଘ୍ର ଯେତେ କାମ କରିହେବ, ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ସେତେଶୀଘ୍ର କରିହେବ ନାହିଁ । ଆପଣ ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖନ୍ତୁ- ଶହେ ପୃଷ୍ଠାର ଓଡ଼ିଆ ବହି ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କୁ କେତେ ସମୟ ଲାଗେ ଓ ସେତିକି ପୃଷ୍ଠାର ଇଂରେଜି ବହି ପଢ଼ିବା ପାଇଁ କେତେ ସମୟ ଲାଗେ ଓ ତା’ପାଇଁ କେତେ ଅଧିକ ମାନସିକ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ମାତୃଭାଷାରେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ସ୍ମୃତି ହୁଏ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଷାରେ ତା ହୁଏନାହିଁ । ଭାରତର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଲେଖକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅନୁଦାଶଙ୍କର ରାୟ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଆଇ.ସି.ଏସ୍. ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜୀବନ କାଟିଥିଲେ । ସେ ଓଡ଼ିଆ କହୁଥିଲେ ଓ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ଖାଲି ଲେଖୁ ନଥିଲେ, ଖୁବ୍ ଖ୍ୟାତି ମଧ୍ୟ

ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖନ୍ତି ନାହିଁ, ଲେଖନ୍ତି ବଙ୍ଗଳାରେ । ସେ ଏହି ୧୯୬୩ ଜୁନରେ କଟକର ଗୋଟିଏ ସଭାରେ ସ୍ଵୀକାର କରିଯାଇଛନ୍ତି - କାହିଁକି ସେ ଓଡ଼ିଆ ଛାଡ଼ି ବଙ୍ଗଳାରେ ଲେଖିଲେ । ତାଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ବଙ୍ଗଳା ହୋଇଥିବାରୁ ସେହି ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ସ୍ଵାଭାବିକ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତ ହେବ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତାହା ହୋଇପାରିବ ବୋଲି ସେ କଞ୍ଚନା କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ସେ ମାତୃଭାଷାକୁ ଫେରିଗଲେ । ନିଜକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାପାଇଁ ମାତୃଭାଷା ସବୁଠାରୁ ସହଜ ଓ ସ୍ଵାଭାବିକ ମାଧ୍ୟମ, ଏଥିରେ କହିବାର କିଛି ନାହିଁ ।

ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି ଶିକ୍ଷାଟା ସହଜରେ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ବିଦେଶୀ ଶିକ୍ଷା ସମସ୍ତେ ପାଇପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ କେତେ ଜଣ ପାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ସ୍କୁଲ, କଲେଜରୁ ଫେରି ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ସାଧାରଣତଃ ବିଦେଶୀ ଭାଷାକୁ ଆଉ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଧରନ୍ତୁ ଇଂରେଜି କଥା । ଆମ ଦେଶରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ପରିବାର ଅଛନ୍ତି ଯେଉଁଠି ସମସ୍ତେ ଇଂରେଜି ଜାଣନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଇଂରେଜି ଜାଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମାତୃଭାଷାପରି କେହି ତାକୁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । କୌଣସି ବିଦେଶୀ ଭାଷାକୁ ମାତୃଭାଷାପରି ବ୍ୟବହାର କରିବା ସ୍ଵାଭାବିକ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ସହଜ ବି ନୁହେଁ । ତା'ଛଡ଼ା ପରିବାରର ଲୋକେ ଇଂରେଜି ନ ଜାଣିଥିବାରୁ ପାଠୁଆ ପୁଅଝିଅଙ୍କ ଇଂରେଜି ବହିରୁ କୌଣସି ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ଜ୍ଞାନଟା ସହଜରେ ପ୍ରସାରିତ ନହୋଇ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ରହେ । ଧରନ୍ତୁ, ଘରେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ରଖାହୋଇଛି । ବହିଟା ଯଦି ମାତୃଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଯାହା ଥାଉନା କାହିଁକି, ଘରର ଯେକୌଣସି ଲୋକ ସେଥିପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିବେ ନିଶ୍ଚୟ । କିଛି

ନ ହେଲେ ବି ବହିର ନାଁଟା ପଢ଼ିପାରିବେ । ଧରନ୍ତୁ, ଧାନଚାଷ ବିଷୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପୁସ୍ତକ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଛି । ତାକୁ ଦେଖିଲେ ଯେକୌଣସି କୃଷକର କୌତୂହଳ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ କ'ଣ ଅଛି ? ପ୍ରତିଦିନ ଯେ ଚାଷ କରୁଛନ୍ତି, ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ନାନା ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତରେ ଯେ ସମୟ କାଟୁଛନ୍ତି, ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିବାକୁ ଚାହଁବେ- ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟ ଅଭିଜ୍ଞ କୃଷକମାନେ କୃଷି ବିଷୟରେ କ'ଣ କହିଛନ୍ତି । ଖୁବ୍ ଗଭୀର ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ା ଅବା ବୁଝି ନପାରିବେ, ସାଧାରଣ କଥାଗୁଡ଼ା ତ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣିପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ପାଠଗୁଡ଼ା ଇଂରେଜିରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବାରୁ ବହିକୁ ଛୁଇଁବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ହେଉଛି । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ସ୍ଵଦେଶୀ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଦିଆଯାଉଥିବା ଶିକ୍ଷା ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ସହଜରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ବିଲାତ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶରେ ଦେଖିବା କଥା ତାଙ୍କ ବହି । ବିଲେଇ, କୁକୁର ପାଳିବା ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଉଡ଼େଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନକୁ ସରଳ ଭାଷାରେ ଲୋକେ ବୁଝିଲାପରି ଲେଖି ଦିଆଯାଉଛି । ଯେକୌଣସି ଲୋକ ବହି ଖଣ୍ଡିଏ କିଣିନେଇ ପଢ଼ୁଛି । ତାରି ଫଳରେ ଜ୍ଞାନ ସହଜରେ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇପାରୁଛି । କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ଜ୍ଞାନଭଣ୍ଡାରଟା ଇଂରେଜିରେ ଥିବାରୁ କୋଟି କୋଟି ଜନତା ଆଖି ଆଉଁ ଆଉଁ ଅନ୍ଧ । ଯେ ଇଂରେଜି ପଢ଼ିପାରୁଛି, ସେହି ପାରଙ୍ଗମତା ପାଇଁ ତା ମନରେ ଯେଉଁ ଅଭିମାନ ଓ ଯେ ନ ପଢ଼ିପାରୁଛି, ସେହି ଅପାରଗତା ପାଇଁ ତାର ଯେଉଁ ନ୍ୟୁନମନ୍ୟତା ଯାକୁଇ ନେଇ ଦେଶ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଛି, ପାଠୁଆ ଓ ଅପାଠୁଆ, ଏକାଘର ଭିତରେ ଉଠିଛି ଅଦୃଶ୍ୟ ପାଚେରି । ବିଦେଶୀ ମାଧ୍ୟମର ଏହି ଅପ୍ରାକୃତିକ ପାଚେରିକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ ସେହି ଅଦୃଶ୍ୟଦୃଷ୍ଟା ଗାନ୍ଧିଜୀ ।

ସେହି କୃଷି କଥାର ଉଦାହରଣ ନେଇ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରୁ ବିଚାର କଲେ ବିଦେଶୀ ମାଧ୍ୟମ ଯୋଗୁଁ ଆମ ଭାଷା କ'ଣ ହରାଇଛି, ତା' ସ୍ପଷ୍ଟ ଜାଣିହେବ । ଇଂରେଜି ଭାଷାରେ ସବୁ ଲେଖିବା ପଢ଼ିବା ଫଳରେ ମାତୃଭାଷାରେ କୃଷି ବିଷୟରେ ଯେତେ ଟେକ୍ନିକାଲ ଇଡ଼ିୟମ ଅଛି, ତାକୁ ଇଂରେଜି ପଢୁଆ କୃଷକ କାଳକ୍ରମେ ଭୁଲିଯାଉଛନ୍ତି । ସେହି ପରିମାଣରେ ଆମ ମାତୃଭାଷାର କ୍ଷତି ହେଉଛି । ଇଂରେଜି ପଢୁଆ ଲୋକ ମାତୃଭାଷାରେ ଲେଖିବା ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ନାରାଜ । ତେଣୁ ମାତୃଭାଷାରେ କୃଷି ବିଷୟରେ ଟେକ୍ନିକାଲ ଶବ୍ଦ ଦିଆରି ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ପୁଣି ଯାକୁଲ ଆଲକରି କୁହାଯାଉଛି - ଆମ ଭାଷାରେ ତ ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ, ଆମେ ଲେଖାପଢ଼ା କରିବୁ କେମିତି ? ଏହି ହେଲା ଭାଷା ମାପଚକ୍ର । କରିବାର ସୁଯୋଗ ନାହିଁ ଓ ନକରିଥିବାରୁ ଆଉ ସୁଯୋଗ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଇଂରେଜି ଛଡ଼ା ଆମର ଆଉ ମୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେବେଳେ କୃଷିକଲେଜ ସ୍ଥାପନ କରାଗଲା, ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମକୁ ଓଡ଼ିଆ କରିବାପାଇଁ କେହି କେହି ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଆମର ଆବଶ୍ୟକ ଶକ୍ତି କିମ୍ବା ସାହସ ନଥିବାରୁ ସେହି ଗତାନୁଗତିକ ବାଟରେ କାମ ଚାଲିଲା । ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ହୋଇପାରିଥିଲେ, ଦେଶର ଇଂରେଜି ଅନଭିଜ୍ଞ ଅଥଚ ଭଲ ଭଲ ଅଭିଜ୍ଞ କୃଷକମାନେ ସେଠି ସାମୟିକ ଶିକ୍ଷା ନେଇପାରିଥାନ୍ତେ ଓ ଆମ କୃଷିଛାତ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସରଳ ପୁସ୍ତକମାନ ସହଜରେ ଲେଖିପାରିଥାଆନ୍ତେ । କୃଷକଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରରେ ରହି ଯେଉଁ କୃଷି, ସେଥିରେ ରକ୍ଷିକ ଶ୍ରାନ୍ଧ ବି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏ ଦେଶ କୃଷକର ଯେଉଁ ପରମ୍ପରାଗତ ଅଭିଜ୍ଞତା, ତା'ର ମୂଲ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଜାପାନୀ ଓ ଆମେରିକୀୟ କୃଷକମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଭିଜ୍ଞତା, ସେହି ଆମର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ।

x x x x

ଆଜିର ଏହି ଯୋଜନାମୟ ଦେଶରେ ଚାରିଆଡ଼େ ଉନ୍ନତ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁ ହେଉଛି । ରାଷ୍ଟ୍ର, ଘାଟ, କାନ୍ଥ, ବାଡ଼ ସବୁଠି ପ୍ରଚାରପତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । ଯେଉଁତକ ମାତୃଭାଷାରେ ଲେଖା ହୋଇଛି, ସେତକ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନିଥିବା ଯେକୌଣସି ଲୋକ ପଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜିରେ ଯାହା ଲେଖାହୋଇଛି, ଅକ୍ଷ ଆଗରେ ବଡ଼ି ଜାଳିଲାପରି ତା'ସେଇମିତି ରହିଯାଉଛି । ଗଛପତ୍ର, କାନ୍ଥବାଡ଼ ଯୁଆଡ଼େ ଆଜିକାଲି ଦେଖିବ, ଲେଖାହେଉଛି N.M.E.P ମାନେ ଜାତୀୟ ମେଲେରିଆ ନିରାକରଣ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ, ଇଂରେଜିରେ କହିଲେ ନ୍ୟାସନାଲ ମେଲେରିଆ ଇରାଡ଼ିକେସନ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ । ମେଲେରିଆ ବିରୋଧରେ ସରକାର କେମିତି ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରୁଛନ୍ତି, ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତାକୁ ଇ ପ୍ରଚାର କରିବାପାଇଁ ଯଦି ଏହା ଲେଖା ହୋଇଥାଏ, ତା'ହେଲେ ଇଂରେଜି ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖାହୋଇଛି କାହିଁକି ? ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲେ ଲୋକ ଓ ସରକାର ଉଭୟଙ୍କର ଲାଭ ହୋଇଥାନ୍ତା । ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତେ- ସରକାର ତାଙ୍କ ପାଇଁ କେତେ କାମ କରୁଛନ୍ତି !

ଧରନ୍ତୁ, ସଡ଼କରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ଲେଖାହୋଇଛି, ଯଥା- Caution, Sharp bend ahead, Dangerous curve, Bazar area ahead, Drive slow, ଏଗୁଡ଼ା କ'ଣ ଖାଲି ମୋଟରଚଢ଼ା ସାହେବଙ୍କ ପାଇଁ ଲେଖାହୋଇଛି ? କରଦାତା ସାଧାରଣ ପଥକର ଏଥିରେ କିଛି ଭାଗ ନାହିଁ ? ଇଂରେଜି ସାଙ୍ଗକୁ ଏଥିରେ ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ଲେଖା ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ଯେକୌଣସି ଓଡ଼ିଆପଢ଼ା ଲୋକ ସେଥିରୁ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିପାରୁଥାନ୍ତା । ଏବେ ଅବଶ୍ୟ ଅନେକ ଜାଗାରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖାହେଲାଣି । ଇଂରେଜ ଶାସକମାନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତାପ ବଳରେ ଜନତାକୁ ଦୂରରେ ରଖିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଦେଶୀ

ସରକାର ଇଂରେଜି ବଳରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଦୂରରେ ରଖିଛନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଉଥିଲେ ମୂଳ ଜନତାକୁ ତା’ର ମାତୃଭାଷାର ଅଧିକାର ଦେବାପାଇଁ । ରୁଷ ସରକାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋଭିଏଟ୍‌ରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ଶାସନ ଚଳାଇବାର ଅଧିକାର ଦେଇଛନ୍ତି । ବାସ୍ତବରେ ଲୋକଙ୍କ ହାତକୁ କ୍ଷମତା ଦେଇ ତାଙ୍କ ନିଜ ଭାଷାରେ ଶାସନକାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ନଦେଲେ ସେ କ୍ଷମତାର କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଗାଁ ଗହଳରେ ବି.ଡ଼ି.ଓ ଏବଂ ପଞ୍ଚାୟତ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଇଂରେଜିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲାବେଳେ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା ଇଂରେଜି ଅନଭିଜ୍ଞ ସରପଞ୍ଚଙ୍କ ଚେହେରା ଯଦି ଆପଣ କେବେ ଦେଖିଥିବେ ତା’ହେଲେ ଜାଣିଥିବେ, ସେପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାଟା କ’ଣ ? ଇଂରେଜି ଉଠିଯାଇ କାଗଜପତ୍ର ଯେଉଁଦିନ ଓଡ଼ିଆରେ ହୋଇଯିବ, ସେଦିନ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ଅନେକ ଅସୁବିଧା ଉଠିଯିବ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଓ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ମାତୃଭାଷା ସମ୍ପର୍କରେ ଯାହା କହୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଯେ କେବଳ ଜାତୀୟତା ସ୍ରୋତରେ ଭାସିଯାଇ କହୁଥିଲେ ତା’ ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଥିଲା ଖୁବ୍ ପ୍ରାକୃତିକ । ଶିକ୍ଷା ବିଷୟ ନେଇ ଯେତେ କମିଟି ବସିଥିଲା, ଯଥା- ତାରାଚାନ୍ଦ କମିଟି, ମୁଦାଲିୟର କମିଟି, ରାଧାକୃଷ୍ଣ କମିଟି ଓ ଜାକିର ହୁସେନ କମିଟି - ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତରରେ କହିଥିଲେ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା ସବୁ ଶିକ୍ଷାର ମୂଳମନ୍ତ୍ର, କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା - ଇଂରେଜି ଭାଷା ଏ ଜାତି ଉପରେ କି ଇନ୍ଦ୍ରିଜାଳ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏତେ ଝଡ଼ଝଞ୍ଜା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଆମର ସମ୍ମାନ ଆସିନାହିଁ । ଆମ ବିବାହବ୍ରତ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଲେଖାଯାଉଛି ଇଂରେଜିରେ, ଆମ ଲୋକସଭା ହେଉଛି ଇଂରେଜିରେ, ପୁଅଝିଅଙ୍କ ନାଁ ବି ଦିଆଯାଉଛି ଇଂରେଜିରେ,

ଅଥଚ ଆମ ଭାଷାପ୍ରତି ଯେ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର କଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ବେଶି ବ୍ୟଗ୍ର କିମ୍ବା ଚିନ୍ତିତ ନୋହୁଁ । ୧୯୬୩ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଶାର ସଂସ୍କୃତିକେନ୍ଦ୍ର ପୁରୀଠାରେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ରେଳକ୍ଷେତ୍ର ତିଆରି ହେଲା । ସେହି କ୍ଷେତ୍ରର ପୋଟିକୋ ଛାତ ଉପରେ ଶାମୁକା ସାହାଯ୍ୟରେ କ୍ଷେତ୍ରର ନାମ ଲେଖାଥିଲା ହିନ୍ଦୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ । ହିନ୍ଦୀରେ ‘ପୁରୀ’ ବନାନ ଲେଖାହେଲା ଠିକ୍, ଅଥଚ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖାହେଲା ଭୁଲ୍ । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଇଞ୍ଜିନିୟର କିମ୍ବା କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟରଙ୍କୁ ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ଜଣାନାହିଁ, ସେମାନେ କ’ଣ ପୁରୀରେ କାହାକୁ ହେଲେ ଜଣକୁ ପଚାରି ଶୁଣିବାବେଳେ ଲେଖିପାରିଲେ ନାହିଁ ? ଏ କ’ଣ ସେମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞତା ନା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଜାତିପ୍ରତି ଅବହେଳାର ନିଦର୍ଶନ ! ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ସୁନ୍ଦର କୋଠାଟିଏ, ଅଥଚ ସେଥିରେ ଭୁଲରେ ଲେଖାହେଲା ଓଡ଼ିଆ ନାଁଟା । ସେଠି ଯେଉଁ ‘ପୁରି’ ଶବ୍ଦ ଲେଖାହେଲା, ‘ପୁରୀ’ର ସେପରି ବନାନ ଭାଷାକୋଷରେ ବି ନାହିଁ । ଏବେ ଅବଶ୍ୟ ତାକୁ ଠିକ୍ କରି ଦିଆଯାଇଛି । ରାଉରକେଲାରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଯେଉଁ ତାରଘର ତିଆରି ହୋଇଛି, ସେଥିରେ ଘରର ନାଁଟା ଉଭୟ ହିନ୍ଦୀ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ସେହି ଗୃହ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରୀ ହାକିମ ଆସିଥିଲେ, ସେ କୁଆଡ଼େ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରକୁ ଲିଭାଇ ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ଖବରକାଗଜରେ ବାହାରିଥିଲା । ଏକଥା ଯଦି ସତ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଭାଷାପ୍ରତି ଆମମାନଙ୍କର ଉଦାସୀନତା କେତେ, ତାହା ସହଜରେ ଜଣାଯିବ । ଲକ୍ଷ୍ମଣରେ ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟାଟ ଅଛି, ତା ନାଁ ହେଉଛି Conduit Street । ବି.ବି.ସି. ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଚାରକେଳେ ସେହି ନାଁକୁ ଯେଭଳି ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଗଲା ସ୍ଵଚ୍ଛଳାଶ୍ଚର ଲୋକେ ତାକୁ ପସନ୍ଦ କଲେ ନାହିଁ । ତା’ରି ଉପରେ ମାସ ମାସ ଧରି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଲା । ଶେଷରେ ଇଂଲଣ୍ଡ, ସ୍ଵଚ୍ଛଳାଶ୍ଚ ଉଭୟଙ୍କୁ

ସୁହାଇଲା ଭଳି ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗୃହୀତ ହେଲା । ତା'ର କାରଣ ହେଉଛି, ନିଜ ଭାଷା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଚେତନା ଓ ସମ୍ମାନ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ନିଜ ଭାଷା ବିଷୟରେ ସଚେତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିନାହିଁ ।

ଲୋକ ଘରୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ିଲେ ବରାବର ମନେମନେ ଭାବେ, ବାହାର ଲୋକେ ତାକୁ ଚିହ୍ନି କି ନାହିଁ । ଯଦି ସେ ଦେଶ ବାହାର ଲୋକେ ତାକୁ ଜାଣନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଗାଁ ନାଁ କିମ୍ବା ତା' ରାଜ୍ୟର କୌଣସି କଳା, ସଂସ୍କୃତି କିମ୍ବା ଭାଷା ନାଁ ଜାଣନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଭାରି ଖୁସିହୁଏ । ନିଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅଛି ବୋଲି ଭାବି ଅଭିମାନ ଅନୁଭବ କରେ । ଏହିପ୍ରକାର ଅଭିମାନ ମଣିଷର ଦରକାର ମଧ୍ୟ । ତା' ନହେଲେ ଲୋକେ ଦେଶ, ଜାତି , ଭାଷା, ସଂସ୍କୃତିର ସୁନାମ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତେ କାହିଁକି ? ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅନୁଭୂତିରୁ ମୁଁ ଦେଖିଛି - ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଲୋକେ ଯେତେବେଳେ ପଚାରନ୍ତି ଓଡ଼ିଶା କ'ଣ ବିହାର- ଓଡ଼ିଶା ? ଓଡ଼ିଆ ଲୋକେ କି ଭାଷା କହନ୍ତି ? ବଙ୍ଗଳା ନା ତେଲୁଗୁ ? ମନେ ମନେ ଚିକେ ବିରକ୍ତ ଲାଗେ ସତ, କିନ୍ତୁ ଭାବି ଦେଖିଲେ ଦୁର୍ବଳତା ଆମ ନିଜର । ବିଲାତପରି ଏତେ ଚିକିଏ ରାଜ୍ୟକୁ ଯଦି ସବୁ ଲୋକେ ଜାଣୁଛନ୍ତି, ଆମକୁ ଜାଣୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆମରି ଭାଷାପରି ଗୋଟିଏ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାକୁ ଯଦି ପୃଥିବୀ ଲୋକେ ଜାଣୁଛନ୍ତି, ଆମକୁ ଜାଣୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ଉଦାହରଣ ଦେଲାମାତ୍ରେ ଲୋକେ ହିନ୍ଦୀ, ବଙ୍ଗଳା, ଗୁଜରାଟୀ, ମରାଠୀ, ତେଲୁଗୁ, ତାମିଲର ନାଁ କହୁଛନ୍ତି, ଅଥଚ ଆମ ନାଁ କେହି ଧରୁନାହାନ୍ତି, ତା'ର କାରଣ ବୋଧହୁଏ ଆମେ ଆମ ରାଜ୍ୟକୁ ଓ ତା'ର ଭାଷା ସାହିତ୍ୟକୁ ବିଶେଷ ପ୍ରଗତିଶୀଳ କରିପାରିନାହିଁ । x x x ସେଥିପାଇଁ ନିରଳସ, ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସାଧନା ଦରକାର । ଯେଉଁ ସୁବିଧା, ସୁଯୋଗ ଓ ସାଧନା ନେଇ କେତେକ ଭାରତୀୟ

ଭାଷା ଆଗେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଓଡ଼ିଶା ଭାଗ୍ୟରେ ତା ଜୁଟିନାହିଁ । ବିଦେଶୀ ଶାସନ ତଳେ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଯେତିକି ଗତିରୋଧ ହୋଇଛି, ତାଠୁ ବେଶୀ ହୋଇଛି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର । ଓଡ଼ିଆ କେବଳ ବ୍ରିଟିଶମାନଙ୍କ ତଳେ ନଥିଲା, ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗ-ବିହାର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରଦେଶ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ାହୋଇ ରହିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବାବୁଶ୍ରେଣୀ ଏବେ ବି ପୁରୀ ଓଡ଼ିଆ ହୋଇନାହାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଥିଲେ ବିଦେଶୀ । ସେକାଳ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ, ପୁଣି ଓଡ଼ିଶାରେ ଛବିଶଟା ଗଡ଼ଜାତ, ବାବୁ କହିଲେ କେବଳ ବଙ୍ଗୀୟ ଭଦ୍ରଲୋକମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଉଥିଲା । ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା କିଏ ? ଫକୀରମୋହନଙ୍କ ପରି ଯେଉଁମାନେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ କୁହାଯାଉଥିଲା 'ରିଙ୍ଗ୍ ଲିଡ଼ର' । ହିନ୍ଦୀଲୋକେ ଆସି ଓଡ଼ିଆ ପାଇଁ କାମ କରିବା କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଆଲୋକେ ଯାଇ ମରାଠୀ ଭାଷାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାର ଉଦାହରଣ ଖୁବ୍ କମ୍ । ଏସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜ ଭାଷା ପାଇଁ କାମ କରିବା କଥା । ଆମେ ଯଦି ଭାବୁଥାଉଁ, ଆମପାଇଁ ଆଉ ଲୋକେ କରିବେ- ସେ ଭାବନା ଆମର ଭୁଲ । ବଥ ସିନା ବଥାଏ, ଆବୁ କାହାର ବଥାଏ ନାହିଁ ।

- ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ଇଂରେଜି ଆଧିପତ୍ୟକୁ କମାଇବାକୁ ହେବ ।
- ଜନତାର ସାମୂହିକ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ମାତୃଭାଷା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ମାଧ୍ୟମ ।
- ଶାସିତଙ୍କୁ ଶାସକଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରଖିଛି ଇଂରେଜି ଭାଷା ।
- ମାତୃଭାଷା ପାଇଁ ଅଭିମାନ ଓ ମାତୃଭାଷାର ଉନ୍ନତିସାଧନ କାମ୍ୟ ।

ସୂଚନା :

ପଦସ୍ତ	- ପଦାଧିକାରୀ	ରକ୍ଷିକ ଶ୍ରାବ	- ଆୟୋଜନ ବଡ଼ ଜଣାପଡ଼ୁଥିଲେ ହେଁ ଫଳାଫଳ ନୁହେଁ
କାଉନସିଲ	- ପ୍ରାଶାସନିକ ପରିଷଦ		(ଅଜା ଯୁଦ୍ଧେ, ରକ୍ଷି ଶ୍ରାବେ ପ୍ରଭାତେ ମେଘତମ୍ବରୁ, ଦାମ୍ପତ୍ୟେ କଳହଣ୍ଡେ ବ ବହ୍ନାତମ୍ବରେ ଲଘୁକ୍ରିୟା)
ସମୂହ	- ସମସ୍ତେ		
ସ୍ମୃତି	- ଚଞ୍ଚଳତା, ଫୁର୍ତ୍ତ, ଉତ୍ସାହ		
ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ	- ଅବିରତ ଭାବରେ		
ହିରୁ	- ଇଜରାଇଲର ଆଧୁନିକ ଭାଷା	ପୋଲିସ	- ପୋଲିସ୍‌ବାସୀଙ୍କ ମାତୃଭାଷା

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ଦୁଃ + ଭାଗ୍ୟ = ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ । ଏହିପରି ‘ଦୁଃ’ ଉପସର୍ଗ ଲଗାଇ ଆଉ ଚାରୋଟି ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
୨. ‘ଅନୁବନ୍ଧ’ ପରି ଆଉ ଚାରୋଟି ଯୋଡ଼ା ଶବ୍ଦ ପଠିତ ବିଷୟରୁ ଚୟନ କର ।
୩. ଯେପରି ‘ମନସ୍’ ଶବ୍ଦରେ ‘ଇକ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଲାଗି ମାନସିକ ହୋଇଛି, ସେହିପରି ଆଉ ଚାରୋଟି ‘ଇକ’ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
୪. ସନ୍ଧିବିଚ୍ଛେଦ କର ।
ସର୍ବୋକ୍ରମ୍ଭ, ନିରଲସ, ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ, ନିଷ୍ଠୟ, ଉନ୍ମୋଚନ ।
୫. ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ଜ୍ଞାନୀ, ଆମଦାନି, ସନ୍ଦେହ, ଆରମ୍ଭ, ସୁଯୋଗ, ଆଦର୍ଶ
୬. ‘କ’ ସ୍ତମ୍ଭ ସହିତ ‘ଖ’ ସ୍ତମ୍ଭ ଯୋଗ କର ।

‘କ’ ସ୍ତମ୍ଭ	‘ଖ’ ସ୍ତମ୍ଭ
ଗଣତନ୍ତ୍ର	ମାତୃଭାଷା
ହିରୁ	ଗାନ୍ଧିଜୀ
ମାତୃଭୂମି	ପୁରୀ
ଅଦୃଶ୍ୟଦ୍ରଷ୍ଟା	ଇଜରାଇଲ
ସଂସ୍କୃତିକେନ୍ଦ୍ର	ଟେକ୍‌ନିକାଲ ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ
କୃଷି	ଆଞ୍ଚଳିକ
	ଶିକ୍ଷା

୭. ପ୍ରଦତ୍ତ ଉତ୍ତରଗୁଡ଼ିକରୁ ଠିକ୍ ଉତ୍ତରଟି ବାଛି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।
- (କ) ଅନୁବାଣିକରଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଥିଲା _____ ।
(ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ଇଂରାଜି, ହିନ୍ଦୀ)
- (ଖ) ଇକ୍ରାଜଲ ସହିତ _____ ଭାଷା ସଂପର୍କିତ ।
(ହିନ୍ଦୀ, ଇଂରାଜି, ହିନ୍ଦୁ, ଆରବି)
- (ଗ) _____ ସ୍ୱଭାବକବି ଅଟନ୍ତି ।
(ମଧୁସୂଦନ ରାଓ, ମାୟାଧର ମାନସିଂହ, ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର, ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ)

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୮. ଜନତାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରୟୋଜନ କ'ଣ ?
୯. ଦେଶଭକ୍ତ ବୋଲି କାହାକୁ କୁହାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ?
୧୦. ଗଣତନ୍ତ୍ରର ମୂଳମନ୍ତ୍ର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?
୧୧. ସମୁଦ୍ର ଜନତା ଅନ୍ଧସମୟ ମଧ୍ୟରେ କିପରି ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇପାରିବେ ?
୧୨. ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସହଜରେ ପ୍ରସାରିତ ନହେବାର କାରଣ କ'ଣ ?
୧୩. କେଉଁ ଅପ୍ରାକୃତିକ ପାଚେରିକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରୟାସ କରିଥିଲେ ?
୧୪. କୃଷି ବିଷୟକ ଶିକ୍ଷା ମାତୃଭାଷାରେ ହେଲେ କି ସୁଫଳ ହୁଅନ୍ତା ?
୧୫. ମାତୃଭାଷା ସଂପର୍କରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଓ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ କିପରି ଥିଲା ?
୧୬. ରୁଷ ସରକାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୋଭିଏଟ୍ରେ ଲୋକମାନଙ୍କୁ କେଉଁ ଅଧିକାର ଦେଇଛନ୍ତି ?
୧୭. ଗାଁ ଗହଳରେ ଇଂରେଜି ପଢୁଆ ବି.ଡି.ଓ ଏବଂ ପଞ୍ଚାୟତ ଇଞ୍ଜିନିୟରଙ୍କ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ଲେଖକ କି ମତବ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି ?
୧୮. କେଉଁ ଘଟଣା ପାଇଁ ଷ୍ଟଲିନଙ୍କୁ ମାସ ମାସ ଧରି ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲିଥିଲା ?
୧୯. କେଉଁମାନଙ୍କୁ 'ରିଙ୍ଗ୍ ଲିଡ଼ର' କୁହାଯାଉଥିଲା ?
୨୦. ଶାସିତଙ୍କୁ ଶାସକଙ୍କଠାରୁ କିଏ ଦୂରେଇ ରଖିଛି ବୋଲି ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ :

୨୧. ମାତୃଭାଷାରେ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ସ୍ମୃତି ହୁଏ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଷାରେ ତା' ହୁଏ ନାହିଁ ।
୨୨. କିନ୍ତୁ ଆମ ଦେଶରେ ଜ୍ଞାନ ଭଣ୍ଡାରଟା ଇଂରେଜିରେ ଥିବାରୁ କୋଟି କୋଟି ଜନତା ଆଶ୍ଚି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଅଛନ୍ତି ।
୨୩. ବାସ୍ତବରେ ଲୋକଙ୍କ ହାତକୁ କ୍ଷମତା ଦେଇ ତାଙ୍କ ନିଜ ଭାଷାରେ ଶାସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ନଦେଲେ ସେ କ୍ଷମତାର କିଛି ଅର୍ଥ ନାହିଁ ।
୨୪. ବଥ ସିନା ବଥାଏ, ଆବୁ କାହାର ବଥାଏ ନାହିଁ ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୫. ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା ହିଁ ଦେଶ ଓ ଜାତିର ପ୍ରଗତିର ପରିଚାୟକ - ଆଲୋଚନା କର ।
୨୬. ମାତୃଭାଷାପ୍ରତି ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କଠାରେ ଯେଉଁ ଉଦାସୀନତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ତାହାର ଦୂରୀକରଣ କିପରି କରାଯାଇପାରିବ ଲେଖ ।
୨୭. ମାତୃଭାଷାର ପ୍ରସାର ପାଇଁ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଯେଉଁ ଚିନ୍ତନ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ପଠିତ ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଭିତ୍ତିକରି ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।
୨୮. 'ଜନତାର ସାମୁହିକ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ମାତୃଭାଷା ହିଁ ପ୍ରକୃତ ମାଧ୍ୟମ' - ଉକ୍ତିଟିର ସତ୍ୟତା ପ୍ରତିପାଦନ କର ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୨୯. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗ ଓ ସାଧନା ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ସେହି ମହାନ ପ୍ରଖ୍ୟାତମାନଙ୍କର ଜୀବନୀ ପାଠ କର ।
୩୦. 'ଜନଜୀବନରେ ମାତୃଭାଷାର ଆବଶ୍ୟକତା - ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏକ ଚର୍ଚ୍ଚ ସଭାର ଆୟୋଜନ କର ।

ନରେନ୍‌ରୁ ବିବେକାନନ୍ଦ

● ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତି
(୧୯୩୮-୨୦୦୭)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ, ସମାଜ, ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା କରି ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ସାହିତ୍ୟକୁ ରଚ୍ଚିମତ୍ତ କରିଛନ୍ତି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଟାଙ୍ଗୀ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଜରିପଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଅଧ୍ୟାପନା ଥିଲା ତାଙ୍କର ବୃତ୍ତି । ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ସେ ଥିଲେ ଜଣେ ମନନଶୀଳ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ । ତାଙ୍କ ଲିଖିତ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟକ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକଳନ ରୂପେ ବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟି, ଆକାଶର ଆହ୍ୱାନ, ଆଚମ୍ବରୁ କ୍ୱାଣ୍ଡନ, ବିଜ୍ଞାନ ଦିଗନ୍ତ, ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ନଷ୍ଟ ପରିବେଶ ପ୍ରଭୃତି ପୁସ୍ତକ ସ୍ମରଣୀୟ । ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି, ଦର୍ଶନ ଓ ଜୀବନୀ ଆଧାରିତ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ରଚିତ ସକ୍ଳେଚିସ ଓ ପ୍ଲେଟୋ, ଅଷ୍ଟିତ୍ୱବାଦର ମର୍ମିକଥା, ଗ୍ରୀକ୍ ଜାତିର ଜୀବନଗାଥା, ଜ୍ୟାପଲସାର୍ଜ, ଛତ୍ରପତି ବିବେକାନନ୍ଦ, ଗାନ୍ଧୀ ମଣିଷ, ଗାନ୍ଧୀ ପରିବାର, ବୁଦ୍ଧ ଶରଣ ଗଛାମି, ସଂସ୍କୃତି ଅପସଂସ୍କୃତି, ବୋଦାଙ୍କର ଦାଦାଗିରି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ, ଏଣୁ ତେଣୁ କିଛି, ଆଧୁନିକତାର ରୂପରେଖ, ବିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ମଣିଷର ରୂପରେଖ ପ୍ରଭୃତି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ।

‘ନରେନ୍‌ରୁ ବିବେକାନନ୍ଦ’ ପ୍ରବନ୍ଧଟି ଲେଖକଙ୍କ ‘ଛତ୍ରପତି ବିବେକାନନ୍ଦ’ ପୁସ୍ତକର ଅଂଶବିଶେଷ । ଏଥିରେ ଭାରତ ବର୍ଷର ଜଣେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ତଥା ସନ୍ଥ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ଜୀବନୀର କିଛି ଉପାଦେୟ ଦିଗ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ତଥା ସହଜବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି ।

ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ପୃଥ୍ୱୀରୁ ବିଦାୟ ନେବା ବେଳକୁ ନରେନ୍ ବାଲଶ ବର୍ଷର ସଂସାର ଅନଭିଜ୍ଞ ଯୁବକ । ବର୍ଷକ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ପିତା ବିଶ୍ୱନାଥ ଦତ୍ତ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିଥାଆନ୍ତି । ଦୁଇ ପିତାଙ୍କୁ ହରାଇ ସଂସାରରେ ଚଳିବା ଓ ସଂସାରକୁ ଚଳାଇବା, ଉଭୟ ବିଷୟରେ ନରେନ୍ ଏକୃତ୍ତିଆ ହୋଇଗଲେ । ଏକୃତ୍ତିଆ ସତ, କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବଳ ନୁହନ୍ତି । ଜଗତରେ ସବୁ ମହାନ କର୍ମ ଏକୃତ୍ତିଆ ମଣିଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଛି । ଦୃଢ଼ମନା ବୀରପୁରୁଷ ନରେନ୍‌ଙ୍କୁ ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କର ଜୀବନର କର୍ମ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭଲ ଭାବେ

ଦେଖାଇ ଦେଇଥିଲେ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ନରେନ୍‌ଙ୍କୁ ସେ ସେହି ଭାବେ ଗଢ଼ିଥିଲେ । ନରେନ୍‌ରୁ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେବା ପାଇଁ ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ୱର ହୋଇଥିଲା ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳ ଓ ସ୍ୱୟଂ ରାମକୃଷ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ ଧାତ୍ରୀ । ଜନ୍ମ ନେବା ପରେ ଜଗତ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିଛି, କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର ଜନ୍ମ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏପରି ଜଟିଳ, ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ରହସ୍ୟମୟ ଯେ ତାକୁ ବୁଝିବାର ଆଶା ରଖିବା, ଧୃଷ୍ଟତା ମାତ୍ର । ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସହିତ ନରେନ୍‌ଙ୍କର ପାଞ୍ଚିଅଧ ବର୍ଷର ନିବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କ ଓ ସେହି କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ଭାବେ ଘଟି

ଯାଇଥିବା ସୁକ୍ଷ୍ମ ଘଟଣାପ୍ରବାହରୁ ନରେନ୍‌ରୁ ବିବେକାନନ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଥଟିକୁ ଝାପ୍‌ସା ଭାବେ ଦେଖିହୁଏ । ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ କିଛି ଆଶା କରିବା ବୃଥା ।

ରାମକୃଷ୍ଣ ନରେନ୍‌ଙ୍କୁ କେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଟରେ ମୁହାଁଇ ଦେଇଥିଲେ ତାର ସୁତନା କେତୋଟି ବିଶିଷ୍ଟ ଘଟଣାରୁ ଧରାପଡ଼େ । ନିର୍ଦ୍ଦିକଙ୍କ ସମାଧିର ଦିବ୍ୟ ଅନୁଭୂତି ପାଇବାକୁ ନରେନ୍‌ଙ୍କର ବ୍ୟାକୁଳତା ଠାକୁରଙ୍କୁ ଜଣାଥାଏ । ନରେନ୍ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଥାନ୍ତି, ବିନା ଗୁରୁକୃପାରେ ଏହା ଲଭ୍ୟ ନୁହେଁ । ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ଦିନ ପାଖେଇ ଆସୁଥାଏ । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ନରେନ୍‌ଙ୍କର ବହୁ ଆକାଂକ୍ଷିତ ପରମ ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତଟି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ନରେନ୍ ସମାଧିରେ ବୁଡ଼ିଗଲେ । ରାତି ନଅଟା ବେଳକୁ ସମାଧି ଭଙ୍ଗ ହେଲା । ନରେନ୍‌ଙ୍କର ଅନ୍ତର ଅପୂର୍ବ ଦିବ୍ୟ ଆନନ୍ଦରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ । ଠାକୁର ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲେ, ‘ତାହେଲେ ମାଆ ତତେ ସବୁ ଦେଖାଇ ଦେଲେ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଠାରୁ ଏସବୁର ତାଲା ବନ୍ଦ ହେଲା ଓ ତାବି ମୋ ପାଖରେ ରହିଲା । ଯେତେବେଳେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେବ, ସେତେବେଳେ ଏହା ପୁଣି ଫେରି ପାଇବୁ ।’

ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ଏପରି କହିବାର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ରହିଛି । ଉଲ୍ଲିଖିତ ଘଟଣାର କିଛି ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ସେ କଅଣ ଚାହାନ୍ତି ବୋଲି ଠାକୁର ନରେନ୍‌ଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ । ଉତ୍ତରରେ ନରେନ୍‌ ନାଥ କହିଥିଲେ, “ମୋର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଶୁକଦେବଙ୍କ ପରି ଏକାଦିକ୍ରମେ ପାଞ୍ଚିକ୍ଷ ଅଦିନ ସମାଧିରେ ଲୀନ ହୋଇ ରହିବି, ପରେ ଚିକିତ୍ସା ତଳକୁ ଆସି ଦେହରକ୍ଷା ପାଇଁ କିଛି ଖାଦ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ପୁଣି ସମାଧିରେ ବୁଡ଼ିଯିବି ।” ତାଙ୍କର ଏ କଥା ଶୁଣି ହୁଏତ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ନରେନ୍‌ଙ୍କୁ ଧିକ୍କାର କରି ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ କହିଥିଲେ, “ତୋତେ ଏ କଥା କହିବାକୁ ଲଜାବୋଧ ହେଉନାହିଁ ? ଭାବିଥିଲି, ତୁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଶ ବଚବୃକ୍ଷ ପରି ହେବୁ ଏବଂ ତୋ’ ଛାଇରେ ହଜାର ହଜାର

ମଣିଷ ଆଶ୍ରୟ ପାଇବେ, କିନ୍ତୁ ତା ନହୋଇ ତୁ କେବଳ ନିଜର ମୁକ୍ତି ଚାହୁଁଛୁ ?”

ଠାକୁରଙ୍କର ଏହି କଠୋର କଥା ନରେନ୍‌ଙ୍କ ଅନ୍ତରରେ ଚାଲିଥିବା ଏକ ବଡ଼ ଦୃଢ଼ ସମାଧାନ କରିଥିବ । ଗୋଟାଏ ପଟେ ଧ୍ୟାନ, ଧାରଣା, ଯୋଗ, ସମାଧି, ଇହଲୋକ ବିମୁଖ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଆଦର୍ଶ, ଅନ୍ୟପଟେ ତେଜହୀନ, ଉଦ୍ୟମହୀନ, ପ୍ରାଣହୀନ, ଉତ୍ପାନଶକ୍ତି ରହିତ ଭାରତର ଅଭ୍ୟୁତ୍ପାନ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ । ବିଶାଳ, ବୁଦ୍ଧିଶୁ ଜନସମ୍ପର୍କର ଦୁର୍ଦ୍ଦିଶା ମୋଚନାର୍ଥେ ସେବାବ୍ରତ ଆଚରଣ । ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନ୍ତେ ଦୁଇପଟର ଆକର୍ଷଣରେ ବିବେକାନନ୍ଦ ହୁଏତ ସାମୟିକ ଭାବେ ବିଚଳିତ ହୋଇଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ କେଉଁ ପଟରେ ରହି ସେ ଈଶ୍ଵରୋପଲବ୍ଧି କରିବେ ତାହା ଠାକୁରଙ୍କର ସେଦିନର ଧିକ୍କାର ଫଳରେ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନରେ ‘ମନୁଷ୍ୟର ସେବା ହିଁ ଈଶ୍ଵର ସେବା’- ଏପରି ଚିନ୍ତାର ଅଭାବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ବିବେକାନନ୍ଦ ଜନତାକୁ ଜନାର୍ଦ୍ଦିନ ରୂପେ ପୂଜା କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସିଥିଲେ, ତାହା ଏହି ପ୍ରାଚୀନ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ବିରଳ । ‘ଜନତା ଜନାର୍ଦ୍ଦିନ’- ରାଜନୈତିକ ଛଳନାର ଶିକାର ହେବା ଫଳରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଯୁଗଳଙ୍କ ଉପରେ କେତେ ମଇଳା ଜମି ନ ଯାଇଛି ! ସେଥିପାଇଁ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ନାମ ସହିତ ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ଯୋଡ଼ିବାକୁ କୁଣ୍ଠା ଆସିବା ସ୍ଵାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦଙ୍କ ପାଖରେ କ୍ଷମା ମାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ଥାପିବା ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ କି ?

ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିବାପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କର ତରୁଣ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନରେନ୍‌ଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେଇଥିଲେ । ଜଗତର କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିବାକୁ ସେ ନରେନ୍‌ଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ବିଦାୟ ନେଲେ । କିନ୍ତୁ ନିଃସ୍ଵ, ଅନଭିଜ୍ଞ ଯୁବକ କେଜିଜଣଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କ’ଣ କରିବା

ସମ୍ଭବ ? କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭାବେ ସମାଜରେ ପରିଚିତ ନଥିଲେ । ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କୁ କେହି ଚିହ୍ନି ନଥିଲେ, ‘ମୁଁ ଠାକୁରଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ’ କହି କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ଜାରି କରିବା ତ ଦୂରର କଥା, ଠାକୁରଙ୍କ ନାମରେ ଭିକ ମୁଠାଏ ପାଇବାର ବାଟ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ନଥିଲା ।

ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଜଣେ ଗୃହସ୍ଥ ଭକ୍ତ ଶ୍ରୀ ସୁରେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ମିତ୍ର ବରାହନଗରଠାରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁରୁଣା କୋଠା ଏହି ଯୁବକ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । ଠାକୁରଙ୍କର ପବିତ୍ର ଦେହାବଶେଷ ଓ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଜିନିଷପତ୍ର ଧରି ନରେନ୍ଦ୍ର ସଦଳବଳେ ବରାହନଗର ଆସିଲେ । ଅଳ୍ପଦିନ ଭିତରେ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଭୂତକୋଠିଟି ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ନବୀନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଗଣ ଯେଉଁ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ଭିତରେ ଗତି କରିଥିଲେ, ତାହା ବର୍ଷନାତୀତ । କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ, ଏମାନେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ପରିବାରର ପିଲା । ଦି’ ଓଳି ଦି’ ମୁଠା ଖାଦ୍ୟ ମିଳିବା ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନ ହେଲା । ମାସ ମାସ ଧରି କଇଁଚିକାକୁଡ଼ି ପତ୍ର ସିଝା ଓ ଲୁଣ ଲଗାଇ ଏମାନେ ଭାତ ଖାଇଛନ୍ତି । ବାହାରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡିଏ ଲୁଗା ପାଇନାହାନ୍ତି । ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଠାକୁରଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଓ ପ୍ରେମ ସେମାନଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ରଖିଥିଲା । ଦୁଃଖକଷ୍ଟରେ ପଡ଼ି ସେମାନଙ୍କର ମନୋବଳ ଭାଙ୍ଗି ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ କ’ଣ କରିବେ ତା’ର କିଛି ବାଟ ପାଉ ନଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବେ କାଳ କାଟୁଥିବା ବେଳେ ଗୋଟିଏ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । ବାବୁରାମ(ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ)ଙ୍କ ମାଆଙ୍କର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରି ନରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଗୁରୁଭାଇଙ୍କ ସହିତ ପାଖ ଗ୍ରାମ ଆଷ୍ଟପୁରକୁ ଗଲେ । ଡିସେମ୍ବର ମାସ । କିଛିଦିନ ଆନନ୍ଦରେ କଟିଗଲା । ଶୀତ ରାତିରେ ଧୂନି ଲଗାଇ ତା ଚାରିପଟେ ବସି ସମସ୍ତେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧର୍ମ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଦିନେ ରାତିରେ

ନରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଭାବବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଯିଶୁଙ୍କ କଥା କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନରେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କଣ୍ଠରେ ପରମ କାରୁଣିକ ଯିଶୁଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ପ୍ରେମ, ତ୍ୟାଗର କାହାଣୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ କଲା । ସମସ୍ତେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଭାବରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଅଗ୍ନିକୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ସନ୍ନ୍ୟାସ ରୂତ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ସଂକଳ୍ପ କଲେ । ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ସେହି ରାତିଟି ଥିଲା ଖ୍ରୀଷ୍ଟମାସ ଇଭର ରାତି ।

ବରାହନଗରକୁ ଫେରି ୧୮୮୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜାନୁୟାରୀ ମାସରେ ସେମାନେ ପାରମ୍ପରିକ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବିଧି ଅନୁଯାୟୀ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଷୋଳଜଣ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଶିଷ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ବିବେକାନନ୍ଦ (ନରେନ୍ଦ୍ରନାଥ), ସ୍ୱାମୀ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ (ରାଖାଳ ଚନ୍ଦ୍ର), ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ(ବାବୁରାମ), ସ୍ୱାମୀ ଯୋଗାନନ୍ଦ (ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ), ସ୍ୱାମୀ ନିରଞ୍ଜନାନନ୍ଦ(ନିରଞ୍ଜନ), ସ୍ୱାମୀ ରାମକୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ (ଶଶିଭୃଷଣ), ସ୍ୱାମୀ ଶିବାନନ୍ଦ (ତାରକନାଥ), ସ୍ୱାମୀ ତୁରୀୟାନନ୍ଦ(ହରିନାଥ), ସ୍ୱାମୀ ଅଭେଦାନନ୍ଦ (କାଳୀପ୍ରସାଦ), ସ୍ୱାମୀ ସାରଦାନନ୍ଦ(ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର) ସ୍ୱାମୀ ଅଦୈତାନନ୍ଦ (ଗୋପାଳ), ସ୍ୱାମୀ ଅଭୁତାନନ୍ଦ (ଲାଟୁ) ସ୍ୱାମୀ ତ୍ରିଗୁଣାନନ୍ଦ (ସାରଦା), ସ୍ୱାମୀ ସୁବୋଧାନନ୍ଦ(ସୁବୋଧ), ସ୍ୱାମୀ ଅଖଣ୍ଡାନନ୍ଦ (ଗଙ୍ଗାଧର) ଓ ସ୍ୱାମୀ ବିଜ୍ଞାନାନନ୍ଦ (ହରିପ୍ରସନ୍ନ) । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାଦିନ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଥିଲେ ସେମାନେ ପରେ ଯଥାବିଧି ସନ୍ନ୍ୟାସରୂତ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସତେକି ଠାକୁରଙ୍କ ସହିତ ଓ ପରସ୍ପର ସହିତ ହୃଦୟର ବନ୍ଧନକୁ ଚିରଦିନ ଅତୁଟ ରଖିବାର ଘୋଷଣାପତ୍ର ସ୍ୱରୂପ ସମସ୍ତଙ୍କର ସନ୍ନ୍ୟାସ ଘେନିବା ଜରୁରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କଥା ହେଉଛି, ବରାହନଗରରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ରହିବାକୁ କେହି ଚାହୁଁନଥିଲେ । ଅଥଚ ବରାହନଗରରୁ ଥରେ ଫିଟିଗଲେ ଆଉ ଏକାଠି ନ ହୋଇପାରନ୍ତି- ଏ ଆଶଙ୍କା ସମସ୍ତଙ୍କ ମନକୁ ଆସୁଥିଲା ।

ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ମଠର ବାବାଜି, ଜଣେ ଗୁରୁଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ-
ଏ କଥାଟି ଘୋଷିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ବୁଲା ବାବାଜି
ଦିନେ ମଠକୁ ଫେରିବା ନିଶ୍ଚିତ । ତେଣୁ କାମ ଛିଣ୍ଡିଯିବା
ପରେ ସତକୁ ସତ ନବୀନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଗଣ ଜଣ ଜଣ ହୋଇ
ତୀର୍ଥଯାତ୍ରାରେ ବାହାରିଗଲେ ।

ଅନ୍ତରରେ ପରିବ୍ରାଜକ ଜୀବନର ଦୁର୍ବାର
ଆକର୍ଷଣକୁ ଚାପିରଖି ମଠର ସଙ୍ଗଠନ କାମରେ ନରେନ୍
ଦୁଇବର୍ଷ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ସାଙ୍ଗରେ ଥାଆନ୍ତି ସ୍ଵାମୀ
ରାମକୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ । ଅବଶ୍ୟ ସ୍ଵାମୀ ରାମକୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ
କେବେହେଲେ ମଠ ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଯାଇନାହାନ୍ତି ।
ଉଡ଼ିଯାଇଥବା ପକ୍ଷୀଦଳଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ କେତେବେଳେ
ଫେରିବ ତାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ସେ ଏକୁଟିଆ ମଠକୁ
ଜଗିଥାନ୍ତି ।

୧୮୮୬ରେ ପ୍ରଥମକରି ବିବେକାନନ୍ଦ
ପରିଭ୍ରମଣରେ ବାହାରିଲେ । ହିମାଳୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା
ଆରମ୍ଭ କରି ବାଟରେ ବନାରସ୍, ଅଯୋଧ୍ୟା, ବୃନ୍ଦାବନ,
ଆଗ୍ରା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ପ୍ରଭୃତି ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ଭ୍ରମଣ କଲେ । ତୀର୍ଥ
କରିବା ଅପେକ୍ଷା ବିଶାଳ ଭାରତବର୍ଷ ଓ ତା'ର ଦରିଦ୍ର
ଜନତା ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବେ ପରିଚୟ ହେବାର ସୁଯୋଗ
ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବଡ଼ ଥିଲା । ବାଟରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ
ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ
ହେଉଛନ୍ତି ହାଥରାସ ନାମକ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଷ୍ଟେସନର
ଷ୍ଟେସନମାଷ୍ଟର ଶ୍ରୀ ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ଗୁପ୍ତ । ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର
ପ୍ରଥମ ଶିଷ୍ୟ ହେଲା ପରି ଯୋଗ୍ୟ ମଣିଷଟିଏ । ଶ୍ରୀ ଗୁପ୍ତଙ୍କର
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନାମ ହେଉଛି ସ୍ଵାମୀ ସଦାନନ୍ଦ । ବିବେକାନନ୍ଦ
ସଦାନନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ଦିନ ଦିନ ଭୋକ ଉପାସରେ କଟାଇ
ଦରିଦ୍ର ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖକୁ ଅଙ୍ଗେ ନିଭାଇ ଥିଲେ । ଶରୀର
ଉପରେ କ୍ରମାଗତ ଅତ୍ୟାଚାର ଫଳରେ ଗୁରୁଶିଷ୍ୟ ଦୁହେଁ
ବେମାର ପଡ଼ିଲେ ଓ ବରାହନଗରକୁ ଫେରିଆସିଲେ ।

ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଦ୍ଵିତୀୟବାର
ଭ୍ରମଣରେ ବାହାରିଲେ । ଏଥର ଆଲାହାବାଦ ଓ ଗାଜାପୁର
ଦେଇ ହରଦ୍ଵାର ଗଲେ । ଗାଜାପୁରରେ ସିଦ୍ଧଯୋଗୀ
ପାଠହାରୀ ବାବାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା ।
ପାଠହାରୀ ବାବାଙ୍କର ସିଦ୍ଧି ଓ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ଦ୍ଵାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ
ସେହି ମଠରେ ତପସ୍ୟାରତ ରହିବାକୁ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର
ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ମା ଜାତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେତେଥର
ପାଠହାରୀ ବାବାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟତ୍ଵ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମନ
ଭିତରେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି, ସେତେଥର ରାତିରେ କେହି ଜଣେ
ଆସି ତାଙ୍କୁ ବାରଣ କରିଛି । ଏଥର ମଧ୍ୟ ବିବେକାନନ୍ଦ
କେତେ ମାସ ପରେ ବରାହନଗର ମଠକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ବେଶିଦିନ ସେ ମଠରେ ଥିଲେ ହୋଇ
ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶକ୍ତି ନିଗମପଥ
ନ ପାଇ ସର୍ବଦା ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅସ୍ଥିର କଲା । ଦୁଇଥର
ଭ୍ରମଣ ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ସମାଜରେ ଯେତିକି ଆବର୍ଜନା କୁଡ଼
କୁଡ଼ ହୋଇ ଜମିଥିବାର ଦେଖିଥିଲେ ସେ ସବୁକୁ ଦୂର
କରିବାର ବ୍ୟାକୁଳତା ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତିରେ ରଖାଇ ଦେଲାନାହିଁ ।
କିଛି ବାଟ ନ ପାଇବାର କ୍ରୋଧରେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଝଡ଼
ପରି ତୃତୀୟଥର ପାଇଁ ମଠ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । ଶୂନ୍ୟ
ହସ୍ତରେ ଏପରିକି ବିବେକାନନ୍ଦ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ନାମ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବେ
ବାହାରିଗଲେ । ପାଦରେ ଚାଲି ଚାଲି ଦେଶସାରା ବୁଲିଲେ ।
ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ବୋଧ ବାରି ପାରିଥିଲା ଯେ କର୍ମପତ୍ନୀ ସ୍ଥିର
କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଶଟାକୁ ଭଲଭାବେ ତନଖି ନେବାକୁ
ପଡ଼ିବ । ସେନାପତି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ପରଖି ନେଲା ପରି
ବିବେକାନନ୍ଦ ଏ ବିଶାଳ ଦେଶର ପ୍ରତିକୋଣକୁ ଖେଦି
ଯାଇଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସେନାପତି ରୂପରେ ନୁହେଁ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ
ରୂପରେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ରୂପ ଭିତରୁ ସେନାପତି କିନ୍ତୁ ଧରାପଡ଼ି
ଯାଉଥିଲା । ଏଇ ଅନାମଧେୟ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ତେଜରେ
ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ରାଜା ମହାରାଜାମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦିନକ ପାଇଁ

ଅତିଥି ଭାବେ ପାଇ ଆପଣାକୁ କୃତାର୍ଥ ମଣ୍ଡୁଥିଲେ । ତେବେ ରାଜା ମହାରାଜାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସମାଜର ତଳିଆ ଲୋକ, ଦାନ ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରି ସେମାନଙ୍କ ସୁଖ ଦୁଃଖରେ ଭାଗୀଦାର ହେବାକୁ ବିବେକାନନ୍ଦ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ଧନୀ, ଦରିଦ୍ର, ଉଚ୍ଚଜାତି ଓ ନୀଚଜାତି ଭେଦ ଭୁଲି ସମାଜର ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ମଣିଷ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ କରୁଣା ଗଭୀରତର ହେଲା । ଭୋକିଲା ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖି ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ବିଗଳିତ ହେଲା । ଥରେ ସ୍ଵାମୀଜୀ ଗୋଟିଏ ଆଦିବାସୀ ବସ୍ତିରେ ସାତ୍ରାଳଙ୍କର ଅତିଥି ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ, ଦିନକୁ ମୁଠାଏ ଭାତ ପାଉନଥିବା, ଗଛର ପତ୍ର ଚେର ଖାଇ ଭୋକ ମାରୁଥିବା ସାତ୍ରାଳମାନେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତିରେ ତାଙ୍କର ଖାଇବା ପିଇବା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଧ୍ୟାନ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏହାଦେଖି ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର ହୃଦୟ ହାହାକାର କରିଉଠିଲା । ଦୁଃଖରେ, କ୍ରୋଧରେ ସରଳ ଲୋକଗୁଡ଼ିକଙ୍କ ପାଇଁ କିଛି କରି ନ ପାରିବାର ଅକ୍ଷମତାରେ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ି ବିବେକାନନ୍ଦ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରକୁ ପଶି ଚାଲିଲେ । ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ, ବାଘର ଆହାର ହେବା । ବାଘ ସହିତ ସତକୁ ସତ ଭେଟ ହୋଇଥିଲା । ବାଘ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ସାରି ତା' ବାଟରେ ଗଲା ।

ମଣିଷ ପ୍ରତି ଉଦାର ଓ ସହନଶୀଳ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଗଢ଼ିବାରେ ପରିବ୍ରାଜକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ଏହିପରି ଅସାଧାରଣ ଅଭିଜ୍ଞତାମାନ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା । ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶ ଓ ଶୁଦ୍ଧପୂତ ଜୀବନରୁ ସ୍ଵଳନକୁ ନରେନ୍ ସହ୍ୟ କରିପାରୁନଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ମଣିଷକୁ ଦେଖିଲା ପରେ ସେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଓ ଉଦାର ହେଲେ । ରାଜପୁତନାରେ ବିବେକାନନ୍ଦ କ୍ଷେତରୀ ମହାରାଜାଙ୍କର ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଜଣାଇବାକୁ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସବର ଆୟୋଜନ ହୋଇଥାଏ । ସେଇ ଉତ୍ସବରେ ଜଣେ ବାଇଜୀ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ

ହେଉଛନ୍ତି ଦେଖି ବିବେକାନନ୍ଦ ରାଗିଯାଇ ଉଠିଯିବାକୁ ବସିଲେ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ମନୋଭାବ ବାଇଜୀଙ୍କୁ ଅଛପା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ମୀରା ଭଜନରୁ ସୁର ଧରିଲେ,

ପ୍ରଭୁ ମେରା ଅବଗୁଣ ଚିତ ନ ଧରୋ,
ସମଦରଣୀ ହୈ ନାମ ତୁମ୍ହାରା,
ଚାହେ ତୋ ପାର କରୋ ।

ମଧୁର, ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠରେ ବାଇଜୀର ଏ ସଙ୍ଗୀତ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ଉପରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ କରିଥିଲା । ଏଇ ଘଟଣାଟି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ବଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂତ୍ରପାତ କରିଥିଲା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ସ୍ଵାମୀଜୀ ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଏକାଧିକବାର ଉଚ୍ଚ ବାଇଜୀଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗ କହିଛନ୍ତି । ଘଟଣାଟି ଘଟିବାର ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ଭଗିନୀ ନିବେଦିତା ନୈନୀତାଳରେ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରଥମ କରି ଏହା ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଥିଲେ । ବିବେକାନନ୍ଦ କେତେକ ଗୁରୁଭ୍ରାତା ଓ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ନୈନୀତାଳ ଯାଇଥାଆନ୍ତି । ନୈନୀ ସରୋବର ନିକଟରେ ଦୁଇଜଣ ରମଣୀ ନିବେଦିତା ଓ ତାଙ୍କର ସହଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭେଟି ଆଳାପ କରୁଥିଲେ । ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ରମଣୀ ଦୁହେଁ ବାଇଜୀ । ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ ବେଢ଼ିଥିବା ଲୋକେ ଭାବିଥିଲେ ଯେ ଏକଥା ଜାଣିଲା ପରେ ସ୍ଵାମୀଜୀ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ତଡ଼ିଦେବେ । ମାତ୍ର ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ତଡ଼ିବାକୁ ଅସ୍ଵୀକାର କରିବାରୁ ଉପସ୍ଥିତ ଜନତା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ଆଲୋଡ଼ନ ଖେଳିଗଲା । ସେହିଦିନ ସ୍ଵାମୀଜୀ ନିବେଦିତାଙ୍କୁ କ୍ଷେତରୀର ବାଇଜୀଙ୍କ କଥା କହିଥିଲେ ।

ଦକ୍ଷିଣେଶ୍ଵରରେ ଓ ପରେ ବରାହନଗରରେ ଗୁରୁଭାଇମାନେ ନରେନ୍‌ଙ୍କୁ ଭଲଭାବେ ଚିହ୍ନିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ପରିଚୟ ନଥିଲା । ବରାହନଗର ଛାଡ଼ିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ନରେନ୍‌ଙ୍କର ଆଉ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇନଥିଲା । ନରେନ୍ ବିବେକାନନ୍ଦ ହୋଇ ଚିକାଗୋ ଚାଲିଗଲେ ।

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ମିଶିବା ଫଳରେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ, ତାହା ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରପୁରାଣ ଦେଇ ପାରିନଥାନ୍ତା । ଅଧ୍ୟୟନରୁ ଅର୍ଜିତ ଜ୍ଞାନ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଜୀବନର ନିବିଡ଼ ଅନୁଭୂତିରୁ ଜୀବନସାସ ପାଇ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୁଏ । ପୁଣି ପରିବ୍ରାଜକ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭାବେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଜ୍ଞାନାର୍ଜନରେ କମ୍ ସୁଯୋଗ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ଦେଶରେ ଯେଉଁଠି ଜ୍ଞାନୀ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦେଖିଛନ୍ତି, ସେଠି କିଛିଦିନ ରହି ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଦେଶର ଐତିହ୍ୟ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରପୁରାଣ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଛନ୍ତି ।

ସାରା ଦେଶରେ ଦି’ ଓଳି ଦି’ ମୁଠା ଖାଇବାକୁ ପାଉ ନଥିବା ଅଗଣିତ ମଣିଷଙ୍କୁ ଦେଖି ବିବେକାନନ୍ଦ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଜ୍ଞାନ ପାଇଲେ । ତାହା ହେଉଛି, ‘ଭୋକିଲା ପେଟରେ ଧର୍ମ ଅନାବଶ୍ୟକ’ । ଉଚ୍ଛିଟି ମାର୍କ୍ସ ବା ତାଙ୍କର ଅନୁଗାମୀଙ୍କର ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିନେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ଏ ପଦଟି ନରେନ୍ଦ୍ର ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲେ । ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ବୁଲି ଏହାର ସତ୍ୟତାକୁ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ଅନୁଭବ କଲେ । ସେ ଠିକ୍ କଲେ, ଦରିଦ୍ରନାରାୟଣଙ୍କ ସେବା ହିଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଯଥାର୍ଥ ବ୍ରତ । ଦେଶସାରା ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ନିରଞ୍ଜଣ ରାଜତ୍ୱ ଦେଖି ବିବେକାନନ୍ଦ ଆପଣାକୁ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ଧିକ୍କାର କରି ଭାରୁଥିଲେ “ବୁଢ଼ୁଣ୍ଡୁ ଜନତା ପାଇଁ ଆମେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଗଣ କ’ଣ କରିଛୁ?” ଜୟ ପରାଜୟ ଉର୍ଦ୍ଧକୁ ଉଠିଥିବା ଅନାସକ୍ତ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଏ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ ଓ ଅଜେୟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦାନବ ବିରୋଧରେ ଖଡ୍ଗ ଉଠୋଳନ କରିପାରେ ? ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସିଂହାସନରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ପ୍ରତାପୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମର ଫଳାଫଳକୁ ନିଜର ଶୌର୍ଯ୍ୟବାୟ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ନ

ମାପି ସୁପ୍ତ ଜାତିର ଶକ୍ତି କଳିଥିବା ଦିବ୍ୟଦୃଷ୍ଟା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଏ ରଣଦୁରୁଭି ବଜାଇ ଯୁଦ୍ଧର ଡାକରା ଦେଇପାରେ ? ଏ ଦାନବ ପାଇଁ ଦଧିଚିଙ୍କ ପରି ଜଣେ ମହର୍ଷିଙ୍କ ଅସ୍ଥିରେ ନିର୍ମିତ ଅମୋଘ ଅସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ମଣିଷଙ୍କର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଓ ଅଶ୍ରୁରୁ ଶତ୍ରୁ ସଂହାର ଅସ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣର ମନ୍ତ୍ର ଜାଣିଥିବା ତରୁଣ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପ୍ରତିଟି ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଓ ପ୍ରତିବୁଦ୍ଧା ଅଶ୍ରୁକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ତାଙ୍କ ବିଶାଳ ହୃଦୟରେ ସଞ୍ଚି ରଖିବା ପାଇଁ ଆକୁମ୍ଭାରୀହିମାତଳ ପଦବ୍ରଜରେ ବୁଲିଥିଲେ ।

ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ବରାହନଗରରୁ । କେଉଁଠି ଯାଇ ରାଜପୁତନା, ଜୟପୁର, ଆଜ୍ଞାପୀର । ସେଠାରୁ ପୁଣି ଜୁନାଗଡ଼, ପୋରବନ୍ଦର, ଦ୍ୱାରକା, ବମ୍ବେ, ପୁନା । ଶେଷରେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଦକ୍ଷିଣରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ସାରା ଦେଶରେ ଏହି ଅଚିହ୍ନା ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଅନେକ ଗୁଣମୁଗ୍ଧ ବନ୍ଧୁ, ସହକର୍ମୀ ଓ ଅନୁଗତ ଶିଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମାତ୍ରାସରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ବିଶେଷ ଭାବେ ଅନୁଭୂତ ହୋଇଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଛତ୍ରପତି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବେଶରେ ତାଙ୍କର ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ଠାବ କରିଗଲେ । ଧନୀ ରାଜା ମହାରାଜା ବଡ଼ ବଡ଼ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସାଧାରଣ ଜନତା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅନୁରକ୍ତ ସୈନିକମାନେ ଏହି ଛଦ୍ମବେଶୀ ଛତ୍ରପତିଙ୍କଠାରୁ କି ଏକ ରହସ୍ୟମୟ ଇସାରା ପାଇ ଆଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ ।

ଧନୀ, ଦରିଦ୍ର, ମୂର୍ଖ, ପଣ୍ଡିତ, ନିର୍ବିଶେଷରେ ଏତେ ଲୋକ ଜଣେ ନିଃସ୍ୱ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ କାହିଁକି ? କିଛି ହଟତମକ ବିଦ୍ୟା ଦେଖି ନୁହେଁ କିମ୍ବା ‘ମୋ ଶିଷ୍ୟ ହେଲେ ବା ମୋତେ ପୂଜା କଲେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ରାଜ୍ୟ ମିଳିବ, ବଡ଼ ଚାକିରି ମିଳିବ’- ଏପରି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପାଇ ନୁହେଁ । କ’ଣ ପାଇଁ, କି ଶକ୍ତି ଦେଖି

ତାଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ବଞ୍ଚିବାର ଢଙ୍ଗ ବଦଳି ଯାଉଥିଲା ? କିଛି ପାଇବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦେବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଆଗଭର ହେଉଥିଲେ ? ସ୍ଵାମୀ ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବା ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ଏପରି ପ୍ରଶ୍ନର ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିବ । ଦିନେ ସ୍ଵାମୀ ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ଦେଖିଲେ, କେତେଜଣ ଗୁଜୁରାଟୀ ପଣ୍ଡିତ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କ (ସେ ଆମେରିକାରୁ ଫେରିବା ପରର ଘଟଣା) ସହିତ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଅନର୍ଗଳ ଧର୍ମ ବିଷୟକ ଆଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପରେ ଆଲୋଚନା ଚାଲିଥିବା ଘରୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଳମାଳ ଶୁଭିଳା । ଘଟଣା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ବୁଝିଲେ, ସ୍ଵାମୀଜୀ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ କଥା କହୁ କହୁ ଗୋଟାଏ ବ୍ୟାକରଣଗତ ଭୁଲ କରି ପକାଇଛନ୍ତି । ସେହି କାରଣରୁ ପଣ୍ଡିତଗଣ ଜ୍ଞାନ- ଭକ୍ତି-ବୈରାଗ୍ୟ ବିଷୟକ ଚର୍ଚ୍ଚା ଛାଡ଼ିଦେଇ ବିଜୟ ଉଲ୍ଲାସରେ ‘ଆମେ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ ହରାଇ ଦେଲୁ’ କହି ହଲ୍ଲୁ କରୁଛନ୍ତି । ଦୃଶ୍ୟଟି ଦେଖି ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦଙ୍କର ଠାକୁର କହୁଥିବା ଗୋଟିଏ କଥା ମନେପଡ଼ିଲା । ‘ଚିଲ, ଶାଗୁଣା ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚରେ ଉଡ଼ନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ ତଳେ ଗୋରୁ ମଡ଼ ଉପରେ’ । ପଣ୍ଡିତଗଣ କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ଭାବ ବା ଗହନ ତତ୍ତ୍ଵ କଥା ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ଆସି ନଥିଲେ । ଆସିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା, ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନାରେ ପରାସ୍ତ କରିବା ।

ସେ କଥା ଜାଣିଲା ପରେ ସ୍ଵାମୀଜୀ ଅପ୍ରତିଭ ନ ହୋଇ ଅପରାଧ ପାଇଁ କ୍ଷମା ମାଗିଲେ ।

ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୂରଣ ହୋଇଯିବାରୁ ଆଲୋଚନା ସରିଲା । ସେମାନେ ଧୁଆଧୁଇ ହେବାକୁ ଗଙ୍ଗା କୂଳକୁ ଗଲେ । ଏହି ପଣ୍ଡିତମାନେ ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ିଥିବା ମଣିଷ ନୁହଁନ୍ତି । ସେଇଥିପାଇଁ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ସେମାନଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟର

ମୂଲ୍ୟ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର । ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ଶୁଣିଲେ, ଗଙ୍ଗାକୂଳକୁ ଯିବା ବାଟରେ ସେମାନେ କୁହାକୁହି ହେଉଛନ୍ତି, ‘ସ୍ଵାମୀଜୀ ତାଦୃଶ ପଣ୍ଡିତ ନୁହଁନ୍ତି, ତେବେ ଏହାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଏକ ମୋହିନୀ ଶକ୍ତି ଅଛି । ସେହି ଶକ୍ତି ବଳରେ ସେ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କରିଛନ୍ତି ।’ ପଣ୍ଡିତମାନେ କିଛି ଭୁଲ କହି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କର ଶକ୍ତିର ଉତ୍ସକୁ ଠିକ୍ ବାରିଥିଲେ । ଶତ୍ରୁ ମିତ୍ର କେହି ହେଲେ ସେହି ‘ମୋହିନୀ ଶକ୍ତି’ ଠାରୁ ଖସିଯିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ବିଷୟରେ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ କିଛି ମନ୍ତବ୍ୟ ନ କରିବା ହୁଏତ ଉଚିତ, କିନ୍ତୁ ଏ ଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାକରଣଗତ ତ୍ରୁଟି ବା ଭୁଲ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗରୁ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ କଳନା କରିବାର ପରମ୍ପରା ତଥାପି ବଞ୍ଚିଥିବାରୁ ପଦେ କହିବାକୁ ପଡୁଛି । ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପଟାନ୍ତର ନାହିଁ । ଭାବ ପାଇବାର ବ୍ୟାକୁଳତା ନଥିବା, ଶବ୍ଦ ତର୍ଜମାର କସରତ୍ରେ ମାଡ଼ିଥିବା ଶାସ୍ତ୍ରଯୋଷ ପଣ୍ଡିତଗଣ ବହୁ ଯୁଗ ଧରି ବେଦ ବେଦାନ୍ତ ଓ ମହାନ୍ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଉପରେ ଯେତେ ଆବର୍ଜନା କୁଡ଼ାଇଥିଲେ, ସେ ସବୁକୁ ଦୂର କରିବାରେ ଥିଲା ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର ଐତିହାସିକ ଭୂମିକା ।

ସେ ଯାହା ହେଉ, ରୁମ୍ଭକ ଲୁହାକୁ ତା ଆଡ଼କୁ ଚାଣି ନେଲା ପରି ଲୋକଙ୍କୁ ଧର୍ମ ଓ ତ୍ୟାଗ ମାର୍ଗରେ ମୁହାଁଇ ଦେବା ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅସଲ ଶକ୍ତି । ବିବେକାନନ୍ଦ ବାରମ୍ବାର କହିଛନ୍ତି, ମଣିଷକୁ ସ୍ଵର୍ଗ ମାତ୍ରକେ ବଦଳେଇ ଦେବାର ଶକ୍ତି ଖ୍ରୀଷ୍ଟ, ବୁଦ୍ଧ ଓ ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପରି ଅବତାରଙ୍କର ଥିଲା । ମଣିଷ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବ ପକାଇବାର ଶକ୍ତି ହାସଲ କରିବାକୁ ପଣ କରି ବିବେକାନନ୍ଦ ବରାହନଗର ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଯିବାବେଳେ ଗୁରୁଭାଇମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲେ, ‘ଯେତେଦିନ ସ୍ଵର୍ଗ ମାତ୍ରକେ ଅପରର ଜୀବନ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିବା ପରି ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ କରି ନପାରିବି,

ସେତେଦିନ ଯାଏ ଫେରିବି ନାହିଁ ।’ ବରାହନଗର ଛାଡ଼ିଲା ପରେ କାଶୀରେ କିଛିଦିନ ଜଣେ ଭକ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବା ସମୟରେ କହିଥିଲେ, ‘ମୁଁ ଯାଉଛି, ଯେତେଦିନ ଏହି ଗଳିତ ସମାଜ ଉପରେ ମୁଁ ବୋମା ପରି ଫାଟି ନପଡ଼ିଛି ଏବଂ ସମାଜ ମୋତେ କୁକୁର ପରି ଅନୁସରଣ ନ କରିଛି, ସେତେଦିନ ଯାଏ ମୁଁ ଆଉ ଫେରିବି ନାହିଁ । ଏଠି ସମାଜ ସହିତ କୁକୁରକୁ ଯୋଡ଼ିବା ଦ୍ଵାରା କୌଣସି ପ୍ରକାର ତାହଲ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଉନାହିଁ । ଅନୁସରଣ କରିବାରେ କୁକୁର ଯେ ଆଦର୍ଶ, ସେହି କଥାଟି କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତ ହେଉଛି ଏବଂ ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜର ଅବାଧ ତାମସିକତା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ କିଛି କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି ।

ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସାର୍ଥକ ବିବେକାନନ୍ଦ ସତରେ ଆଉ ବରାହନଗର ଫେରି ନଥିଲେ । ସାରା ଭାରତ ପରିଭ୍ରମଣ କରିସାରିଲା ପରେ ମଧ୍ୟ । କାରଣ ବୋମା ପରି ଫାଟି ପଡ଼ିବାର ଶକ୍ତି ଅର୍ଜନ ପାଇଁ ସାତ ସମୁଦ୍ର ଡେଇଁ ଯିବା ବାକି ଥିଲା ।

ମଣିଷଙ୍କୁ ନ ବଦଳେଇ ପୁରୁଣା ସମାଜକୁ ଭାଙ୍ଗି ହେବ ନାହିଁ । ସମାଜକୁ ନୁଆକରି ଗଢ଼ିବା ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ବିବେକାନନ୍ଦ ଧନୀ-ଦରିଦ୍ର, ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସେବାର ମହିମା ଜାଗ୍ରତ କରିବା ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିଥିଲେ । ଥରେ ଶୁଦ୍ଧାନନ୍ଦ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲେ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ ସେ ରାଜାରାଜୁଡ଼ାଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖନ୍ତି କାହିଁକି ? ସ୍ଵାମୀଜୀ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, ‘ହଜାର ହଜାର ଦରିଦ୍ର ଲୋକଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଓ ସତ୍‌କର୍ମ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ କରାଇ ଯେ ଫଳ ହେବ, ଜଣେ ମାତ୍ର ରାଜାଙ୍କୁ ସେହି ଦିଗରେ ନେଇପାରିଲେ କେତେ ଅଧିକ ଫଳ ହେବ ଥରେ ଚିନ୍ତାକର । ଗରିବ ପ୍ରଜାର ଇଚ୍ଛା

ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର କ୍ଷମତା କାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ରାଜାଙ୍କ ହାତରେ ହଜାର ହଜାର ପ୍ରଜାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ବିଧାନର କ୍ଷମତା ରହିଛି । କେବଳ ସେପରି କରିବାର ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ସେହି ଇଚ୍ଛା ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରକାର ତାଙ୍କ ମନରେ ଥରେ ଜଗାଇ ଦେଇପାରେ, ତେବେ ତାଙ୍କର ତଥା ତାଙ୍କ ପ୍ରଜାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବଦଳିଯିବ ଓ ଜଗତର ଅନେକ କଲ୍ୟାଣ ହେବ ।’

ମହାଶୂର ମହାରାଜା ସାର୍ ଓୟାଦିଆର୍ ବାହାଦୂର ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କର ଜଣେ ଅନୁରକ୍ତ ଭକ୍ତ । ଥରେ ଆମେରିକାରୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠିରେ ସ୍ଵାମୀଜୀ ଲେଖିଥିଲେ, ‘ଦୀନ ଦୁଃଖୀଙ୍କର ସେବା କରିବାର କାମନାରେ ଆପଣଙ୍କ ହୃଦୟ ପ୍ରକୃଳିତ ହେଉଥାଉ - ଏହାହିଁ ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ନିକଟରେ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ।’

ମହାଶୂରର ମହାରାଜାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ରାଜୋୟାରା, କ୍ଷେତରୀ ଓ କୋଲାପୁରର ରାଜା, ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଆଉ ଅନେକ ରାଜାରାଜୁଡ଼ା ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ । ଚିକାଗୋ ଧର୍ମ ମହାସଭାରେ ଯୋଗ ଦେବା ପାଇଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଆବଶ୍ୟକ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମହାଶୂର ମହାରାଜା ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ । ଉତ୍ସାହୀ ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ସଂଗୃହୀତ ଚାନ୍ଦା ତାଙ୍କ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରାର ସମ୍ବଳ ହୋଇଥିଲା ।

ମାତ୍ରାସରେ ସ୍ଵାମୀଜୀଙ୍କର ବହୁ ଉତ୍ସାହୀ ଶିଷ୍ୟ ଭୃତ୍ୟ ଥିଲେ । ଚିକାଗୋରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ଧର୍ମ ମହାସଭାରେ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵାମୀଜୀ ଭବିଷ୍ୟତ କର୍ମପଦ୍ଧି ସ୍ଥିର କରିପାରୁ ନଥାନ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣରେ ବିଭିନ୍ନ ତୀର୍ଥ

ଭ୍ରମଣ କରି ସେ ରାମେଶ୍ୱରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠାରୁ ଗଲେ କନ୍ୟାକୁମାରୀ । ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣ ସୀମାନ୍ତର ପୁଣ୍ୟଭୂମି କନ୍ୟାକୁମାରୀ । ଆଗକୁ ଦିଗନ୍ତ ବିସ୍ତାରୀ ସମୁଦ୍ର । ସାରା ଭାରତବର୍ଷ ଘୁରିବୁଲି କନ୍ୟାକୁମାରୀରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ବିବେକାନନ୍ଦ କ୍ଲୃତ । ଏହାପରେ ଆଉ ଯିବେ କୁଆଡ଼େ ? ସମୁଦ୍ରକୂଳର ଅନ୍ଧ ଦୂରରେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଭାରତର ଶେଷ ଭୂଖଣ୍ଡ ରୂପେ ପାହାଡ଼ଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ନାଉରିକୁ ପଇସା ଦେବାକୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ କାଣି କଉଡ଼ିଟିଏ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ସାର୍କି-ସଙ୍କୁଳ ସମୁଦ୍ରକୁ ଭୟ ନ କରି ପହଁରି ପହଁରି ବିବେକାନନ୍ଦ ପାହାଡ଼ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଅଭୂତ ସ୍ଥାନ । ଭାରତବର୍ଷର ଶେଷ ପ୍ରସ୍ତର ଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଉପବେଶନ କରି ବିବେକାନନ୍ଦ ଦେଖିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପଟେ ଦିଗନ୍ତବ୍ୟାପୀ ବିଶାଳ ଭୂଖଣ୍ଡ ପ୍ରିୟ ଜନ୍ମଭୂମି ଓ ଅନ୍ୟପଟେ ଅନନ୍ତ ଜଳରାଶି । ସତେ କି ଜଳ ଓ ସ୍ଥଳକୁ ଦି' ଭାଗ କରି ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରର ଦୃଢ଼ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ ଆକାରରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି !

ସେଇଠି ବସି ସେ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହେଲେ । ଏ ଦେଶର ରକ୍ଷାକର୍ତ୍ତ୍ରୀ, ଭାରତବର୍ଷର ଆତ୍ମାପୁରୁଷ ବା ତାଙ୍କୁ ପୃଥିବୀକୁ ପଠାଇଥିବା ବିଶ୍ୱନିୟନ୍ତ୍ରୀ କାହାଠାରୁ କି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲା ସେ କଥା ରହସ୍ୟମୟ । ତେବେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବିବେକାନନ୍ଦ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କୁ ଦରିଆପାରି ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ସେହି ସ୍ଥାନ, ଯେଉଁଠୁ ଦିନେ ସତୀ ସୀତାଙ୍କୁ ଠାବ କରିବା ପାଇଁ ମହାବୀର ହନୁମାନ ଏକା ଲମ୍ଫକେ ସମୁଦ୍ର ପାର ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଯେଉଁଠି ଜଗଜ୍ଜନନୀ କନ୍ୟା ବେଶରେ ଦେବ ଦେବ ମହାଦେବଙ୍କ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଥାଆନ୍ତି, ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବହନ କରୁଥିବା ସେହି ପବିତ୍ର ପୀଠରେ ବିବେକାନନ୍ଦ ଜଗଦମ୍ଭାଙ୍କର ଚରଣ ବନ୍ଦନା କରି ବହୁ ସମ୍ଭାବନାମୟ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରାରେ ବାହାରି ଯିବାକୁ ସଙ୍କଳ୍ପବଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ।

ସୂଚନା :

ଅନଭିଜ୍ଞ	- ଅଭିଜ୍ଞତାହୀନ	ଜନତା ଜନାର୍ଦ୍ଦନ	- ଲୋକମାନେ ହିଁ ଦେବତା
ଦୃଢ଼ମନା	- ସ୍ଥିର ମନ	ପରିବ୍ରାଜକ	- ଭ୍ରମଣକାରୀ
ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳ	- ଗାଁ ଗହଳିରେ ପିଲା ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ।	ନିଗମପଥ	- ନିର୍ଗମନ ପଥ ଅର୍ଥାତ ବାହାରିବା ପାଇଁ ବାଟ
ନିର୍ବିକଳ୍ପ	- ଯାହାର ବିକଳ୍ପ ବା ଅନ୍ୟରୂପ ନାହିଁ । ନିତ୍ୟ/ ସଂଶୟ ରହିତ / ଅଦ୍ୱିତୀୟ	ଅନୁଗାମୀ	- ପଶ୍ଚାଦ୍ଗାମୀ, ସହଯାତ୍ରୀ
ମୋଚନାର୍ଥେ	- ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ	ଅପ୍ରତିଭ	- ଅପ୍ରସ୍ତୁତ
		ତାମସିକତା	- ତମୋଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ
		ଅନୁରକ୍ତ	- ଭଲପାଇବା

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ପ୍ରାଣର ଅଭାବ ପ୍ରାଣହୀନ, ସେହିପରି କ'ଣ ହେବ ଲେଖ ?

(କ) ତେଜର ଅଭାବ

(ଖ) ଉଦ୍ୟମର ଅଭାବ

(ଗ) ଆଶାର ଅଭାବ

(ଘ) ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ଅଭାବ

୨. ନିମ୍ନଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।

ଜଟିଳ, ସୁସ୍ଥ, ଦୁର୍ଭ, ସ୍ଵାର୍ଥ, ଆଦର୍ଶ

୩. ବ୍ୟାସବାକ୍ୟ ସହ ସମାସର ନାମ ଲେଖ ।

ଅନଭିଜ୍ଞ, ଅନାସକ୍ତ, ନିଃସ୍ଵ, ସହଯାତ୍ରୀ

୪. 'ଗୁଣରେ ଯିଏ ମୁଗଧ' 'ଗୁଣମୁଗଧ' ସେହିପରି 'ମୁଗଧ' ଶେଷରେ ଥାଇ ଅନ୍ୟ ପାଞ୍ଚଟି ଶବ୍ଦ ଗଢ଼ ।

୫. ସୁତ୍ରପାତ, ଆଲୋକପାତ ଭଳି 'ପାତ' ଯୋଗ ହେଇଥିବା ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ବାଛି ଲେଖ ।

୬. ବିବେକ + ଆନନ୍ଦ = ବିବେକାନନ୍ଦ । ସେହିପରି କ'ଣ ହେବ ଲେଖ ।

ହୃଦ + ଆନନ୍ଦ

ନିତ୍ୟ + ଆନନ୍ଦ

ବ୍ରହ୍ମ + ଆନନ୍ଦ

ପରମ + ଆନନ୍ଦ

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୭. 'ନରେନ୍ ଦୁଇପିତାଙ୍କୁ ହରାଇଲା' କହିବାର କାରଣ କ'ଣ ?

୮. ମହାନ କର୍ମ କିଏ ସଂପାଦନ କରିଥାନ୍ତି ?

୯. ନରେନ୍ଙ୍କ ମନରେ କେଉଁ ବ୍ୟାକୁଳତା ଥିଲା ବୋଲି ଲେଖକ କହିଛନ୍ତି ?

୧୦. ସମାଧିରେ ବୁଡ଼ି ନ ଯିବାପାଇଁ ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣ ନରେନ୍ଙ୍କୁ କାହିଁକି କହିଥିଲେ ?

୧୧. ସନ୍ନ୍ୟାସୀର କେଉଁ ଧର୍ମକୁ ବିବେକାନନ୍ଦ ବାଛି ନେଇଥିଲେ ?
୧୨. ଜନତା ଜନାର୍ଦ୍ଦନ କାହିଁକି ଅବହେଳିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲେ ?
୧୩. ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବରୁ ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ନରେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତି ଆଦେଶ କ'ଣ ଥିଲା ?
୧୪. ଶିଷ୍ୟମାନେ କେଉଁଠି ନିଜର କ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ ?
୧୫. ସ୍ୱାମୀ ରାମକୃଷ୍ଣାନନ୍ଦ ମଠ ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଯାଇନଥିଲେ କାହିଁକି ?
୧୬. ପ୍ରଥମ କରି ବିବେକାନନ୍ଦ କେଉଁଠାକୁ ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ ?
୧୭. ବିବେକାନନ୍ଦ ଭୋକରେ ରହୁଥିବାର କାରଣ କ'ଣ ?
୧୮. ବିବେକାନନ୍ଦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ପାଦରେ ଚାଲିଚାଲି ଭାରତସାରା ବୁଲିଥିଲେ କାହିଁକି ?
୧୯. କେଉଁ ଘଟଣାରେ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ହୃଦୟ ବିଗଳିତ ହୋଇଥିଲା ?
୨୦. 'ଭୋକିଲା ପେଟରେ ଧର୍ମ ଅନାବଶ୍ୟକ' - ଏହା କାହାର ଉକ୍ତି ଥିଲା ?
୨୧. ମଣିଷର ପ୍ରକୃତ ଶତ୍ରୁ କିଏ ବୋଲି ବିବେକାନନ୍ଦ ଭାବିଲେ ?
୨୨. ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର ଅସଲ ଶକ୍ତି କ'ଣ ?
୨୩. ଶେଷରେ ବିବେକାନନ୍ଦ କ'ଣ କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ :

୨୪. ଭାରତୀୟ ଦର୍ଶନରେ, ମନୁଷ୍ୟର ସେବା ହିଁ ଈଶ୍ୱର ସେବା ।
୨୫. ଭୋକିଲା ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖକୁ ନିଜ ଆଖିରେ ଦେଖି ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ବିଗଳିତ ହେଲା ।
୨୬. ଦରିଦ୍ର ନାରାୟଣଙ୍କ ସେବା ହିଁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଯଥାର୍ଥ ବ୍ରତ ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୭. ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର ଭାରତ ପରିଭ୍ରମଣର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଓ ପରିଣତି ଆଲୋଚନା କର ।
୨୮. କେଉଁ କେଉଁ ଘଟଣାବଳୀ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଗୃହତ୍ୟାଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପରିବର୍ତ୍ତେ ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ ହେବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା, ଆଲୋଚନା କର ।
୨୯. ଅଧ୍ୟୟନରୁ ଅର୍ଜିତ ଜ୍ଞାନ, ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଜୀବନର ନିବିଡ଼ ଅନୁଭୂତିରୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ପାଇ କ୍ରିୟାଶୀଳ ହୁଏ- ପଠିତ ପ୍ରବନ୍ଧ ଅନୁସରଣରେ ଏ ଉକ୍ତିର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦନ କର ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

୩୦. ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଲିଖିତ ‘ଛତ୍ରପତି ବିବେକାନନ୍ଦ’ ପୁସ୍ତକଟି ପାଠ କର ।
୩୧. ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ଲେଖା ଓ ବାଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଲେଖ ।
୩୨. ଶ୍ରୀରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜୀବନୀ ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ କଥା

(ଆଧୁନିକ ଭାଗ - ୧୮୭୦-)

● ପ୍ରସ୍ତୁତି : ଓଡ଼ିଆ ସିଲାଇଭସ୍ କମିଟି

ସୂଚନା :

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟର କ୍ରମବିକାଶ ସଂପର୍କରେ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ପରିଚୟ ନିମିତ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ କଥା (ଆଧୁନିକ ଭାଗ) ନାମକ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରଚନା ଓଡ଼ିଆ ସିଲାଇଭସ୍ କମିଟି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ପୂର୍ବରୁ ନବମ ଶ୍ରେଣୀ ପୁସ୍ତକରେ ଦିଆଯାଇଛି । ତାହାର କ୍ରମିକତା ରକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ କଥା (ଆଧୁନିକ ଭାଗ) ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ରଚନାରୁ କେତୋଟି ସାଧାରଣ ପ୍ରଶ୍ନ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପଚରାଯିବ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ସରଳାର୍ଥ କିମ୍ବା ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ ପ୍ରଶ୍ନ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ।

ଶ୍ରୀକ୍ଷୀୟ ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରୁ ଇଂରେଜମାନେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଧିକାର କଲା ପରେ ଓଡ଼ିଶା ସମେତ ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷ ଇଂରେଜ ଶାସନାଧୀନ ହୋଇଗଲା । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯଦିଓ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଧର ମହାପାତ୍ର, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ସାଏ, ତାପଙ୍କ ଦଳବେହେରା ପ୍ରମୁଖ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବିଦ୍ରୋହ କରିଥିଲେ, ତାହା ଆଧୁନିକ ଅସ୍ତଗଣରେ ସଞ୍ଜିତ ଇଂରେଜ ସେନାବାହିନୀ ଦ୍ୱାରା ଅବଦମିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ସୁତରାଂ ଇଂରେଜମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ନିଲାମ ଆଇନ୍ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର କୃଷକ ଓ ଜମିମାଲିକଙ୍କ ଜମିକୁ ହସ୍ତାନ୍ତରିତ କରି ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି ଅନୁଗତ ଜମିଦାରଙ୍କ ଦାୟିତ୍ୱରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରିଦେଲେ । ଫଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଭିତରେ ରହି ନାନା କୁସଂସ୍କାରରେ ବୁଡ଼ି ରହିବାକୁ

ବାଧ ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ଯେଉଁ ରାଜା, ଜମିଦାରମାନେ ରହିଲେ ସେମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନୁଦାର ଭାବ ପୋଷଣ କଲେ । ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର, ଶୋଷଣ, ପୀଡ଼ନ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ହାହୁଡ଼ାଶ ଭିତରେ ଜୀବନ କଟାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମିଶନାରୀମାନେ ୧୮୭୨ ମସିହାରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶନ ସ୍କୁଲମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଶିକ୍ଷାଦାନ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆମାନେ ସେହିସବୁ ସ୍କୁଲରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲେ ନାହିଁ । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ଭୟ, ଆତଙ୍କ, ଅଶିକ୍ଷା, ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଆତ୍ମବିଲୁପ୍ତ କରିଦେଲା । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧର କିଛି କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଜାତିର ନିର୍ବେଦତା ଲାଗି ରହିଲା । ସେହି ନିର୍ବେଦତା ଓ ଆତ୍ମବିଲୁପ୍ତିର ଚରମ ନିଦର୍ଶନ ହେଲା ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ (୧୮୭୬) । ଗୋଟାଏ ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜାତି ଯେମିତି ଶୁଣାନିତ

ହୋଇଗଲା । ଏହି ମହାଶ୍ଵଶାନରୁ ସୁପ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ହେଲା ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ । ତା'ର ହେଲା ଆତ୍ମଜାଗୃତି । ମାତୃଭାଷା ଓ ମାତୃଭୂମିକୁ ଆଧାର କରି ଓଡ଼ିଆ ଜାତୀୟତାର ଶୁଭଶଙ୍ଖ ନିନାଦିତ ହେଲା ଓ ସେହି ଶଙ୍ଖଧ୍ଵନି କର୍ମଯୋଗୀ ଗୌରୀଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ସଂପାଦିତ 'ଉତ୍କଳଦୀପିକା' (୧୮୬୬) ପ୍ରଥମେ ବାଦନ କରିଥିଲା । ତାହାହିଁ ପ୍ରତିଧ୍ଵନିତ ହେଲା ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ । ଏହି ପତ୍ରିକାକୁ ଆଦର୍ଶ କରି ପରେ ପରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା 'ବାଲେଶ୍ଵର ସମ୍ବାଦ ବାହିକା' (୧୮୬୮), 'ଉତ୍କଳ ହିତୈଷିଣୀ' (୧୮୬୯), 'ଓଡ଼ିଆ ଓ ନବସଂବାଦ' (୧୮୮୮) ସମ୍ବଲପୁର ହିତୈଷିଣୀ (୧୮୮୯), 'ଉତ୍କଳପୁତ୍ର' (୧୮୭୩) ଆଦି ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରିକା, ଉତ୍କଳ ଦର୍ପଣ (୧୮୭୩) 'ଉତ୍କଳ - ମଧୁପ' (୧୮୭୮), 'ଉତ୍କଳ ପ୍ରଭା' (୧୮୯୧), 'ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ' (୧୮୯୭), 'ମୁକୁର' (୧୯୦୬), 'ସତ୍ୟବାଦୀ' (୧୯୧୫) ଆଦି ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା । ଏହି ପତ୍ରିକାଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବାର୍ତ୍ତାବହ ଓ ଆଧୁନିକ ଲେଖକମାନଙ୍କର ଆତ୍ମପ୍ରକାଶର ମାଧ୍ୟମ ।

ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ବେଳକୁ କଳିକତା ଏକ ମୁଖ୍ୟ ସହରରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲା ଓ ସେଠାରେ ଇଂରାଜି ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଘଟି ନବଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଲା । ଫଳରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ରେନେସାଂ ବା ନବଜାଗରଣ ଦେଖାଦେଲା । ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ବ୍ରାହ୍ମ ଧର୍ମ (୧୮୨୮) । ଏହି ଧର୍ମ ପିତୃଳାପୁଜାକୁ ବିରୋଧ କରି ଏକେଶ୍ଵର ବ୍ରହ୍ମବାଦ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦେଲା । ଏହି ନବଜାଗରିତ ଚେତନାରେ ଯେଉଁ ସବୁ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, ତାହା ହେଲା ମାନବବନ୍ଦନା, ସମାଜ-ସଂସ୍କାର, ମାତୃଭୂମି ଓ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରୀତି, ପ୍ରକୃତି-ପ୍ରୀତି, ନାରୀ-ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ, ନାରୀ-ଶିକ୍ଷା, ବ୍ୟକ୍ତି-ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ, ଏକ ଇଶ୍ଵର ଭାବନା, ଇତିହାସ ଓ ଐତିହ୍ୟ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା, ବିଜ୍ଞାନ-

ମନସ୍କତା, ବିଧବା-ବିବାହ ପ୍ରତି ସମର୍ଥନ, ବାଲ୍ୟବିବାହ-ବିରୋଧ, ସ୍ଵାଧୀନତାବୋଧ ପ୍ରଭୃତି । ଏହି ସମୟରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ନୂତନ ଲେଖକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଲା । ମାଇକେଲ ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ, ବଙ୍କିମ ଚନ୍ଦ୍ର, ନବୀନ ସେନ, ହେମଚନ୍ଦ୍ର, ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର ପ୍ରମୁଖ ଲେଖକମାନେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ରଚନା କଲେ ନୂତନ କାବ୍ୟ, କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ, ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ସମାଲୋଚନା ଇତ୍ୟାଦି । ଓଡ଼ିଶାରେ ୧୮୭୦ ମସିହା ବେଳକୁ ନବଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀର ହେଲା ଆବିର୍ଭାବ । ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରସାରିତ ହେଲା । ପତ୍ରପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ନ'ଅଙ୍କ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ମହାଶ୍ଵଶାନ ଭିତରୁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ହେଲା ନବଜନ୍ମ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଉଠାଇ ଦେବାର ସରକାରୀ ଆଦେଶନାମା ବିରୋଧରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଭାଷା-ସୁରକ୍ଷା-ଆନ୍ଦୋଳନ (୧୮୬୯/୭୦) ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ମରଣ ସଂକଟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇଲା । ଏହି ମାତୃଭାଷା-ପ୍ରୀତିରୁ ଜନ୍ମ ନେଲା ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ । ଇଂରେଜ-ଶିକ୍ଷା-ପ୍ରାପ୍ତ ତରୁଣ ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ସମାଜ ଓ ମାତୃଭୂମି-ସଚେତନ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ବୀତସ୍ମହ ହୋଇ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଆଦର୍ଶରେ ନୂତନ ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟ, କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ, ନାଟକ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ରମ୍ୟରଚନା, ଜୀବନୀ, ଆତ୍ମଜୀବନୀ, ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ, ସମାଲୋଚନା ଇତ୍ୟାଦି । ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ହେଲା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ଅମୃତମୟ ଫଳଶ୍ରୁତି । ଯେଉଁ ନବ ରୁଚି ଓ ନବ ଚେତନା ଦେଖା ଦେଲା ତାହାହିଁ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆଦିପର୍ବର ହେଲା ପ୍ରଧାନ ଉପଜୀବ୍ୟ । ଯଦିଓ ଆଧୁନିକ ଚେତନାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦିଗ ସାହିତ୍ୟରେ ରୂପ ନେଲା ତଥାପି ଔପନିବେଶିକ ଶାସନ ଭିତରେ ଯେଉଁ ମାନସିକତା ଜନ୍ମ ନେଇଥିଲା ତାହା ଔପନିବେଶିକ ମାନସିକତାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ ଓ ସେହି ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ ନ ହୋଇ, ହୋଇଗଲା ଔପନିବେଶିକ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ।

ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ୧୮୭୦ ମସିହା ପରଠାରୁ କ୍ରମବିକାଶ ପଥରେ ଗତି କରିଆସିଅଛି । ବିଭିନ୍ନ ସମୟର ରୁଚି ଅନୁସାରେ ତା'ର ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି ନବକଳେବର । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଆମେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରକାରେ ବିଚାର କରିପାରିବା । ଯଥା -

- (୧) ରାଧାନାଥ ମୁଗ ବା ଆଧୁନିକ ମୁଗ
- (୨) ସତ୍ୟବାଦୀ ପର୍ବ
- (୩) ସବୁଜ ପର୍ବ
- (୪) ପ୍ରଗତି ପର୍ବ
- (୫) ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପର୍ବ
- (୬) ଉତ୍ତର-ଆଧୁନିକ ପର୍ବ

ଆଧୁନିକ ମୁଗର ଆଦି ପର୍ବ (୧୮୭୦-୧୯୨୦) କୁ ରାଧାନାଥ ମୁଗ କୁହାଯାଏ, ଯଦିଓ ଏହି ମୁଗର ଗୋଧୂଳି ଲଗ୍ନରେ ସତ୍ୟବାଦୀ ପର୍ବ (୧୯୦୯-୧୯୨୫) ର ଆରମ୍ଭ ଓ ବିକାଶ ହୋଇଥିଲା । ତଥାପି ରାଧାନାଥ ମୁଗର କେତେକ କବି ଓ ଲେଖକ ସତ୍ୟବାଦୀ ପର୍ବ ଦେଇ ସବୁଜ ପର୍ବକୁ ମଧ୍ୟ ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଥିଲେ । **କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟ** (୧୮୪୮-୧୯୦୮) ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ । ଜଣେ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଓଡ଼ିଶାର ସ୍କୁଲସମୂହର ପରିଦର୍ଶକ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ଥିଲେ ଇଂରାଜି, ସଂସ୍କୃତ, ବଙ୍ଗଳା ଆଦି ଭାଷାରେ ସୁପଣ୍ଡିତ । ସେ ପ୍ରଥମେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ଲେଖୁଥିଲେ । ପରେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖାଲେଖି କଲେ । ତାଙ୍କ ରଚିତ 'ବିବେକୀ' (୧୮୭୩) ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ପ୍ରବନ୍ଧ । ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରୁ ରାଧାନାଥଙ୍କର ଆଦର୍ଶବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । ଏହା ପରେ ସେ ରଚନା କଲେ 'ଇତାଲାୟ ମୁବା' (୧୮୭୪) ପରି ଏକ ଗଳ୍ପ ଓ କେତୋଟି କବିତା । ୧୮୮୫ ମସିହାଠାରୁ ସେ ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ଇଂରାଜି ସାହିତ୍ୟରୁ

କଥାବସ୍ତୁ ଚୟନ ପୂର୍ବକ ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନିକ ପଦ୍ଧତି ସହିତ ତାହାକୁ ସମନ୍ୱୟ କରି ନୂତନ ଗାଥା କାବ୍ୟ ରଚନା କଲେ । 'କେଦାରଗୌରୀ', 'ଉଷା', 'ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା', 'ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ' ଓ 'ପାର୍ବତୀ' ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ପାଞ୍ଚୋଟି ଗାଥା କାବ୍ୟ । ଏସବୁ କାବ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ଭୌଗୋଳିକ, ପ୍ରାକୃତିକ, ଐତିହାସିକ ଓ କିମ୍ବଦନ୍ତୀମୂଳକ ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଏହା ପରେ ସେ ରଚନା କଲେ ପ୍ରକୃତି କାବ୍ୟ 'ଚିଲିକା' । ଏହା ତାଙ୍କ କବି ପ୍ରତିଭାର ଏକ ସାର୍ଥକ ନିଦର୍ଶନ । ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦରେ ରଚିତ 'ମହାଯାତ୍ରା' ତାଙ୍କର ଏକ ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମହାକାବ୍ୟ । 'ଦରବାର' ତାଙ୍କର ଏକ ବ୍ୟଙ୍ଗ କାବ୍ୟ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ 'ଯଯାତିକେଶରୀ', 'ଦଶରଥ ବିୟୋଗ', 'ସାବିତ୍ରୀ ଚରିତ', 'ଉର୍ବଶୀ' ଆଦି କେତେକ କାବ୍ୟ ସହିତ 'ଶିବାଜୀଙ୍କର ଉତ୍ସାହବାକ୍ୟ', 'ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ରକ୍ତନଦୀ ସନ୍ତରଣ' ଆଦି କ୍ଷୁଦ୍ର କବିତା ଓ କେତେକ ଗଦ୍ୟ ରଚନା ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ଦିଏ । ସେ ହିଁ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଇତିହାସ ଓ ଐତିହ୍ୟ ପ୍ରୀତି, ଉତ୍କଳୀୟ ଓ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟତାବୋଧ, ବହିଃପ୍ରକୃତି ଓ ଅନ୍ତଃପ୍ରକୃତିର ସମନ୍ୱୟରେ ପ୍ରକୃତି ବନ୍ଦନା ଇତ୍ୟାଦିକୁ ରୂପ ଦେଲେ । ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟରେ ମାନବ-ପ୍ରକୃତିର ନାନା ଦିଗ ଉନ୍ମୋଚିତ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ ଓ ନୈତିକତାବୋଧ ମୁଗପଦ୍ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ।

ରାଧାନାଥ ମୁଗର ଅନ୍ୟତମ ବଳିଷ୍ଠ କବି ଓ ଗଦ୍ୟକାର **ଉତ୍କଳବି ମଧୁସୂଦନ ରାଓ** (୧୮୫୩-୧୯୧୨) । କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କର ସେ ପ୍ରିୟ ଶିଷ୍ୟ । ମଧୁସୂଦନ କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ସାହିତ୍ୟରେ ଆଦର୍ଶବାଦ ଓ ନୈତିକତାବୋଧ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ଉଦାର ଧର୍ମଭାବ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ତଃସ୍ୱର । ଉପନିଷଦୀୟ ଅମୃତ ଦୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୁ

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରଦାନ କରିଅଛି । ସେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷକରୁ ସ୍କୁଲ ବିଭାଗର ପରିଦର୍ଶକ ହୋଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପାଦୀ ବା ସନେଟ୍ ରଚନାରେ ସେ ଥିଲେ ଦକ୍ଷ । ତାଙ୍କର ‘ବସନ୍ତ ଗାଥା’ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପାଦୀ କବିତାର ଏକ ମନୋଜ୍ଞ ସଂକଳନ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ରଚନା କରିଥିଲେ ‘କୁସୁମାଞ୍ଜଳି’, ‘ଛାନ୍ଦମାଳା’, ‘କବିତାବଳୀ’, ‘ଉତ୍କଳଗାଥା’ ଆଦି କବିତା ପୁସ୍ତକ । ସେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବନ୍ଧକାର, ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ କବିତାର ଲେଖକ ଭାବରେ ପରିଚିତ ।

ରାଧାନାଥ ଯୁଗର ଜାତୀୟ ଓ ସାମାଜିକ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ ଅନ୍ୟତମ ସାରସ୍ୱତ ଶିଳ୍ପୀ **ବ୍ୟାସକବି ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି** (୧୮୪୩-୧୯୧୮) । ପିଲାଦିନରୁ ସେ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ହରାଇ ବଡ଼ବାପା ଓ ବଡ଼ମାଆଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବହୁଭାବରେ ନିର୍ଯ୍ୟାତ୍ରିତ ଓ ଉପେକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଠାକୁରମାଆଙ୍କ ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧାରେ ଲାଳିତପାଳିତ ହୋଇ ମାତ୍ର ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ ପଢ଼ି ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଜଣେ ସାର୍ଥକ ସେନାପତି ଭାବରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲେ । ଅଝାଲ ସିଲାଇ ଓ ନିମକ ମାହାଲରେ ମେଟ୍ରିକ୍ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟକରି ଆପଣାର ସାଧନା ବଳରେ ସେ ହେଲେ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ଓ ପରେ ବିଭିନ୍ନ ଷ୍ଟେଟର ପ୍ରଶାସକ । ବିଭିନ୍ନ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟରେ ଦେଖାନ, ମ୍ୟାନେଜର ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତି, ପ୍ରାଶାସନିକ ମନୋଭାବ ଓ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାକୁ ସେ ଉପଲବ୍ଧ କରିଥିଲେ । ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲାବେଳେ ସେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ‘ବାଲେଶ୍ୱର ସମ୍ବାଦ ବାହିକା’ ପରି ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଓ ପ୍ରଥମ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ‘ବୋଧଦାୟିନୀ’ (୧୮୬୮) । ପରେ ପରେ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସୁରକ୍ଷା ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଅନ୍ୟତମ ମହାରଥୀ ଭାବରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛନ୍ତି । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଥମ ପଦ୍ମୀଙ୍କର ବିୟୋଗ ପରେ ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ବିବାହ କରିଛନ୍ତି କୃଷ୍ଣ କୁମାରୀଙ୍କୁ । କୃଷ୍ଣ କୁମାରୀ ହିଁ ହେଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଗତି ପଥରେ ସହାୟିକା । ଓଡ଼ିଆ ସାରସ୍ୱତ ଜଗତକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ଅବଦାନ ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ, ଉପନିଷଦ ଆଦି ଅନୁବାଦ । ପରେ ସେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ବହୁ କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ । ‘ଉତ୍କଳ ଭ୍ରମଣ’ (୧୮୯୨) ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଦର କବିତା ପୁସ୍ତକ । କେନ୍ଦୁଝର ଭୂୟାଁ ମେଳିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ଆସିଲା ପରେ ସେ ଏହି କବିତା ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏହା ପରେ ପରେ ସେ ରଚନା କଲେ ‘ପୁଷ୍ପମାଳା’, ‘ପୂଜାଫୁଲ’, ‘ଅବସର ବାସରେ’, ‘ଧୂଳି’ ଇତ୍ୟାଦି କବିତା ପୁସ୍ତକ ଓ ‘ବୌଦ୍ଧାବତାର କାବ୍ୟ’ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅବଦାନ ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ । ‘ଛ’ମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ’ ତାଙ୍କର ଏକ କ୍ରାନ୍ତିକାରୀ ଉପନ୍ୟାସ । ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନର ଏହା ଏକ ମାର୍ମିକ ଆଲେଖ୍ୟ । ‘ଲକ୍ଷ୍ମୀ’, ‘ମାମୁ’, ‘ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ’ ତାଙ୍କର ଆଉ ତିନୋଟି ଉପନ୍ୟାସ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ‘ରେବତୀ’ (୧୮୯୮), ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଗଳ୍ପ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ସେ ଆହୁରି କୋଡ଼ିଏଟି ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ‘ଆତ୍ମଚରିତ’ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଅତୁଲ୍ୟ ନିଧି । ଏହାହିଁ ଥିଲା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଆତ୍ମଚରିତ । ‘ନନାଙ୍କ ପାଞ୍ଜି’ ତାଙ୍କର ଏକ ରମ୍ୟରଚନା । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର କେତେ ପ୍ରବନ୍ଧ ରହିଅଛି । ତାଙ୍କୁ ବାମଣ୍ଡାର ରାଜସଭା ‘ସରସ୍ୱତୀ’ ସମ୍ମାନରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ । **କୁଳବୃଦ୍ଧ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ** ୧୯୦୩ ମସିହାରେ ‘ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ’ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ଏକତ୍ର କଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ଉଦ୍‌ବୋଧନମୂଳକ ଗୀତିକା ଓ ଅଭିଭାଷଣ ଲେଖିଥିଲେ ।

ରାଧାନାଥ ଯୁଗର ଅନ୍ୟତମ ବିଶିଷ୍ଟ କବି ହେଲେ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର (୧୮୭୨-୧୯୨୪) । ସମ୍ବଲପୁରର (ବରଗଡ଼ଜିଲ୍ଲା) ବରପାଲିରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଓ କର୍ମ-ସାଧନା । ଜଣେ ସାଧାରଣ ଜୁଡ଼ିସିଏଲ ମୋହରର ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେ ଯେଉଁ କାବ୍ୟ କବିତା ରଚନା କରିଗଲେ ସେଥିପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଥାଏ । ‘ଇନ୍ଦୁମତୀ’, ‘କୀଚକବଧ’, ‘ଉତ୍କଳଲକ୍ଷ୍ମୀ’, ‘ପ୍ରଣୟବଲ୍ଲରୀ’, ‘ତପସ୍ବିନୀ’, ‘ପଦ୍ମିନୀ’ ଆଦି ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ । ‘ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳୀ’, ‘କବିତା-କଲ୍ଲୋଳ’, ‘କବିତାମାଳା’, ‘ଭାରତୀ ଭାବନା’, ‘ଅହଲ୍ୟାସ୍ତବ’, ‘ମହିମା’, ‘କୃଷକସଂଗୀତ’ ଆଦି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ଦାନ । ପଲ୍ଲୀକବି ନନ୍ଦକିଶୋର ବଳ (୧୮୭୫-୧୯୨୮) ରାଧାନାଥ ଯୁଗର ଭିନ୍ନ ରୁଚି ଓ ଭିନ୍ନ ଭାବନାର କବି । ସରଳ ସାବଲୀଳ ଲୋକ ମୁଖର ଭାଷାରେ ସେ ରଚନା କଲେ ପଲ୍ଲୀ- କବିତା । ପଲ୍ଲୀ-ପ୍ରକୃତି, ପଲ୍ଲୀ-ଜୀବନ, ପଲ୍ଲୀ-ସଂସ୍କୃତି ସବୁ କିଛି ତାଙ୍କ କବିତାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଓଡ଼ିଆ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଗଭୀର ଆନନ୍ଦ ଦେଲା । ତାଙ୍କ ରଚିତ ‘ପଲ୍ଲୀଚିତ୍ର’, ‘ନିର୍ଝରିଣୀ’, ‘ଜନ୍ମଭୂମି’, ‘ବସନ୍ତ କୋକିଳ’, ‘ତରଳିଣୀ’, ‘ଚାରୁଚିତ୍ର’, ‘ନିର୍ମାଳ୍ୟ’, ‘ପ୍ରଭାତ ସଂଗୀତ’, ‘ସଂଧ୍ୟାସଂଗୀତ’, ‘ନାନାବାୟା ଗୀତ’ ଆଦି କବିତା ପୁସ୍ତକ ସହିତ ‘କୃଷକୁମାରୀ’, ‘ଶର୍ମିଷ୍ଠା’ ଓ ‘ସୀତା ବନବାସ’ ପରି କାବ୍ୟ ପାଠକମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅର୍ଜନ କରିଅଛି । ସେ ମଧ୍ୟ ‘କନକଲତା’ ନାମରେ ଏକ ଉପନ୍ୟାସ, ‘ଲକ୍ଷ୍ମୀ’ ଶୀର୍ଷକ ଏକ ଗଳ୍ପ ଓ କେତେକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଏବଂ ସମାଲୋଚନା ଲେଖିଥିଲେ ।

ଆଦିପର୍ବରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲେଖକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଗନ୍ନୋହନ ଲାଲ, ରାମଶଙ୍କର ରାୟ, ଉମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ସରକାର, ବିଶ୍ଵନାଥ କର, ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ,

ଚନ୍ଦ୍ରମୋହନ ମହାରଣା, ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ, ଶଶିଭୂଷଣ ରାୟ, ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ରଥ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନନ୍ଦ, ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର, ଦିବ୍ୟସିଂହ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗୋବିନ୍ଦ ରଥ ପ୍ରମୁଖ ପାଠକମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥାନ୍ତି । ଜଗନ୍ନୋହନ ଲାଲ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ନାଟ୍ୟକାର । ‘ବାବାଜୀ’ (୧୮୭୭) ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାଟକ । ‘ସତୀ’, ‘ପ୍ରୀତି’ ଓ ‘ବୃହବିବାହ’ ତାଙ୍କର ନାଟ୍ୟ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ‘କାଞ୍ଚିକାବେରୀ’ (୧୮୮୦) ରାମଶଙ୍କର ରାୟଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାଟକ ଓ ପରେ ପରେ ସେ ଆହୁରି ତେରଖଣ୍ଡ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ‘ବିବାସିନୀ’ (୧୮୯୧) ନାମକ ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସ ଓ କେତେକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ । ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ‘ପଦ୍ମମାଳୀ’ (୧୮୮୮) ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଉପନ୍ୟାସ । ଆଲୋଚ୍ୟ ସମୟରେ ବିଶ୍ଵନାଥ କର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଭାବରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ‘ବିବିଧ ପ୍ରବନ୍ଧ’ ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧ ପୁସ୍ତକ । ‘ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ’ (୧୮୯୭) ପତ୍ରିକାର ସେ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଂପାଦକ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ନବନିର୍ମାଣରେ ଏହି ପତ୍ରିକାର ଭୂମିକା ଏକାନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ । ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ରମ୍ୟରଚକ ଓ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ । ‘ଭାଗବତ ଚୁଙ୍ଗୀରେ ସଂଧ୍ୟା’, ‘ବାଇମାହାନ୍ତି ପାଞ୍ଜି’, ଆମଘରର ହାଲଚାଲ’, ‘ଦୁନିଆର ହାଲଚାଲ’, ‘ନନାଙ୍କ ବସ୍ତାନି’, ‘ବାଇନାନାଙ୍କ ବୁଢୁଲି’, ‘ମିଆଁ ସାହେବଙ୍କ ରୋଜନାମଚା’ ଆଦି ପୁସ୍ତକର ସେ ପ୍ରଣେତା । ‘ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ’ ତାଙ୍କର ଅକ୍ଷୟକୀର୍ତ୍ତି । ଏହା ସାତଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ । ଏହାକୁ କୁହାଯାଏ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କଳା-କୋଣାର୍କ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କର ‘ଶ୍ରୀ ଭାରତ ଦର୍ପଣ’ ସାରଳା ମହାଭାରତ ଉପରେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରାମାଣିକ ଆଲୋଚନା ଗ୍ରନ୍ଥ । ସେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ

କୃତି ‘ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦତତ୍ତ୍ୱବୋଧ ଅଭିଧାନ’ ଓ ‘ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ’ । ପଣ୍ଡିତ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ରଥଙ୍କର ‘ଶାରଳା ଚରିତ’ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରଚନା ତଥା ସମାଲୋଚନା ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ତାରିଣୀ ଚରଣ ରଥ ‘ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ’ ରଚନା କରିବା ସହିତ କେତୋଟି ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

ରାଧାନାଥ ଯୁଗର ଅବସାନ ନହେଉଣୁ ସତ୍ୟବାଦୀ ପର୍ବର ଉନ୍ମେଷ (୧୯୦୯) ଘଟେ ଓ ଏହି ପର୍ବ ୧୯୨୫ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରେ । ସତ୍ୟବାଦୀ ପର୍ବର ମୁଖ୍ୟ ଆଦର୍ଶ ହେଲା ଉତ୍କଳୀୟ ଜାତୀୟ ଚେତନାର ଜାଗରଣ, ସର୍ବଭାରତୀୟ ଜାତୀୟତାବୋଧର ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ମାନବ ସେବା, ଇତିହାସ ଓ ଐତିହ୍ୟର ଆବିଷ୍କାର ମାଧ୍ୟମରେ ଜାତିର ଅତୀତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟକୁ ଦର୍ଶାଇଦେବା, ସର୍ବୋପରି ଜାତୀୟ ଚରିତ୍ର ଗଠନ ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ପ୍ରଦାନ କରିବା । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ସତ୍ୟବାଦୀ ଯୁଗର କର୍ଣ୍ଣଧାର । ୧୯୦୯ ମସିହାରେ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଜାତୀୟ ସ୍ୱାଭିମାନର ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ । ଏହି ବନ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗ ଦେଲେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ, ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର, ପଣ୍ଡିତ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ର, ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ହରିହର, ପଣ୍ଡିତ ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ବିଦ୍ୱାନ । ସମସ୍ତେ ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ହେଲେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ । ଏମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ କୁଳବୁଦ୍ଧ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ ୧୯୦୩ ମସିହାରେ ଉତ୍କଳ-ସମ୍ମିଳନୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ତାହାରି ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଜାତିପ୍ରେମ ବହି ପ୍ରକାଶିତ କରି ସ୍ୱାର୍ଥମେଧ ଯଜ୍ଞରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଆହୁତି ଦେଇ ଜାତିର କଲ୍ୟାଣ ପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଆଗେଇ ଆସିବାକୁ ସେ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଥିଲେ । ଉତ୍କଳ-ଜନନୀଙ୍କର ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ସେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇପଡ଼ି ଥିଲେ । କେତେକ

ଉଦ୍‌ବୋଧନମୂଳକ ଗୀତିକା ଓ ଅଭିଭାଷଣ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ନିଦର୍ଶନ । ସତ୍ୟବାଦୀର ଶିକ୍ଷକ ଓ ଜନନାୟକ ମାନେ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦେଶପ୍ରେମୀ, ତ୍ୟାଗୀ, ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାର ପୂଜକ । ‘ସତ୍ୟବାଦୀ’ (୧୯୧୫) ତାଙ୍କର ଏକ ଆଲୋଚନାଧର୍ମୀ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା, ‘ସମାଜ’ (୧୯୧୯) ତାଙ୍କର ଅମଲିନ କାର୍ତ୍ତି । ତାଙ୍କର ମତ ଥିଲା ପୁଣ୍ୟ ଜନ୍ମମାଟିକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା ଦ୍ୱାରା ମାନବଜୀବନ ସଫଳ ହୁଏ । ‘ଅବକାଶ ଚିନ୍ତା’, ‘ଧର୍ମପଦ’, ‘କାରାକବିତା’, ‘ବନ୍ଦୀର ଆତ୍ମକଥା’, ‘ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱ ବା ନଚିକେତା ଉପାଖ୍ୟାନ’, ‘ଗୋମାହାତ୍ୟ’ ଆଦି କବିତାପୁସ୍ତକ ସହିତ ବହୁ ପ୍ରବନ୍ଧର ସେ ରଚୟିତା । ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ ଜଣେ ଜ୍ଞାନଦୀପ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନଚେତା ବ୍ୟକ୍ତି । ଶିକ୍ଷକତାରୁ ଜାତୀୟ ମୁକ୍ତିସଂଗ୍ରାମ ଓ ରାଜନୀତିକୁ ତାଙ୍କର ଗତି । ମାତ୍ର ସେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ । ‘କୋଶାକ୍ଷ’, ‘ଖାରବେଳ’ ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ଇତିହାସ ଆଧାରିତ ଜାତୀୟ ଭାବଧାରାର ପ୍ରାଣବନ୍ତ କାବ୍ୟ । ‘ଦାସନାଏକ’ ଓ ‘ପ୍ରଣୟିନୀ’ ତାଙ୍କର ଅନୁଦିତ କାବ୍ୟ । ସେ ଥିଲେ ସଂସ୍କାରଧର୍ମୀ । ‘ମୋ ନିଶ’, ‘ପ୍ରତିଭା ପୂଜା ଓ ପ୍ରତିମା ପୂଜା’, ‘ଅଛୁଁ ଓ ହେବୁ’ ଆଦି ପ୍ରବନ୍ଧରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତା ଓ ସଂସ୍କାରଧର୍ମିତାର ପରିଚୟ ମିଳେ । ‘ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର କ୍ରମ ପରିଣାମ’, ‘ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ’ ‘ସଂସ୍କୃତି ଓ ସଂସ୍କୃତି’, ‘ଆର୍ଯ୍ୟଜୀବନ’ ଆଦି ତାଙ୍କ ପ୍ରଜ୍ଞାମାନସର ପରିଚୟ ଦେଇଥାଏ । ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ ବନବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାର ବିଚ୍ଛିନ୍ନାଞ୍ଚଳରେ ବୁଲି ସଂଗଠନ କରିଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଜଣେ କବି ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ରହିଛି । ‘ଆଲେଖ୍ୟକା’ ତାଙ୍କର ଗାଥା କବିତାର ମନୋଜ୍ଞ ସଂକଳନ । ଏହାବ୍ୟତୀତ ‘ଗୀତାୟନ’ ‘କିଶଳୟ’ ‘ଚନ୍ଦନିକା’, ‘କଳିକା’ ଆଦି ତାଙ୍କର ମନୋଜ୍ଞ କବିତା

ସଂକଳନ । ‘ମୁକୁନ୍ଦଦେବ’ ‘ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ’ ନାମରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇଟି ନାଟକ ଅଛି । ସେ ମଧ୍ୟ ‘ଘଟାନ୍ତର’, ‘ଅଭାଗିନୀ’, ଅଠରଶହ ସତର’, ‘ବିସର୍ଜନ’ ଆଦି ଉପନ୍ୟାସ ଓ ୨୭ଟି ଗଛର ଲେଖକ । ତାଙ୍କର ‘ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ଓଡ଼ିଶା ଓ ତହିଁରେ ମୋ ସ୍ଥାନ’ ଆତ୍ମଚରିତ । ପଣ୍ଡିତ କୃପାସିନ୍ଧୁ ମିଶ୍ରଙ୍କର ‘କୋଣାର୍କ’, ‘ବାରବାଟୀ’ ଓ ‘ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ’ ତଥା ‘ଲୀଳା’, ‘କା’, ‘ଅଦୃଷ୍ଟବାଦ’ ଆଦି କେତେକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଅତ୍ୟନ୍ତ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ବାସୁଦେବ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ‘ଶାନ୍ତିଧାରା’, ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହଙ୍କର ‘ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ’, ‘ପ୍ରବନ୍ଧସାର’, ‘ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ’, ପଦ୍ମଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ‘ପଦ୍ମପାଖୁଡ଼ା’, ‘ଆଶା ମଞ୍ଜରୀ’, ‘ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ’ ଆଦି କବିତା ପୁସ୍ତକ ସତ୍ୟବାଦୀ ଯୁଗର ଆଭିମୁଖ୍ୟରେ ରଚିତ । ଏହି ସମୟରେ ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ କବି ସମ୍ରାଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଙ୍କ କାବ୍ୟ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟକୁ ନିନ୍ଦା କରୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ସମୁଚିତ ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ ୧୯୨୬ ମସିହାରେ ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ଗଠନ କରି ତାହାରି ଆନୁକୂଲ୍ୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟର ପୋଥି-ଅହଲ୍ୟାଙ୍କୁ ନୂତନ ଜୀବନ ଦେଲେ ଓ ଦର୍ଶାଇଦେଲେ ପ୍ରାଚୀନ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟର ମହତ୍ତ୍ୱ ସଂପର୍କରେ । ‘ଲୀଳାବତୀ’, ‘ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି’, ‘ରସକଲ୍ଲୋଳ’ ଆଦି ନାନା ଗ୍ରନ୍ଥର ସଂପାଦନା ଓ ମୁଖବନ୍ଧ ତାଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପରିଚୟ ଦିଏ । ସୁଧାକର ପଟ୍ଟନାୟକ, ବିଚ୍ଛନ୍ଦଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, କେଦାରନାଥ ମହାପାତ୍ର ପ୍ରମୁଖ ମଧ୍ୟ ପୋଥି ସଂପାଦନା କରି ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ରତ୍ନ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଖୋଲିଦେଇଥିଲେ ।

ସତ୍ୟବାଦୀ ଯୁଗର ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହୋଇଛି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେଜଣ ଲେଖକଙ୍କ କୃତିରେ । କାନ୍ତକବି ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ‘ଜାତୀୟ ସଂଗୀତ’, ‘ଜୀବନ ସଂଗୀତ’ ପରି କବିତା ପୁସ୍ତକ, ବିବିଧ ହାସ୍ୟରସାତ୍ମକ

କବିତା ଓ ଲାଳିକା, ‘କଣାମାମୁ’ ପରି ଉପନ୍ୟାସ ଓ ନାନା ଗଛ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ଦିଏ । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ ସାବତ ସତ୍ୟବାଦୀ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ରଚନା କରିଥିଲେ ‘ଅଞ୍ଜଳି’, ‘ଉଲ୍ଲାସ’, ‘ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ’, ‘ଅର୍ଚ୍ଚନା’, ‘ଆହ୍ୱାନ’, ‘ପ୍ରେମଚିନ୍ତାମଣି’, ‘ଗଡ଼ଜାତ କୃଷକ’, ‘ଓଡ଼ିଆଙ୍କ କାନ୍ଦଣା’ ଆଦି କବିତା ପୁସ୍ତକ, ‘ପରଶମଣି’, ‘ଭ୍ରାନ୍ତି’, ‘ନଅରୁଣ୍ଡା’, ‘କାଳୀବୋହୂ’, ‘ରଘୁଅରକ୍ଷିତ’ ଆଦି ଉପନ୍ୟାସ । ସତ୍ୟବାଦୀ ଆଦର୍ଶର ଅନ୍ୟତମ ବିଶିଷ୍ଟ ସାରସ୍ୱତ ଶିଳ୍ପୀ ଗୋଦାବରୀଶ ମହାପାତ୍ର । ତାଙ୍କର ‘ପାହାଚ ତଳର ଘାସ’ ‘ହେ ମୋର କଲମ’, ହାଣ୍ଡିଶାଳର ବିପ୍ଳବ’, ‘ବଙ୍କା ଓ ସିଧା’, ‘କଣ୍ଠା ଓ ଫୁଲ’, ଆଦି କବିତା ପୁସ୍ତକ, ‘ଏବେ ମଧ୍ୟ ବଂଚିଛି’, ‘ନୀଳ ମାଷ୍ଟାଣୀ’, ‘ମୁଁ ଦିନେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲି’ ‘ମାଟିର ମାୟା’, ‘ଗରିବର ଭଗବାନ’ ଓ ‘ଶୁଭି ସଞ୍ଚୟନ’ ଆଦି ଗଛ ପୁସ୍ତକ ଏବଂ ରାଜଦ୍ରୋହୀ, ‘ରକ୍ତପାତ’, ‘ବନ୍ଦୀର ମାୟା’ ଆଦି ଉପନ୍ୟାସ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଏକାନ୍ତ ଆଦରଣୀୟ । ‘ନିଆଁଖୁଣ୍ଟା’ ତାଙ୍କର ଏକ ସମାଲୋଚନାଧର୍ମୀ ପତ୍ରିକା ।

ସତ୍ୟବାଦୀ-ଚେତନା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଭାବଧାରା ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଥିଲା ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରେରଣା । ମାନବବନ୍ଦନା ଥିଲା ଏହାର ଅନ୍ୟତମ ଆଦର୍ଶ । ୧୯୨୧ ମସିହାରୁ ଭାରତବର୍ଷରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ମୁକ୍ତି ସଂଗ୍ରାମ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କଲା । ଉତ୍କଳମଣି ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ ନେଲେ ତାହାର ନେତୃତ୍ୱ । ଏହି ସମୟରେ ଜାତୀୟ କବି ବୀରକିଶୋର ଦାସ ଓ ବାଞ୍ଚାନିଧି ମହାନ୍ତି ରଚନା କଲେ ଜାତୀୟ ଉଦ୍‌ବୋଧନମୂଳକ ଗୀତିକା । ସତ୍ୟବାଦୀ ପର୍ବର ଅବସାନ ନ ଘରୁଣୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ସବୁଜ ଚେତନାର ନୂତନ ପର୍ବ (୧୯୨୧-୧୯୩୫) । ଏହି ପର୍ବର ପାଞ୍ଚଜଣ ତରୁଣ ଲେଖକ ହେଲେ ଅନୁଦାଶଙ୍କର ରାୟ, କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ,

ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ମୁଖାର୍ଜୀ ଓ ହରିହର ମହାପାତ୍ର । ଏମାନଙ୍କ ଲେଖାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ସ୍ୱପ୍ନ, କଞ୍ଚନା, ପ୍ରେମ, ଯୌବନ, ପ୍ରକୃତି ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧର ନାନା ଭାବ ଓ ଭାବନା । ଏମାନେ ସମକାଳୀନ ସ୍ୱାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମ ତଥା ସତ୍ୟବାଦୀ ଚେତନା ପ୍ରତି ଅନାସକ୍ତ ରହିଲେ । କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ଗନ୍ଧ, କବିତା, ଉପନ୍ୟାସ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ସମାଲୋଚନା ଆଦି ରଚନା କଲେ । ୧୯୩୦ ମସିହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରୁ ତାଙ୍କର ସ୍ରଷ୍ଟା ମାନସ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଭାବଧାରୀ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ‘ମାଟିର ମଣିଷ’, ‘ଲୁହାର ମଣିଷ’, ‘ଆଜିର ମଣିଷ’, ‘ମୁକ୍ତାଗଡ଼ର କ୍ଷୁଧା’ ଏବଂ ‘ଅମରଚିତା’ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ । ସେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ଗନ୍ଧର ସ୍ରଷ୍ଟା । ମାନବବାଦୀ ଭାବଧାରୀ ଓ ଗାନ୍ଧିବାଦ ତାଙ୍କ ଗନ୍ଧ ଓ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରାଣସଭା । ତାଙ୍କର କବିତା କ୍ରମଶଃ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ କଞ୍ଚନାରୁ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଭାବଧାରୀକୁ ଗତି କରିଯାଇଛି । ଅନ୍ନଦାଶଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କିଛି କବିତା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା କଲାପରେ ୧୯୨୬ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାକୁ ଆପଣେଇ ନେଲେ । ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ଆଜୀବନ କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ । ‘କାବ୍ୟ ସଞ୍ଚୟନ’, ‘ଉତ୍ତରାୟଣ’ ଆଦି ତାଙ୍କର କବିତା ଗ୍ରନ୍ଥ । ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ହରିହର ମଧ୍ୟ କେତେକ କବିତା ରଚନା କରିଥିଲେ । ସତ୍ୟବାଦୀ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ରତ୍ନାକର ପତି ଥିଲେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ମୋହିନୀ ମୋହନ ସେନାପତି, ବିପିନ ବିହାରୀ ରାୟ, ବ୍ରଜ ବିହାରୀ ମହାନ୍ତି, କପିଳେଶ୍ୱର ଦାଶ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରବନ୍ଧ ରଚନା କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ ଜଗନ୍ନାଥ ପାଣି ଗୀତାଭିନୟ ଜଗତରେ ଯେଉଁ ଧାରା ସୃଷ୍ଟି କଲେ ସେଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣି ବୈଷ୍ଣବ ପାଣି, ଗୋପାଳ ଦାଶ, ବାଳକୃଷ୍ଣ ମହାନ୍ତି, କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ବସୁ, କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସାଦ ବେହେରା ନୂତନ ଚମକ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ।

ଭିକାରୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, କାମପାଳ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ ନାଟକ ରଚନା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନାଟ୍ୟଭାରତୀ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଘୋଷ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭର ପୂର୍ବ ତିରିଶ ବର୍ଷ କାଳ ନାଟକ ରଚନା କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ରଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ‘କୋଣାର୍କ’, ‘କଳାପାହାଡ଼’, ‘ଗୋବିନ୍ଦ ବିଦ୍ୟାଧର’, ‘କେଶରୀଗଙ୍ଗ’, ‘ଭୀଷ୍ମ’, ‘ସାବିତ୍ରୀ’, ‘ସାଲବେଗ’, ‘ବନ୍ଧୁ ମହାନ୍ତି’, ‘ଶ୍ରୀଲୋକନାଥ’, ‘ତାଜମହଲ’, ‘ପାଇକ ପୁଅ’, ‘ଓଡ଼ିଆ ଝିଅ’, ‘କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ’, ‘ରଘୁ ଅରକ୍ଷିତ’, ‘ଦାସିଆ ବାଉରୀ’, ‘ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର’, ‘ଚଷାଝିଅ’ ଆଦି ନାଟକାବଳୀ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ମଧ୍ୟପର୍ବରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ।

ଭାରତୀୟ ମୁକ୍ତି-ସଂଗ୍ରାମକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଜାତୀୟତାର ଭାବ ତରଙ୍ଗ ସମଗ୍ର ଭାରତର ଲେଖକମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ତରଙ୍ଗାୟିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଗାନ୍ଧିବାଦ ଥିଲା ସେକାଳର ପ୍ରଧାନ ଆଦର୍ଶ । ୧୯୩୦ ମସିହା ପରେ ମାର୍କ୍ସବାଦ ଭାରତବର୍ଷରେ କ୍ରମେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କଲା । ସେହି ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଭଗବତୀ ଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ୧୯୩୫ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ଓ ଏହି ସଂସଦ ଆନୁକୁଲ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ‘ଆଧୁନିକ’ (୧୯୩୬ ମେ) ପତ୍ରିକା । ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ନେଇ ପତ୍ରିକାର ହେଲା ଗତି । ଭଗବତୀ ଚରଣ, ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ, ସୁନନ୍ଦ କର ପ୍ରମୁଖ ଏହି ନବଯୁଗ ସଂସଦର ସଭ୍ୟ ହେଲେ । ମାର୍କ୍ସବାଦ ଓ ପ୍ରଗତିବାଦ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ବହୁ ଲେଖକ ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଭଗବତୀ ଚରଣଙ୍କର ‘ଶିକାର’, ‘ହାତୁଡ଼ି ଓ ଦା’, ‘ଜୀବନର ସମାଧି’, ‘ଜଙ୍ଗଲୀ’ ଆଦି ଗନ୍ଧ ଓ ବିବିଧ ପ୍ରବନ୍ଧ, କାଳିନ୍ଦୀ ଚରଣଙ୍କର ‘ଆଗାମୀ’, ‘ଯାଦୁଘର’, ‘ମୋ କବିତା’ ଆଦି କବିତା ସହିତ ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ‘ରକ୍ତଶିଖା’, ‘ଶାନ୍ତିଶିଖା’, ‘କିଞ୍ଚିତ’, ‘ତର୍ପଣ’ କରେ ଆଜି ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ

ରାଉତରାୟଙ୍କର ‘ଅଭିଯାନ’, ‘ଭାନୁମତୀର ଦେଶ’, ‘ବାଜି ରାଉତ’ ଆଦି କବିତା ପୁସ୍ତକ, ରଘୁନାଥ ଦାସ, ସୁନନ୍ଦ କର ଓ ମନମୋହନ ମିଶ୍ରଙ୍କର କବିତା ଓ ଗଳ୍ପ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ପର୍ବର ସମକାଳରେ ମାୟାଧର ମାନସିଂହ, ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ ଓ ପରେ ପରେ ବିନୋଦ ଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ, କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ ପ୍ରମୁଖ କବିତା ରଚନା କଲେ । ମାନସିଂହଙ୍କ କବିତା ପ୍ରେମ, ପ୍ରଣୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ, ଜାତୀୟତାବୋଧ ଓ ମାନବ-ବନ୍ଦନାର ମାର୍ମିକ ଆଲୋଚ୍ୟ । ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନାୟକ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଗାଥା କବି । ତାଙ୍କ କବିତାରେ ମଧ୍ୟ ଜାତୀୟତାବୋଧ ଓ ମାନବ-ବନ୍ଦନା ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ ଓ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ତ୍ରିପାଠୀ ମଧ୍ୟ ସ୍ଵାଧୀନତାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ କବିତା ଲେଖି ଆସୁଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କବିତା ଲେଖୁଅଛନ୍ତି । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ପ୍ରଗତିବାଦୀ କବିତା ରଚନାରୁ ଗତି କଲେ ପ୍ରୟୋଗବାଦୀ କବିତା ରଚନା କ୍ଷେତ୍ରକୁ । ‘ପଲ୍ଲୀଶ୍ରୀ’, ‘ଅଭିଯାନ’, ‘ଭାନୁମତୀର ଦେଶ’, ‘ବାଜିରାଉତ’, ‘ପାଣ୍ଡୁଲିପି’ ଆଦି ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କବିତା ପୁସ୍ତକ । ଏହି ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ରଚନା କରିଥିଲେ ‘ଚିତ୍ରଗ୍ରୀବ’ ପରି ଉପନ୍ୟାସ, ‘ମଶାଣିର ଫୁଲ’, ‘ମାଟିର ତାଜ’ ପରି ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ‘ସ୍ଵଗତ’ ‘କବିତା-୧୯୬୨’, ‘କବିତା-୧୯୬୯’, ‘କବିତା-୧୯୭୪’, ‘କବିତା-୧୯୮୫’, ‘କବିତା-୧୯୯୪’, ‘କବିତା-୨୦୦୪’ ଆଦି କବିତା ପୁସ୍ତକ ଓ କେତୋଟି ଆଲୋଚନା ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛି । ତାଙ୍କର ଆତ୍ମ ଚରିତ ‘ଉତ୍ତରକକ୍ଷ’ ଦୁଇଟି ଭାଗରେ ପ୍ରକାଶିତ ।

ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ କାହ୍ନୁଚରଣ ମହାନ୍ତି ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଔପନ୍ୟାସିକ ଭାବରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇ ରଚନା କଲେ ‘ବାଲିରାଜା’, ‘ହା’ଅନ୍ନ’, ‘ପଳାତକ’, ‘ଶାସ୍ତି’ ଆଦି ଉପନ୍ୟାସ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ‘ଝଞ୍ଜା’, ‘ବଜ୍ରବାହୁ’, ‘ତମସା ତୀରେ’, ‘ଛୁଟିଲେ

ଘଟ’, ‘ମେଲାଣି ମାଗୁଣି’ ଆଦି ଉପନ୍ୟାସ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ରାଜକିଶୋର ରାୟ, ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କର ମଧ୍ୟ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ ଜଣେ ଗାଳ୍ପିକ ଓ ଔପନ୍ୟାସିକ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା, ରାମ ପ୍ରସାଦ ସିଂହ, ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ର, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ ଆହୁରି କେତେ ଜଣ ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ସ୍ଵାଧୀନତା ଲାଭ ପରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଂକ୍ରମଣ ଫଳରେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯୁଗର ହେଲା ଉନ୍ନେଷ । ଏହି ସମୟରେ ସମାଜ ଅପେକ୍ଷା ବ୍ୟକ୍ତି- ମଣିଷଟି ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କଲା । ସ୍ଵାଧୀନତାର ସ୍ଵପ୍ନ ଭଙ୍ଗ, ଗଣତନ୍ତ୍ରର ବ୍ୟର୍ଥତା, ଆଦର୍ଶ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଅବକ୍ଷୟ, ଅସ୍ଥିତ୍ଵବାଦୀ ଚେତନା ଇତ୍ୟାଦି ନାନା ବିଷୟ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ ନାଟକ ଆଦି ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହେଲା ଦ୍ରୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ ‘ପାଣ୍ଡୁଲିପି’ରେ ଆଧୁନିକ ଚେତନାର ଯେଉଁ ରୂପ ଅଙ୍କନ କରିଥିଲେ ତାହା ସ୍ଵାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନୂତନ ରୂପରେ ଗୁରୁପ୍ରସାଦ ମହାନ୍ତି, ବେଣୁଧର ରାଉତ, ଚିନ୍ତାମଣି ବେହେରା, କୃଷ୍ଣଚରଣ ବେହେରା, ରମାକାନ୍ତ ରଥ, ସୀତାକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ର, ରାଜେନ୍ଦ୍ର କିଶୋର ପଣ୍ଡା, ଦୀପକ ମିଶ୍ର, ହରିହର ମିଶ୍ର, କମଳାକାନ୍ତ ଲେଙ୍କା, ପ୍ରତିଭା ଶତପଥୀ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ କବିତାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ଅପରପକ୍ଷରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଆଭିମୁଖ୍ୟକୁ ନେଇ ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକ, ରବି ସିଂହ, ବ୍ରଜନାଥ ରଥ, ରଘୁନାଥ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ରଚନା କଲେ କବିତା ।

ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ରମ୍ୟ ରଚନା, ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି ଆସୁଥିଲେ । ଆଦିବାସୀ ଜୀବନଧାରାକୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଗୋପାଳବଲ୍ଲଭ ଦାସ ରଚନା କରିଥିଲେ ‘ଭୀମା ଭୂୟାଁ’ (୧୯୦୮) ଉପନ୍ୟାସ । ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ସେହି ଧାରାରେ ଆପଣାର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ । ତାଙ୍କର ‘ଦାଦିବୁଢ଼ା’, ‘ପରଜା’, ‘ଅମୃତର ସନ୍ତାନ’, ‘ଶିବଭାଇ’, ‘ଅପହଞ୍ଚ’, ‘ଅନାମ’ ଆଦି ଆଦିବାସୀ ଜୀବନଧାରାକୁ ନେଇ ରଚିତ ଉପନ୍ୟାସ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ‘ହରିଜନ’ ‘ରାହୁର ଛାୟା’, ‘ଦାନାପାଣି’, ‘ମାଟିମଗାଳ’, ‘ଆକାଶ ସୁନ୍ଦରୀ’, ବୁନ୍ଦାସ ପାଣି, ଆଦି ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସ ଓ ‘ଘାସଫୁଲ’, ‘ଉଡ଼ୁଡ଼ା ଖଇ’, ‘ଗୁପ୍ତଗଙ୍ଗା’ ଆଦି ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି ମଧ୍ୟ ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରିଥିଲେ ଓ ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଲେଖି ଚାଲିଥିଲେ । ‘ବଧୂ ଓ ପ୍ରିୟା’ ‘ଅନ୍ଧ ଦିଗନ୍ତ’, ନୀଳଶୈଳ’, ‘ନୀଳାଦ୍ରି ବିଜୟ’, ‘କୃଷ୍ଣାବେଶାରେ ସଂଧ୍ୟା’, ‘ହଂସଗୀତି’, ‘କାଳାନ୍ତର’, ‘ସବୁଜ ପତ୍ର ଓ ଧୂସର ଗୋଲାପ’, ‘ମରାଳର ମୃତ୍ୟୁ’, ‘ମହାନିର୍ବାଣ’, ‘ମହାନଗରୀରେ ରାତ୍ରି’, ‘ଓଃ କାଳକାଟା’, ‘ଦୁଇ ସାମାନ୍ତ’, ‘କବି ଓ ନର୍ତ୍ତକୀ’, ‘ରାଜଧାନୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ’, ‘ଯଦୁବଂଶ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ’ ଆଦି ତାଙ୍କର ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ । ସେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସମାଲୋଚକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ଆତ୍ମକାହାଣୀ ଓ ଭ୍ରମଣକାହାଣୀ ଲେଖକ ଭାବରେ ସୁପରିଚିତ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥାକାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାମାଚରଣ ମିତ୍ର, କିଶୋରୀ ଚରଣ ଦାସ, ମନୋଜ ଦାସ, କୃଷ୍ଣ ପ୍ରସାଦ ମିଶ୍ର, ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ, ଶାନ୍ତନୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ବସନ୍ତ କୁମାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ, ବସନ୍ତ କୁମାର ଶତପଥୀ, ଗୋବିନ୍ଦ ଦାସ, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥ, ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ, ବୀଣାପାଣି ମହାନ୍ତି, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବେହେରା, ବିଭୂତି

ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ପ୍ରତିଭା ରାୟ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ସ୍ଵାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଭୁବନେଶ୍ଵର ବେହେରା ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ରମ୍ୟରଚକ, ଗାଳ୍ପିକ ଓ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ଲେଖକ ଭାବରେ ଆପଣାର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଉପନ୍ୟାସ ଓ କବିତା ରଚନା କରି ଯଶସ୍ଵୀ ହୋଇଥିବା ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ ସ୍ଵାଧୀନତା ପରେ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ କବିତା, ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ ଓ ରମ୍ୟରଚନା ଲେଖୁଛନ୍ତି । ‘ଗାଁ ମଙ୍ଗଳିସ୍’ ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତାମୂଳକ ରମ୍ୟରଚନା ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ । ‘ସ୍ଵର୍ଗରେ ଇମରଜେନ୍ଦ୍ରିସି’ ତାଙ୍କର ଏକ ଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକ । ‘ନୂତନ ଧର୍ମ’, ‘ପ୍ରତିଭା’, ‘ଅବ୍ୟାପାର’, ‘ଗାଉଚର’, ‘ତୃତୀୟ ପର୍ବ’, ‘ଉଣେଇଶି ଶହ ପଞ୍ଚସରୀ’ ତାଙ୍କର ଉପନ୍ୟାସ । ‘ଝଙ୍କାର’ (୧୯୪୯) ପତ୍ରିକା ମାଧ୍ୟମରେ ସ୍ଵାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ନବ ନିର୍ମାଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଭୂମିକା ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ । ‘ସାଧନାର ପଥେ’ ଓ ‘ଆରବସାଗରରୁ ଚିଲିକା’ ତାଙ୍କର ଆତ୍ମଚରିତ ।

ସ୍ଵାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ରଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର, ଗୋପାଳ ଛୋଟରାୟ, ଭଞ୍ଜ କିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ, କମଳ ଲୋଚନ ମହାନ୍ତି, ରଘୁନାଥ ପଣ୍ଡା, ଭୁବନେଶ୍ଵର ମହାପାତ୍ର ଓ କୃଷ୍ଣପ୍ରସାଦ ବେହେରା ପ୍ରମୁଖଙ୍କର ଅବଦାନ ଅନସ୍ଵୀକାର୍ଯ୍ୟ । କାଳୀଚରଣଙ୍କର ‘ଭାତ’, ‘ରକ୍ତମାଟି’, ‘ଅଭିଯାନ’, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ରଙ୍କର ‘ ଭାଇଭାଉଜ’, ‘ଘରସଂସାର’, ଭଞ୍ଜକିଶୋରଙ୍କର ‘ମାଣିକଯୋଡ଼ି’, ‘ଜୟମାଲ୍ୟ’, ଗୋପାଳ ଛୋଟରାୟଙ୍କର ‘ଭରସା’, ‘ପରକଲମ’ ଆଦି ନାଟକ ଏକଦା ଓଡ଼ିଶାର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚମାନଙ୍କରେ ଚହଳ ପକାଇଥିଲା । ମନୋରଞ୍ଜନ ଦାସଙ୍କର ‘ଆଗାମୀ’ ଓ ‘ସାଗର ମଦୁନ’ ନାଟକ ପରେ ପରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ହେଲା ପରିବର୍ତ୍ତନ । ପରେ ମନୋରଞ୍ଜନ ରଚନା କଲେ ‘ଅରଣ୍ୟ ଫସଲ’,

‘ବନହଂସୀ’, ‘ଶଙ୍କଲିପି’, ‘କାଠଘୋଡ଼ା’, ‘ନନ୍ଦିକାକେଶରୀ’, ପରି ନୂତନ ଶୈଳୀର ନାଟକ । ଏହି ନୂତନ ପ୍ରାୟୋଗିକ ଶୈଳୀକୁ ନେଇ **ବିଶ୍ୱଜିତ୍ ଦାସ, ବିଜୟ ମିଶ୍ର, ରମେଶ ପ୍ରସାଦ ପାଣିଗ୍ରାହୀ** ପ୍ରମୁଖ ନାଟକ ରଚନା କଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ସହିତ ଗଳ୍ପ, ଉପନ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ନୂତନ ନୂତନ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଗତି କଲା । ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ରମ୍ୟ ରଚନାର ମଧ୍ୟ ବିକାଶ ହେଲା । **କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ସତ୍ୟନାରାୟଣ ରାଜଗୁରୁ, ପରମାନନ୍ଦ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ, ସଦାଶିବ ମିଶ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରଥ, ମହାପାତ୍ର ନୀଳମଣି ସାହୁ, ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତି, ବାମାଚରଣ ମିତ୍ର, ପ୍ରମୁଖ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ରମ୍ୟରଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି ।** ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଆତ୍ମଚରିତ ରଚନା କରାଯିବାର ଗୋଟିଏ ନୂତନ ପ୍ରବଣତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛି । ପ୍ରାୟ ଶତାଧିକ ଆତ୍ମଚରିତ ଲେଖାଯାଇ ଏହି ବିଭାଗଟି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ସମ୍ମାନଜନକ ସ୍ଥାନ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି । ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ରଚିତ ହୋଇ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବକାଳରୁ ସମାଲୋଚନା ଲେଖାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସମାଲୋଚନାର ହୋଇଛି ଭୂୟୋବିକାଶ । **ମାୟାଧର ମାନସିଂହ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ନଟବର ସାମନ୍ତରାୟ, ନରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ମିଶ୍ର, କୁଞ୍ଜବିହାରୀ ଦାଶ** ପ୍ରମୁଖ ଓଡ଼ିଆ ସମାଲୋଚନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜ ନିଜର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଅଛନ୍ତି । ପୂର୍ବରୁ **ପଣ୍ଡିତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର** ସମାଲୋଚନା ଲେଖିବା ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ଲେଖିଥିଲେ । ପରେ ପରେ **ପଣ୍ଡିତ ସୂର୍ଯ୍ୟନାରାୟଣ ଦାଶ, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ମାୟାଧର**

ମାନସିଂହ, ନଟବର ସାମନ୍ତରାୟ, କୃଷ୍ଣଚରଣ ବେହେରା, ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି ପ୍ରମୁଖ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । (ଏହି ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ହୋଇଛି ବିକାଶ) । ବହୁ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶ ପାଇ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରକାଶ ଓ ପ୍ରସାରରେ ପ୍ରେରଣାପ୍ରଦ ଭୂମିକା ନେଇଅଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପର୍ବରେ ବ୍ୟକ୍ତି-ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ, ଆତ୍ମଅନୁକ୍ଷା ଓ ବାମାବାଦ ବା ନାରୀବାଦ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ନେଇଅଛି । ଆଧୁନିକତା ନାମରେ ସାହିତ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ରରୁ ମଣିଷକୁ ନିର୍ବାସନ କରାଗଲା । ଇତିହାସ ଓ ଆଦର୍ଶର ମୃତ୍ୟୁ ଘୋଷଣା କରାଗଲା । ସାହିତ୍ୟ ହୋଇଗଲା ଏକାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚିନ୍ତା ଓ ଚେତନାର ରୂପ ବିନ୍ୟାସ । କବିତା ହେଲା ଦୁର୍ବୋଧ । ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ହରାଇ ବସିଲା ଗଳ୍ପତ୍ୱ । ନାଟକ ଆଉ ଦର୍ଶକଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କଲା ନାହିଁ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଉତ୍ତର ଆଧୁନିକ ପର୍ବର ହେଲା ଉନ୍ନେଷ । ସାହିତ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ରରେ ପୁଣି ଥରେ ମଣିଷକୁ ସ୍ଥାପନ କରାଗଲା । ପରଂପରାନୁସନ୍ଧାନ ଓ ତାର ପୁନଃସଂସ୍ଥାନ, ଲୋକାନୁଷଙ୍ଗ ଓ ଲୋକାୟତ୍ତ ଚିନ୍ତାଧାରା ଗୁରୁତ୍ୱ ଲାଭ କରି ସାହିତ୍ୟକୁ ପ୍ରଦାନ କଲା ନୂତନ ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଉତ୍ତର-ଆଧୁନିକ ପର୍ବରେ ଗତି କରି ଆପଣାର ମାଟି ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ଅତଏବ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଦୀର୍ଘ ଏକଶତ ଛତିଶ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ଦେଇ ଗତି କରିଆସିଅଛି । ତାହା ଆଉ ପଛକୁ ଫେରି ଚାହିଁ ନାହିଁ । ଆଗକୁ ଆଗକୁ ତାହା ଗତି କରିଚାଲିଛି । ଜାତୀୟ ସଂପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସହିତ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସଂପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରିଛି । ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଯେ ସ୍ୱସ୍ତ ମୁଦ୍ରାଙ୍କ ରଖିଛି ତାହା ପାଠକ ସହଜରେ ଉପଲବ୍ଧ କରିଥାଏ ।

* ବାମାବାଦ ବା ନାରୀବାଦ- ଇଂରାଜିରେ ଫେମିନିଜିମ୍ କୁହାଯାଏ । ନାରୀ-ମୁକ୍ତି, ନାରୀ-ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ, ନାରୀ-ଅଧିକାର ସୂଚିତ ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୭. ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ନିର୍ଲାମ ଆଇନ୍ ଦ୍ଵାରା ଓଡ଼ିଆ ଜନତା କିପରି କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ?
୮. ଭାରତବର୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମସମାଜର ପରିକଳ୍ପନା କିଏ କରିଥିଲେ ?
୯. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ପ୍ରବନ୍ଧର ନାମ ଲେଖ ।
୧୦. କବିବର ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କର କି କି କୃତି ରହିଛି ?
୧୧. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସୁରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର ଅବଦାନ ସଂପର୍କରେ ଲେଖ ।
୧୨. ବାମନା ରାଜସଭାରୁ ଫକୀରମୋହନ କେଉଁ ଉପାୟ ପାଇଥିଲେ ?
୧୩. ‘କୃଷକ ସଙ୍ଗୀତ’ ର ରଚୟିତା କିଏ ?
୧୪. ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ନାଟ୍ୟକାର କିଏ ?
୧୫. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ଉପନ୍ୟାସର ନାଁ କ’ଣ ?
୧୬. ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କର କେଉଁଟି ଏକ ଅକ୍ଷୟ କୀର୍ତ୍ତି ?
୧୭. ସତ୍ୟବାଦୀ ପବ୍ଲିକ ମୁଖ୍ୟ ଆଦର୍ଶ କ’ଣ ଥିଲା ?
୧୮. ସତ୍ୟବାଦୀ ବନବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ଵନାମଧନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ନାମ ଲେଖ ।
୧୯. ‘କୋଣାର୍କେ’ କେଉଁ କବିଙ୍କର କୃତି ?
୨୦. କବି କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀଙ୍କର ଯେକୌଣସି ତିନୋଟି କୃତିର ନାମ ଲେଖ ।
୨୧. ସବୁଜ ଚେତନାର ପାଞ୍ଚଜଣ ପ୍ରମୁଖ ତରୁଣ ସାହିତ୍ୟିକ କିଏ ?
୨୨. ଭାରତୀୟ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମକୁ ଜନମାନସରେ ପରିଚିତ କରିବାପାଇଁ ଜାତୀୟ ଉଦ୍‌ବୋଧନମୂଳକ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତିକା କେଉଁମାନେ ରଚନା କରିଥିଲେ ?
୨୩. ନବଯୁଗ ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା କିଏ ?

୨୪. କବି ମାୟାଧର ମାନସିଂହ ଓ ରାଧାମୋହନ ଗଡ଼ନ୍ଦାୟକଙ୍କ କାବ୍ୟିକ ବିଶେଷତ୍ୱ ସଂପର୍କରେ ଯାହା ଜାଣି ଲେଖ ।
୨୫. ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେଉଁମାନେ ସୁରଣୀୟ ?
୨୬. ‘ଭୀମାଭୂୟା’ ଉପନ୍ୟାସର ରଚୟିତା କିଏ ?
୨୭. ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଯେକୌଣସି ଦୁଇଟି କୃତିର ନାମ ଲେଖ ।
୨୮. ‘ଗାଁ ମଜଲିସ୍’ର ଲେଖକ କିଏ ?
୨୯. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ- କେଉଁ କେଉଁ ସାହିତ୍ୟ ଗବେଷକ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ?
୩୦. ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଗୀତାଭିନୟ ରଚନା କରିଥିବା ଦୁଇଜଣ ଯଶସ୍ୱୀ ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କ ନାମ ଲେଖ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୩୧. ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ସଂପର୍କରେ ଜାଣିବାପାଇଁ ଅବସର ସମୟରେ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠାଗାରରୁ ବହି ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ।
୩୨. ତୁମକୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିବା କବି ବା ଲେଖକଙ୍କ ଜୀବନୀ ଓ କୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ଓ ତାଲିକା କର ।

କଳିଯୁଗର ସମାପ୍ତି ଏବଂ ମିଶ୍ରବାବୁ

● ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେହେରା
(୧୯୧୭-୨୦୦୧)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେହେରା କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ଖୁର୍ଦ୍ଦାଗୁଡ଼ା ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ବୃତ୍ତିରେ ଇଞ୍ଜିନିୟର ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ, ରମ୍ୟରଚନା, ଆତ୍ମଜୀବନୀମୂଳକ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବାରେ ତାଙ୍କର କଳାଚାତୁରୀ ବାରି ହୋଇପଡ଼େ । ସେ ରଚନା କରିଥିବା ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ସଂକଳିତ ହୋଇଛି କଥା ଓ ଲଥା, ଫର ଫର ଉଡ଼େ, ଆନ୍ଧାରୀ ଚାଚା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ, ମନ୍ତ୍ରାବର ପୁସ୍ତକରେ । ତାଙ୍କ ‘ଶୁଣ-ପରାକ୍ଷ’ ପୁସ୍ତକଟି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରବନ୍ଧ ପୁସ୍ତକଭାବେ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ତରଫରୁ ୧୯୭୭ରେ ପୁରସ୍କୃତ । ଆତ୍ମଜୀବନୀ ଆଧାରିତ ଉପନ୍ୟାସ ‘ଗାଁର ଡାକ’ ପାଇଁ ୧୯୯୪ ମସିହାରେ ସେ ଶାରଳା ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ ।

‘କଳିଯୁଗର ସମାପ୍ତି ଓ ମିଶ୍ରବାବୁ’ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ‘ଝଙ୍କାର’ ପତ୍ରିକାର ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୮୪ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଗଳ୍ପଟି ‘ଆନ୍ଧାରୀ ଚାଚା’ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ’ ବହିରେ ସଂକଳିତ । ପ୍ରାଣୀଜଗତର ମାନବେତର ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମଣିଷର ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସେମାନଙ୍କ ଭାଷା ବୁଝିବା ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ମାନବ ଜୀବନକୁ ବୁଝିବା ହାସ୍ୟକର ରୀତିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।

ମଣିଷ ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି ତଳେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କାରଖାନାଟିଏ ଆଉ ତା’ ସାଙ୍ଗକୁ ଗୋଟାଏ କମ୍ପ୍ୟୁଟର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ରହିଥିବା କଥା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣା । ଯେକୌଣସି କାରଖାନାର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଖଞ୍ଜାହେଲା ବେଳେ ଛୋଟ ବଡ଼ ଅସଂଖ୍ୟ ପେଞ୍ଚ-ସ୍କ୍ର-ଖିଲ-କଣ୍ଟା ଯେପରି ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ, ଏଇ ଖପୁରି ତଳ କାରଖାନାରେ ମଧ୍ୟ ସେପରି ପେଞ୍ଚ-ସ୍କ୍ର ମାନ ଯେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିବ, ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଖଞ୍ଜିଲା ବେଳେ କାରିଗର ମେକାନିକର ସାମାନ୍ୟ ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁଁ ହେଉ ଅଥବା କଳକବ୍ଜାମାନଙ୍କର କ୍ରମାଗତ ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ହେଉ, ଦି ଚାରିଟା ପେଞ୍ଚ ସ୍କ୍ର

ବେଳେବେଳେ ଭିଲା ହୋଇପଡ଼େ ଏବଂ ଯେପରି ଭିଲା ସ୍କ୍ର ଉପରେ ଆସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି ବସିଥିବା କାରଖାନାର ମାଲିକ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ତେଡ଼ା ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଏପରି ତେଡ଼ା ମଣିଷମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଏକଜିଦିଆ, ଏକ ଶିଳ୍ପୀ, ଏକ ଧର୍ମିଆ । ଅକ୍ଷେର ନଗରୀର ଅବୁଝା ରଜାଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ଯାହା ବୁଝିଥିବେ ବୁଝିଥିବେ ।

ପୁନଶ୍ଚ ମୁଣ୍ଡ ଯେତିକି ବଡ଼, ସେ ମୁଣ୍ଡର ଅଧିକାରୀ ସେତିକି ପ୍ରତିଭାବାନ ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି । ସେପରି ପ୍ରତିଭାବାନ ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ ଖପୁରି-ତଳ କାରଖାନା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବଡ଼ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଥିରେ ଲାଗିଥିବା ପେଞ୍ଚ-ସ୍କ୍ର ଏବଂ ସେ ଭିତରୁ ଭିଲା ହୋଇଥିବା ସ୍କ୍ର ସଂଖ୍ୟା

ମଧ୍ୟ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ବେଶୀ । ଏଇ ନେପୋଲିୟନ ହିଟଲରମାନେ ତାଙ୍କ ଡେଇଁ ନଜର ନେଇ ଯେଉଁ କାମରେ ଲାଗନ୍ତି, ଲାଗିଥାନ୍ତି- ଦେବ-ଦାନବ ପଶିବାକୁ ଭୟ କରୁଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଧସାଇ ପଶନ୍ତି । ଖାଲ ଢିପ ନମାନି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଠେଲି ପେଲି ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲନ୍ତି, ଏଭରେଷ୍ଟ ଶୃଙ୍ଗ ଚଢ଼ନ୍ତି, ସମୁଦ୍ର ଅକାତକାତ ପାଣିରେ ଭୁବ ମାରନ୍ତି, ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଷ୍ଠରେ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ମହମ୍ମଦ ତୋଗଲକଙ୍କ ପରି ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଦୌଳତାବାଦ ଓ ଦୌଳତାବାଦରୁ ଦିଲ୍ଲୀ ହେଉଥାନ୍ତି ।

ମିଶ୍ରବାରୁ ଯେ ଏପରି ଜଣେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭାବାନ ବ୍ୟକ୍ତି, ସେକଥା ଜୟଦେବ ଜାଣିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରାତିନାତି ଚାଲି ଚଳଣ ଜଣାଇ ଦେଉଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର କେତେ ସ୍ଫୁ ଢିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଦିନର ତାଙ୍କ ଢଙ୍ଗ ରଙ୍ଗ ଦେଖି ଜୟଦେବଙ୍କ ଆଶଙ୍କା ହେଲା ଯେ ମିଶ୍ରବାରୁଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରି-ତଳ କାରଖାନାର ଯେଉଁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶରେ ଲାଗିଥିବା ଗୁଡ଼ିଏ ନଟ୍ ଏକା ସଙ୍ଗରେ ଢିଲା ହୋଇଯିବା ଫଳରେ ଅଥବା କେତେକ ବୋଲଟ୍ ଏକା ସଙ୍ଗରେ ଛିଣ୍ଡିଯିବା ଯୋଗୁଁ କାରଖାନାର ଫାଲେ ଏକାଥରେ ଭୁଗୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି ।

ଖରା ଛୁଟି ସରି ଆସିଲା ବେଳକୁ ଜୟଦେବ ବାରୁଙ୍କ ଝିଅ ସରିତା ତା’ ପୁଅଝିଅଙ୍କୁ ଧରି ଘରକୁ ଫେରୁଥାଏ । ଟ୍ରେନ ତ ଷ୍ଟେସନରେ ମାତ୍ର ଦୁଇ ମିନିଟ୍ ଠିଆ ହୁଏ । ଝିଅ ଏବଂ ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କୁ ରେଳ ଗାଡ଼ିରେ ନିଜେ ବସାଇ ଦେଇ ଆସିବେ ବୋଲି ଜୟଦେବ ସସ୍ତୀକ କେସିଙ୍ଗା ଷ୍ଟେସନକୁ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଟ୍ରେନ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ତାଙ୍କ ଡବା ପାଖରେ ନାତି ନାତୁଣୀମାନେ ଯଥାରାତି ଆଇଙ୍କି ଜାରୁଡ଼ି ଧରିଲେ ଏବଂ ଆଇ ସକେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେମାନଙ୍କ ସୁଁ ସୁଁ ଭିତରେ ରେଳଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟ ସୁଁ ସୁଁ କରି ଦେଲାଣି-ଜାଣି ଜୟଦେବ ନାତି-ନାତୁଣୀମାନଙ୍କୁ କୌଣସିମତେ ଗାଡ଼ି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଦେଇଛନ୍ତି କି ନାହିଁ,

ଟ୍ରେନ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତା’ ପରେ କିଛି ଦୂର ହାତ ହଲାହଲି । ରୁମାଲ ହଲାଇଲା ବେଳକୁ ଟ୍ରେନ ମୋଡ଼ ନେଲା ଯେ ଆଉ କିଛି ଦିଶିଲାନି ।

ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କ କେତେ ଦିନର ଆନନ୍ଦ କୋଲାହଳ ପରେ ଏ ବିଚ୍ଛେଦ । ବିଷାଦଭରା ମନ ନେଇ ଜୟଦେବ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହ ଷ୍ଟେସନ ଛାଡ଼ି କାର୍, ଆଡ଼ିକି ଆସୁଛନ୍ତି, ଅନୁମାନ କଲେ ଯେ ତାଙ୍କ କାରରେ ଲୋକ ଭର୍ତ୍ତି । ଏ ମୁର୍ଖଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ କାରକୁ ଭଡ଼ା ଗାଡ଼ି ବୋଲି ଧରି ନେଇ ଆଗତୁରା ବସି ଗଲେଣି ଭାବି ସେ ରାଗରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ପଛରେ ପକାଇ ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି, ହସ ଆଉ କାଶର ଗୋଟାଏ ଅଭୂତ ସମ୍ମିଶ୍ରଣ ଶୁଣି ଯେଉଁଠି ଥିଲେ ସେଇଠି ଟିକେ ଥମିଗଲେ । ମନେ ହେଲା ସେ ହସ ଆଉ ଖଣ୍ଡିକାଶ ତାଙ୍କର ବେଶ୍ ପରିଚିତ । ଗାଡ଼ି ପାଖକୁ ଆସି ସେ ଯେମିତି ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଜଣେ ଝିଅର ମୁହଁ ଦେଖି ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ମୁହଁଟି ଚିହ୍ନା ଚିହ୍ନା । ସାମନା ସିଟ୍ରେ ଜଣେ କେହି ଭ୍ରମଲୋକ ଦି’ଜଣ ଛୋଟ ଛୁଆଙ୍କୁ ନେଇ ବସିଛନ୍ତି । ପଛପଟ ସିଟ୍ରେ ଏ ଝିଅ ଏବଂ ଗୋଟାଏ ସଫେର୍ ଦାଡ଼ି । ଜୟଦେବ କ’ଣ କରିବେ ବୁଝି ନପାରି ବଲ ବଲ ଅନାଇଥିବା ଦେଖି ଦାଡ଼ିବାଲା ବୁଡ଼ା ପାଟିରେ ଫୋଟକା ଫଟାଇ ‘ହେ-ହେ-ହେ’ର ଗୋଟାଏ ଲହର ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ସର୍ବସ୍ୱଭୂ ସଂରକ୍ଷିତ ସେ ହସ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଜଣାଇ ଦେଲା ଯେ ଦାଡ଼ିବାଲା ଭଦ୍ରଲୋକଟି ସ୍ୱୟଂ ମିଶ୍ରବାରୁ, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଥିବା ଝିଅ ଯେ ଗୌରୀ, ସେଥିରେ ଆଉ ସନ୍ଦେହ ନଥିଲା । ଜୟଦେବ ଖୁସିରେ ଚିକ୍କାର କଲେ - ଆରେ - ମିଶ୍ରବାରୁ...ଆଉ ଗୌରୀ ...ତୁ ?

ମିଶ୍ରବାରୁ ଗାଡ଼ି ଭିତରୁ ବାହାରି ପଡ଼ି ନମସ୍କାର କରୁଁ କରୁଁ କହିଲେ - ‘ଭାଇନା- ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏମିତି ଚମକାଇ ଦେବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରି ଆଗରୁ ଆପଣଙ୍କ କାର୍ ଭିତରେ ବସି ଯାଇଛି । ମୋ ଜୋଇଁଙ୍କର ତ ଭବାନୀପାଟଣା

କଲେଜକୁ ବଦଳି ହୋଇଯାଇଛି - ଖରା ଛୁଟି ପରେ କଲେଜ ଖୋଲିବା ପ୍ରଥମ ଦିନ ହିଁ ନୂଆ ପୋଷ୍ଟରେ ଯୋଗ ଦେବା କଥା - କିନ୍ତୁ ନୂଆ ସହରରେ କେଉଁଠି କିଛି ଠିକଣା ନାହିଁ । ଗୌରୀ ଏଣେ ଜିଦ୍ କଲା ଯେ ସେ ମୂଳରୁ ଆସି ଉଡ଼ା ଘର ଠିକ୍ କରି ରହିବ ଆଉ ପିଲାଙ୍କୁ ସ୍କୁଲରେ ଛାଡ଼ିବ । ମୁଁ ବି ଦେଖିଲି ସତରେ ଚିକେ ଡେରି ହୋଇଗଲେ ସାନ ଛୁଆଙ୍କୁ କୌଣସି ସ୍କୁଲରେ ସିଟ୍ ମିଳେନି- ଆପଣ ଏବେ ଭବାନୀପାଟଣାରେ ରହୁଛନ୍ତି ଜାଣି ଦିନେ ଦି ଦିନ ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ପାଖେ ରହିଗଲେ ମନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ଭାବି ସେମାନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିଲି । ପ୍ଲଟଫର୍ମ ବାହାରେ ଖାଲି ଗାଡ଼ିଟିଏ ଦେଖି ଆଗତୁରା ଭଲ ସିଟ୍ ସବୁ ଦଖଲ କରି ନେଇଥିବା ଭିତର ଭାବି ପାଖକୁ ଆସି ନମସ୍କାର ଦେଖି ଦେଖି, ମନେ ହେଲା ଗାଡ଼ିଟି ବେଶ୍ ଚିହ୍ନା - ହୁଏ ତ ଆପଣଙ୍କର । ପାଖରେ ଜଣେ ଦି'ଜଣଙ୍କୁ ପଚାରି କଥାଟି ଠିକ୍ ବୋଲି ବୁଝି ନେଲା ପରେ ଗାଡ଼ିରେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ବସିଗଲୁ ।'

ଅନେକ ଦିନ ପରେ ଏ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ । ଗୌରୀ ଓ ତା ସ୍ୱାମୀ ଯଥାବିଧି ତାଙ୍କ ମାଉସୀଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି କିଏ ଏବେ କେଉଁଠି ଅଛି କାହାର କେତେ ପୁଅ ଝିଅ, କାହା ପାଇଁ କେଉଁଠି ପ୍ରସ୍ତାବ ପଡ଼ିଛି ସେ ସବୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲେ, ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚି ରୋଷେଇ ବାସ ନକଲେ ସାନପିଲାମାନେ ଭୋକରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବେ- ଜୟଦେବଙ୍କ ଇଙ୍ଗିତରେ ସମସ୍ତେ ଆଉ ଡେରି ନକରି ଗାଡ଼ିରେ ବସିଗଲେ ଆଉ ଚାଲି ଆସିଲେ ଭବାନୀପାଟଣା ।

ଦି' ତିନିଦିନ ପରେ ଭଡ଼ା ଘରଟିଏ ପାଇ ଗୌରୀ ତା ଘରକୁ ଉଠିଗଲା । ଭବାନୀପାଟଣାରେ ତାଙ୍କ ଛୋଟ ରହଣି କାଳ ଭିତରେ ସେ କାହିଁକି ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥିବେ- ମିଶ୍ରବାବୁ ରହିଗଲେ ଜୟଦେବ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ।

ପୂର୍ବ ଆଷାଢ଼ । କାଁ ଭାଁ କେତେ ଅସରା ବର୍ଷା ହୋଇଗଲାଣି । ଆକାଶରେ କଳା ବଉଦର ଅସରନ୍ତି ପଚୁଆର । ରାତିରେ ଖାଲି ବାହାର ଭିତର ହେବା କଥା । ଖୋଲା ଆକାଶ ତଳେ ଶୋଇଲେ ବର୍ଷାର ଭୟ । ଏଣେ ବାରନ୍ଦାରେ ମଶାଙ୍କ ଭିତ ଏବଂ ତାଙ୍କ କ୍ରମାଗତ ବେତାଳିଆ ସଙ୍ଗୀତ ସାଙ୍ଗକୁ ମୁନିଆ ଛୁଞ୍ଚିର ଦାଉ । ମଶାରି ଦେଇ ଶୋଇଲେ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ମରିବା କଥା-କୋଠରି ଭିତରେ ପଙ୍ଗାତଳ ହିଁ ଥିଲା ଦୁଇବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଇଁ ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳୀ । ରାତି ସାରା ପଙ୍ଗା ଗରମ ପବନ ବିଞ୍ଚିଛି ବୋଲି ଦି' ବନ୍ଧୁ ପାହାନ୍ତିଆ ହେଉ ନ ହେଉଣୁ ଚଉକି ଦି'ଟା ବାହାରେ ପକାଇ ଶୀତଳ ପବନ ସାଙ୍ଗକୁ ଗରମ ଚା ଦୋକ୍ତୁଛନ୍ତି - ଲୁଣିଆ ବିସ୍ମୁଟ ଦି ଚାରିଟା ପାଟିରେ ପକାଉଛନ୍ତି ଆଉ ଗପ ଧରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ହୀରାକୁଦ ବନ୍ଧ ଦିନର ! ମିଶ୍ର ବାବୁ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ବଙ୍କାଇ ହାତ ଠାରି ଜୟଦେବ ବାବୁଙ୍କୁ ତୁନି ହେବାକୁ ଇସାରା ଦେଲେ ଏବଂ କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ପଚାରିଲେ 'ଶୁଣୁଛନ୍ତି ନା ସେମାନଙ୍କ କଥା' ?

ଜୟଦେବ ଚାରିଆଡ଼ିକି ଅନାଇଲେ । କାହିଁ, କେଉଁଠି କେହି ନାହାନ୍ତି । ଘର ଭିତରେ କେବଳ ଜୟଦେବବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ- କଢ଼େଇରେ କିଛି ଘଷାଘଷିର ଆବାଜରୁ ମନେ ହେଉଛି ଏତେ ଭୋରରୁ ବି କିଛି ଜଳଖିଆ ପତ୍ର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେଣି । ବାହାର ସଡ଼କରେ କାଁ ଭାଁ ଗୋଟାଏ ଦି'ଟା ରିକ୍ସା- ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକମାନଙ୍କ ଯାତାୟାତ ବିଶେଷ ଆରମ୍ଭ ହୋଇନି । କାନ୍ଥବାଡ଼ର ଦିପଟେ ଯେଉଁ ଦିଟା ଘର ସେ ଦି'ଟା ପ୍ରାୟ ନିସ୍ତବ୍ଧ । ଗୋଟାଏ ଘରେ କିଏ ଜଣେ ହୁଏତ ଦାନ୍ତ ଘଷି କୁଳି କରୁଛି ଆଉ ନାକ ସଫା କରୁଛି । କାନ୍ଥ ଉପରେ ବଣି ଚାରୋଟି ବସି କେଁ କଟର୍ ହେଉଛନ୍ତି । ଦୂର ଖପରେଲି ଛାତ ଗୋଟାକ ଉପରୁ କୁକୁଡ଼ାଟିଏ ଉପର ତଳ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଏବେ ବି ତା'ର ନୂତନ ଦିନର ଆବାହନୀ ତାଙ୍କ ଛାଡ଼ିଛି- କକ୍ରେ କଅଁକ୍ । ଜୟଦେବ ପଚାରିଲେ 'କାହା କଥା କି ମିଶ୍ରବାବୁ ?'

‘ଶୁଣୁନାହାନ୍ତି ସେ କାହାଣୀ’- ବିସ୍ମୃତ ଚୋବାଇବା କମାଇ ଦେଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ମିଶ୍ରବାରୁ ।

ଜୟଦେବ ପୁଣି ଥରେ କାନ ଡେରି ଚାରିଆଡ଼ିକି ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣିଲେ । କାହାଣୀ କୁହା ଅଥବା ଗପସପର ସୋର ଶବ୍ଦ ତ ଛାଡ଼, କାହିଁ କେଉଁଠି ଫିସ୍ ଫିସ୍‌ର ଆବାଜ ବି ନାହିଁ । କହିଲେ - ତୁଲେଇ ତୁଲେଇ କିଛି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁନ ତ ମିଶ୍ର ବାରୁ ?’

ବଙ୍କାମୁହଁରେ ସାମାନ୍ୟ ହସ ଖେଳାଇ ମିଶ୍ରବାରୁ ଜବାବ ଦେଲେ - ‘ଶୁଣି ପାରିଲେ ନି ସେ ମୁନାର ପ୍ରଶ୍ନ ? ପଚାରିଲା- ‘ଦାଡ଼ିଆ ବୁଢ଼ା ଏ ଘରକୁ ନୂଆ ଆସିଛି ନା ବାପା ?’ ବାପ-ବଣିର ହିଁ ଉତ୍ତର ସରୁ ନ ସରୁଣୁ ମୁନିର ଏଣେ ପ୍ରଶ୍ନ- ‘ବୁଢ଼ା ଦାଡ଼ି କାହିଁକି ରଖିଛି କି ବାପା ?’ ବାପ- ବଣି କିଛି ଉତ୍ତର ନଦେଇ ବିରକ୍ତ ପ୍ରକାଶ କଲା- କହିଲା- ‘ତମେ ସେ ଝିଣ୍ଟିକା ଦି’ଟା ଆଗ ଗିଳି ଦିଅ, ତା’ପରେ ଏ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣିବ ।’ ମୁନୁମୁନୁ କିନ୍ତୁ ଅଝଟ, ତେଣା ହଲାଇ ଜିଦ୍ କଲେ- “ତମେ ସେ କଥା ନ କହିଲେ ଆମେ ଖାଇବୁନି । ତାପରେ ବାପ ବଣି ଏବେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି - ହେଇ ଶୁଣନ୍ତୁ...”

ତମେ ଏ ବଣିମାନଙ୍କ କେଁ କଟର ଶୁଣୁଛ ମିଶ୍ରବାରୁ ?- ଅବିଶ୍ୱାସ୍ୟ ଆଖିରେ ମିଶ୍ରବାରୁକୁ ଚାହିଁ ଜିଜ୍ଞାସା କରିଥିଲେ ଜୟଦେବ ।

‘ଏଇଟା ଖାଲି କେଁ କଟର ନୁହେଁ ଭାଇନା- ଏମାନଙ୍କ ଗପସପ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଭିତରେ ବେଳେବେଳେ ଅତି ନିଗୁଡ଼ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ଭରି ରହିଥାଏ । ଶୁଣୁଛନ୍ତି ନା ବାପ ବଣିର ଉତ୍ତର ? କହୁଛି- ‘ବୁଢ଼ାମାନେ ବେଳେବେଳେ ଦାଡ଼ି ରଖନ୍ତି - ଦାଡ଼ି ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ବେଶ୍ ମାନେ ବୋଲି । କିନ୍ତୁ ଧୂଜା ଯେପରି ଜାତି-ଧର୍ମର ଏକ ପ୍ରତୀକ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି ଚାହୁଁଥିବା କେହି କେହି ଏ ଦାଡ଼ିକୁ ତାଙ୍କ ସାଧନାର ପ୍ରତୀକ ରୂପରେ ରଖନ୍ତି ।’

ଜୟଦେବ ପାଟି ମେଲା କରି ଅନାଇଥିଲେ ମିଶ୍ରବାରୁକୁ । ତାଙ୍କ ସଫେଡ଼ ଦାଡ଼ିକୁ, ଚନ୍ଦା ହେଇ ମଝିରେ

ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଥିବା ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରିକୁ ଆପଣା ଛାଏଁ ପଚାରିଦେଲେ - ‘ବଣିମାନେ କେମିତି କାହାଣୀ କହିବେ ମିଶ୍ରବାରୁ ? ରାତିରେ ନିଦ ହେଲାନି ବୋଲି...।’

‘ହେଇ ଶୁଣନ୍ତୁ’ - ଉତ୍ତର ଦେଲେ ମିଶ୍ରବାରୁ । ‘ଏଥର ମୁନିର ମା’ ପଚାରିଲାଣି ‘ପେଁ ପାଓ ପିଟର ପଟ୍- ପାଙ୍ଗ୍ ପୁଙ୍ଗ୍ ଟିରର ଟରର’- ‘ଚିହିଁ ପାରୁଛନ୍ତି ନା ବଣିମାନଙ୍କୁ’ ? ଏ ପାଖ ମୁଣ୍ଡରେ ବସିଛି ମୁନି ମା- ତା’ ପାଖକୁ ମୁନି, ମୁନି ପାଖକୁ ମୁନୁ ଆଉ ମୁନୁକୁ ଲାଗି ବାପ-ବଣି । ମା’ ବଣି ପଚାରିଲା - ମୁନୁର ବା’- ମଣିଷମାନେ ତ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ନାନା ରକମର ସାଧନା କରନ୍ତି, ଆମେ କାହିଁକି କିଛି କରୁ ନା ?’

ମୁନୁ ବାପର ଉତ୍ତର- ଟିର୍ ଠେଟିଙ୍ଗ୍-ପିଆଓଁ ପିଆଓଁ- ଛେଟିଙ୍ଗ୍ ଛେଟିଙ୍ଗ୍ କେଁ କଟର - ଶୁଣିଲେ ତ କି ତମକ୍ତାର ଏ ତତ୍ତ୍ୱ । କହୁଛି - ଯାହାର ବନ୍ଧନ ଅଛି ସେ ସିନା ମୁକ୍ତି ଖୋଜିବ ଆମର ତ କୌଣସି ବନ୍ଧନ ନାହିଁ ଅନନ୍ତ ଆକାଶର ମୁକ୍ତ ବିହଙ୍ଗ ଆମେ ମାନସରୋବରର ମରାଳ, ପମ୍ପା ସରୋବର ଚକ୍ରବାକ ଚକ୍ରବାକୀ- ବୈକୁଣ୍ଠପୁରର ଗରୁଡ଼ । ଜଟାୟୁ ସମ୍ପାତି ପରି ଆକାଶର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ତେଣା ଯେତେବେଳେ ଶେଷରେ ଜଳିଯିବ ଅଥବା ଥକିଯିବ, ତଳେ ପଡ଼ିବୁ କବାଡ଼ି ହୋଇ । ଆକାଶକୁ ଅନାଇଁ ଆମ ପ୍ରାଣ ଯିବ । ଆଉ ମରିଗଲା ପରେ ଯେଉଁ ମହାଶୂନ୍ୟରୁ ଆମେ ଆସିଥିଲୁଁ, ସେଇ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ମିଳାଇ ଯିବୁ । ତା’ପରେ ଆକାଶକୁ ଅନାଇ ସାମାନ୍ୟ ହସି ସେ ଯୋଡ଼ି ଦେଲା- ‘ଟିର୍ ଟଅର- ପାଙ୍ଗ୍ ପୁଙ୍ଗ୍’ । ତମେ ସେ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପାଖକୁ ଭୁଲରେ ବି ଯିବନିଟି । ସେମାନେ ତୁମକୁ ଧରି ପିଞ୍ଜରା ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇ ‘ଚକ୍ରଧର’ ବୋଲିବାକୁ ଶିଖାଇବେ । ତମେ ବନ୍ଧନରେ ପଡ଼ିଗଲା ପରେ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଯେତେ ଛଟପଟ ହେଲେ ବି ଆଉ ମୁକ୍ତି ପାଇବନି- ବାଧ ହୋଇ ‘ଚକ୍ରଧର’ କୁ ଡାକିବ ।’

‘ଏଥର ବୁଝି ପାରୁଛନ୍ତି ନା ଏମାନଙ୍କ କଥା ?’- ବୁଝାଉଥିଲେ ମିଶ୍ରବାରୁ । ଠିକ୍ ଚାଇନିଜ୍‌ମାନଙ୍କ ଭାଷା ପରି ଭାଷା । ସର୍ବ ହେଷ୍ଟ ପରି ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦରେ ଠେସି ହୋଇଥାଏ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଲେ ବାକ୍ୟ ।

‘ଏଥର ଶୁଣନ୍ତୁ ମୁନି-ମା’ର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନ । ପଚାରୁଛି- ତେବେ ମଣିଷମାନେ କେଉଁ ପିଞ୍ଜରାରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଛନ୍ତି ଆଉ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରିଛି କିଏ ? ମୁନି ବାପାର ଉତ୍ତର - ସେ ଯେଉଁ ଧଳା କୋଠାମାନ ଦେଖୁଛ, ସେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ପିଞ୍ଜରା । ସେଭିତରେ ହିଁ ଏ ମଣିଷମାନେ ନିଜେ ନିଜକୁ ବନ୍ଦୀ କରିଦେଇ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଧରି ହୋଇ ବୁଲୁଛନ୍ତି । କାଳେ ପୁଅ-ଝିଅ-ନାତି-ନାତୁଣୀ ଉଡ଼ି ଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଦୂରେଇ ଯିବେ, ସେ ଭୟରେ ସେମାନେ ଯିଏ ନିଜ କୋଠାକୁ ଯେତେ ବଡ଼ ଆଉ ମଜଭୁତ କରି ଦେଇ ପାରିଲେ । କାନ୍ଥଘେରା ସେ ଘର, କେବଳ କେତୋଟି ଗ୍ରୀଲ ଦିଆ ଝରକା ଆଉ କେତୋଟି କବାଟ । କାଳେ ସେ କବାଟ ଦେଇ ପୁଅ-ଝିଅ-ନାତି-ନାତୁଣୀ ବାହାରକୁ ଖସିଯିବେ ଆଉ ବାହାରିଗଲେ ପୁଣି ଫେରିବେନି, ସେଇ ଭୟରେ ସେମାନେ ଘରେ ଖୁନ୍ଦି ଦେଇଥିବେ, ନାନା ରକମର ଲୋଭନୀୟ ସାଜ ସରଞ୍ଜାମ- ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ, ବାହାରିଗଲେ ସେସବୁ ପଦାର୍ଥ ଲୋଭରେ ଘରର ବନ୍ଦନୀ ଭିତରକୁ ପୁଣି ଥରେ ଫେରି ଆସିବେ ବୋଲି । ଏଇ ପୁଅଝିଅଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ରଖିବାପାଇଁ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଥୋପ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି, ସେ ଥୋପର ଅଠାକାଠିରେ ଶେଷରେ ନିଜେ ଲାଗି ଯାଆନ୍ତି, ଘର ବାଡ଼ି ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଜାରୁଡ଼ି ଧରେ ଆଉ ସେଇ ଧନସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଯାବତୀୟ ଚଣାଓଟରା, ମାର୍ପିଟ୍ ହଣାକଟା । ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଚାଲିଥାଏ ନିଜ ଘରେ କିଏ କେତେ ସାମଗ୍ରୀ ଖୁନ୍ଦି ଦେଇପାରିବ- ଅନ୍ୟର ଖାଦ୍ୟ ତା’ ପାଟିରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣି, ଅନ୍ୟ ଘରର ସଞ୍ଚିତ ପଦାର୍ଥ ଲୁଚିନେଇ, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଅନ୍ୟର ତୋଟି କାଟି । ସେଥିପାଇଁ କେତେ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ଠକାମି ଉଠାମି । ତାକୁ ସେମାନେ କହନ୍ତି ସଂସାର-ବନ୍ଧନ । ସେ ବନ୍ଧନ ସେମାନେ ନିଜେ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଆଉ ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତଲିବା ପାଇଁ ଛାଟିପିଟି ହୁଅନ୍ତି । ଅନ୍ୟକୁ ଛଦିବାକୁ ଯାଇ ନିଜେ ଛଦି ହୋଇଯିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ସେମାନେ ପୁଣି କହନ୍ତି ‘ମାୟା’ ।

: ପେ ପୁତ୍ର ଚିତ୍ତ ଚରଣ - ମୁନି ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆମର କ’ଣ ଏପରି ବନ୍ଧନ ନାହିଁ ?

: ଆମର ମୁନି ମୁନି ଅଛନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଆଜି ଅଛନ୍ତି, କାଲି ଉଡ଼ିଯିବେ । ତା’ ପରେ ଆମର ହୁଏତ ଆଉ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ୍ ବି ହେବନି । ଗଛ ଉପରେ କାଠି କୁଟାର ଯେଉଁ ବସା- ମୁନି ମୁନିଙ୍କ ଉପରେ ତା’ର ବି କୌଣସି ବନ୍ଧନ ନାହିଁ । ଆମଠାରୁ ଉଡ଼ିଗଲା ପରେ ସେ ଦିହେଁ ଯେ ପୁଣି ପାଖାପାଖି ରହିବେ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେମିତି ବନ୍ଧନ ବି ନାହିଁ ।

: ପୁଅ ଝିଅ ନାତି ନାତୁଣୀ, ଜାତି କୁରୁମ୍ଭ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ପାଇଁ ମଣିଷର ଯେଉଁ ସ୍ନେହର ବନ୍ଧନ ତାହା କ’ଣ ଆମ ମୁକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଭଲ ନୁହେଁ ?- ମୁନି-ମା’ର ପ୍ରଶ୍ନ ।

: କିଏ ଭଲ କିଏ ମନ୍ଦ କେମିତି କହିହେବ ? ସେଇ ସ୍ନେହତ ବନ୍ଧନର ରଞ୍ଜୁ- ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତଲିବା ପାଇଁ ମଣିଷର ଏତେ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା । ଦାଢ଼ି ରଖା, ତଥାପି ଦେଖିଲନି । ମୁକ୍ତି ଲୋଡ଼ି ମଧ୍ୟ ବୁଢ଼ା କେମିତି ତା’ ଝିଅ ଜୋର୍ ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କୁ ଧରି ଧାଇଁ ଆସିଛି ଏତେ ବାଟ ବାପ-ବଣିର ଉତ୍ତର’’ କହି ହସି ଉଠିଲେ ମିଶ୍ରବାବୁ ।

ତେଣେ ମୁନି-ମୁନି ବି ତେଣା ପିଟି ବାପ-ମା’ଙ୍କୁ ଅନାଇ ଚିତ୍ତ ଚରଣ କରି ହସୁଥିଲେ । ଏକା ସଙ୍ଗେ ପଚାରି ଦେଲେ- ଦାଢ଼ିଆ ବୁଢ଼ା ତେବେ ବେଶ୍ ସ୍ନେହୀ ଆଉ ଧାର୍ମିକ ଲୋକ ନା ବାପା ?

ବାପ-ବଣି ତାଙ୍କୁ ଡାଗିଦ୍ କରି କହିଲା- ଏମିତି ସଫେଡ଼ ଦାଢ଼ି ଦେଖି ଭାବିବ ନି ଯେ ନିଶ୍ଚୟ ବଡ଼ ଧାର୍ମିକ ହୋଇଥିବ, ହୋଇ ପାରେ ନ ହୋଇ ପାରେ ମଧ୍ୟ । ଏ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଭେଦ ଅନେକ ପ୍ରକାରର । ଏ ସଫେଡ଼ ଦାଢ଼ି କେଉଁ ଗୋଟାଏ ଦଳର ହୋଇଥିବ । ତା’ ବୋଲି ଯେ ସେ ଧାର୍ମିକ ହୋଇଗଲା, ସେମିତି ଭାବି ତା’ ପାଖକୁ ଯିବ ନି ରେ ବାପା ଏମାନେ ନିଜ କୁକର୍ମ ଘୋଡ଼େଇବା ପାଇଁ ନାନା ବେଶ୍ ହୁଅନ୍ତି । ନାନା ସାଧକ ପଛରେ

ଗୋଡ଼ାନ୍ତି । ସେ ଭିତରୁ କେତେ ଭଲ ଆଉ କେତେ ଠକ ଭଣ୍ଡ । ଝିମିଟି ଖେଳରୁ ମହାଭାରତ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ପରି ଛୋଟ ଛୋଟ କଥାରୁ ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ଏବେ ମାର୍ପିଟ୍ ହେବେ । ଇଶ୍ଵରବାଦୀ, ନିରୀଶ୍ଵରବାଦୀ, ସାମ୍ୟ ସମାଜବାଦୀ- ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ । ଘମାଘୋଟ ଲଢେଇ ହେବ । କର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧରେ ଅର୍ଜୁନ, ଭୀମ ବିରୋଧରେ ଦୁଃଶାସନ । ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଚକ୍ର ଏ ପାଖରୁ ଯାଇ ସେ ପାଖ ଏବଂ ସେ ପାଖରୁ ଆସି ଏ ପାଖ ଛେଦି ନେଲାପରି ଏ ପାଖରୁ ପଢ଼ିବ ବୋମା ସେ ପାଖରେ । ଆଉ ସେ ପାଖରୁ ପଢ଼ିବ ବୋମା ଏ ପାଖରେ । ଅଶ୍ଵତ୍ଵାକ୍ ପରମାଣୁ ଯୁଦ୍ଧ । ହାଇଡ୍ରୋଜେନ ବୋମା- ନିଉକ୍ଲିନ ବୋମା । ପୃଥିବୀ ଛାରଖାର ହୋଇଯିବ - ସବୁ ଧ୍ଵଂସ ହୋଇଯିବ । କେହି ଜୟୀ ହେବାକୁ ନ ଥିବେ ।’

: ମାଛମାନେ ମଜା କରିବେ, ନାହିଁ ବାପା ?

: ନାହିଁ ସେମାନେ ବି ଯିବେ । ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ଛପି ରହି ମଣିଷମାନେ ଛାଡ଼ିବେ ବୋମା ଏକ ଆରେକର ଜାହାଜ ଆଡ଼କୁ । ସାତ ସମୁଦ୍ର ପାଣି ବିଷ ପାଲଟି ଯିବ ।

: ତେବେ ଖାଲି ଆମର ମଜା । ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ତାମସା ଦେଖିବୁ- ତେଣା ହଲାଇଲା ମୁନ୍ନା ।

ନାଇରେ ବାପା ଆମେ ବି ଯିବୁ - ଉତ୍ତର ଦେଲା ବାପ- ବଣି । ଜଳ ସ୍ଥଳ ସବୁଠି ହେବ ଲଢ଼େଇ । ଗଛ ପତ୍ର ସବୁ ଜଳିଯିବ । ବୋମାର ତେଜରେ ପବନ ବି ବିଷ ହୋଇଯିବ । ଆମେ ଆଉ ବଞ୍ଚିବୁ କେମିତି ?

ଆମେ କ’ଣ ଦୋଷ କଲୁଁ କି ବାପା ?- ଦୁଃଖ କରି ପଚାରିଲା ମୁନ୍ନି । ତମେ ସେଦିନ ନିଜେ କହୁଥିଲ ଯେ ଅଧର୍ମର ବିନାଶ ଏବଂ ଧର୍ମର ସଂସ୍ଥାପନା ପାଇଁ ଭଗବାନ ମାଛ, କଇଁଛ, ବରାହ, ନରସିଂହ ହୋଇ ପାଞ୍ଚଥର ମଣିଷ ଜନ୍ମ ନେଲେ ମଧ୍ୟ ଚଢ଼େଇମାନେ ଅଧର୍ମ କରନ୍ତି ନି ବୋଲି ଥରେ ବି ଚଢ଼େଇ ଜନ୍ମ ନେଇନାହାନ୍ତି । ଆମକୁ ଏବେ ମାରିବେ କାହିଁକି ?

: ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ଭୀଷ୍ମ ପିତାମହଙ୍କ କଥା ଆଗରୁ କହିଛି । ମହାଜ୍ଞାନୀ, ପରମ ଧାର୍ମିକ ସତ୍ୟବ୍ରତ ସିଏ, ସତ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ଅଧର୍ମର ପାଖରେ ରହିଲେ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ବି ମରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆମର ବି ସେଇ ଦଶା ହେବ ।’ ବିଷଣ୍ଣ ସ୍ଵରରେ କହୁଥିଲା ମୁନ୍ନିର ବାପା । “ଆମର ଦୋଷ ଥାଉ ବା ନଥାଉ ମଣିଷ ପରି ଜୀବଙ୍କ କୁସଙ୍ଗରେ ଆସି ଆମେ ବି ପରମାଣୁ ବୋମାର ସର୍ବଗ୍ରାସୀ ବିଷ ଜ୍ଵାଳାରେ ଧ୍ଵଂସ ପାଇଯିବୁ । ଧୂମକେତୁ ପରି କରାଳ ଦେଖା ଯାଉଥିବା ବୋମାର ବିଘ୍ନୋଟନମାନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଃଶେଷ କରିଦେବ । ଧରାଧାମରେ ଆଉ କେହି ରହିବେ ନି । କଳିଯୁଗର ଶେଷ ହେବ । ଆସିବ ପ୍ରଳୟ ।’

: ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିର ବିନାଶ ହେବ ବାପା ?

: ହଁ ବାପ, ପୁଣି ଜନ୍ମ ନେବ ଭଗବାନଙ୍କ ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି । କାଳରୂପୀ ମହାଦେବ ଅନେକ କାଳ ପରେ ପୁଣି ଥରେ ସେ ସବୁ ବିଷକୁ ପାନ କରିନେଇ ବିଷଜ୍ଵାଳା ହରଣ କରିନେବେ, ପୟୋଧି ଜଳେ ଦେଖା ଦେବେ ମାନରୂପୀ ଭଗବାନ । ସୃଷ୍ଟିଚକ୍ରର ଗୋଟିଏ ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ପରେ ପୁଣି ଥରେ ଆରମ୍ଭ ହେବ ସତ୍ୟଯୁଗ ।’

ଜୟଦେବ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଦି’ଆଳି ଗରମ ଚକ୍କୁଳି ଧରି ଘର ଭିତରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ । ମିଶ୍ରବାବୁଙ୍କ ଚା’ କପରେ ଥଣ୍ଡା ଚା’ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିବା ଦେଖି ଯେମିତି ସେ ଜୟଦେବ ବାବୁଙ୍କୁ ଅନାଇଛନ୍ତି, ଜୟଦେବ ବାବୁ ବଣି ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଆଡ଼ିକି ଆଜୁଠି ଦେଖାଇ କହିଲେ- “ତମ ଭାଇ ବଣି ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଗପ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ।’

ଜୟଦେବ ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କ’ଣ ବୁଝିଲେ କେଜାଣି ଥାଳି ଦି’ଗା ଛୋଟ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇ ଦେଇ ସୁ’ କରି ହାତ ହଲାଇ ଦେବା ଫଳରେ ଚାରୋଟିଯାକ ବଣି ଉଡ଼ି ଗଲେ ବେଢ଼ାରେ ଥିବା ତାଳଗଛ ଉପରକୁ ।

ମିଶ୍ରବାବୁ ମନ୍ତ୍ର ମୁଗ୍ଧ ପରି ଥରେ ଦାଡ଼ି ଆଉଁଶୁଥିଲେ ତ ଥରେ ଅନାଉଥିଲେ ଚକ୍କୁଳି ଥାଳିକି ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ମଣିଷକୁ ବେଳେବେଳେ ସ୍ତବ୍ଧ ଢିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ କାହିଁକି ?
୨. ‘କାରଖାନାର ଫାଲେ ଏକାଥରେ ଭୁଗୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି’- ଏ କଥା ଲେଖକ କେଉଁ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଛନ୍ତି ?
୩. ଝିଅ ଓ ନାତି ନାତୁଣୀଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ରନରେ ଚଢ଼ାଇବା ବେଳର ପରିବେଶ କିପରି ଥିଲା ?
୪. କେସିଙ୍ଗା ଷ୍ଟେସନ ଛାଡ଼ି ଜୟଦେବ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କାର୍ ପାଖକୁ ଆସି କ’ଣ ଦେଖିଲେ ?
୫. ଗୌରୀ ଓ ମିଶ୍ରବାରୁ ସପରିବାର ଭବାନୀପାଟଣା ଆସିବାର କାରଣ କ’ଣ ?
୬. ଜୟଦେବ ଓ ମିଶ୍ରବାରୁ ପାହାଡ଼ିଆ ପହରରୁ ଉଠି କ’ଣ କରୁଥିଲେ ?
୭. ସକାଳ ପରିବେଶକୁ ଗାଞ୍ଜିକ କିଭଳି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ?
୮. ‘ଭୁଲେଇ ଭୁଲେଇ କିଛି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁନ ତ ମିଶ୍ରବାରୁ? ଜୟଦେବ ଏଭଳି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ କାହିଁକି ?
୯. ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଆଖିରେ ମିଶ୍ରବାରୁକୁ ଚାହିଁ ଜୟଦେବ କ’ଣ ଜାଣିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ ?
୧୦. ମୁନ୍ନା ଓ ମୁନ୍ନିଙ୍କ ମା’ଙ୍କ ଭିତରେ କି କଥୋପକଥନ ହୋଇଥିଲା ?
୧୧. ବଣି ପକ୍ଷୀ ଓ ପକ୍ଷିଣୀଙ୍କର କଥାବାଉଁର ଭାଷା ସଂପର୍କରେ ମିଶ୍ରବାରୁ ଜୟଦେବଙ୍କୁ କ’ଣ କହିଥିଲେ ?
୧୨. ମଣିଷମାନେ ସଂସାର ବନ୍ଧନ କହିଲେ କ’ଣ ବୁଝନ୍ତି ?
୧୩. ମଣିଷମାନଙ୍କର ଭେଦ ଓ ବେଶ ସେମାନଙ୍କର ଯଥାର୍ଥ ପରିଚୟ ନୁହେଁ- ବଣି ପକ୍ଷୀର ଛୁଆଙ୍କ ଉପଦେଶ ବିଶ୍ଳେଷଣ କର ।
୧୪. କଳିଯୁଗର ଶେଷ ହେବ କିପରି ?
୧୫. ଜୟଦେବବାରୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗରମ ଚକ୍କୁଳି ପରିଷିବା ବେଳେ ଜୟଦେବଙ୍କ କେଉଁ କଥା ଶୁଣି କ’ଣ କଲେ ?

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୧୬. ଏହି ଗଳ୍ପଟି ପାଠ କରିବା ପରେ ତୁମ ମନର ଭାବକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଲେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର ।
୧୭. ଭୁବନେଶ୍ୱର ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପ ବହି ସବୁ ସଂଗ୍ରହ କର ଏବଂ ଅବସର ସମୟରେ ପଢ଼ ।

କାଳର କପୋଳ ତଳେ

● ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ

(୧୯୩୧-୨୦୦୬)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତି ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଜଗତରେ ସୁପରିଚିତା ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀ ଏକ ସୁପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାହିତ୍ୟିକ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତା କାଳିନ୍ଦୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ଥିଲେ ସବୁଜ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ତାଙ୍କ ପିତୃବ୍ୟ ଭଗବତୀଚରଣ ପାଣିଗ୍ରାହୀ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ-ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରଧର ଥିଲେ । ଛାତ୍ରୀ ଅବସ୍ଥାରୁ ଓଡ଼ିଆ କବିତା ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ସେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତିକ ଜୀବନର ବ୍ୟସ୍ତତା ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସାରସ୍ୱତ ସାଧନା ସୁସ୍ଥ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଶକ୍ତିଶାଳୀ । ଏକଦା ସେ ଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ।

ତାଙ୍କ ରଚିତ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକ ‘କେତୋଟି କଥା’ ଓ ‘ସପ୍ତଦଶା’ ନାମକ ପୁସ୍ତକ ଦୁଇଟିରେ ସଂକଳିତ । ଅନୁବାଦ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କ କୃତିତ୍ୱ ଅବିସମ୍ଭାବିତ । ଅନୁଦିତ କୃତି ‘ଗାନ୍ଧି କଥାମୃତ’ ନିମିତ୍ତ ସେ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଦ୍ୱାରା ପୁରସ୍କୃତ । ୧୯୯୮ରେ ‘ସାହିତ୍ୟ ଭାରତୀ’ ସମ୍ମାନ ଦ୍ୱାରା ସେ ସମ୍ମାନିତ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଓ ଇତିହାସ ଆଧାରରେ କଳିଙ୍ଗର ଜାତୀୟତାବୋଧ, ନାରୀର ସ୍ୱାଭିମାନ, ବୀରତ୍ୱ ଓ ଦେଶପାଇଁ ଆତ୍ମବଳିଦାନ, ହିଂସା ପ୍ରମତ୍ତ ଯୁଦ୍ଧଶୌର ମଣିଷର ପରିବର୍ତ୍ତନ ବେଶ୍ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ଏହି ଗଳ୍ପରେ ।

ତଳେ କ୍ଷୀଣ ଧାରରେ ବହିଯାଉଥିବା ଦୟା ନଦୀର ପାଣି ହଠାତ୍ ଫୁଲି ଫୁଲି ଉଠିଲା । ଆଉ ଅଜ୍ଞାତ ଚଉଧୁରାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ପାଣିର ରଙ୍ଗ ବଦଳିଯାଇ ହୋଇଗଲା ଲାଲ । ପାଣି ନୁହେଁ, ରକ୍ତର ନଦୀ ।

ଧଉଳି ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ଏଇ ବଡ଼ ପଥର ମୁଣ୍ଡିଆଟା ଉପରେ କେତେ- ବେଳୁଁ ବସିରହିଛନ୍ତି ସେ । ଅଜ୍ଞାତ ଚୌଧୁରୀ ଇତିହାସର ଛାତ୍ର । ଆସିଛନ୍ତି ନାଳନ୍ଦା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଗବେଷଣା କାର୍ଯ୍ୟରେ । ବହୁବର୍ଷ ତଳେ ମଗଧରୁ ଆସି ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ କଳିଙ୍ଗ ବିଜୟ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କିଏ ଥିଲେ କଳିଙ୍ଗର ରାଜା ? କାହାକୁ ପରାଜିତ କରି ଅଶୋକ ଉଡ଼ାଇଥିଲେ ନିଜର ବିଜୟ କେତନ ?

ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲେଖ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଅଜ୍ଞାତ । ସେଥିରେ ଅହିଂସା, ଦୟା, କ୍ଷମା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଲେଖା ଅଛି ରାଜାର ରକ୍ଷନଶାଳୀ ଏବଂ ସାଧାରଣ ପ୍ରଜାର ରକ୍ଷନଶାଳୀରେ କେତୋଟି ମୟୂର ମାଂସ ରକ୍ଷନ କରାଯାଇ ପାରିବ । କିନ୍ତୁ କଳିଙ୍ଗ ରାଜାଙ୍କ ବିଷୟରେ ତ କେଉଁଠି କିଛି ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ ।

ଧଉଳି ପାହାଡ଼ର ଚାରିପଟେ ବୁଲି ବୁଲି ଶେଷରେ ସେ ଆସି ବସି ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଏଇ ପଥର ଉପରେ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ଶେଷ କିରଣ କେତେବେଳୁ ଦୟା ନଦୀର ଛାତି ଉପରୁ ଅପସରି ଗଲାଣି ।

ରକ୍ତର ସୁଅକୁ ଚାହିଁ ଚମକି ଉଠିଲେ । ଚାରିଆଡ଼ର
କ୍ଷେତବାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ମିଳାଇ ଗଲାଣି । ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲରେ
ଭରି ଗଲାଣି ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳ । ତାହାରି ଭିତରୁ ଶୁଣାଯାଉଛି
ଅସଂଖ୍ୟ ଘୋଡ଼ା ଟାପୁର ଶବ୍ଦ । ସେ ଆହୁରି ଚିକିଏ କାନ
ତେରିଲେ । ଘୋଡ଼ା ଟାପୁ ଆଉ ହେଷାରବ ସହିତ ଅସ୍ତର
ଝଣତ୍କାରରେ କମ୍ପି ଉଠିଲା ଧଉଳି ପର୍ବତ ।

ଦୁଇ ଆଶୁ ଭିତରେ ମୁହଁକୁ ଗୁଞ୍ଜି ବସି ରହିଲେ
ଅଙ୍ଗଦ । ଭୟରେ ସମଗ୍ର ଶରୀର ତାଙ୍କର କମ୍ପି କମ୍ପି
ଉଠୁଥିଲା ।

କେତେବେଳେ ଯାଏଁ ସେ ସେହିଭଳି ବସି
ରହିଛନ୍ତି, ଖିଆଲ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ କାନ୍ଧ ଉପରେ କାହାର
ସ୍ପର୍ଶରେ ସେ ଚମକିପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲେ । ସାମନାରେ
ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଜଣେ ଦୀର୍ଘଦେହୀ ପୁରୁଷ ।
ବେଶଯୋଷାକରୁ ମନେହେଉଛି ରାଜବଂଶର ଲୋକ ।
ଆଖି ଦୁଇଟାରେ ଅସାମାନ୍ୟ ଦୀପ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଅଭୟ
ହାତ ସେ ବଡ଼ାଇ ଦେଉଛନ୍ତି ଅଙ୍ଗଦଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ।

ହଠାତ୍ ଅଙ୍ଗଦଙ୍କର ଯେପରି ସବୁ ଭୟ ଦୂର
ହୋଇଗଲା । ସେ ସେଇ ପ୍ରସାରିତ ହାତଟିକୁ ଧରି ଠିଆ
ହୋଇପଡ଼ି ପଚାରିଲେ, ‘ଆପଣ କ’ଣ କଳିଙ୍ଗର
ମହାରାଜା ?’

“ନାଁ, ମୋ ସହିତ ଆସ । ତୁମକୁ ମୁଁ ନେଇଯିବି
କଳିଙ୍ଗର ମହାରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ।” ନିମନ୍ତଣ ନୁହେଁ,
ଆଦେଶ ଭଳି ଶୁଣାଗଲା ସେଇ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵର ।

ଏବଂ ମନ୍ତ୍ରଚାଳିତବତ୍ ଅଙ୍ଗଦ ଅନୁସରଣ କଲେ
ସେହି ଦୀର୍ଘଦେହୀଙ୍କୁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଗତି ସହିତ ତାଳ ପକାଇ
ଚାଲିବା ସହଜ ନ ଥିଲା । ଅଟକି ଯାଉଥିଲେ ଅଙ୍ଗଦ

ମଝିରେ ମଝିରେ । ଥରେ ମାତ୍ର ପଛରୁ କହି ଉଠିଲେ,
‘ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ଚାଲିବା ତ ଭାରି କଷ୍ଟ । ଦୟାକରି ଗତି
ଚିକିଏ ଶିଥିଳ କରନ୍ତୁ ।’

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପଛକୁ ନ ଚାହିଁ ସେ କହିଲେ,
‘ମୁଁ ତ ଦୁନିଆରେ ସବୁଠାରୁ ଶୀଘ୍ର ଚାଲେ ।’

କଳିଙ୍ଗ ରାଜପ୍ରସାଦର ଦରବାର କକ୍ଷ ନିକଟରେ
ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇ କେଉଁଆଡ଼େ ଚାଲିଗଲେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଅଙ୍ଗଦ ଦେଖିଲେ, ମହାରାଣୀ କୁରୁବକୀ ଧୀରେ
ଧୀରେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଛନ୍ତି ପାହାଚ ପରେ ପାହାଚ ଅତିକ୍ରମ
କରି ଦରବାର କକ୍ଷକୁ । ଦୁଇପଟେ ଦାସ ଦାସୀଗଣ ମୁଣ୍ଡ
ନୁଆଁଇ ସମ୍ମାନ ଜଣାଉଛନ୍ତି । ମହାରାଣୀଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ମାତ୍ରେ
ଦରବାର କକ୍ଷର ସମସ୍ତ ଗୁଞ୍ଜନ ହଠାତ୍ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇଗଲା ।

ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ପାରିଷଦବର୍ଗଙ୍କ ସମେତ ସମସ୍ତ
ସେନାନାୟକମାନେ ସସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇଲେ
ମହାରାଣୀଙ୍କୁ । କୁରୁବକୀ ନିଜେ ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରି
ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବସିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ।

ଗୃହରେ ଆସୀନ ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗଭୀର
ଉତ୍କଣ୍ଠା । କେହି କାନ ତେରିଲେ ହୁଏତ ଶୁଣିପାରନ୍ତା
କେବଳ ଦୁଇ ହୃତ୍ସ୍ପନ୍ଦନର ଶବ୍ଦ । ସମସ୍ତ ଉଦ୍‌ବେଗର
ଅବସାନ ଘଟାଇ ମହାରାଣୀ କୁରୁବକୀ ଘୋଷଣା କଲେ
— ‘ମହାରାଜାଙ୍କ ଅବସ୍ଥାର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ
ହୋଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଆପଣମାନଙ୍କ ବିଚାରପାଇଁ ଏକ
ବାଉଁ ପଠାଇଛନ୍ତି ।’

କେବଳ ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ନିଜ ଆସନରୁ ଉଠି କହିଲେ,
‘ଆଜ୍ଞା କରନ୍ତୁ ମହାରାଣୀ ! କଳିଙ୍ଗ ମହାରାଜାଙ୍କର ସମସ୍ତ
ଆଦେଶ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ !’

କୁରୁବକୀ ଉପସ୍ଥିତ ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଥରେ ଆଖି ବୁଲେଇ ଆଣିଲେ । ତା’ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ, ‘ଆମର ଏକମାତ୍ର ଦାୟାଦ ରାଜଜେମା ରାଜେଶ୍ୱରୀଙ୍କୁ ମହାରାଜ ଏ ରାଜ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଅର୍ପଣ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ସେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରନ୍ତୁ ବୋଲି ମହାରାଜଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ଆପଣମାନଙ୍କର କ’ଣ ଏଥିରେ ସମ୍ମତି ଅଛି ?’

ଇଏ କି ଅଭୂତ କଥା ! ରାଜା ନିଜର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ମନୋନୀତ କରିବେ—ଇଏ ତ ଗଣତନ୍ତ୍ର ନିୟମ ! ଏଠି ପୁଣି ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ସଭାସଦ୍ୱୟମାନଙ୍କର ସମ୍ମତିର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁଛି କୁଆଡୁ ?

ସଭାସଦ୍ୱୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକଙ୍କ ମୁହଁର ରେଖା ହଠାତ୍ କଠିନ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇ କହିଲେ, ଏ ତ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦର କଥା । ପୁତ୍ର ଭଳି କନ୍ୟାକୁ ମଧ୍ୟ ରାଜସିଂହାସନ ପ୍ରଦାନ କରିବାର ପରମ୍ପରା ଏ ରାଜ୍ୟରେ ରହିଛି । ପୁଣି ବୁଦ୍ଧି ବୀରତ୍ୱରେ ରାଜଜେମା ତ କୌଣସି ରାଜପୁତ୍ରଠାରୁ ଉଣା ନୁହନ୍ତି ।

ସମସ୍ତଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ସ-ପତି ରାଜଜେମା ରାଜେଶ୍ୱରୀ ଦରବାର କକ୍ଷକୁ ଆସିଲେ । ସଭାସଦ୍ୱୟମାନଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ କରି ବସିବା ପରେ ସେ କହିଲେ, ‘ପିତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାକୁ ଆପଣମାନେ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି—ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ । କିନ୍ତୁ ଆପଣମାନେ ତ ଜାଣନ୍ତି, ମୁଁ ଜଣେ ସାଧାରଣ ନାରୀ । ରାଜ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଛି ସତ, କିନ୍ତୁ ରାଜକାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରିବା ସଂପର୍କରେ ମୋର କୌଣସି ଅଭିଜ୍ଞତା ନାହିଁ । ଏ କାର୍ଯ୍ୟ ମୁଁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ତୁଲାଇ ପାରିବି ବୋଲି କ’ଣ ଆପଣମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି ?’

ଯେଉଁମାନେ ନୀରବ ରହିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଖାଲି ସାଧାରଣ ଭାବରେ ରାଜ୍ୟ ଚଳାଇବାର ଅବସ୍ଥା ନାହିଁ । ମଗଧସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ ବିପ୍ଳବ ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଧରି କଳିଙ୍ଗ ଆକ୍ରମଣ କରିଛନ୍ତି । କଳିଙ୍ଗ ଉପକଣ୍ଠରେ ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ଅତୀତ ଆକ୍ରମଣରେ ଆମର ସୀମାନ୍ତବାହିନୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତି ଦୁର୍ଭରାଣେ ସେମାନେ ରାଜ୍ୟ ଭିତରକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ।’

ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ଚିତ୍ରିତ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, ‘ହଁ ରାଜଜେମା । କଳିଙ୍ଗ ଏକ ଅତି ସଂକଟ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି ।’

‘ମୁଁ ସେ କଥା ଜାଣେ, ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ! ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆମେ ରଣକୌଶଳ ସ୍ଥିର କରି କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ନ କଲେ କଳିଙ୍ଗକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ କ’ଣ ଏଥିପାଇଁ ମୋ ସହିତ ସହଯୋଗ କରିବେ ନାହିଁ ?’

ରାଜେଶ୍ୱରୀଙ୍କ କଣ୍ଠର ଦୃଢ଼ତା ଏକ ଅଭୂତ ପ୍ରଭାବ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ସମସ୍ତେ ସମସ୍ତରରେ କହିଲେ, ‘ହଁ, ନିଶ୍ଚୟ କରିବୁ ।’

ଏହାପରେ ରାଜେଶ୍ୱରୀ ଯାହା କହିଲେ ତାହା ଅତି ବିଚିତ୍ର । ‘ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏପରି ବୀରଜଣ ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଚାହେଁ, ଯେଉଁମାନେ ଆଜି ମୋ ସହିତ ସମ୍ମୁଖ ସମରକୁ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି ।’

ଦରବାର କକ୍ଷ ସ୍ତବ୍ଧ । ସମସ୍ତେ ପରସ୍ପରର ମୁହଁକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । କେହି ଜଣେ କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ— ‘ଆଜି ?’

‘ହଁ ବର୍ତ୍ତମାନ । ଆଉ ଶୁଣନ୍ତୁ, ଏହି ବାରଜଣଙ୍କୁ ମୁଁ ମନୋନୀତ କରିବି ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ସ୍ଵେଚ୍ଛାରେ ଆଗେଇ ଆସିବେ ସେଇମାନଙ୍କୁ ହିଁ ସାଙ୍ଗରେ ନେବି ।

ରାଜେଶ୍ଵରୀଙ୍କ କଥାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଦେଲା ଏଥର । ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ଯୋଦ୍ଧା ନିଜ ଆସନରୁ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ରାଜେଶ୍ଵରୀଙ୍କ ପତି ବି ଥିଲେ । ଏହି ସଂଖ୍ୟା ବାରକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଯାଇଥିଲା ।

ଏଥର ସ୍ଥିତ ହସି ରାଜେଶ୍ଵରୀ ଅତି ନମ୍ରତାର ସହିତ କହିଲେ, ‘ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏଥର ସଭାଗୃହ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅନୁରୋଧ କରୁଛି । ଏଇ ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋର କିଛି ଗୋପନ ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବାକୁ ଅଛି ।

ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଅଭିବାଦନ ଜଣାଇ ସଭାଗୃହ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ପରେ ରାଜେଶ୍ଵରୀ ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷମାନଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ମୁଁ କେବଳ ବାରଜଣଙ୍କୁ ଚାହୁଁଛି । ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ପରେ ଡାକିବି ।’

କିନ୍ତୁ କେହି ସଭାଗୃହ ଛାଡ଼ି ଯାଉ ନଥିବାର ଦେଖି ସେ ନିଜେ ସେଇ ପାଞ୍ଚଜଣଙ୍କୁ ଯିବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ, ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଥମରୁ ତାଙ୍କର ନେତୃତ୍ଵ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ତା’ପରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ରାଜେଶ୍ଵରୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଣା । ଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵରରେ ସେ କହିଲେ, ‘ମଗଧର ସେନାବାହିନୀ ବିପୁଳ । ଅତି ଆଧୁନିକ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରରେ ସଜ୍ଜିତ । ସେମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖ ସମରରେ ମୁକାବିଲା କରିବାପାଇଁ କଳିଙ୍ଗର ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିବାକୁ ହେଲେ ଦୀର୍ଘଦିନ ଧରି ଆମକୁ ଯୁଦ୍ଧ ଚଳାଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ‘ଆପଣମାନେ କ’ଣ ଏଥିରେ ସମ୍ମତ ?’

ଏଭଳି ରଣକୌଶଳ ବୁଝିବାକୁ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ଅକ୍ଷମ ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ସମସ୍ଵରରେ କହିଲେ, ‘ନିଶ୍ଚୟ’ ?

ରାଜେଶ୍ଵରୀ କହିଲେ, ‘ତାହେଲେ ପ୍ରଥମ କଥା ହେଲା ଆମର ଆଜିର ନିଷ୍ପତ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ ଏଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ଜଣେ ବି କେହି ଯେପରି ନ ଜାଣେ ସେଥିପ୍ରତି ଆପଣମାନେ ସଜାଗ ରହିବେ । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ, ଏ ଯୁଦ୍ଧରେ କେହି ଜଣେ ସେନାପତି ନୁହଁନ୍ତି । ଆପଣମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜଣେ ଜଣେ ସେନାପତି ବୋଲି ମନେରଖିବେ ।’ ଏତିକି କହି ବାରଜଣଯାକଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଭାବରେ ନିକଟକୁ ଡାକି ଅତି ନିମ୍ନସ୍ଵରରେ ରାଜେଶ୍ଵରୀ କିଛି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ ।

ଅଙ୍ଗଦଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପୁଣି ସେହି ପୁରୁଷ । ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ଵରରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ—ଏଥର ଚାଲ ଦେଖିବ ସେହି କଳିଙ୍ଗ ଯୁଦ୍ଧ, ଯେଉଁଠାରୁ ମୁଁ ତମକୁ ଡାକି ଆଣିଥିଲି ।

ଧଉଳି ଅଞ୍ଚଳ ଧରି ଉଠୁଛି ଘୋଡ଼ା ଟାପୁର ଶବ୍ଦରେ, ଅସ୍ତର ଝଣତ୍କାରରେ, ଆହତ ସୈନିକର ଆର୍ତ୍ତ ଚିତ୍କାରରେ । ଦୟା ହୋଇଯାଇଛି ରକ୍ତର ନଦୀ । କେବେ କେମିତି ଶୁଣାଯାଉଛି ସେନାପତିଙ୍କର ଆଦେଶ । କାହାର ସେନାପତି ? କେଉଁ ସୈନ୍ୟମାନେ ନିହତ ହେଉଛନ୍ତି ? ମଗଧର ନାଁ କଳିଙ୍ଗର ?

ଦିନପରେ ଦିନ ବିତିଯାଉଛି—ମାସ ପରେ ମାସ ବି । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ କଳିଙ୍ଗର ଗାଁ ଗଣ୍ଡାରୁ ଲୋକ ଆସୁଛନ୍ତି—ହାତରେ ଖଣ୍ଡା, ତଳବାର, ତୀର, ବଙ୍କି । ଲଢ଼େଇରେ ମିଶୁଛନ୍ତି । ଦୟାରେ ରକ୍ତର ସୁଅ ଘନ ହେଉଛି ।

ଶିବିର ଭିତରେ ବସିଛନ୍ତି ଚିନ୍ତାନ୍ୱିତ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ । ଆଦେଶକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ମହାମନ୍ତ୍ରୀ !

‘ଏ କ’ଣ ହେଉଛି ମହାମନ୍ତ୍ରୀ, ଚାରିମାସ ହେଲା ମୁଁ ଚାଲିଛି । ହଜାର ହଜାର ସୈନ୍ୟ ମୃତାହତ ହେଲେଣି । ଆମ ପାଖରୁ ରସଦ ଶେଷ ହେଲାଣି । ଅଥଚ ଆପଣ ତ କହିଥିଲେ କଳିଙ୍ଗକୁ ଜୟ କରିବାକୁ ମାତ୍ର ଦୁଇଦିନ ଲାଗିବ । ରୁଗଣ ମହାରାଜ ମୁଁ କରୁଥିବା ଅକ୍ଷୟ-ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ୍ଭ ସମର୍ପଣ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ ମୁଁ ଶେଷ ହେବାର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ଦେଖୁନାହିଁ । କିଏ ଏ ମୁଁ ଚଳାଉଛି ?’

ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର କୌଣସି ଉତ୍ତର ନଥିଲା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖରେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଚଳିତ ସ୍ଵରରେ ସେ କହିଲେ, ‘ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି, ମହାରାଜ ! କିଏ ଚଳାଉଛି ଏ ମୁଁ ? କେବଳ ସୈନ୍ୟ ନୁହନ୍ତି, ହଜାର ହଜାର ସଂଖ୍ୟାରେ କଳିଙ୍ଗର ସାଧାରଣ ପ୍ରଜା ମୁଁ କରୁଥିବା ଆଗେଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ଅଭୂତ !’

ଅଶୋକ କ୍ଷୁବ୍ଧ ସ୍ଵରରେ କହିଲେ, ‘ମୁଁ କଳିଙ୍ଗ ପ୍ରଜାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା ଶୁଣିବାକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଏଠିକି ଡାକି ନାହିଁ । ତୁରନ୍ତ ସସମ୍ମାନରେ ଏ ମୁଁ ଶେଷ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତୁ ।’

‘ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଛି, ମହାରାଜ ।’ ମହାମନ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ନିକଟକୁ ଘୁଞ୍ଚିଆସି ନିମ୍ନସ୍ଵରରେ କିଛି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପରଦିନ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ସମଗ୍ର କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟରେ ନାଗରା ବାଜିଲା । ଘୋଷଣା କରାଗଲା, ମଗଧ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ ମୁଁ ଚଳୁଥିବା ବିଭୀଷିକା ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମାହତ । ଏହି ନରହତ୍ୟାକୁ ସେ ଆଜିଠାରୁ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲେ । କେବଳ ଆଜି ନୁହେଁ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ରାଟ ଅଶୋକ ଆଉ ମୁଁ କରୁଥିବା ନାହିଁ । ସେ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଅହିଂସା ମନ୍ତ୍ରରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେଲେ ।

ପ୍ରାୟ ପୁରୁଷ-ଶୂନ୍ୟ କଳିଙ୍ଗ ରାଜ୍ୟ ବନ୍ଧରେ ସ୍ଵଧିକାର ନକରିଥିଲା ।

ଯୋଦ୍ଧା ବେଶରେ ଅସଂଖ୍ୟ ମୃତ ଓ ଆହତ ସୈନିକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ଉତ୍ତମ ମୂର୍ତ୍ତି କିଏ ? ଧଉଳିର ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ମଗଧ ସେନାପତିଙ୍କ ସହ ପ୍ରବନ୍ଧ ମୁଁ କରି ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିଛି ରାଜେଶ୍ଵରୀ ।

ସ୍ଵମୀଭୂତ ଅଙ୍ଗଦଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପୁଣି ସେହି ଦୀର୍ଘଦେହୀ ! ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାହସ ସଞ୍ଚୟ କରି ଅଙ୍ଗଦ ପଚାରିଲେ, ‘କିନ୍ତୁ ଇତିହାସରେ ଯା’ଙ୍କର ନାଁ ନାହିଁ କାହିଁକି ?’

‘ତୁମେ କ’ଣ ଜାଣ ନାହିଁ, ଇତିହାସ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇଛି ଯେ ରାଜନୀତିର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ହେଉଛି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର । ତୁମେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବୀର ହୋଇଥାଇ ପାର । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିପାରି ନାହିଁ, ତେବେ ଇତିହାସ ତୁମ ନାମ ଉଚ୍ଚସ୍ଵରରେ ପ୍ରଚାର କରିପାରିବ ନାହିଁ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଅଥବା ବିସ୍ତାର କରିବାପାଇଁ ତୁମକୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେବ । କଳିଙ୍ଗର ମହାରାଜା ବା ତାଙ୍କ କନ୍ୟା ତ ତାହା କରିପାରି ନାହାନ୍ତି ।’

ସେ ଦୁଇ ପକ୍ଷକୁ ଫେରି ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଙ୍ଗଦ ପାଟିକରି ଉଠିଲେ—ଆପଣ ଆପଣ କ’ଣ ଇତିହାସ—ପୁରୁଷ ?’

ଅଙ୍ଗଦ ଆଖି ଖୋଲିଲେ । ରାତି ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଶାନ୍ତିସ୍ଥୂପ ଉପରେ, ଆକାଶରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ତାରା ଉଜ୍ଜ୍ଵଳ ହୋଇ ଦେଖାଯାଉଛି ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ଦୟାନଦୀ କୂଳରେ କାହିଁକି ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା ?
୨. ରାଜେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ କି କି ବିଶେଷତା ପରିଲକ୍ଷିତ ?
୩. ଦୀର୍ଘଦେହୀ ଉତ୍କଳପୁରୁଷ ସମ୍ପର୍କରେ ଗଳ୍ପଚିତ୍ରେ କ'ଣ କୁହାଯାଇଛି ?
୪. 'ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ନିର୍ବାଚନରେ ରାଜତନ୍ତ୍ରରେ ରାଜାହିଁ ସର୍ବମୁଖ୍ୟ' । ଗଳ୍ପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଧାରଣା ଦିଅ ।
୫. ରାଜେଶ୍ୱରୀ ଅଶୋକଙ୍କ ବିରାଟ ସେନାବାହିନୀ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାପାଇଁ କେଉଁ କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ ?
୬. ରାଜନୀତିରେ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ର ହେଉଛି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର – ଏ କଥା କୁହାଯାଇଛି କାହିଁକି ?
୭. ଆପଣ କ'ଣ ଇତିହାସ ପୁରୁଷ ? –ଏ କଥା କିଏ କାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଛନ୍ତି ଓ କାହିଁକି ?
୮. ଅଶୋକ କାହିଁକି ଯୁଦ୍ଧ ବିରତି ଘୋଷଣା କଲେ ?
୯. ମହାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉକ୍ତିରେ ରାଜେଶ୍ୱରୀ କ'ଣ କହିଛନ୍ତି ?
୧୦. ମହାରାଣୀ କୁରୁବକୀ ସଭାସଦଗଣଙ୍କୁ ମହାରାଜାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ କ'ଣ କହିଛନ୍ତି ?

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୧୧. ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ ସବୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର ।
୧୨. ଏହି ଗଳ୍ପକୁ ନାଟ୍ୟରୂପ ଦେଇ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ଅଭିନୟ କର ।

ବେଳ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ବଟବୃକ୍ଷ

● ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ
(୧୯୩୫-୧୯୯୧)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ରଚୟିତା ରବି ପଟ୍ଟନାୟକ ଓଡ଼ିଶାର ମୟୂରଭଞ୍ଜ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ରାଇରଙ୍ଗପୁରଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଭୂତଭୃବିତ ଭାବେ ଚାକିରି କରୁଥିଲେ । ଅଧିକ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା-ସାହିତ୍ୟ, କଳା-ସଂସ୍କୃତି ପ୍ରତି ଗଭୀର ଅନୁରାଗୀ ଥିଲେ । ଜୀବନରେ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ଓ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ତାଙ୍କ ରଚିତ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକର ମୁଖ୍ୟ ଭାବ-ବାଣୀ । ତାଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ପୁସ୍ତକଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି; ଅନ୍ଧଗଳିର ଅନ୍ଧକାର, ବହୁରୂପୀ, ରାଗତୋଡ଼ି, ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ, ବିଷୁବ ରେଖା, ବନ୍ଧ୍ୟା ଗାନ୍ଧାରୀ, ଅମରଲତା, ବିଚିତ୍ର ବର୍ଷା ଇତ୍ୟାଦି । ‘ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭା’ ପୁସ୍ତକଟି ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ତରଫରୁ ୧୯୮୪ ରେ ପୁରସ୍କୃତ ଓ ‘ବନ୍ଧ୍ୟା ଗାନ୍ଧାରୀ’ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ମରଣୋତ୍ତର ଶାରଳା ପୁରସ୍କାର ୧୯୯୧ ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ।

‘ବେଳ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ବଟବୃକ୍ଷ’ ଗଳ୍ପଟି ‘ନବରବି’ ପତ୍ରିକାରେ ପଞ୍ଚମ ବର୍ଷ / ପଞ୍ଚମ ସଂଖ୍ୟା ଅର୍ଥାତ ନଭେମ୍ବର ୧୯୭୪ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ମାତା, ମାତୃଭୂମି ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ, ପରିବେଶପ୍ରତି ସଚେତନତା ଓ ସାଂପ୍ରତିକ ଜୀବନଭୂମିର ବାସ୍ତବତାକୁ ଗାନ୍ଧିକ ଏହି ଗଳ୍ପରେ ରୂପାୟନ କରିଛନ୍ତି । ବଟବୃକ୍ଷକୁ ଜନନୀର ପ୍ରତୀକ ଏବଂ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ତଥା ବଟବୃକ୍ଷ ଭଳି ପବିତ୍ର ବୃକ୍ଷକୁ ତହିଁରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ସଭାଭାବେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି । ବାସ୍ତବ୍ୟ ଓ ମାତୃଭୂମି ମହାନତା ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ କରିଛି ।

ଧନ୍ୟ ଜୀବନ ଏ ଜଗତେ । ଯେ ପ୍ରାଣ ଧରେ ପ୍ରାଣୀ ହିତେ ॥
ଧନ୍ୟ ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ତାର । ଦୁର୍ଲଭ କର୍ମ ଏ ବେଭାର ॥
ଏହା ମୁଁ ବୃକ୍ଷଙ୍କର ସ୍ଥାନେ । ଶିଖିଲି ପର୍ବତ ଗହନେ ॥
(ଭାଗବତ)
ବସ୍ତେଷ୍ଟରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ସରକାରୀ ବସ୍ତି,
କେତେବେଳୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲାଣି । ସେଥିରେ ଯାଇଥିଲେ ସିଧା
ସଲଖ ନଅଟା ବେଳକୁ ଗାଁ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଥାନ୍ତେ ।

କିନ୍ତୁ ଆଉ ତ ଉପାୟ ନାହିଁ । ପଛ ବସ୍ ଧରି ଫୁଲନଖରାରେ
ଓହ୍ଲେଇ ପୁଣି ଆଉ ଥରେ କୁଜି ଘରୋଇ ବସ୍ରେ ବସି ଗାଁ
ପାଖ ବସ୍‌ଷ୍ଟେଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ବେଳ ଏଗାରଟା
ହେଲାଣି । ଏକେ ତ ବୈଶାଖ ମାସ ଖରା । ସକାଳ
ଆଠଟା ବେଳକୁ ବି ବାହାରକୁ ଗୋଡ଼ କାଢ଼ି ହୁଏନା ।
ଏବେ ଏଇ ଏଗାରଟା ବେଳକୁ ଚାରିଆଡ଼ ନିଆଁ ଜଳୁଛି
ଯେମିତି । ଖରାକୁ ଚାହିଁ ହେଉନି । ଆଖି ବୁଜି ହୋଇ
ଆସୁଛି ତା ତେଜରେ । ପବନଟା ବି ନିଆଁ ପରି ଡାକିଛି ।

ଏତେବେଳେ ଆଉ ଗାଁକୁ ଯିବେ କି ନ ଯିବେ ଏମିତି ଦୋଦୋପାଞ୍ଚ ହୋଇ ବସରୁ ଓହ୍ଲେଇ ନଟବର ବାବୁ ବସ୍ଷେଷ୍ଟ ପାଖରେ ଥିବା ଚାକୁଣ୍ଡା ଗଛ ତଳରେ ପାନ ଜଳଖିଆ ଦୋକାନ କରିଥିବା ହରି ଗୁଡ଼ିଆର ଚାଳିଆ ଆଡ଼କୁ ମୁହେଁଇଲେ ।

ଝାଟିମାଟି କାନ୍ଥ । ଉପରେ ତାଳ ବରଡ଼ାର ଛପର । ଦର ଆଉଜା ହୋଇ ରହିଛି ତାଳ ବରଡ଼ାର ତାଟି । ଚାଳିଆ ଆଗରେ ଖୁଣ୍ଟ ଦି'ଟା ପୋତି ତା ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଦର ଚଞ୍ଚା ପଟା ପିଟା ଦି'ଟା ବେଞ୍ଚ । ଖରା ତାତିରେ ସେଇଟା ଗରମ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଥିରେ ଚିକେ ହାତ ମାରି ଦେଉଁ ଦେଉଁ ଚାଉଁଳିନା ଲାଗିଲା ହାତକୁ । ନଟବର ବାବୁ ଦର ଆଉଜା ତାଟି ପାଙ୍କ ଦେଇ ଅନେଇଲେ ଭିତରକୁ । ଖଣ୍ଡିଏ ଦର ଭଙ୍ଗା ନଡ଼ବଡ଼ ଟେବୁଲ । ତା' ଚାରିପଟେ ସେମିତିକା ଦି'ଚାରିଟା ଚେଆର । କୋଉଟାର ହାତ ନାହିଁ । ସେ କଣକୁ ପଡ଼ିଛି ଖଣ୍ଡିଏ କାଠ ବେଞ୍ଚ । ଏ ପାଖରେ ଥାକ ହୋଇଥିବା କାଠର ଖଣ୍ଡିଏ ଆଲମିରା । ସେଇ ଥାକ ଉପରେ ସିଲଭର ଥାଳିଆ ଆଉ ବାଉଁଶ ପାଛିଆରେ ସକାଳୁ ହୋଇଥିବା ବାସି ବରା, ଗୁଲୁଗୁଲୁ, ପକୁଡ଼ି ଓ ବୁଦିଆ ମିଠେଇ ସଜା ହୋଇ ରହିଛି । ତଳକୁ ଗୋଟାଏ ଖୋଲା ମୁହଁ ଡେକ୍ଟି ଉପରେ ଚିନି ସିରା ଭିତରେ ଭାସୁଛି ଚାରି ଛଅଟା ରସଗୋଲା । ସିଲଭର ଟବୁ ଉପରେ ଚିନି ସିରା ଲାଗି ଶୁଖି ଯାଇଥିବା ଜାଗାଟିରେ ଦଳ ଦଳ ମାଛି ଭଣ ଭଣ । ଖଣ୍ଡିଏ ଛିଣ୍ଡା ସପ ଉପରେ ନାଲି କରିଆ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ହରି ଗୁଡ଼ିଆ ଗୋଟିଏ କଣରେ ଗଡ଼ପଡ଼ ହେଉଛି । ବାସନଧୁଆ ଟୋକାଟା ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ଲମ୍ବପମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ନଟ ବାବୁ ଧାର ଗଳାରେ ଡାକିଲେ ‘ହରି, ଅଛୁ କିରେ ? ‘ପରିଚିତ ଗଳାର ସ୍ଵର ଶୁଣି ହରି ଗୁଡ଼ିଆ ମୁଣ୍ଡ

ଟେକି ଚାହିଁଲା ଆଉ ତା ପରେ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠି ବସି ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହାତ ଦୁଇଟା ଲଗେଇ କହିଲା ‘ଆରେ ନଟ ଭାଇ ଯେ, ଏ ଉଦୁଉଦିଆ ଖରାବେଳଟାରେ କୋଉଠୁ ଆଇଲ ମ ? ଏଇ ଦଶୁଟା ବସରେ ? ହରି ଗୁଡ଼ିଆର ପାଟି ଶୁଣି ବାସନମଜା ଟୋକାଟା କେତେବେଳୁ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲାଣି ।

ଭିତରକୁ ପଶି ଆସି ନଡ଼ବଡ଼ ଚେଆରଟା ଉପରେ ବସି ପତୁ ପତୁ କହିଲେ, ‘ହଇରେ ଏ ଟୋକା ! ମନ୍ଦାଏ ପାଣି ଦେଲୁ । ଶୋଷରେ ତଣ୍ଡି ଅଠା ଅଠା ହୋଇଗଲାଣି । ହଁ, ପରା । ଆଉ କହନା ସକାଳୁ ବସଟା ଫେଲ୍ ହେଲି । ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ପଛ ବସଟାରେ ଆସିଲି ।’

‘କାହିଁକି ସଞ୍ଜ ବସରେ ଆଇଲନି ?’

‘ଆଉ କ’ଣ ତର ଅଛି ? କାଲି ସଞ୍ଜବେଳକୁ ତାର ପାଇଲି । ବୋଉର ଦେହ ଖରାପ । ରାତିରେ ତ ଆସିବା ପାଇଁ କିଛି ନାହିଁ । ତେଣୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସକାଳୁ ଆଇଲି ।’

‘କଣ ହୋଇଛି ?’

‘କିଛି କ’ଣ ଜଣା ଅଛି ? ଖାଲି ତାର । ଶୀଘ୍ର ଆସ ।’

‘ଏଇନେ ପୁଣି ଗାଁକୁ ଯିବ ? ଏତେ ଖରାଟାରେ ?’

‘ନ ଯାଇ ଚାରା ନାହିଁ । ଫେର ଯଦି ଏ ଭିତରେ କ’ଣ ନାହିଁ କ’ଣ ହୋଇଯାଏ ଶେଷ ବେଳକୁ ଆଉ-’

‘ଛି ଛି ଛି- ଏ କାଳ କଥା ଆଉ ତୁଣ୍ଡରେ ଧର ନାହିଁ ।’

‘ତୁ ତ ଜାଣୁ ହରି- ମନଟା କାଲି ସଞ୍ଜଠୁଁ ଏମିତି ପାପ ଛୁଉଁଛି । ରାତି ସାରା କାଲି ଶୋଇ ପାରିନି । ହଉ ଏଥର ଉଠେ ।’

ଗାମୁଛାଟାକୁ ପାଣିରେ ଭିଜେଇ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥୋଇ
ଛତା ଧରି ବାହାରି ପଢ଼ିଲେ ନଟବର ବାବୁ ।

ସଡ଼କ ତଳକୁ ଲମ୍ବିଛି ଅଙ୍କାବଙ୍କା ହୋଇ ପାଦତଳା
ରାସ୍ତା । ବର୍ଷା ଦିନରେ ହିଡ଼ ଉପରେ ରାସ୍ତା ବଦଳରେ
ଏଥର ବିଲ ମଝିରେ ରାସ୍ତା ହୋଇଛି । ଚାରିଆଡ଼ର ଆବଡ଼ା
ଖାବୁଡ଼ା, ଧାନ ଗଛର ଥୁଣ୍ଡା, ବୁଦା ମଝିରେ ସେଇ ଚିକକ
ବେଶ୍ ଚିକକଣ, ପରିଷ୍କାର । ମଣିଷ ଚାଲି ଚାଲି ଧୂଳି
ହୋଇଗଲାଣି ଠାଏ ଠାଏ । ଖରା ତେଜରେ ଚାରିଆଡ଼
ଦାଉ ଦାଉ ଜଳୁଛି । ଦୂରକୁ ଚାହିଁ ହେଉନି । ଆଖି ପତା
ବୁଜି ଆସୁଛି ଖରା ତେଜରେ । ନିଆଁ ବର୍ଷୁଛି ଯେମିତି ।
ପବନଟା ବୁଲି ମୁଣ୍ଡର ପବନ ପରି ତାଟିଛି । ଦେହ ହାତ
ପୋଡ଼ି ଯାଉଛି ଗରମରେ ।

ଏ ସବୁକୁ ଭୂକ୍ଷେପ ନ କରି ନଟବର ବାବୁ ଛତା
ମୁଣ୍ଡାଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଓଦା ଗାମୁଛା ଥୋଇ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ
କଲେ ଏକ ଲୟରେ । ପହଞ୍ଚୁ ପହଞ୍ଚୁ ଯଦି ବେଶୀ ଡେରି
ହୋଇଯାଏ ।

ସେମିତି କିଛି ବେଶୀ ନ ହୋଇଥିଲେ ବୋଉ
କେବେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ କରି ନଥାନ୍ତା । ସେଇ ଯେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ
ଦିନରୁ ବାପା ମଲାଠାରୁ ସେ ବୋଉର ଏମିତି ଦେହ ଖରାପ
କେବେ ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ଦେଖି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବୁଝି ପାରି
ନାହାନ୍ତି । ଆଉ ହୋଇଥିଲେ ବି ବୋଉ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଲୁଚେଇ
ରଖିଛି । କେତେ କଷ୍ଟରେ ମଣିଷ କରିଛି ସେ । ସବୁ ଦୁଃଖ-
ଅଭାବ-ଦୈନ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ତାଙ୍କରି ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ସିଧା
ସଳଖ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢ଼େଇଛି- ମଣିଷ କରିଛି ।
ବାହା କରେଇଛି । ନିଜର ସବୁ ସୁଖ ସୁବିଧାକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି
ଦେଇ କେବଳ ତାଙ୍କରି ପାଇଁ ସେ ନିଜ ଜୀବନକୁ
ଏକାବେଳକେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରି ଦେଇଛି । କେବେହେଲେ
ତାଙ୍କୁ କିଛି ମାଗି ନାହିଁ । କେବଳ ଦେଇ ଯାଇଛି ।

ସାମାନ୍ୟ ଚାକିରି । ସେଥିରେ ଚାରି ପାଞ୍ଚଟା ପିଲା ।
ଦରମା ଯାହା ଆଣନ୍ତି ସେତିକିରେ ସଂସାର ଚଳିବା କଷ୍ଟ ।
ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପାଖରେ ରଖିବାକୁ ଯେତେ କହିଲେ ବି
ସେ କେବେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ନ ରହି ଗାଁକୁ ପଳେଇ
ଆସିଛି । ଭାଗ ଚାଷ ଜମିରୁ ଧାନ ଆଦାୟ କରି ଚାଉଳ
କରି, ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠେଇଛି । ପିଲାମାନେ ସୁଖରେ
ରହିବେ ବୋଲି ଆଜି ମୁଗ ଦି'ଟା, କାଲି ବିରି, ପଥର
ଦିନ ବଡ଼ି, ନଡ଼ିଆ, ଚିନାବାଦାମ ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି
କରି ସଜେଇ ସାଜେଇ ନିଜେ ଯାଇ ଦେଇ ଆସିଛି ।

ଆଉ ସେ ? ତା ପାଇଁ କ'ଣ କରିଛନ୍ତି ? କିଛି
ନାହିଁ । କେବଳ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାଝିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ କିଛି
କରିଛନ୍ତି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ । ମଣିଷ ଜାତିଟା ଏମିତି ଅକୃତଜ୍ଞ ।
ପଛକୁ ଫେରି ଚାହେଁନା । ଖାଲି ଆଗକୁ ଦେଖେ । ଖାଲି
ମଣିଷ କାହିଁକି ସବୁ ପଶୁପକ୍ଷୀ, ଗଛ ଲତା । ପ୍ରାଣୀ ଜଗତର
ନିୟମ ଏଇଟା । ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ । ସୃଷ୍ଟିର ଲୀଳା ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ
ରଖିବାକୁ ଗଛ ଯଦି ତାର ପୁରୁଣା ପତ୍ର ଗୁଡ଼ାକୁ ସବୁବେଳେ
ନିଜର ଭାବେ ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ, ତେବେ ସେ କିପରି ସୃଷ୍ଟି
କରିବ ନୂତନ ପତ୍ର, ନୂତନ ଫୁଲ, ନୂତନ ଫଳକୁ ?
ଅକୃତଜ୍ଞ ହେବା ବୋଧହୁଏ ସେଇଥିପାଇଁ ଏତେ
ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ନିଜେ ବା କଣ ନ କରୁଛନ୍ତି ?
ନିଜେ ଭଲ କରି ଗଣ୍ଠେ ନ ଖାଇ ନ ପିନ୍ଧି ପିଲାଏ କେମିତି
ଭଲ ଖାଇବେ ଭଲ ପିନ୍ଧିବେ ଭଲ ପାଠ ପଢ଼ିବେ
ସେଇଥିପାଇଁ ଅନବରତ ଖଟି ଚାଲିଛନ୍ତି । ସକାଳ ଠାରୁ
ରାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେବଳ ସେଇ ଚିନ୍ତା । ନିଜେ ଯେମିତି କଷ୍ଟ
ସହି ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ, ସବୁ ଅସୁବିଧା ସହ୍ୟ କରିଥିଲେ
ସବୁବେଳେ ମନରେ ଭାବନା ହୋଇଛି ମୋ ପିଲାଏ ଯେମିତି
ସେମିତି କଷ୍ଟ ନ ପାଆନ୍ତି । ସେତିକି ଅସୁବିଧା ଭୋଗ ନ

କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନରେ ‘ଗରିବ’ ବୋଲି ଯେମିତି ହାନ ମନ୍ୟତା ନ ରହୁ, ସେଥିପାଇଁ ପାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସିଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଫଳ କ’ଣ ହେଉଛି ?

ବୋଉର ସ୍ଵାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ ଓ ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ନିଜର ବି ଥିଲା ପ୍ରଗାଢ଼ ଚେଷ୍ଟା । ସେତେବେଳର ଶିଶୁ ମନ ନେଇ ବୋଉକୁ ସୁଖରେ ରଖିବାର ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା । ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଯାହା ହେଉ, ବଡ଼ ନ ହେଉ ପଛେ, ସାଧାରଣ ଭାବେ ବଞ୍ଚିବାର ପାଥେୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଛନ୍ତି ତ ?

କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଏତେ ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସେ ଚେଷ୍ଟା କାହିଁ ? ମଣିଷ ହେବାର ଆକାଂକ୍ଷା କାହିଁ ?

କ’ଣପାଇଁ ଏମିତି ହେଲା ? କୋଉଠି ଭୁଲ ରହୁଛି ?

ବଡ଼ ପୁଅଟା ବି.ଏ. ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ହିପି ହୋଇଗଲା । ଖାଲି ଟଂ ଟଂ ବାହାରେ ବୁଲୁ । ପାଠଶାଳା ନାହିଁ । ଘରକୁ ଖାଇବା ଶୋଇବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ପାଇଁ ଆସେନା । କେତେ ବୁଝାମଣା, କେତେ ଗାଳି ମନ୍ଦ ସବୁ ବୁଝା ହେଲା । ବାପା ମା ପାଇଁ ନ ହେଉ, ନିଜର ଛୋଟ ଛୋଟ ଭାଇ ଭଉଣୀ ପ୍ରତି ସାମାନ୍ୟତମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ବି ନାହିଁ ? କଣ ଆଉ କରାଯାଏ ? ଯୁଗ ତ ସେମିତି ହୋଇଛି ? ସମସ୍ତେ କେମିତି ଏକଘରିକିଆ, ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠ ସ୍ଵାର୍ଥପର ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ନିଜ ଛଡ଼ା ଯେମିତି ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କାହାରି ପ୍ରତି କିଛି ତାଙ୍କର କରିବାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପୃଥିବୀର ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ କାମ କରିବା ଆଗ ଦରକାର ।

ସେଇଥିପାଇଁ ଦୁନିଆ ଅଶାନ୍ତି ଘରେ । ଝିଅ ଦି’ଟା ବି ସେମିତି ହେଲେଣି । କଲେଜରେ ପାଠ ପଢ଼ିବା ମାନେ

ଯେମିତି କେବଳ ଫେସନ ହୋଇ ବୁଲିବାଟା ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଭଲ ଶାଢ଼ି ଦରକାର, ନାନା ପ୍ରକାର ଡ୍ରେସ ଦରକାର । ସ୍କୋ, ପାଉଡ଼ର, ସେମ୍ପୁ ନହେଲେ ଯେମିତି କଲେଜରେ ପାଠପଢ଼ା ହୁଏନା । ଘର କାମରେ ଟିକିଏ ମନ ନାହିଁ । ବୋଉକୁ ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା, କିଛି କାମଦାମ କରିବା । ନା- କିଛିରେ ମନ ନାହିଁ । ସାନଟା ନାଁରେ ତ ପରୋକ୍ଷ ଭାବେ କେତେ କଥା ଶୁଣାଗଲାଣି । ତା’ ବୋଉ ତାକୁ ସେଥିପାଇଁ କେତେ ଗାଳିମନ୍ଦ କଲାଣି । ଦିନେ ତ ଝାଡ଼ୁ ନେଇ ବାଡ଼େଇ ପକେଇଲା । କ’ଣ ହେବ ? ‘ମୋତେ ଯେତେ ମାଠିବୁ ମାଠ ।’

ସବୁଆତୁ ଅଶାନ୍ତି । ଜୀବନରେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ଯାହା ପାଇଁ ସବୁ ସୁଖ ସୁବିଧାକୁ ବଳି ଦେଇଛନ୍ତି ସେମାନେ ଯଦି ଶେଷକୁ ଏମିତି ଅମଣିଷ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଆତ୍ମୋତ୍ସର୍ଗର ମୂଲ୍ୟ କ’ଣ ? କି ସୁଖ ଆଉ ରହିଲା ଜୀବନରେ ?

ଝାଳରେ ପଞ୍ଜାବୀଟା ପୂରାପୂରି ଓଦା ହୋଇ ଗଲାଣି । ଶେଷରେ ତଣ୍ଡି ଅଠା ଅଠା ହୋଇଯାଉଛି । ଓଦା ଗାମୁଛାଟି ଶୁଖି କାଠ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଖି ପୋଡ଼ୁଛି ଖରା ତେଜରେ । ଜୋତାଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ଏତେ ଗରମ ହୋଇଗଲାଣି ଯେ ତଳିପାଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଗୋଟା ପାଦଟା ସିଝି ଯାଉଛି । କାଢ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି । ସାରା ଦେହଟା ଗରମ ହୋଇଗଲାଣି । ସତେ ଯେମିତି କିଏ ତତଲା ଲୁହା କରେଇରେ ପକେଇ ଦେଇଛି ।

ହଁ, ସଂସାରଟା ଆଉ କ’ଣ ? ତତଲା ଲୁହା କରେଇ ତ । ଜୀବନସାରା ଖାଲି ଏମିତି ଭାଜି ହେବା କଥା । ସୁଖ କାହିଁ ? ଶାନ୍ତି କାହିଁ ?

ଆଗରେ ଦେଖା ଯାଉଛି ହରିଚନ୍ଦନପୁର ଗାଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ । ଗାଁ ମୁଣ୍ଡ, ପୋଖରୀ ହୁଡ଼ାରେ କୋଡ଼ିଏ ପତିଶଟା

ତାଳ ଗଛ ବାବନାଭୂତ ପରି ହାଁ କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ହଲ୍ ନାହିଁ କି ଚଲ୍ ନାହିଁ । ପୋଖରୀ ଶୁଖି ଯାଇଛି । କାଦୁଅଗୁଡ଼ା ଶୁଖିଯାଇ ଛ' କୋଣିଆ ଛ' କୋଣିଆ ହୋଇ ଫାଟି ଯାଇ ଗୋଟାଏ ଚାନ୍ଦରର ପେଟାନ୍ ପରି ମନେ ହେଉଛି । ଫାଟ ଦାଡ଼ରେ ଧଳା ଧଳା ଶୁଖିଲା ଗେଣ୍ଡା ଖୋଳପା । ପୋଖରୀର ଗୋଟିଏ କ'ଣକୁ ବେଲବଣ । ବେଲବଣ ମଝିରେ ଅରାଏ ସଫା ଜାଗାରେ ବହୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣ ପୁରାତନ ଶିବ ମନ୍ଦିରଟିଏ । ମନ୍ଦିରଟା ଭାଙ୍ଗି ରୁଜି ଗଲାଣି । ଅଧା କାନ୍ଥ ଭିତରେ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଖରାବର୍ଷା ଖାଇ ପୁଜା ପାଆନ୍ତି । ବେଲ କଣ୍ଠାରେ ଚାରିଆଡ଼ ଭର୍ତ୍ତି । ବେଲଗଛ ଗୁଡ଼ାକ ଚିକିଏ ଚିକିଏ କଅଁଳିଛନ୍ତି । ବାକି ବଡ଼ ବଡ଼ ତାଳ ସବୁ କଙ୍କାଳର ହାଡ଼ ପରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଧଳା ଧଳା ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି ।

ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ । ନଟବରବାବୁ ସେଇ ବେଲବଣ ଭିତରେ କଣ୍ଠା ଆଡ଼େଇ ପଶିଲେ । ଚିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ଦରକାର ।

ଚିକିଏ ଭଲ କରି ଛାଇ ନାହିଁ । ତଥାପି ଗଛ ଗଣ୍ଡି ତଳକୁ ଆଉଜି ବସିଲେ ସେ । ମୁଣ୍ଡରେ ଗାମୁଛା କାଢ଼ି ଦେହ ମୁଣ୍ଡ ପୋଛି ହୋଇ କିଛି ସମୟ ବସି ରହିଲେ । ନା, ଆଉ ବସି ରହି ଲାଭ ନାହିଁ । ଶୋଷରେ ତଣ୍ଡି ଅଠା ଅଠା ହେଲାଣି । ଶାସନ ଭିତରେ ପଶି ମନ୍ଦାଏ ପାଣି ନ ପିଇଲେ ଆଉ ଜୀବନ ରହିବ ନାହିଁ । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଠି ଗାଁ ଭିତରେ ପଶିଲେ ।

ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧୁ ସଡ଼ଙ୍ଗୀର ବାଉଁଶ ବାଡ଼ି । ଗଛରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପତ୍ର ନାହିଁ । ଠୁଙ୍ଗା ଠୁଙ୍ଗା ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଗଛଗୁଡ଼ାକ ବିନା ପବନରେ ଦୋହଲୁଛନ୍ତି । କଣ୍ଠା କଣ୍ଠା ଭର୍ତ୍ତି ବାଉଁଶ କଣିଗୁଡ଼ାକ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଅଧେ ମାଡ଼ି ଆସି କଙ୍କାଳର ଆଙ୍ଗୁଳି ପରି ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ସାମାନ୍ୟ

ପବନରେ ଶୁଖିଲା ବାଉଁଶ ପତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ସଁ ସାଁ କରି ଉଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି । ବାଉଁଶ ବାଡ଼ି ଶେଷକୁ ମନ୍ଦିର । ତା' ଆଗରେ ମଧୁ ତିଆଡ଼ାର ଘର । ମନ୍ଦିରର ପୂଜକ । ତା ପଛକୁ ପଛ ଘରକୁ ଘର ଲମ୍ବିଛି । କେଉଁ କାଳର ପୁରୁଣା ମନ୍ଦିର । ଧଉଳା ହୋଇ ନାହିଁ ବୋଧହୁଏ କୋଡ଼ିଏ ପଚାଶବର୍ଷ ହେଲା । ବୈଶାଖର ଖରାରେ ମନ୍ଦିର ଉପରର ଶିଉଳିଗୁଡ଼ା ଫାଟି ଫାଟି ଚକଡ଼ା ଚକଡ଼ା ହୋଇ ଅଧେ ଖସି ଅଧେ ଲାଗି ରହିଛି କାନ୍ଥ ବକଳା ପରି ।

ମନ୍ଦିର ଚଉତରା ଉପରେ ପଶା ପାଲି ପଡ଼ିଛି । ଦଶ ବାରଜଣ ଘେରି ବସିଛନ୍ତି ଚାରିଆଡ଼େ । ମଝିରେ ମଝିରେ ହୋ ହା ହୋଇ ଚିତ୍କାର ଉଠୁଛି ଗୋଟାଏ ବଡ଼ିଆ ଦାନ ପାଇଁ । ଚଉତରାର ଭିତର ପାଖ କଣକୁ ବଉଳ ଗଛ ଛାଇରେ ଚକାମାଡ଼ି ବସି ମଧୁ ତିଆଡ଼ା ଏ ଭାଗବତ ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ଏଆଡ଼େ କାନ ଡେରି ଦାନ କଥା ବୁଝି ନେଇ, ଗୋଟାଏ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ କରି ପୁଣି ଆଉଥରେ ପଢ଼ାରେ ମନ ଦେଉଛନ୍ତି ।

ନଟବର ବାବୁ କେତେବେଳୁ ଆସି ଚଉତରା ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେଣି । କାହାରି ନଜର ନାହିଁ । ସେ ମଧୁ ତିଆଡ଼ାଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିଲେ । 'ତିଆଡ଼ା ନନା, ଓଳିକି ।' ମଧୁତିଆଡ଼ା ବହିରୁ ମୁହଁ ଉଠାଇ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଘଡ଼ିଏ ଚାହିଁ କହିଲେ 'ଆରେ ନଟ କିରେ, ଏଇ ଧୂମ୍ ଖରାବେଲଟାରେ କୁଆଡ଼ିକି ବାହାରିଛୁ ? 'ଆଉ କହନା, ନନା, ବୋଉର ଦିହ ଖରାପ ତାର ପାଇ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଆସୁଛି । ଏଇ ବସ୍ ଷ୍ଟେଣ୍ଡରୁ ତ ଏଇନେ ଓହ୍ଲେଇ ସିଧା ଆସୁଛି । ଖାଲି ମନ୍ଦାଏ ପାଣି ପାଇଁ ଏଠିକୁ ପଶି ଆସିଲି । ଓଃ, କି ଶୋଷ ।'

ମଧୁ ତିଆଡ଼ା ପାଖରେ ଲୁଙ୍ଗୁରୁ ପୁଙ୍ଗୁରୁ ହେଉଥିବା ଗୋଟାଏ ଅଧା ଲଙ୍ଗଳା ଟୋକାଟିକୁ ଡାକି କହିଲେ,

‘ହଜରେ ପରି, ଗଲୁ ଲୋଟାଏ ପାଣି ଆଣିଲୁ ।’ ମନ୍ଦିର ବନ୍ଦ ଅଛି । ଖୋଲା ହେବ ଯାଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ । ଠାକୁର ଗନ୍ଧାରୀରେ । ପାଣି ପିଇ ସାରି ନଟବର ପାହାଚ ଉପରେ ଠାକୁରଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରି ଗୁହାରି ଜଣେଇ ପୁଣି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଛାଇ ତଳୁ ଖରାକୁ ବାହାରି ଆସିଲା ପରେ ଖରାଟା ଯେମିତି ବେଶୀ କଷ୍ଟ ଦେଉଛି । ଜାଲୁଜାଲୁଆ ଦିଶୁଛି ଚାରିଆଡ଼ ।

ଠାକୁରଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ‘ବୋଉକୁ ଭଲ କରିଦିଅ ଠାକୁରେ । ନ ହେଲେ ଅନ୍ତତଃ ମୁଁ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଯେମିତି ବଞ୍ଚିଥାଉ ।’ କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଯେମିତି ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ସେ ଡାକିବାରେ ପ୍ରଗାଡ଼ ଆକୁଳତା ବି ନାହିଁ । କେମିତି ଗୋଟିଏ ଲୋକଦେଖାଣିଆ ଅଭ୍ୟାସ । ଗତାନୁଗତିକ ପରମ୍ପରାର ପୁନରାବୃତ୍ତି । କାହିଁକି ଏମିତି ହେଉଛି ? କାହିଁକି ସେ ପ୍ରାଣ ଭରି, ଆକୁଳରେ ଡାକି ପାରୁନାହାନ୍ତି ? ନଟବର ନିଜେ ଗୋଟାଏ ଅସ୍ୱସ୍ତିରେ ଛଟପଟ କରି ଉଠିଲେ । ଏଇ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଖରାରେ ବି ଦେହଟା ତାଙ୍କର ଶୀତେଇ ଉଠିଲା ।

ଏଇ ଅତ୍ୟଧିକ ଗରମରେ ସବୁ କୁଅ ପୋଖରୀ ନଦୀ ଶୁଖିଗଲା ପରି ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରର ସେଇ ବିଶୁଦ୍ଧ ଭଲ ପାଇବାର ଉତ୍ସ କ’ଣ ଶୁଖି ଯାଇଛି, ମଧୁ ତିଆଡ଼ା କହିଲା ପରି ଏ ପାପ ଅନ୍ୟାୟ ଅନାଚାର ଭିତରେ ଠାକୁର ଆଉ କ’ଣ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ବି ନାହାନ୍ତି ? ସେଥିପାଇଁ କ’ଣ ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ଶୁଖିଲା, ଥୁଣ୍ଡା ବାଉଁଶ ଓ ବେଲ ଗଛ ପରି ମନ୍ଦିରଟା ବି ସେମିତି ଭଙ୍ଗାଠୁଟା, ବେଢ଼ଜିଆ ହୋଇ ଯାଇଛି ଏଇ ଖରାର ଉତ୍ତାପରେ ! କିନ୍ତୁ ତା’ର ଚେର ଲମ୍ବିଛି, କାହିଁ କେଉଁ ପାତାଳକୁ । ସେଉଁ ରସ ଶୋଷି ଶୋଷି ସେ ଖାଲି ବଞ୍ଚି ରହିଛି । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ବର୍ଷା ହେବ, ପାଣିରେ ଶୁଖିଲା ମଟାଳ ମାଟି କାଦୁଅ ପଟପଟ

ହୋଇଯିବ, ସେତିକିବେଳେ ପୁଣି ପତ୍ର କଅଁଳିବ, ଫୁଲ ଫୁଟିବ । ତାର ଶୁଖିଲା ଡାଳ ପୁଣି ପୁରି ଉଠିବ ସବୁଜ ପତ୍ରର ମାଂସଳ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ, ହସ ଫୁଟିବ ଫୁଲର ପାଖୁଡ଼ା ପାଖୁଡ଼ାରେ ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ଷା କେବେ ଆସିବ ? କେବେ ପୁଣି ବୈଶାଖର ଗୌରିକ ଆକାଶ ଶ୍ୟାମଳ ମେଘର ବାସଲ୍ୟମୟୀ କରୁଣାରେ ପୁରି ଉଠିବ ? କିଏ ଖୋଜି ବାହାର କରିବ ସେଇ ପାତାଳମୁଖୀ ଝରଣାର ଚିରନ୍ତନ ଉତ୍ସକୁ ?

ରାସ୍ତା ସରି ଆସୁଛି । ନଡ଼ିଆ ବଣ ଭିତରେ ଚକମକ୍ ମାରୁଛି ସୁରଜମଳ ମାରୁଆଡ଼ିର ଧଳା କୋଠାଟା । ମଦନପୁର । ସେଇଠୁ ଆଉ ପାଏ ବାଟ ଗଲେ ତାଙ୍କ ଗାଁ ପଡ଼ିବ । ମଦନପୁର ମୌଜା ଓ ତାଙ୍କ ମୌଜାର ସାମା ଚିହ୍ନଟ କରୁଥିବା ପ୍ରକାଶ ବର ଗଛଟା ବି ଦେଖା ଯାଉଛି । ଜୋରରେ ଜୋରରେ ପାଦ ପକେଇ ଚାଲିଲେ ନଟବର ।

ବିରାଟ ଅଶ୍ୱତଥ ଗଛଟି । ଦି’ଚାରିଜଣ ମଣିଷର କୁଣ୍ଠ ପାଇବ ନାହିଁ ଏତେ ବଡ଼ ଗଣ୍ଡି । ଏତେ ବଡ଼ ଗଛଟା ଅଧର ଟିକିଏ ବୋଲି ଛାଇ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ହେଲେ ବି ପତ୍ର ନାହିଁ । ଟିକିଏ ଟିକିଏ କଅଁଳୁଛି । ଗଛ ଚାରିପଟେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଅସଂଖ୍ୟ ଅଶ୍ୱତଥ କୋଳି । କେତେ ବଡ଼ ଗଛ- ଅଧର କେତେ ଛୋଟ ତା’ରଫଳ । ନଟବର ମନେ ମନେ ହସିଲେ । ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଚେର ଉପରେ ଦଣ୍ଡେ ବସିଗଲେ ସେ । ଗଛ ଗଣ୍ଡି ଉପରେ ମୋଟା ନାଲି ସିନ୍ଦୂର ଦାଗ । ତା ତଳକୁ ଲମ୍ବିଛି ନାଲି ପିମ୍ପୁଡ଼ିର ଧାର । ସୁରଜମଳ ମାରୁଆଡ଼ିର ବାପା ସବୁଦିନ ସକାଳେ ଏଇଠି ପିମ୍ପୁଡ଼ିମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୁଡ଼ କି ଚିନି ଦେଇଯାଏ । ନଟବର ମନକୁ ମନ ହସିଲେ ।

ଏଇ ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ ମୂଳେ ବସି ବୁଦ୍ଧଦେବ କୁଆଡ଼େ ବୁଦ୍ଧ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏଇ ଗଛ ମୂଳେ ମହାବୀର ଜାନ ପରମ ଜ୍ଞାନ ପାଇଥିଲେ । ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ଧର୍ମ କୁଆଡ଼େ ଗଲା, ଜୈନ ଧର୍ମ କୁଆଡ଼େ ଗଲା, ଖାଲି ଗଛଟା ହିଁ ପୂଜା ପାଉଛି । କି ଅଛି ଏଇ ଗଛରେ ? ନା ଚିକିଏ ଛାଇ- ନା ତା'ର କାଠ କିଛି କାମରେ ଆସୁଛି ?

ସମୟର ଖରା ଏମିତି ଶୋଷିନିଏ ପ୍ରକାଶିତ ରସର ପୋଖରୀ, ନଦୀକୁ । କିନ୍ତୁ ଶୋଷିପାରେ ନାହିଁ ସାତତାଳ ଭେଦୀ ଭିତରେ ଭିତରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇ ରହିଥିବା ରସର ସମୁଦ୍ରକୁ । ପୁଣି ଜଣେ କିଏ ଭଗୀରଥ ଜନ୍ମ ହୋଇ ତାକୁ ପୁଣି ବାଟ କଢ଼େଇ ଆଣିବ ପୃଥିବୀ ଉପରକୁ । ଆଉ ଜଣେ କିଏ ଅର୍ଜୁନ ତୀକ୍ଷଣ ଶରରେ ପୃଥିବୀର କଠିନ ଆବରଣ ଭେଦ କରି ପୁନରାୟ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଆଣିବ ସ୍ୱତଃ ନିଃସାରିତ ଝରଣାର ସ୍ରୋତକୁ ।

କିନ୍ତୁ ତା' ଆଗରୁ ଏଇ ଶୁଷ୍କ ଟାଙ୍ଗର ଧୂସର ଭୂମି ଉପରେ ଶୀତଳ ଜଳ ପ୍ରକାଶ କ'ଣ କୋଉଠି ନାହିଁ ?

ଏମିତି ଭାରୁ ଭାରୁ ନଟବର କେତେବେଳେ ବରଗଛ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛନ୍ତି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ବରଗଛ ତଳର ଶୀତଳ ଛାଇରେ ତାଙ୍କର ଚେତା ପଶିଲା । ସାରା ଦେହରେ ଯେମିତି କ'ଣ ମଧୁର ଶୀତଳ ସ୍ପର୍ଶ ଦେଇଗଲା । ଆଃ କି ଆରାମ । ସେ ଆଉ ଚିକିଏ ଘଞ୍ଚି ଛାଇ ତଳେ ଯାଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ପ୍ରକାଶ ବରଗଛ । ତାଙ୍କ ପିଲା ଦିନରୁ ସେ ତାକୁ ଏମିତି ଦେଖି ଆସିଛନ୍ତି । ଏଇ କେତେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଆହୁରି ବଢ଼େଇ ଦେଇଛି । ପାଖକୁ କେତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗୋରୁ ବସି ପାକୁଳି କରୁଛନ୍ତି । କିଏ କେତେଟା ଡାଳ କାଟି ପକେଇ ଦେଇଛି ସେ ତା'ରି ଚାରିପାଖରେ

ଛେଳିଗୁଡ଼ାଏ ପତ୍ର ଛିଣ୍ଡାଇ ଛିଣ୍ଡାଇ ଖାଉଛନ୍ତି । ଦୁଇ ଚାରିଟା ପିଲା ଏଇ ଧୂମ୍ ଖରାବେଳଟାରେ ଓହ୍ଲଳରେ ଝୁଲି ଝୁଲି ଡାଳ ମାଙ୍କୁଡ଼ି ଖେଳୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିକିଏ ଦୂରରେ କେତେ ଜଣ ତାଙ୍କରି ପରି ବାଟୋଇ ଚାରିକାତ ମେଲେଇ ନିଘୋଡ଼ ନିଦରେ ଶୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସାରା ଗଛଟା ଭର୍ତ୍ତି ନାନା ପ୍ରକାର ଚଢ଼େଇ । ସେମାନଙ୍କର କିଚିରି ମିଚିରି ଶବ୍ଦରେ କାନ ଅତଡ଼ା ପଡ଼ି ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ଗଛଟା ଯେମିତି ତା'ର ସହସ୍ର ବାହୁ ମେଲେଇ ତାର ସବୁ ସନ୍ତାନକୁ ଆନନ୍ଦରେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ରଖିଛି ଏକ ମହାନ ସ୍ନେହମୟୀ ଜନନୀ ପରି !

ମୁଣ୍ଡ ତଳେ ଗାମୁଛାଟା ଦେଇ ଗଢ଼ି ପଡ଼ିଲେ ନଟବର । ଜୋତା ଗୁଡ଼ା କାଢ଼ି ପକେଇ ଦୂରକୁ ଥୋଇ ଦେଲେ । ନିଆଁ ପରି ତାତିଥିଲା ସେଗୁଡ଼ାକ । କାଣି ଆଙ୍ଗୁଳି କଣରେ ଗୋଟାଏ ଫୋଟକା ବାହାରିଲାଣି । ଜୋତା କାଢ଼ି ଦେଲା ମାତ୍ରେ ପାଦ ଦୁଇଟା ଥଣ୍ଡା ହୋଇ ଆସିଲା । ଗୋଡ଼ ଲମ୍ଫେଇ ଉପରକୁ ମୁହଁ କରି ସେ ଆଖି ବୁଜିବା ଆଗରୁ ଚାରି ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ଦେଲେ । ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ତାଙ୍କର ଆଖି ଅଟକି ଗଲା । କୋରଡ଼ ଭିତରେ ଉଠିଛି ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଗଛ ଆଉ ବେଲ ଗଛ ।

ସେ ପରମ ତୃପ୍ତିରେ ଆଖି ବୁଜିଲେ ।

ସେଇ ମୁଦା ଆଖିପତା ଉପରେ ଭାସି ଉଠିଲା ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ବରଗଛର ଛବି । ଆଉ ସେଇ ବରଗଛଟିକୁ ଆଛନ୍ନ କରି ଆଉ ଗୋଟାଏ ଛବି । ସେ ଛବି ତାଙ୍କ ବୋଉର । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେ ଛବିଟା ଲିଭିଯାଇ ଆହୁରି ଗୋଟାଏ ଛବି ଦେଖାଗଲା । ସେ ଛବିଟା ତାଙ୍କ ନିଜର ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ନଟବର ବାବୁ ଦୋଦୋ ପାଞ୍ଚ ହୋଇ ବସ୍ତୁ ଓହ୍ଲାଇଲେ କାହିଁକି ?
୨. ହରି ଗୁଡ଼ିଆର ଦୋକାନଘର କିପରି ଥିଲା ?
୩. ନଟବର ବାବୁଙ୍କ ଗାଆଁକୁ ଯାଇଥିବା ରାସ୍ତାର ଅବସ୍ଥା କିପରି ଥିଲା ?
୪. ନଟବର ବାବୁ ତାଙ୍କ ବୋଉଙ୍କ ସଂପର୍କରେ କ'ଣ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ?
୫. ମଣିଷ ଜାତିଟା ଅକୃତଜ୍ଞ ବୋଲି ନଟବର ଏ ସଂପର୍କରେ କ'ଣ ଭାବିଛନ୍ତି ?
୬. ପ୍ରାଣୀ ଜଗତର ନିୟମ କ'ଣ ବୋଲି ଗଛରେ କୁହାଯାଇଛି ?
୭. ନଟବର କଷ୍ଟ କରି ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପିଲାଙ୍କ ପାଇଁ ସେ କ'ଣ ଭାବୁଥିଲେ ?
୮. ନଟବରଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କ ଆଚରଣ କିପରି ହୋଇଛି ?
୯. ଆଜିକାଲି କେଉଁମାନେ ଏକଘରିକିଆ, ବ୍ୟକ୍ତିନିଷ୍ଠ ଓ ସ୍ଵାର୍ଥପର ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ?
୧୦. କି ସୁଖ ଆଉ ରହିଲା ଜୀବନରେ ? - ଏମିତି କିଏ ଭାବିଛନ୍ତି ଓ କାହିଁକି ?
୧୧. ସଂସାରଟାକୁ ତତଲା ଲୁହା କଡ଼େଇ ବୋଲି କିଏ କେତେବେଳେ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି ?
୧୨. ଗାଆଁରେ ଥିବା ଶିବ ମନ୍ଦିରର ପରିବେଶ କିପରି ଥିଲା ?
୧୩. ନଟବର କେତେବେଳେ ଓ କାହିଁକି ଅସ୍ଵସ୍ତିରେ ଛଟପଟ ହୋଇ ଉଠିଲେ ?
୧୪. ମଦନପୁର ଗାଆଁର ବର ଏବଂ ଅଶ୍ଵତ୍ଥ ଗଛ ସଂପର୍କରେ ଗଛରେ କ'ଣ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି ?
୧୫. କେଉଁଠାରେ ଓ କାହିଁକି ନାଲି ପିମ୍ପୁଡ଼ିର ଧାର ଲାଗି ଥିଲା ?
୧୬. ବରଗଛକୁ ମହାନ ସ୍ନେହମୟୀ ଜନନୀ ସହିତ ଗାନ୍ଧିଜୀ କାହିଁକି ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି ?

୧୭. ନଟବର କିପରି ପରମ ତୃପ୍ତିରେ ଆଖି ବୁଜିଲେ ?

୧୮. ବେଲ, ଅଶ୍ୱତଥ ଓ ବଟବୃକ୍ଷ ଗଛର ନାମକରଣର ଯଥାର୍ଥତା ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୧୯. ଏହି ଗଛଟି ପଢ଼ି ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ନାମକରଣ ତୁମ ମନରୁ ଭାବି କର ।

୨୦. ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଓ ବଟବୃକ୍ଷ ସଂପର୍କରେ ତୁମ ମନରେ ଥିବା ଭାବନାକୁ ନେଇ ଏକ ଗଛ ଲେଖ ।

୨୧. ରବି ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହି ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର ।

ସୁର ସୁନ୍ଦରୀ

● ସରଳା ଦେବୀ
(୧୯୦୪-୧୯୮୭)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ସରଳାଦେବୀ ଜଗତସିଂହପୁର ଜିଲ୍ଲାର ବାଲିକୁଦା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ନରିଲୋ ଗାଁରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ଆଗଧାଡ଼ିର ସଭାନେତ୍ରୀ ରୂପେ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ବାରମ୍ବାର କାରାବରଣ କରିଥିଲେ । ବହୁ ପ୍ରବନ୍ଧ, ଜୀବନୀ ଓ ସାହିତ୍ୟାଲୋଚନା ଲେଖିବାରେ ସେ ଥିଲେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ପୁସ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ନାରୀର ଦାବି, ଉତ୍କଳର ନାରୀ ସମସ୍ୟା, ନାରୀ ଜଗତ, ପଞ୍ଚପ୍ରଦୀପ, ଭାରତୀୟ ମହିଳା ପ୍ରସଙ୍ଗ, ସାରଳା ମହାଭାରତୀୟ ନାରୀ ଚିତ୍ର, କୁତୁଳା କୁମାରୀଙ୍କ କବି ପ୍ରତିଭା, ରବୀନ୍ଦ୍ର ପୂଜା, ଗାଁ ବାଲାଙ୍କକଥା, ରାୟ ରାମାନନ୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ୟତମ ।

ଏହି ଏକାଙ୍କିକାର କଥାବସ୍ତୁ ପୌରାଣିକ ଆଖ୍ୟାନ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଏଥିରେ ନାରୀର ସ୍ଵାଭିମାନି ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦାବୋଧ ଓ ଦୁଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଦମନରେ ନାରୀଶକ୍ତିର ଭୂମିକା ପ୍ରତିପାଦିତ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ

ହିମାଦ୍ରିର ଶିରୋଦେଶରେ ଅଭ୍ରଭେଦୀ ଭୀଷଣ-ଦର୍ଶନ ଧବଳାକୃତି ଧବଳଗିରି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ଵବାହୁ ହୋଇ ତପସ୍ୟାନିରତ । ତାହାର କନକ କିରୀଟ ମର୍ଦ୍ଦତମୟ କନକକାନ୍ତି ବିଶିଷ୍ଟ । ତାହାର ଗାତ୍ରରେ ନିକୁଞ୍ଜ କାନନର ତରୁରାଜି ଓ ମୁକୁଳିତ କୁସୁମ ଶୋଭିନୀ ଲତାବିତାନ । ସୁନାଦିନୀ ବିହଙ୍ଗିନୀଗଣ ଓ ସୁନାଦୀ ବିହଙ୍ଗକୁଳ, ମଧୁଲୋଭୀ ଅଳି, ମୃଗେନ୍ଦ୍ର କେଶରୀ, କରୀଶ୍ଵର, ଶାବ୍ଦୁଳ, ଭଲୁକ, ବନ କମଳିନୀ, ସୁଲୋଚନା-କୁରଙ୍ଗିଣୀ, ମଣିକୁନ୍ତଳାଫଣିନୀ ବିଷଧର ଫଣୀ କେହି ସେହି ଗିରିରାଜକୁ ସ୍ଵର୍ଣ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଠାରେ କେହି ପ୍ରବେଶ କରିବା

ସୁଦୂର ପରାହତ । ଅଦୂରେ ଘନ ତିମିରିତ ଗଭୀର ଗହ୍ଵରରେ କଳକଳନାଦିନୀ ଅଳକାନନ୍ଦାର ଜଳସ୍ରୋତ ପାତାଳ ପ୍ରବେଶ କରିଛି । ମାନବ ଦାନବ ଯକ୍ଷ ରକ୍ଷ ଦେବତା ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଅଗମ୍ୟ ଏ ପଥ । ଦିବାନିଶି ମେଘମାଳା ଉତ୍ସବିତ ଏହି ଗିରି ଯେପରି ଭୂତନାଥ ଶିବଙ୍କ ସହିତ କୈଳାସ ଶିଖରୋପରି ନୃତ୍ୟ ବିନୋଦରେ ରତ । ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ବୈଜୟନ୍ତ ଧାମ ତ୍ୟାଗକରି ତାଙ୍କର କନକାସନ, ରାଜଛତ୍ର, ନନ୍ଦନ ବନର ପାରିଜାତ ସୁରଭି, ଉର୍ବଶୀ, ମେନକା, ଚିତ୍ରଲେଖା, ମିଶ୍ରକେଶୀ, ଗନ୍ଧର୍ବ କିନ୍ନର ଯକ୍ଷ ରକ୍ଷ ବିଦ୍ୟାଧରଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ନୀରବରେ ଅଶ୍ରୁମୁଞ୍ଚନ କରି ଗିରିକନ୍ଦରରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବଦନପ୍ରଭା ମଳିନ । ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ଦୈତ୍ୟକୁଳ ଦୈବ ବଳରେ ବଳୀ ହୋଇ

ସୁରମାନଙ୍କୁ ପରାଜୟ ଗ୍ଳାନି ଦେଇଛନ୍ତି । ଦୈତ୍ୟରାଜ ସୁନ୍ଦ
ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ତ୍ରାସିତ ଦେବଗଣ ଭୟବିହ୍ୱଳ
ହୋଇ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଛନ୍ତି । ଲାଞ୍ଜନାଭୀତ ହୋଇ ସହସ୍ର
ବର୍ଷ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦେବଗଣ ଶ୍ରାନ୍ତକ୍ଳାନ୍ତ ।

ସୁନ୍ଦ — ଯାହା ହେଉ. ଏତେ ଦିନେ ଦାନବମାନଙ୍କର
ମନକାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ସହସ୍ରବର୍ଷ କାଳ
ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗରୂପ କରି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ
କୃପାରୁ ଆମର ମୁକ୍ତି ହେଲା । ଓଃ,
ଦେବତାମାନେ କି ଖଳପ୍ରକୃତିର ଜୀବ ।
ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୋକରୁ ଆସୁଥିବା ଯଜ୍ଞଧାନୁରୁ ହବି
ଚୋରି କରି ଆମକୁ ଚିରକାଳ ବଞ୍ଚନା କରି
ଆସିଛନ୍ତି ।

ଉପସୁନ୍ଦ — ତ୍ରିପୁରାରି ମହାଦେବ ଆମର ସହାୟ ।
ଏତେକାଳ ଆମର ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ
କରିଛନ୍ତି ମହାଦେବ । ଅମୃତ ଅମୃତ ବର୍ଷର
ତପସ୍ୟାର ଫଳ ଅଛି ତ ପୁଣି ? ବୃଥା
ଯିବ କିପରି ?

ଦାନବ ସେନାପତି — ଜୟ ମହାରାଜ ସୁନ୍ଦଙ୍କର ଜୟ ।

ସୁନ୍ଦ — ତୁମେ ତ ମୋର ସେନାପତି, ତୁମ
ଜୟଗାନ ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।

ଅପ୍ସରାଗଣ — ଜୟ ମହାରାଜ ସୁନ୍ଦଙ୍କର ଜୟ ।

ସୁନ୍ଦ — ଏ କିଏ ଅପ୍ସରାଗଣ ! କିନ୍ତୁ ସେନାପତି,
କାହାନ୍ତି ସେ ପରାଜିତ ଦେବତାମାନେ ?
ଶୁଭୁନାହିଁତ ସେମାନଙ୍କର ଜୟଗାନ ?

ସେନାପତି — ସମସ୍ତେ ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଳନ କରି
ଯେ ଯାହା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ଅଛନ୍ତି
ମହାରାଜ ।

ସୁନ୍ଦ — ଉତ୍ତମ ! ପବନ, ଅଗ୍ନି, ବରୁଣ, କୁବେର,
ଦଶଦିଗପାଳ, ଶମନ, ସମସ୍ତେ ମୋ
ରାଜନବରରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅଛନ୍ତି ତ ?

ସେନାପତି — ଆଜ୍ଞା, ମହାରାଜ ।

ଉପସୁନ୍ଦ — ଚିତ୍ରରଥ ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ କାହିଁ ?

ସେନାପତି — ସେ ଅପ୍ସରାମାନଙ୍କୁ ସଞ୍ଜିତ କରାଉଛନ୍ତି ।

ସୁନ୍ଦ — ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆନୁଗତ୍ୟକୁ
ଦେଖୁଛି । କିନ୍ତୁ ମୃଗାକ୍ଷୀ ବିମାଧରୀ ଶତୀ
କାହିଁ ? ସେହି କୃଶୋଦରୀର କବରୀ
ମନ୍ଦାର ମାଳରେ ଶୋଭିତ । ମୁଁ ତାକୁ
କାମନା କରେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉର୍ବଶୀ ଓ ରମ୍ଭା
ଗୀତ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତୁ ।

ଉପସୁନ୍ଦ — ଉର୍ବଶୀ ! ତୁମର ପ୍ରିୟସଖୀ ଶତୀଦେବୀ
କାହାନ୍ତି ?

ଉର୍ବଶୀ — ସେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ହିମାଦ୍ରି ଶିଖରରେ
ବାସ କରୁଛନ୍ତି ।

(ସୁନ୍ଦ ଉପସନ୍ଦଙ୍କର ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ)

ଉପସୁନ୍ଦ — ରମ୍ଭା ! ପାରିବ ଗୋଟିଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ?
ଯଥେଷ୍ଟ ପୁରସ୍କାର ଦେବି ।

ରମ୍ଭା — ଆଜ୍ଞା ଦିଅନ୍ତୁ, ମହାରାଜ ।

ଉପସୁନ୍ଦ — ସେହି ଶତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ କାପୁରୁଷ ଶୃଗାଳ
ଇନ୍ଦ୍ରର ଇନ୍ଦ୍ରଜାଳପାଶରୁ ଛିନ୍ନ କରି ଆଣି
ପାରିବ ?

ସୁନ୍ଦ — ଶତୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ରର ମାୟା ପାଶରୁ ଛିନ୍ନ
କରି ଆଣି ନ ପାରିଲେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର
ଗୌରବ ମ୍ଳାନ ହେବା ନିଶ୍ଚିତ । ସ୍ୱର୍ଗରେ
ଆଉ ସୁଖ କାହିଁ ?

ଉପସୁନ୍ଦ — ସଭାସଦ୍‌ଗଣ ! ଶୁଣିଲ ତ ସୁନ୍ଦଙ୍କ
ମର୍ମବାଣୀ ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ହିମାଦ୍ରି
ଗହ୍ୱରରୁ ଇନ୍ଦ୍ରପାଶରୁ ଶତୀକୁ ମୁକ୍ତ କରି
ଏଠାକୁ ଘେନି ଆସ ! ରାଜାଜ୍ଞା ପାଳନରେ
ବିମୁଖ ହେଲେ କଠିନ ଶାସ୍ତି ପାଇବ ।

ସୁନ୍ଦ - ଉଚ୍ଚେଃଶ୍ରୀବା ଅଶ୍ୱ, ଐରାବତ ହସ୍ତୀ,
ପାରିଜାତ ପୁଷ୍ପ, ସୁଧାଭାଣ୍ଡ ଅଧିକାର କରି
ମଧ୍ୟ ଆମର ବାସନା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଲା । ଆମକୁ
ସଫଳକାମ ହେବାକୁ ଇ ପଡ଼ିବ-ଉପାୟ
ଯାହାହେଉ । ପ୍ରେମ ଓ ଯୁଦ୍ଧରେ ତ ନୀତି
ନିୟମ ପାଳନ କରିବା ବିଧି ଅନୁମୋଦିତ
ନୁହେଁ, - କ'ଣ କହୁଛୁ ଉପସୁନ୍ଦ ?

ଉପସୁନ୍ଦ - ହଁ ଭାଇ, ଠିକ୍ କହିଛି । (ଉଦ୍ଧତ କଣ୍ଠରେ)
ଯାଆନ୍ତୁ ଦୈତ୍ୟଗଣ-ଯାଆନ୍ତୁ
ଅପ୍ସରାଗଣ, ଶୀଘ୍ର ନେଇ ଆସନ୍ତୁ ! ସେ
ଆଉ ଏବେ ତାଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ନୁହନ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ର-
ସିଂହାସନ ଯାହାର, ଶତୀ ତାହାର-
ସର୍ବଭୋଗ୍ୟ ଭିତରେ ସେ ଏକ ଭୋଗ୍ୟ,
ସେ ଦୈତ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ରାଣୀ । ହିମାଳୟ
ଦେଶର ଗହନ ବିପିନ ସ୍ୱର୍ଗ ରାଣୀଙ୍କର
ବାସ ଯୋଗ୍ୟ ସ୍ଥାନ ନୁହେଁ ।

ସେନାପତି - ଯଥା ଆଜ୍ଞା, ମହାରାଜ ! ଅପ୍ସରାମାନେ
ଯାଆନ୍ତୁ ।

ସୁନ୍ଦ - ନିଶ୍ଚୟ, ଯାଆନ୍ତୁ । କିନ୍ତୁ ମେଘ, ବଜ୍ର,
ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସମସ୍ତେ ଆମର କିଙ୍କର ଭଳି
ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି ତ ?

ସେନାପତି - ଆଜ୍ଞା, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗଛାଡ଼ି ଯିବାର
ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏ ସ୍ୱର୍ଗଧାମରେ ଯେ
ଇନ୍ଦ୍ରସିଂହାସନରେ ବସେ, ତାର କିଙ୍କର
ରୂପେ ମେଘମାଳ, ଅଶନି, ବିଦ୍ୟୁତ୍ ତା'
ନିକଟରେ ଖଟିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ଏହା ବିଧିର
ବିଧାନ । ଆନ କରିବା କାହାରି ସାଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

ଦ୍ୱାରୀ - ମହାରାଜ, ମଣୋହିକୁ ବିଜେ କରିବା
ହୁଅନ୍ତୁ ।
(ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ, ଦରବାର
ଭାଙ୍ଗିଲା)

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ଦେବତାମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆଗମନ
କଲେ । ଭାଗ୍ୟ ବିଡ଼ମ୍ବିତ ଦୁଃସ୍ତ୍ର ମଳିନ ବେଶରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର
ରାଜଦଣ୍ଡ ସ୍ମଳିତ । ସେ ଶତୀଙ୍କ ନିକଟରେ ବସିଛନ୍ତି ।
କୁମାର କାର୍ତ୍ତିକେୟ ପ୍ରଣାମ କଲେ ।)

ଇନ୍ଦ୍ର - ସ୍ୱର୍ଗ ରାଜ୍ୟରୁ କି ସମ୍ପାଦ ଆଣିଛ, କୁମାର ?
କାର୍ତ୍ତିକେୟ - (ନିମ୍ନ କଣ୍ଠରେ ଅଧୋମୁଖରେ) କହିବାକୁ
ଆସିଛି, କିନ୍ତୁ ଅକଥ୍ୟ, ଦେବରାଜ ।

ଇନ୍ଦ୍ର - କହ କାର୍ତ୍ତିକେୟ ! କୁଣ୍ଡା କାହିଁକି ବୋଧ
କରୁଛ ?

କାର୍ତ୍ତିକେୟ - ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କ ଆଜ୍ଞା, ମାତା ଶତୀଦେବୀ
ସେମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯିବେ । ଏହି
ଦୁଃସମ୍ପାଦର ବାର୍ତ୍ତାବହ ରୂପେ ଆସିଛି ମୁଁ ।

ଇନ୍ଦ୍ର - (କ୍ରୋଧରେ, ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ) କାହିଁକି ?

କାର୍ତ୍ତିକେୟ - ଏହାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୁଁ ଅତି ଅଭାଜନ ।

ଇନ୍ଦ୍ର - ପାଷଣ୍ଡ ରାକ୍ଷସମାନଙ୍କର ସ୍ୱର୍ଗୀ ଏତେଦୂର
ବଢ଼ିଗଲାଣି ନା ? ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱର୍ଗ
ଭୁବନରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରି ପାରୁନାହିଁ !

ଶତୀ - ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ପୃଥିବୀର ଶତ୍ରୁ । ଜଗତର
ବିଧିବିଧାନ ଅତିକ୍ରମ କରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ
ନିର୍ମମ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ
ତିନିପୁର କମ୍ପୁଛି । ସସାଗରା ଧରଣୀ
ସଂତ୍ରାସିତ ହେଉଛି । ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀଙ୍କୁ
ସ୍ୱର୍ଗତ ଦାନବମାନେ ଯଥାର୍ଥରେ ଅପମାନିତ
କରୁଛନ୍ତି । ଏ ଲଜ୍ଜା, ପରାଜୟ ଗ୍ଳାନିଠାରୁ
ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ପୀଡ଼ା ଦିଏ ।

ଇନ୍ଦ୍ର - ହେଇଚି ଦେବି ! ଶମନ ଆସିଗଲେଣି ।

ଶତୀ - ନମସ୍କାର, ଧର୍ମରାଜ ! ବସନ୍ତୁ । (ଆସନ
ପ୍ରଦାନ)

ଇନ୍ଦ୍ର — କହନ୍ତୁ ତ ଧର୍ମ ଦେବ ! ଆମେ ଚିରକାଳ ଦାନବମାନଙ୍କ ବିରୋଧରେ ସଂଗ୍ରାମ ଚଳାଇ ଆସିଲେ । ଆଜି ଦେବବଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବାରୁ, ଦାନବ ବଳ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଆମେ ପରାଜିତ, ଲାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଚିରକାଳ ଭୀତ ଶ୍ଵାନଭଳି ପର୍ବତ କନ୍ଦର ଭିତରେ ଲୁଚିଲେ ତ ହେବ ନାହିଁ ? ଦେବତାମାନେ ବିଚାର କରନ୍ତୁ, ସ୍ଵର୍ଗ ରାଜ୍ୟକୁ କିପରି ଅସୁର କବଳରୁ ମୁକ୍ତ କରିବେ ।

ଶମନ — (କ୍ଳୋଧୂତ ସ୍ଵରରେ ଦାନ୍ତ ଚୋବାଇ) ଦେବରାଜ ! ହେ ତ୍ରିଦିବପତି ! ବିଧିବିଧାନ ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର । ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ, ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ପୂଜା, ଉପାସନା, ସତ୍ୟତା ଓ ଏତେ ନିଷ୍ଠାରେ ଧର୍ମକର୍ମ ପାଳନା ସତ୍ତ୍ୱେ ପିତାମହ ବ୍ରହ୍ମା ପ୍ରତିଯୁଗରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଦାନବଶକ୍ତି ଦ୍ଵାରା କାହିଁକି ହରାଇ ଦିଅନ୍ତି ? ତାହା ଏକା ସେ ଜାଣିଥିବେ । ମୁଁ ପଲକମାତ୍ରକେ ଚରାଚର ଉଚ୍ଛନ୍ନ କରିଦେବି । କିନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମା ବୃଥାରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ କଲେ ବା କାହିଁକି ? ନୀଳକଣ୍ଠ ବିଷପାନ କଲେ କାହିଁକି ? ଆମର ଅମର ହେବା ଫଳରେ କେବଳ ଅପମାନ ଭୋଗିବା ସିନା ସାର । ଦେବରାଜ ! ସମସ୍ତ ବିଭୂତି ସତ୍ତ୍ୱେ ଦୈବବଳ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠବଳ,—ଆମପ୍ରତି ବିଧିବାମ ।

ପବନ — (ହୁଙ୍କାର କରି) ଦେବରାଜ ! ଯାହା ଯମ କହିଲେ ତହିଁରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ବିଧି ଆମ

ପ୍ରତି ଦାରୁଣ ଶତ୍ରୁତା କରିଛି । ପିତାମହ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଦାନବମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଦି ଏଡ଼େ ପ୍ରୀତି, ମମତା ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ରାଜାସନ ଦିଅନ୍ତୁ । ଆମେ ଏତେ ପୂଜା ଧର୍ମ ଯଜ୍ଞ କରି, ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସ୍ଵର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ, ପାତାଳ ଭୁବନ ମାନଙ୍କରେ ଶାସନ କରି, ଲୋକ ପାଳି ଶେଷରେ ଏତେ ଅପମାନ ସହିବୁ କିପରି ? ଅସତ୍ୟର ଜୟ ଦେଖିଲେ ଲୋକେ ଏଣିକି କି ଆଦର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ! ଏଇ ତ ହେଲା ନୀତି ? ଆପଣ ଆଦେଶ କଲେ ଏଇକ୍ଷଣି ମୁଁ ଚରାଚର ବିଶ୍ଵକୁ ଲାଞ୍ଚିତ କରିଦେବି । ସମସ୍ତ ବିଶ୍ଵକୁ ସମୁଦ୍ରରେ ବୁଡ଼ାଇ ଦେବି—ଅଶୁରାଶିରେ ଦିଗ ପୁରିଯିବ ।

(ପର୍ବତ ଚୁଡ଼ା ଧସିଗଲା । ପବନ ତୋଫାନରେ ସଂସାର ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସମୁଦ୍ରରେ ତରଣୀ ବୁଡ଼ିଲା । ମୃଗଶଶ ଗିରିଗୁହା ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ଗର୍ଭଣୀମାନଙ୍କର ଗର୍ଭସ୍ତ୍ରାବ ହୋଇଗଲା ।)

କାର୍ତ୍ତିକେୟ — (ମଧୁର କଣ୍ଠରେ) ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟ ପରାଜୟ କାହାରି ହାତର କଥା ନୁହେଁ । ଦାନବ ଦ୍ରାସରେ ଆମେ ପୃଷ୍ଠଭଙ୍ଗ ଦେଲୁଁ । ଆମର ସହସ୍ର ନାରାତ ମଧ୍ୟ ଦାନବର ଚର୍ମ ଭେଦି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଆମର ଏ ପରାଜୟକୁ ବିଧିବିଧାନ କହିବାକୁ ହେବ । ବିଧି ପ୍ରତିକୂଳତାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଆମର ଅଗୋଚର । ଦେବ କୂଳରେ ବୟୋକନିଷ୍ଠ ମୁଁ ; ବିଧାତାର ଇଚ୍ଛା ଉପରେ କ’ଣ ଅବା କହିବି ?

ଶମନ — ମୋ ବିଚାରରେ ଚାଲ ସମସ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ
ନିକଟକୁ ଯାଇ ଆମର ପରାଜୟର ପ୍ରତିକାର
ଲୋଡ଼ିବା ।

ଇନ୍ଦ୍ର — ହେ ଶମନ ! ତୁମର ଦଣ୍ଡ ଏଡ଼େ ବିଷମ
ଯେ ସମସ୍ତେ ତୁମ ଭୟରେ ଭୀତ; କିନ୍ତୁ
ବିଧି ବାମ ହେଲେ ତୁମର ଏ ଦଣ୍ଡ ଫୁଲ
ପରି ପ୍ରାଣୀ ଦେହରେ ବାଜି ଚାଲିଯାଏ ।
ହେ ପ୍ରଭଞ୍ଜନ ! ବିରଞ୍ଚି ବଳରେ
ତୁମ୍ଭେମାନେ ବଳୀ । ତୁମର ଭୀଷଣ
ନିଃଶ୍ୱାସରେ ତରୁକୁଳ ଭଗ୍ନ ହୁଏ; ତୁଙ୍ଗ
ଗିରିଶୃଙ୍ଗ ଚୂର୍ଣ୍ଣାଭୂତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ବିଧିବାମ,
ତେଣୁ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତିହୀନ । ମନ୍ତ୍ର ବଳରେ
ଫଣୀତୁଲ୍ୟ ମୁଁ ନିରୁପାୟ ।

କାର୍ତ୍ତିକେୟ — ମୋ ମତରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପିତାମହଙ୍କ
ନିକଟରେ ଗୁହାରି କରିବା ଉଚିତ ।

ଇନ୍ଦ୍ର — ଏ ବିପୁଳ ପୃଥିବୀ ପାଳନ ପାଇଁ ବିଧାତା
ଆମକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛି । ଧର୍ମର ଜୟ
ସୁନିଶ୍ଚିତ; ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ଆମର ଅସ୍ତିତ୍ୱ
ନଥାନ୍ତା । ଅସୁରମାନେ ଅଧର୍ମୀ କ ।
ଦାସିକ । ପାପାଚାରୀ । ସେମାନଙ୍କ
ଆପାତଃବିଜୟ ଆହ୍ଲାଦରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ
ବିଚଳିତ ହେବେ ନାହିଁ । ଆମେ ସେମାନଙ୍କ
ଭଳି ଅଧର୍ମୀ ଓ ପାପବୃତ୍ତିକୁ ଯେବେ
ଅନୁସରଣ କରିବା, ଆଉ ଦେବାସୁର ଭେଦ
କେଉଁଠି ରହିବ ? ତେଣୁ ମୁଁ
ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରୁଛି,
ସମସ୍ତେ ଧାତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ପରାମର୍ଶ
ଲୋଡ଼ି ।

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ବ୍ରହ୍ମଲୋକରେ ଦେବତାଗଣଙ୍କ ସହିତ ଇନ୍ଦ୍ର,
ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଶକ୍ତି ଦେବୀଙ୍କୁ
ସେଠାରେ ଦେଖି ଦେବଗଣ ସ୍ତୁତି କଲେ ।)

ଯା ଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ମାତୃ
ରୂପେଣ ସଂସ୍ଥିତା ।

ନମସ୍ତସ୍ୟେ ନମସ୍ତସ୍ୟେ ନମସ୍ତସ୍ୟେ
ନମୋନମଃ । ୧ ।

ଯା ଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଶକ୍ତି
ରୂପେଣ ସଂସ୍ଥିତା ।

ଯା ଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ କାର୍ତ୍ତି
ରୂପେଣ ସଂସ୍ଥିତା ।

ଯା ଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ କଳା
ରୂପେଣ ସଂସ୍ଥିତା ।

ଯା ଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଅନ୍ନ
ରୂପେଣ ସଂସ୍ଥିତା ।

ଯା ଦେବୀ ସର୍ବଭୂତେଷୁ ଜୟ
ରୂପେଣ ସଂସ୍ଥିତା ।

ନମସ୍ତସ୍ୟେ
... ..

ଦେବୀ — କ'ଣ ପାଇଁ ଆସିଲେ ଆପଣମାନେ, ଏ
ଅସମୟରେ ?

ଇନ୍ଦ୍ର — ମା ! ଦାନବକୁଳର ଅତ୍ୟାଚାର ଆଉ ସହି
ହେଉ ନାହିଁ । ଏତେ ଅପମାନ ତୋର
ସନ୍ତାନଗଣ କିପରି ସହିବେ ମା ? ତୁ
ଜଗଜ୍ଜନନୀ, ଜଗତ୍ପାଳିନୀ,
ଜଗତ୍ତାରିଣୀ, ବିପଦନାଶିନୀ, ସୃଷ୍ଟିସ୍ଥିତି
ପ୍ରଳୟ-କାରିଣୀ, ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି, ଚରାଚର

ମାତା, ପ୍ରକୃତି ରୂପା । ଅଭୟ ପଦତଳେ
ଆଶ୍ରୟ ଦେ'ମା ! ତୋର ଶରଣାଗତ
ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଘେନି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଆଗରେ
ଆମର ଦୁଃଖ ଜଣାଅ ।

ଦେବୀ — ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅ ନାହିଁ; ଦେବରାଜ ! ଅଧର୍ମ,
ଅସତ୍ୟ, ଅତ୍ୟାଚାର, ଆଉ ତାର ପ୍ରତିକାର
ଏ ସବୁ ଭଗବାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିଲାଳାର ଅଂଶ ।
ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ ହୋଇ ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏ
ପରାଜୟକୁ ଚିରନ୍ତନ ଭାବ ନାହିଁ । ଏ ସବୁ
ମୋର ଲାଳାଖେଳ । (ହାସ୍ୟ) ଆଜ୍ଞା,
ତୁମ୍ଭେମାନେ ବିଧାତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଅ ।
ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କଥା ମୁଁ କହିଛି । ଶତୀ
ଦେବୀ, ରତିଦେବୀ ଏମାନେ ମୋତେ
ନାନାବିଧ ପୂଜା ଉପାସନା କରି ପ୍ରୀତ
କରିଛନ୍ତି । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଅମାନିଶା
ପାହିଲାଣି । ଜୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ ।

(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଦେବଗଣ — ଯଥା ଆଜ୍ଞା ଦେବୀ !

(ଦେବତାମାନେ ଶକ୍ତିମୟୀଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦ
ଲାଭକରି ପିତାମହଙ୍କ ଚରଣ ଦର୍ଶନ
କଲେ ।)

ବ୍ରହ୍ମା — ବସୁଗଣ ! ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କଥା
ମୋର ଆଗୋଚର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ଦ
ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କର ଅମୃତ ବର୍ଷର ତପସ୍ୟା, କୁଚ୍ଛୁ
ସାଧନା, ପୁଣ୍ୟର ଫଳ କିଛି ଅଛି ତ ?
ସେମାନଙ୍କ ପରାକ୍ରମକୁ ତୁମ୍ଭେମାନେ କେହି
ପ୍ରତିହତ କରିପାରିବ ନାହିଁ, ଏହା ବିଧିର
ବିଧାନ । ସମୁଦ୍ର କୁଆର ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ

ଭଙ୍ଗା ପଡ଼େ ସିନା, କେହି ବଳପ୍ରୟୋଗରେ
ଭଙ୍ଗା ପକାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ
ବଳରେ ନ ପାରି ଛଳରେ ମାରିବାକୁ ଯତ୍ନ
କର । ଯଦି ତୁମ୍ଭେମାନେ ସେ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ
ଭିତରେ କଳହର ସୁତ୍ରପାତ କରିପାରିବ,
ତେବେ ସେମାନଙ୍କୁ ନାଶ କରି ପୁଣି ସ୍ୱର୍ଗ
ସିଂହାସନ ପାଇ ପାରିବ ।

ଇନ୍ଦ୍ର — ପିତାମହ ! ଆପଣଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦହିଁ ଆମର
ରକ୍ଷାକବଚ । ଆପଣଙ୍କ ଆଦେଶ
ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ।

ବ୍ରହ୍ମା — ଯେ ଦେବୀ ବ୍ରହ୍ମନିଳୟରେ ରହୁଛନ୍ତି,
ତାଙ୍କର ଆଶୀର୍ବାଦ ନିଅ ।

ଇନ୍ଦ୍ର — ଦେବୀ ପ୍ରସନ୍ନ ହୁଅ, ଦେବଶତ୍ରୁକୁ ବିନାଶ
କରି, ଦେବଗଣଙ୍କୁ ବିପଦରୁ ତ୍ରାଣ କର—
ଜନନୀ !

ଦେବୀ — ସତ୍ୟ, ଧର୍ମ, ନ୍ୟାୟ ଘେନି ତୁମ୍ଭେମାନେ
ବିଜୟୀ ହେବ । ମୁଁ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ସ୍ତବରେ
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଛି, ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି
ହେଉ ।

(ଦେବଗଣଙ୍କର ବ୍ରହ୍ମଲୋକରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

— ଦେବସଭା —

ଇନ୍ଦ୍ର — ଦେବଗଣ, ବ୍ରହ୍ମା ଯେ ଦାନବ ଭ୍ରାତୃ
ବିରୋଧରେ ସଂକେତ ଦେଲେ, ତାହା
କିପରି ସାଧୁତ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ
ଆପଣମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି ।

ଯମ — ମୋର ଦଣ୍ଡରୁ କଳା ହରଣ ହୋଇଛି
ମହାରାଜ ! ମୁଁ କୌଣସି ପରାମର୍ଶ ଦେବାକୁ
ଅକ୍ଷମ ।

କାର୍ତ୍ତିକେୟ — ମୋତେ ଦେବରାଜ ଅନୁମତି ଦେଲେ ମୁଁ
ଯାଇ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କୁ ସମ୍ମୁଖ ସଂଗ୍ରାମକୁ
ଡାକିବି । ସେମାନଙ୍କୁ କହିବି, ଯେ ଶକ୍ତିମାନ
ସେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଆସନ୍ତୁ ! ଏଥିରେ ସୁନ୍ଦ
ବାହାରିଲେ ସ୍ଵାଭାବିକ ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵୀ ଭାବରେ
ଉପସୁନ୍ଦ ବି ବାହାରିବ । ସେମାନଙ୍କର
ଭିତରେ ମହାକଳହ ଜାତ ହେବ ।
ଭ୍ରାତୃ ବିରୋଧ ସେମାନଙ୍କ ନିଧନର
କାରଣ ।

ଯମ — (ଲକ୍ଷତ୍ ହସି) ତୁମ୍ଭେ ଅସାର ପ୍ରସ୍ତାବ
କରୁଛ । ସର୍ପର ବିଷ କ୍ଵାଳା ଅଛି । ସମସ୍ତେ
ଜାଣନ୍ତି । ସର୍ପ ଦଂଶନ କଲେ ବିଷ ଦେହର
ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଚରିଗଲା ଭଳି ସୁନ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ଉପସୁନ୍ଦ ବଳେ ତାହାର ଭାଇ
ପାଇଁ ଲଢ଼ିବ । କୃତ ଯୁଦ୍ଧରେ ଦାନବ
ବଳୀୟାନ । ତୁମେ ଏ ଦୁର୍ଭୁକ୍ତି କଲେ
ବିପଦରେ ପଡ଼ିବ । ବରଂ କୁବେରକୁ କହି
ତାଙ୍କ ଗନ୍ତାଘରକୁ ନେଇ ସମ୍ମୁଖରେ
ରଖିଦେଲେ ସେମାନଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ଝଲସିଯିବ ।
ଧନ ଲୋଭରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ଦୁଇ ଭାଇ
ବିବଦମାନ ହୋଇ ପ୍ରତିଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵିତାରେ ଯୁଦ୍ଧ
କରି ମରିବେ ।

ଇନ୍ଦ୍ର — ଯାହା ଶମନ କହିଲେ, ଯଥାର୍ଥ । ଅର୍ଥ
ଲୋଭରୁ ପାପ ଓ ପାପରୁ ମୃତ୍ୟୁ ସୁନିଶ୍ଚିତ ।
କିନ୍ତୁ ଧନ କାହିଁ ? ତୁମ୍ଭେମାନେ କ'ଣ
ଭୁଲିଗଲ ଯେ, ଆମେ ସମସ୍ତେ ଦାନହୀନ
ବାସତ୍ୟୁତ କାଳୀଳ ହୋଇ ବୁଲୁଛୁ ?

(ଦେବତାମାନେ ମୌନ ରହିଲେ । ଏହି
ସମୟରେ ଦୈବବାଣୀ ହେଲା । “ହେ
ଦେବଗଣ ! ତୁମ୍ଭେମାନେ ବିଶ୍ଵକର୍ମାଙ୍କ
ନିକଟକୁ ଯାଅ । ତାଙ୍କୁ କହି ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା
ଜଗତରେ ଗୋଟିଏ ଅତୁଲ୍ୟରୂପା ଅଙ୍ଗନା
ନିର୍ମାଣ କର । ତାକୁ କହ ଏ ନିଖିଳ
ଚରାଚର ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ବିଶ୍ଵ ପ୍ରକୃତିରୁ
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆହରଣ କରି ତହିଁରେ ଅଙ୍ଗନାକୁ
ରୂପନୟାସ ଦିଅନ୍ତୁ । ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରୁ
ତିଳ ତିଳ କରି ଆହରଣ କରି ଯେ ପ୍ରମଦା
ଗଠିତ ହେବ, ତାହାରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ
ଭ୍ରାତୃ ବିରୋଧ ଜାତ ହେବ । ତେବେ ଯାଇ
ଦୁଷ୍ଟ ରାକ୍ଷସ କୁଳର ବଧ ହେବ ।”)

ଇନ୍ଦ୍ର — ଶୁଣିଲ ତ ଦୈବବାଣୀ କୁମାର ! ତୁମେ
ପବନଙ୍କୁ ଶକ୍ତିଭିକ୍ଷା କରି ଶୀଘ୍ର ଯାଇ
ଶିଳ୍ପୀକୁଳରାଜ ବିଶ୍ଵକର୍ମାଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣିବ ।

କାର୍ତ୍ତିକେୟ — ଯଥା ଆଜ୍ଞା ! ଦେବରାଜ ।
(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ

(ଉତ୍ତର ମେରୁ ପର୍ବତ ଦେଶରେ ଦେବଶିଳ୍ପୀ
ବିଶ୍ଵକର୍ମା ଲୁହାରେ ମୂର୍ତ୍ତି ଗଢୁଥିଲେ ।
କାର୍ତ୍ତିକେୟ ପ୍ରବେଶ କରି ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର
କଲେ ।)

ବିଶ୍ଵକର୍ମା — କି କୁମାର ? ଏ ଦୂରଦେଶକୁ ହଠାତ୍
ଆଗମନର କାରଣ କ'ଣ ?
ସୁରପୁରେ କୁଶଳତ ସବୁ ?
କହ ସ୍ଵର୍ଗର ବାରତା—

କି କାରଣେ ଆସିଲ ମୋ ପୁରେ ?

କେଉଁ ସ୍ଵର୍ଗ ବରାଜନା ଲାଗି ଅବା

ଦେବି ମୁହିଁ କମ ଅଳଂକାର,

ଦେଖ ମୋ କରଣୀ ।

ଏହି ଅପୂର୍ବ ନୁପୁର ନିକୂଣରେ

ବୀଣାପାଣି ବୀଣା ଦେବ ଛିନ୍ନ କରି ହେଲେ

ଏହି ଦେଖ ସୁମେଖଳା, ଦେଖ, ଭାବ
ମନେ-

ଏହି ଗଜ ମୁକ୍ତା ହାର, ଦେଖିଲ ଏହାକୁ-

ଏହି ଦେଖ ସାମନ୍ତର ଟୀକା,

ଏହି ଯେ କଙ୍କଣ ଦେଖ ଖଚିତ ରତନେ ।

ପ୍ରବାଳ କୁଣ୍ଡଳ ଦେଖ

କି ଛାର ଏହାର ତୁଲେ ବନଦେବୀ

କର୍ଣ୍ଣର ପଳାଶ ?

ରମଣୀର ମନୋଜ୍ଞ ଭୂଷଣ,

ଆଉ କେତେ ନେବ ଅଳଙ୍କାର ଅସୀମ

ମୋ ଗନ୍ତାଘରୁ ?

କୁମାର — (ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ଵାସ ମାରି) ଆଉ କି ଅଛି ହେ
ଦେବ ସେ କାଳର ସୁଖ ?

ବିଶ୍ଵପ୍ରାନ୍ତେ ତିମିରିତ ମହୋଦଧି ପାରେ-

ବସ ତୁମ୍ଭେ ନାଥ !

ଜାଣ ନାହିଁ ସ୍ଵର୍ଗର ଦୁର୍ଘଣା ?

ହାୟ ! ଦୈତ୍ୟକୁଳ ପ୍ରବଳ ସମରେ-

ଲୋଚନ ତ୍ରିଦଶାଳୟ-

ଲକ୍ଷ୍ମଣ କରେ ପାମର ଅସୁର !

ପ୍ରେରିଛନ୍ତି ତବ ଆଶେ ଦେବ ଅସୁରାରି

ଶିଳ୍ପୀବର !

ହାୟ ! ଆଉ କି ଆମର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା ଅଛି ?

ଅସୁର ପାମରମାନେ ଦେବକୁଳକୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ

କରି ଦେବରାଜଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟତ୍ୟୁତ ଲାଞ୍ଚିତ

କରିଛନ୍ତି । ଆପଣ ସୃଷ୍ଟି ସାମାନ୍ତରେ ତିମିରିତ

ଦେଶରେ ଭୃମଣ୍ଡଳର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ

ପ୍ରାନ୍ତରେ ରହିଥିବା ହେତୁ ସ୍ଵର୍ଗର ସମ୍ପାଦ
ପାଇ ନ ଥିଲେ ।

ବିଶ୍ଵକର୍ମା — ବଡ଼ ଅଭୂତ କଥା ! ଦେବତାଙ୍କର
ପରାଜୟ, ପୁଣି ଦାନବଗଣଙ୍କର ସ୍ଵର୍ଗ
ରାଜ୍ୟରେ ରାଜତ୍ଵ ! ଦେବତାଙ୍କୁ ଦୁଷ୍ଟ
ଅସୁରମାନେ ଅପମାନ କରିଛନ୍ତି କିପରି ?
ସବୁ ଘଟଣା କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ପରମ୍ପରାରେ
କହ ।

କୁମାର — ମହାଭାଗ ! ବିଳମ୍ବ ଅସହ୍ୟ । ଶୀଘ୍ର
ମନୋରଥ ଯାନରେ ଗତି କରନ୍ତୁ ।
ଦେବରାଜ ବଡ଼ ଅସୁର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ
ବସିଛନ୍ତି-ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ।

ଷଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

— ଇନ୍ଦ୍ର ଭୁବନ —

(ବିଶ୍ଵକର୍ମା କୁମାରଙ୍କ ସହ ଇନ୍ଦ୍ରଭୁବନରେ ପ୍ରବେଶ
କଲେ)

ଇନ୍ଦ୍ର — ବିଶ୍ଵକର୍ମାଙ୍କର ଜୟ ହେଉ !

ଦେବଗଣ — ମହାତ୍ମନ୍ ! ଆପଣ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା
କରନ୍ତୁ । ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା । ବିଧାତା ବରରେ
ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ ବେଳେ ଅମୃତ
ଖାଇ ଅମର ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଦେବରାଜ୍ୟ
ଜୟ କରି ସେମାନେ ସ୍ଵର୍ଗର ରାଜା

ହୋଇଛନ୍ତି । ଆପଣ ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କର କଳହ ସୃଷ୍ଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଅନିନ୍ଦ୍ୟା ନାରୀ ଗଠନ କରନ୍ତୁ, ଯାହା ଦ୍ଵାରା ଦେବତାଙ୍କର ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ହେବ । ତାହା ନ ହେଲେ ଦାନବ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅଜେୟ ।

ବିଶ୍ଵକର୍ମା — ଆପଣମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନିଶ୍ଚୟ ପାଳନ କରିବି । ତିମିରିତ ମେରୁ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ତ୍ରିଦିବର ବହୁ ଦୂରରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ସୀମାରେଖା ନିକଟରେ ଯେ ମେରୁ ପର୍ବତ ତୁଷାର କିରୀଟ ଘେନି ଉଭା ହୋଇ ରହିଛି । ସେହିଠାରେ ମୋର ବାସଗୃହ । ସଂସାରର ଜଞ୍ଜାଳ ମୋତେ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ କରେ ନାହିଁ । ଦେବାସୁର ସଂଗ୍ରାମରେ ଦେବତାଙ୍କର ପରାଜୟ ବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟ ମୋ ପକ୍ଷରେ ନୂତନ ସମ୍ବାଦ ।

ଇନ୍ଦ୍ର — ଶିଳ୍ପୀରାଜ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣଙ୍କ ଦୟା ଉପରେ ସମଗ୍ର ଦେବଶକ୍ତି ନିର୍ଭର କରୁଛି । (ବିଶ୍ଵକର୍ମା ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ସୃଷ୍ଟିବାଜ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ)

ବିଶ୍ଵକର୍ମା — ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ବରରେ ମୁଁ ଯାହାକୁ ସ୍ମରଣ କରିବି, ସେ ମୋ ନିକଟକୁ ଆସିବ । ମୁଁ ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୁଏଁ ।
(ବିଶ୍ଵକର୍ମା ଧ୍ୟାନସ୍ଥ ହୋଇ ଏକ ଅନିନ୍ଦ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ଲଳନା ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଶେଷରେ ଅମୃତ ସଂଚାର କରି ଦେବଶିଳ୍ପୀ ଏହି ଅପରୂପ ଅପୂର୍ବ କାମିନୀକୁ ଜୀବନ୍ୟାସ କଲେ । ଜୀବନ୍ୟାସ ପାଇ ଜୀବନ୍ତ ନାରୀ ଉଭା ହେଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଦେବଗଣ ଆସି ପ୍ରବେଶ କଲେ ।)

ବିଶ୍ଵକର୍ମା — ହେ ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଦେବଗଣ ! ଏବେ ଆପଣଙ୍କ ଅଭୀଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧି ହେଲା ତ ?

ଇନ୍ଦ୍ର — ହେ ଦେବଶିଳ୍ପୀ ! ତୁମ ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟିର ତୁଳନା ନାହିଁ । ଯେଣୁ ସ୍ଥାବର ଜଙ୍ଗମ ଭୂତାତ୍ମକ ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପସରାରୁ ତିଳ ତିଳ ସୁଷମା ଆହୃତ ହୋଇ ଏ ନାରୀର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ତେଣୁ ଏହାର ନାମ ତିଲୋଭମା ରଖାଯାଉ ।

ବିଶ୍ଵକର୍ମା — ତଥାସ୍ତୁ ।

ଇନ୍ଦ୍ର — ମନ୍ମଥ କାହାଡ଼ି ?

ମନ୍ମଥ — ଆଜ୍ଞା !

ଇନ୍ଦ୍ର — ତୁମେ ମଧୁକର ରତୁରାଜଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ଏହି ନାରୀ ସହିତରେ ଅବିଳମ୍ବେ ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅ ।

ମଦନ — (ନମସ୍କାର କରି) ଯେ ଆଜ୍ଞା !

ଇନ୍ଦ୍ର — କାର୍ତ୍ତିକେୟ ! ତୁମେ ଦେବ-ସେନାପତି । ଆମର ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଖାଣ୍ଡବ ବନକୁ ଅଧେ, ଆଉ ଅଧେ କାମ୍ୟକ ବନକୁ ପଠାଇ ଦିଅ । ସେମାନେ ଜାଗ୍ରତ ରହିଥିବେ । ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ପରସ୍ପର ବିବଦମାନ ହେଲେ, ତାର ଶେଷଫଳକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଦୈତ୍ୟନାଶ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେବେ । ଏହା ମୋର ଇଚ୍ଛା ଓ ତୁମକୁ ଆଦେଶ ।

କାର୍ତ୍ତିକେୟ — ଦେବରାଜଙ୍କ ଆଦେଶ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ।

ଦେବଗଣ — ଆସ ସେନାପତି, ସମସ୍ତେ ଦେବସେନା ଗହଣରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆତ୍ମଗୋପନ କରି ରହିବାପାଇଁ ବନ ପ୍ରବେଶ କରିବା ।

ସପ୍ତମ ଦୃଶ୍ୟ

(ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କ ରାଜଦରବାର,
କାଳକେତୁ, ଧୂମକେତୁ, ସେନାପତିଗଣ,
ଦାନବଗଣ, ଅପ୍ସରାଗଣ ଉପସ୍ଥିତ
ରହିଛନ୍ତି ।

ଉପସୁନ୍ଦ — (ହସି) ଭାଇ ! ଯେଉଁ ଇନ୍ଦ୍ର ବୃତ୍ରାସୁର ବଧ
କଲା, ଯେଉଁ ନପୁଂସକ କାର୍ତ୍ତିକେୟ
ତ୍ରିପୁରାସୁର ସଂହାର କଲା, ସେମାନଙ୍କ
ଆତ୍ମାଳନ ଆଉ ଶୁଭେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ
ବାହୁ ଆଜି ଦୁର୍ବଳ, ଆମେ ଅମର,
ଯେତେଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟଚନ୍ଦ୍ର ରହିଥିବେ,
ସେତେକାଳ ଆମର ରାଜତ୍ଵ, ଆଉ ଅସୀମ
କ୍ଷମତାର ବିନାଶ ନାହିଁ ।

କାଳକେତୁ — ମହାରାଜ ! ଅମର ତ କେହି ନୁହନ୍ତି ?
ଦେବତାମାନେ ଅମର । ମାତ୍ର ବିଧାତା
ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅମରବର ଦେଇ ପ୍ରାକୃତିକ
ନିୟମର ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହା
ଅତି ଅସମ୍ଭବ ବୋଧହୁଏ ।

ଧୂମକେତୁ — ଯଥାର୍ଥ କହିଲ କାଳକେତୁ ! ଏହା ମୋର
ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ଵାସ ହୁଏ ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମା ତ ଦେବ-
ପିତାମହ !

ସୁନ୍ଦ — ତପସ୍ୟା ଆଉ ପୁଣ୍ୟ ବଳରେ ଇନ୍ଦ୍ର ସ୍ଵର୍ଗରେ
ରାଜା ହୋଇ ଅମର ହୋଇଛି । ଆମେ ଆଜି
ତା ପରି ପ୍ରତାପୀ ରାଜାକୁ ଆମର କିଙ୍କର
କରିପାରିଛୁଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଇନ୍ଦ୍ରଠାରୁ ଆମର
ତପୋବଳ ବେଶି । ଭଗବାନ ନୃସିଂହ
ଅବତାର ହେଲାବେଳେ ଆମର ପିତାମହ
ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଦୈତ୍ୟକୁ ବିଦାରଣ

କରିଥିଲେ । ସେହି ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ପୁତ୍ର
ନିକୁମ୍ଭାସୁରର ପୁତ୍ର ଆତ୍ମେମାନେ ।
ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରିରେ ଅୟୁତ ବର୍ଷ
ତପସ୍ୟା ଫଳରେ ବ୍ରହ୍ମା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ
ଆମକୁ ଅମର ବର ଓ ସ୍ଵର୍ଗ ରାଜ୍ୟ ଦାନ
କରିଛନ୍ତି । ତେବେ ଭ୍ରାତୃ ବିରୋଧରେ
ଆମର ମୃତ୍ୟୁ ହେବ ବୋଲି ଧାତା କହିଛନ୍ତି ।
ଆମେ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବିରୋଧୀ ହେବୁନାହିଁ
ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ବର ମାଗିଛୁଁ ।

ଧୂମକେତୁ — (ଆନନ୍ଦରେ) ତା' ହେଲେ ଆଉ ଚିନ୍ତା
ନାହିଁ । ଆପଣମାନେ ନୀରକ୍ଷୀର ତୁଲ୍ୟ ଦୁଇ
ଦେହରେ ଏକପ୍ରାଣ ହୋଇ ମିଳିତ ଭାବରେ
ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତୁ । ଜଣକର ଚିନ୍ତା
ଅନ୍ୟଙ୍କଠାରେ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୁଏ—କାନ୍ଦାର
ଛାୟାଭଳି । ଆପଣମାନେ ଜଗତରେ
ଅଜର, ଅମର, ଅଜେୟ ।

କାଳକେତୁ — ଆପଣଙ୍କ ଭୟରେ ଦେବଲୋକ ତ୍ରସ୍ତ ।
ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ବନବାସ
କରୁଛନ୍ତି ।

ଦୈତ୍ୟକୁଳ — (ଦୀର୍ଘ ଅଜହାସ୍ୟାରୋଳ)

ସୁନ୍ଦ — ତୁମେମାନେ ବହୁ କଷ୍ଟ ପାଇଛ । ବର୍ତ୍ତମାନ
କିଛି ଆନନ୍ଦ କର, ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କର;
ବିଶ୍ରାମ ସୁଖ କର— ମୁଖକ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର କରିବା
ଆବଶ୍ୟକ ।

ଦୈତ୍ୟଗଣ — ଜୟ ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କର ଜୟ ।

ସୁନ୍ଦ — ଚାଲ ଭାଇ ଉପସୁନ୍ଦ ! ଆମେ ଦୁହେଁ ମୃଗୟା
ବିନୋଦ କରିବାକୁ ବନରୁ ବନାନ୍ତରକୁ
ଯିବା । ସସାଗରା ଧରଣୀର

କୁସୁମକୁନ୍ତଳାବେଶ ବନାନୀର ଗଭୀରତମ
ଦେଶରେ ଅତି ସୁନ୍ଦର-ମନୋଜ୍ଞ । ବହୁକାଳ
ଦେବସେନାଙ୍କ ସହିତ ସମର ଅଭିଯାନ
କରି ଆଉ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଆନନ୍ଦ ବିନୋଦନର
ଅବସର ହୋଇ ନାହିଁ ।

ଉପସୁନ୍ଦ — (ଆହ୍ଲାଦରେ) ଚାଲ ଭାଇ ଧୂମକେତୁ,
କାଳକେତୁ, ରକ୍ତବାହୁ, ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରିଗଣ !
ଚାଲ ଆଜି ରାଜଗହଣରେ ବନ ଗହନକୁ
ମୃଗୟା କରି ଯିବା । ଅଶ୍ୱ, ଗଜ, ପଦାତିକ,
ଅସ୍ତ୍ର ରଥ ସମସ୍ତ ସାଜ ସରଞ୍ଜାମ ଆଣି
ଠୁଳକରି ବିନୋଦ ଯାତ୍ରାର ଅନୁରୂପ
ବ୍ୟବସ୍ଥା କର ।

କାଳକେତୁ — ଚକ୍ଷୁ ପଲକ ମାତ୍ରେ ତାହା ସବୁ ସଜ୍ଜିତ ହେବ
ସମ୍ରାଟ, ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛୁ !

ସୁନ୍ଦ — ଅପ୍ସରାଗଣଙ୍କୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ପ୍ରମୋଦ
ସହଚରୀ ରୂପେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯିବାକୁ
ହେବ—

(ଘନବନସ୍ଥଳରେ ଭ୍ରମଣକ୍ଳାନ୍ତ
ତିଳୋତ୍ତମାର ପ୍ରବେଶ)

ତିଳୋତ୍ତମା — ଓଃ, ବିଧାତା ମୋ ଭାଲରେ କି ଏହିପରି
ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ଲେଖୁଥିଲା ? କେଜାଣି, ତାହା
ସେ ଜାଣେ । ଘନତିମିରିତ ବନ୍ଧୁର ବନପଥ
ଅତିକ୍ରମ କରି ସେ ଦୁଃଖ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁଛି ।
(ଦୂରକୁ ଚାହିଁ) ଓଃ, ଅନତି ଦୂରରେ କି
ସୁନ୍ଦର ସ୍ମୃତିକପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ ତରଳ ରଜତସ୍ରୋତା
ଜଳରାଶି ! ଯାଏଁ ସେହି ସରୋବର
ତୀରରେ କିଛିକ୍ଷଣ ବିଶ୍ରାମ କରାଉ ।
(ତିଳୋତ୍ତମା ପଥ ଅତିକ୍ରମ କରି ସରୋବର

ସୋପାନରେ କ୍ଳାନ୍ତ ତନୁକୁ ଭାଲି ଦେଇ
ବିଶ୍ରାମ କଲା । କ୍ଷଣକାଳ ବିଶ୍ରାମ ପରେ
ସରୋବରରେ ନିଜର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଦେଖି
ଅବୋଧ ଭଳି ସ୍ମରଣ ଉଚ୍ଛି କଲା ।) ଆହା,
ଏପରି ମନୋହର ରୂପକାନ୍ତି ପୃଥିବୀର ଚକ୍ଷୁ
କେବେ ଦେଖିଛି କି ! ପିତାମହ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ
ନିଲୟରେ ଦେଖିଛି ସୁନ୍ଦରୀଶ୍ରେଷ୍ଠା
ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ, ବିଦ୍ୟାଧରୀ କିନ୍ନରୀଗଣଙ୍କୁ,
ଦେବବାଳାମାନଙ୍କୁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଲଳନାର
ପଦରଜ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ତୁଳନା ହୁଏ
ନାହିଁ । ମନେ ହୁଏ, ଏ ଅବା ବନ ଦେବୀ
ହୋଇଥିବେ ! ଏହି ଅତୁଳା ନାରୀଙ୍କର
କିଙ୍କରୀ ପଶରେ ରହି ପଦସେବା କରିବାକୁ
ଚିତ୍ତ ବଳେ । ହେ ଭଗବତୀ ! ତୁମେ
ଜଳଦେବୀ ହୁଅ ଅବା ବନଦେବୀ ହୁଅ,
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତା ହୋଇ ମୋତେ ଦର୍ଶନ ଦିଅ ।
(ଏହା କହି ତିଳୋତ୍ତମା ଭକ୍ତି ଭାବରେ
ପ୍ରଣାମ କଲା । ଜଳ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ମଧ୍ୟ
ସେହିପରି ପ୍ରଣାମ କଲା ତିଳୋତ୍ତମାକୁ ।)

ତିଳୋତ୍ତମା — (ବିସ୍ମୟରେ) କିଏ ତୁମେ, ସ୍ୱଚ୍ଛ ନୀଳଜଳ
ମଧ୍ୟରେ କିଏ ତୁମେ ? ହେ ଦେବୀ, ହେ
ସୁନ୍ଦରୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠା !

(ଧ୍ୱନି କାନନରେ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଲା ।
ତିଳୋତ୍ତମା ଭୟ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ଆତଙ୍କରେ
ତାକିଲା—”ପିତାମହ ବ୍ରହ୍ମା,” ତାପରେ
ସେଠାରେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତା ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ବସନ୍ତ
ସହ ମଦନ ହସି ହସି ସେହି ଠାବରେ
ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତିଳୋତ୍ତମାକୁ ଜଳସିଞ୍ଚି
ସାଷ୍ଟମ କରାଇଲେ ।)

ମଦନ — ତିଲୋଭମା ! କାହିଁକି କାହାକୁ ଭୟ କରୁଛ ମୃଗାକ୍ଷି ? ହେଉଛି ଚାହିଁ ଦେଖ । ବସନ୍ତ ସହିତ ତମ ସଙ୍ଗରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ଭାବରେ ମୁଁ ରହିଛି । ଆମେ ଦୁଇଜଣ ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ ତୁମ ପଥ ଅନୁସରଣ କରି ଚାଲିଛୁ ।

ତିଲୋଭମା— ମଦନ; ତୁମେ ବସନ୍ତ ସହିତ ମୋର ଅଜ୍ଞାନତା ହୋଇ ଆସିଛ ବୋଲି ତ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ ? ଗୋଟିଏ ପରମାସୁନ୍ଦରୀ ନାରୀକୁ ଜଳ ଦର୍ପଣରେ ଦେଖି ତାର ଲୋକୋତ୍ତର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ବିହ୍ୱଳା ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ଦେବୀ ବୋଲି ମନେ କରି ପ୍ରଣାମ କଲି, ମାତ୍ର ସେହି ନାରୀର ଅସ୍ଥିତ ଖୋଜି ନ ପାଇ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ମୋର ବୁଦ୍ଧିବିଭ୍ରମ ଘଟିଲା ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ।

ବସନ୍ତ — ତିଲୋଭମା ! ଯେଉଁ ପ୍ରତିମା ବିମ୍ବ ଜଳଦର୍ପଣରେ ଦେଖିଲ, ତାହା ତୁମ୍ଭର ନିଜ ରୂପ ! ତୁମ୍ଭର ମଧୁର ଧ୍ୱନିର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି କରୁଛି ନୀଳ ବନରାଜି କୋଳରେ ରହିଥିବା ନୃତ୍ୟରତା ମୟୂରୀ । ଏରୂପ ସମ୍ଭାର ଦେଖି ନାରୀ ହୋଇ ତୁମେ ଯଦି ଏପରି ବିବଶା ହୁଅ, ଭାବି ଦେଖିଲ, ତୁମ୍ଭର ଦର୍ଶନଲାଳସୀ ପୁରୁଷକୁଳଙ୍କ ଦଶା କିପରି ହେବ ?

ମଦନ — ବୃଥା ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟରେ ବିଳମ୍ବ କରି ଲାଭ ନାହିଁ । ଶୀଘ୍ର ଯାଅ ରୂପସୀ...ନିକଟରେ ଦୈତ୍ୟରାଜଙ୍କୁ ଭେଟିବ ।
(ତିଲୋଭମା ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ମରାଳ ଗମନରେ କାନନ ପଥରେ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ଲତା, ମହାରୁହ, କୋକିଳ, ଅଳି, କପୋତୀମାନେ ନାରୀକୁ ପଥରେ

ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷଣେ ବିଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କୁସୁମାଞ୍ଜଳି ଦେଲେ । ଛାୟା ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁବରରେ ପୁଷ୍ପ ଫଳ ସଜାଇ ସଖୀ ଭାବରେ ବରଣ କରି କହିଲେ— ହେ ସୁନ୍ଦରୀ, କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଏହି ତରୁ ତଳେ ଉପବେଶନ କର । ମୁଁ ତୁମକୁ ସୁଶୀତଳ ଛାୟା ଦାନ କରିବାକୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରୁଛି । ବନଚରଣ ଓ ପାର୍ବତ୍ୟ କନ୍ୟାଗଣ କହିଲେ—ହେ ସୁନ୍ଦରୀଶ୍ରେଷ୍ଠା, ଏହି ଦଣ୍ଡକ ବନରେ ବୈଦେହୀ ନିବାସ କରିଥିଲେ । ତୁମେ ବିଶ୍ରାମ କର ।)

ମଦନ — (ସହାସ୍ୟ କୌତୁକରେ) ଆହା, ବିଧାତାଙ୍କର କି ଅପୂର୍ବଲୀଳା ! ଏ ନାରୀକୁ ଦେଖି ଧରିତ୍ରୀ ବନସ୍ପତି ମଧ୍ୟ ପାଗଳ ।
(ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ଆମୋଦ ଉତ୍ସବରେ ମଉ । ଭୋଜନ, ପାନ, ଗାନ । ଅପ୍ସରା ମେଳରେ ଆମୋଦ ମଉ । ବନସ୍ତଳୀରେ ଦାନବ ସେନାଗଣ ଆମୋଦ ମଉ । ଅଶ୍ୱ, ଗଜ, ପଦାତିକମାନେ ଅସ୍ତ ଝନତ୍କାରରେ ନିଜର ପୌରୁଷ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଛନ୍ତି । ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ବନ ବନାନ୍ତ ଭ୍ରମଣ କରୁ କରୁ ତିଲୋଭମାକୁ ପୁଷ୍ପାସ୍ତରଣରେ ଆସୀନ ଦେଖିଲେ ।

ଉପସୁନ୍ଦ — ଭାଇ ସୁନ୍ଦ ! କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲଣି ? ମଳୟ ସମୀର ସୁଦୂର ବନାନୀ ବୁକୁରୁ ଅଜଣା ପୁଷ୍ପସୁରଭି ଚନ୍ଦନସିନ୍ଧୁ କରି ବାହି ଆଣୁଛି । ଏ ଅକାଳରେ ବସନ୍ତ କିପରି ଆସିଲା ? ଚାଲ ଭାଇ; ଦେଖିବା କେଉଁ କୁଞ୍ଜ କାନନରୁ

ଏପରି ସୁରଭି ମଳୟ ବହି ଆଣୁଛି । ଆଃ ଭ୍ରମର ଗୁଡ଼ିକ ଦୂରରେ ଉଡ଼ିବା ଦେଖି ମନେ ହେଉଛି, ନିକଟରେ ସରୋବରରେ କମଳିନୀ ମୃଣାଳ ଉପରେ ଫୁଟିଛି । ତା'ର ମାଦକ ଗନ୍ଧ ଭ୍ରମରକୁଳକୁ ଅସହ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ସୁନ୍ଦ - ଭାଇ; ଏ ସସାଗରା ଧରା, ଦୁଧଲୋକ ଭୂଲୋକ ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ତାରା ସମସ୍ତେ ଯେପରି ଆମରି ଜୟ ଗାଆ ଗାଇ ପୁଲକିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଆମର ପ୍ରଜାକୁଳ ସୁଖୀ, ସେତେବେଳେ ଏ ଗହନ ବିପିନର ଦେବତା କ'ଣ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦ ବାର୍ତ୍ତାର ପ୍ରତୀକ ମଳୟକୁ ସୁରଭିତ କରି ଆମ ନିକଟକୁ ପଠାଇବେ ନାହିଁ କହିଲ ? ବନଦେବୀ ପୁଷ୍ପାସ୍ତରଣରେ ଆମକୁ ଅଭିବାଦନ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେ କରୌ ।

ଉପସୁନ୍ଦ - ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ବିନୋଦନ ପାଇଁ ଆସିବା ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି, ଭାଇ ! କି ଆନନ୍ଦମୟ ସତେ ଏ ନିକାଞ୍ଚନ ବନସ୍ଥଳି ! ଅରଣ୍ୟ ଦେବତାର କି ଆକର୍ଷଣୀଶକ୍ତି ! ମୋର ସମସ୍ତ ଚେତନା ଯେପରି ଆରଣ୍ୟକ ମାଦକ ଆକର୍ଷଣରେ ବିମୁତ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଛି-ଇଚ୍ଛା ହେଉଛି, ଏହିଠାରେ ବାସ କରେ ।

(ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ବନଭ୍ରମଣ କରି ରଥରୁ ଅବତରଣ କଲେ, ଖଣ୍ଡିଏ ଶ୍ଵଟିକ ଆସନରେ ଦୁଇ ଭାଇ ବସିଲେ କ୍ଳାନ୍ତି ଦୂର କରିବାକୁ ।)

ତିଳୋତ୍ତମା- (ଭୀତକଣ୍ଠରେ) ଓଃ ! କିଏ ଏମାନେ ? ଏମାନଙ୍କ ଦୀର୍ଘବସୁ ଦେଖି ମୋର ହୃଦୟ କମ୍ପିତ ହେଉଛି, ଆଉ ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଘର୍ମାଳ ହେଉଛି । ଏ ଇନ୍ଦ୍ରସମ ରୂପଲାବଣ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ଯୁବକଦ୍ଵୟ କିଏ ସେ ? ଅସାମାନ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ଦୀର୍ଘ ଶରୀରର ପରାକ୍ରମ ! ମଦନ କହୁଥିଲେ ଯେଉଁ ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କ କଥା, ଏମାନେ କ'ଣ ସେହି ଦୈତ୍ୟ ? (ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟମୁଖୀ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଚାହିଁଲାଭଳି ଚାହିଁ ରହିଲା ତିଳୋତ୍ତମା ଦୈତ୍ୟଦ୍ଵୟକୁ)

ସୁନ୍ଦ - କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ଏ ବନ ନିକୁଞ୍ଜରେ ଉତ୍ତୁଳ ପ୍ରଦୀପଶିଖା ରୂପିଣୀ ଏ ନାରୀ କିଏ ? ନା ଏ ଗୌରୀ, ଭଗବତୀ ମୁର୍ତ୍ତି ? ଚାଲ ଯାଇ ତାଙ୍କ ପଦରେ ପୁଷ୍ପାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ପୂଜା କରିବା । ଦେବୀ ବରଦା ହେବେ । (ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ତୀବ୍ର ବେଗରେ ତିଳୋତ୍ତମା ନିକଟକୁ ଗମନ କଲେ)

ବସନ୍ତ - ହେ ମନୁଥ ! ଏହି ପ୍ରକୃଷ୍ଟ କାଳରେ ତୁମର ତୀକ୍ଷ୍ଣ ପଞ୍ଚସାୟକରୁ ଦୈତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାଣ ବିଦ୍ଧ କର । ଦେବରି ପୁଙ୍କ ବିନାଶ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ କର ନାହିଁ । (ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରୁ କୁସୁମ ଶର ବୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଅତିଷ୍ଠ କଲା । ମଦନ ଶରରେ ଜର୍ଜରିତ କଳେବର ହୋଇ ସୁନ୍ଦ ଉପସୁନ୍ଦ ଦୁହେଁ ଅଙ୍ଗନାକୁ ଧରି ପକାଇଲେ ।

ଉପସୁନ୍ଦ - (କ୍ରୋଧରେ) ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ଏ ନାରୀ ଉତ୍ତମା ତିଳୋତ୍ତମା ସମ୍ପର୍କରେ ତୁମର ଭ୍ରାତୃବଧୂ ହେବ । ତୁମେ କ'ଣପାଇଁ ଏ ନାରୀକୁ ସ୍ଵର୍ଗ କରୁଛ ?

ସୁନ୍ଦ - ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା କହିଲ ଭାଇ ! ତୁମ ସମ୍ମୁଖରେ ମୁଁ ଯେ ଏହିକ୍ଷଣି ଏ କନ୍ୟାରତ୍ନକୁ ବରଣ କଲି ? ଏ ନାରୀ ମୋର ପତ୍ନୀ । ତୁମେ ଏ ନାରୀର ଦେବର ହେବ । ତୁମର ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା, ଗୁରୁସ୍ଥାନୀୟା । ଏ ନାରୀର ହସ୍ତମୁକ୍ତ କର-ଏହାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ କର ନାହିଁ ।

ଉପସୁନ୍ଦ - (ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୁତାଶନ ସମ ମହାକୋପରେ) ରେ ଅଧର୍ମୀଚାରୀ ! କୁଳାଙ୍ଗାର ! ଭ୍ରାତୃବଧୂକୁ ଦୈତ୍ୟମାନେ ମାତୃସମ ମଣିଥାନ୍ତି । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ତୁ ଅଧୀର ହୋଇ ତୁ ପୁଣି ତା'ର ଅଙ୍ଗ ସ୍ୱର୍ଗ କରୁଛୁ ?

ସୁନ୍ଦ - କ'ଣ କହିଲୁ ପାମର ? ମୁଁ ପାପାଚାରୀ, ଅଧର୍ମୀଚାରୀ, ଧୂକ୍ ଧୂକ୍ ତୋତେ - ଧୂକ୍ ଦୁଷ୍ଟମତି । ପାପିଷ୍ଠ ଶୃଗାଳ ହୋଇ ସିଂହୀ ସହିତ ମିଳନ ବାଞ୍ଛା ? ରେ ବର୍ବର ! ତୋର ଉପଯୁକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଧାନ କରିବି । (ସୁନ୍ଦ ଅସି ନିଶ୍ଚାସିତ କରିବା ଦେଖି ହୁଁକାର କରି ଉପସୁନ୍ଦ ନିଜର ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କଲା । ଦୁହିଁଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ର ଦୁହିଁଙ୍କୁ କ୍ଷତବିକ୍ଷତ କରିଦେଲା । ଦୁହିଁଙ୍କ ରକ୍ତସ୍ନାତ ହୋଇ ଭୂତଳଶାୟୀ ହେଲେ । କେତେ କ୍ଷଣ ପରେ ସୁନ୍ଦ ଚେତନା ପାଇ ଉଠିଲା ।

ସୁନ୍ଦ - ଓହୋ, କି କୁକର୍ମ କଲି ! ପୂର୍ବକଥା, ପିତାମହଙ୍କ ବରଦାନ ସର୍ତ୍ତ ଭୁଲିଗଲି । ଏତେ ତପସ୍ୟା କରି ବିଧାତା ତୋଷି ଯେ ବର ମିଳିଲା, ଏହା କି ତୋର ଶେଷ ଫଳ ହେଲା ! ବାଲି ବକ୍ଷରେ କୃତ୍ରିମ ସୌଧ ନିର୍ମାଣିଥିଲି କାହିଁକି ? କାମମଦରେ ଯେଉଁ

ଦୁର୍ମତିମାନେ ମଉ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଗତି ଚିରନ୍ତନ ବୋଲି ଜଗତରେ ବିଦିତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଭାଇ, ଏତିକି ମୋର ଦୁଃଖ ରହିଲା, ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶତ୍ରୁ ଜିଣି ମୋର ପ୍ରାଣନାଶ ହେଲାନାହିଁ । ମୃଗରାଜ ବ୍ୟାଧି ଫାନ୍ଦରେ ଅକସ୍ମାତ ଜୀବନ ଦେଲାଭଳି ଆମ ଉଭୟଙ୍କର ସମଦଶା ହେଲା ।

(ବିଷାଦରେ ନିଃଶ୍ୱାସମାରି ସୁନ୍ଦ ଅସୁର ଦେହତ୍ୟାଗ କଲା)

ଉପସୁନ୍ଦ - (ଶୋକାଭିଭୂତ ହୋଇ) ହେ ଦୈତ୍ୟକୁଳପତି । ତୁମର ଅମରବାଞ୍ଚିତ ଶରୀର ଧରଣୀରେ ଲୋଡୁଛି । ଚାଲ, ଉଠ, ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯିବା । ତୁମେ ଆଜି ଦାନବ ସେନାପତି ନ ହେଲେ ଦାନବ କୁଳର ନାମ ଲୋପ ହେବ । ହେ ଅଗ୍ରଜ ! ମୁଁ ତୁମର ଚିରଦାସ, ଚିର ଅନୁଗତ କିଙ୍କର ମାତ୍ର । ଅନ୍ଧ ଦୋଷରେ ଦୋଷୀ, କ୍ଷମାକର ଭାଇ ! ହେ ବାସବବିଜୟୀ, ଏ ବାମାକୁ ତୁମେ ଗ୍ରହଣ କରି ମନରୁ ପ୍ରାସ ନାଶ କର ।

(ଦୂରରୁ ଦେବତାମାନଙ୍କର ବିଜୟ ହୁଁକାର, ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ଶୁଭିଲା । ଦେବ ସେନାଗଣ ଅସ୍ତ୍ର ନେଇ ଦାନବକୁଳ ସଂହାର କରି କରି ଉପସୁନ୍ଦ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।)

ଇନ୍ଦ୍ର - ହେ ଉପସୁନ୍ଦ ! ତୁମେ ମଦମତ ହୋଇ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଅଧର୍ମ ସ୍ରୋତ ପ୍ରବାହିତ କଲ । ଭୂତଗଣ ଓ ଦେବଗଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନାଚାର କରିଛ । ଧରଣୀର ସମଗ୍ର ସମ୍ପଦ ଜୁର କରି, ଲୁଚି କରି ତୁମେ ଆଉ ତୁମ

ଭାଇ ସୁନ୍ଦ ଅତି ଅନ୍ୟାୟ କ୍ଷମତାରେ ମଉ
 ହୋଇ ଭୋଗ କରିଛ । ପୁଣି ତୁମର ଅନୁଗତ
 ଦୈତ୍ୟକୁଳକୁ ସେହି ଭୋଗରେ ଜର୍ଜରିତ
 କରିଛ । ତୁମେ କୁବେରର ଅଳକାପୁରୀକୁ
 ଛାରଖାର କରି କୁବେର ଧନ ଲୁଣ୍ଠନ ଓ
 ଶୋଷଣ କରି ତୁମ ପାପ କର୍ମର ଉପାୟ ଓ
 ଅନୀତି ପଥର ପାଥେୟ ରୂପେ ପ୍ରୟୋଗ
 କରିଛ । ବିଳମ୍ବ ହେଲେ ହେଁ ସତ୍ୟ ଓ
 ଧର୍ମର ଜୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ । ଏହା ଶାଶ୍ଵତଧାରା ।
 ରେ ପାପାମ୍ନା ଦୁରାଚାରୀ ଅସୁର ! ତୁ ଇଷ୍ଟ
 ସ୍ଵରଣ କରି ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କର ।

ଉପସୁନ୍ଦ - ରେ ଦୁରାମ୍ନା ! ଦେବକୁଳ ପାମର ! ତୁ
 ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଯେପରି, ଧୂଟ ସେପରି । ତୁ ଦାନବ
 ଭୟରେ ଭୀତ ହୋଇ ହିମାଦ୍ରି ଶିଖର
 ଗହ୍ଵରରେ ଶୃଗାଳତୁଲ୍ୟ ନିଜର ପତ୍ନୀ
 ଅଞ୍ଜଳରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିଥିଲୁ । ଆଜି
 ତୋର ଏଡ଼େ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣା ? ମୋ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ
 ଚାହୁଁଛୁ ?

(ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ତୁମ୍ଭୁଳ ଯୁଦ୍ଧ । ଉପସୁନ୍ଦ
 ମଞ୍ଚକ ଇନ୍ଦ୍ରାସ୍ତ୍ରରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।
 ଦେବଗଣ ଚନ୍ଦନକାଠ, ଘୃତ ଓ ତଣ୍ଡୁଳ
 ଆଣି ମୃତଦେହ ଦାହ କଲେ । ସୁନ୍ଦ
 ଉପସୁନ୍ଦର ପତ୍ନୀମାନେ ସହମୃତା ହୋଇ
 ବ୍ରହ୍ମଲୋକକୁ ଗମନ କଲେ ।)

ତିଳୋଭମା- ବାସବ ! ଆପଣଙ୍କର ଅଭିଳାଷ ଏ କ୍ଷୁଦ୍ର
 ଜୀବନରେ ସାଧ୍ୟ ହେବାରୁ ମୁଁ ଧନ୍ୟ ।
 ମୋର ପ୍ରଣାମ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ଇନ୍ଦ୍ର - ତିଳୋଭମେ ! ତୁମେ ଆଜି ଦେବଗଣଙ୍କ
 ଆଶିଷ ଲାଭ କଲ । ଦେବତାଙ୍କ ବିପଦ
 କାଳରେ ତୁମେ ଭଗବତୀ ମାତା ରୂପିଣୀ
 ହୋଇ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଲାଞ୍ଜନା ଓ ମହା
 ଅପମାନ ଓ ଦୁଃଖରୁ ରକ୍ଷା କରିଛ । ହେ
 ସତୀ ! ତୁମର ଏ ସୁଖ୍ୟାତି ଜଗତରେ
 ଚିରକାଳ ଘୋଷିତ ହେବ । ତୁମର ପ୍ରସାଦରୁ
 ଦାନବ ଦଳନ ହେଲା ବୋଲି ତୁମର ନାମ
 ‘ଦାନବଦଳିନୀ’ । ତୁମେ ଇ ମା ଦୁର୍ଗା ।
 ଦୁର୍ଗତିନାଶିନୀ । ତୁମକୁ ନମସ୍କାର କରୁଛି ।

ତିଳୋଭମା- ଦେବରାଜ ! ମୁଁ ଦେବଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ମୋଚନ
 କଲି ସତ୍ୟ; କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠିକି ଯିବି
 ମୁଁ ?

ଇନ୍ଦ୍ର - ତୁମେ ପୁଣ୍ୟବତୀ, ଭାଗ୍ୟବତୀ । ଯେଉଁଠି
 କେଶବପତ୍ନୀ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ନିବାସ ଯେଉଁ
 ଇନ୍ଦ୍ରବଦନା ଇନ୍ଦିରା ଅତଳ ଜଳଧିତଳେ
 ରହିଛନ୍ତି, ସେହି ଆଲୋକିତ ସାଗରତଳେ
 ରହିବ-ଯାଅ ! ତାହାପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ-
 ଲୋକର ମହାମଣ୍ଡଳରେ ତୁମେ ଭାସ୍ଵର
 ହୋଇ ବିରାଜିତ ହେବ ।

(ତିଳୋଭମା ସୂର୍ଯ୍ୟଲୋକ ଗମନ କଲେ ।
 ଦେବତାମାନଙ୍କର ସ୍ଵର୍ଗରାଜ୍ୟରେ ପୁନଃ
 ପ୍ରବେଶ ହେଲା । ଅମର ପୁରୀର ଉତ୍ସାହିତ
 ନିଶୀଥରେ ସ୍ଵର୍ଗରେ ଇନ୍ଦ୍ର ସଭାରେ
 ଅପ୍ସରାମାନେ ନୃତ୍ୟଗୀତ ଆୟୋଜନ
 କଲେ ।)

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ପଠିତ ଏକାଙ୍କିକାରୁ ସୁନ୍ଦ ଓ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କର ପରିଚୟ ସଂକ୍ଷେପରେ ଦିଅ ।
୨. ସୁନ୍ଦଙ୍କ ମର୍ମବାଣୀ କ'ଣ ଥିଲା ଲେଖ ।
୩. ଉପସୁନ୍ଦ ସଭାସଦ୍‌ଗଣଙ୍କୁ କ'ଣ କହିଥିଲେ ?
୪. ଶତୀଙ୍କୁ ପାଇବା ସଂପର୍କରେ ସୁନ୍ଦ ଏବଂ ଉପସୁନ୍ଦ କ'ଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ ?
୫. ଶତୀ ସୁନ୍ଦ ଏବଂ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କୁ କାହିଁକି ପୃଥୁବୀର ଶତ୍ରୁବୋଲି କହିଥିଲେ ?
୬. ଇନ୍ଦ୍ର ଧାତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ କାହିଁକି ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ିଥିଲେ ?
୭. ଶତୀଦେବୀ ଦେବଗଣଙ୍କୁ କ'ଣ କହିଥିଲେ ?
୮. କାର୍ତ୍ତିକେୟ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି କ'ଣ କହିଲେ ?
୯. ଦେବଶିଳ୍ପୀ ଅପରୂପ ଅପୂର୍ବ କାମିନୀକୁ କିପରି ସୃଷ୍ଟି କଲେ ?
୧୦. ସୁନ୍ଦ ଏବଂ ଉପସୁନ୍ଦଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମା କି ବର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ?
୧୧. ସୁନ୍ଦ ଅସୁର କିପରି ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ ?
୧୨. ପରିଶେଷରେ ଇନ୍ଦ୍ରଦେବ ତିଳୋତ୍ତମାଙ୍କୁ କ'ଣ କହିଥିଲେ ?

ତୁମପାଇଁ କାମ :

୧୩. ଶ୍ରେଣୀ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଏକାଙ୍କିକାଟି ଅଭିନୟ କର ।
୧୪. ଦେବଗଣ ଯେଉଁ ସ୍ତୁତି କଲେ ତାହାକୁ ମନେରଖି ଖାତାରେ ଲେଖ ।

କୋଶାକ

● ଭଞ୍ଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ
(୧୯୨୨-୧୯୯୯)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ସ୍ଵାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀକାଳର ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଓ ଏକାଙ୍କିକା ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭଞ୍ଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ ଅନ୍ୟତମ । ସେ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସାଲେପୁର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଛଣିପୁର ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କିରାଣୀ ବୃତ୍ତି କରିଥିବା ଭଞ୍ଜକିଶୋର ପ୍ରବୃତ୍ତିରେ ଥିଲେ ନାଟ୍ୟ ରଚୟିତା କଳାକାର । ତାଙ୍କ ରଚିତ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଝଡ଼ରାତି, ପ୍ରେମପୁଷ୍ପ, ପରିଣତି, ଦେବୀ, ମାଣିକଯୋଡ଼ି, ଜୟମାଲ୍ୟ, ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା, ସାଆନ୍ତଘର, ଏ ଯୁଗର ଝିଅ, କାଶ୍ମୀର ବେଗମ୍ ଗୁଲନାର ଆଦି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ସେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ବାଣହରଣ, ଅଗ୍ନିପତଙ୍ଗ, କୋଶାକ, ଘରଣୀ, ମାଇଲଖୁଣ୍ଟ, ବାଜିରାଉତ ଆଦି ଏକାଙ୍କିକା । ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗୀତ ନାଟକ ଏକାଡେମୀ ଦ୍ଵାରା ନାଟକ ରଚନା ପାଇଁ ସେ ପୁରସ୍କୃତ ହୋଇଛନ୍ତି ।

‘କୋଶାକ’ ଏକାଙ୍କିକାରେ କୋଶାକ ମନ୍ଦିରର ଦଧିନିଉତି ବସିବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ନାଟ୍ୟାୟିତ । ଜାତି ପାଇଁ ବାଳକ ଧରମାର ଆନ୍ଦୋଳନ, ମା’ ଠାରୁ ପୁଅର ବିଦାୟଜନିତ କାରୁଣ୍ୟ ଓ ଶିଳ୍ପୀର କଳାକୁଶଳତା ପ୍ରଭୃତି ଚିତ୍ରିତ ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ

[ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ତୀର—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ । ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ନମସ୍କାର କଲେ ନରସିଂହ ଦେବ—ପାଖରେ ଛିଡ଼ାହୋଇଥା’ନ୍ତି ଶିବେଇ ସାନ୍ତରା ଓ ରକ୍ଷୀ ପ୍ରଭୃତି ।]

ନରସିଂହ — ଦେଖିଲି ତୁମେ ଦେଖିଲି ଶିବେଇ ?

ଶିବେଇ — ଦେଖିଲି ଛାମୁ, ଅପୂର୍ବ—

ନରସିଂହ — ବାସ୍ତବିକ୍ ଅପୂର୍ବ ! ଅପୂର୍ବ ଏ ଦୃଶ୍ୟ !
ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଯେପରି ସମୁଦ୍ର ବନ୍ଧରୁ ଲମ୍ପ ପ୍ରଦାନ କରି ଆକାଶରେ ଉଦିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏ ଦୃଶ୍ୟ ବୋଧହୁଏ ମୋ’ ଜୀବନରେ ଅପାସୋରା ରହିଯିବ ।
ଶିବେଇ — ଛାମୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପୂଜାରୀ ।

ନରସିଂହ — ଶୁଣ ଶିବେଇ, ଆଜିର ଏ ଶୁଭ ପ୍ରଭାତରେ ମା'ଙ୍କର ଶେଷ ଇଚ୍ଛା ମୋର ମନେ ପଡୁଛି । ହଁ ଶିବେଇ, ଛାୟା ମହାଦେବୀଙ୍କର ଶେଷ ଅନୁରୋଧ ଥିଲା— ଏଇ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାରେ ମୁଁ ଯେପରି ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟମନ୍ଦିର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରେ ।

ଶିବେଇ — ଯେ'ତ ଅତି ମହତ୍ ଇଚ୍ଛା ଛାମୁ !

ନରସିଂହ — ତା' ଛଡ଼ା .. ଉତ୍କଳରେ ବହୁ ମନ୍ଦିରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କର ଉପାସନା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସୁଜ୍ଞା ମନ୍ଦିର ହୋଇନାହିଁ ।

ଶିବେଇ — ସତ୍ୟ ଛାମୁ ।

ନରସିଂହ — ଜାଣ ଶିବେଇ, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପୂଜାକରି ଶାମ୍ବ ଦୁରାରୋଗ୍ୟ କୁଷ୍ଠ ବ୍ୟାଧିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ହିଁ ସ୍ଵୟଂ ନାରାୟଣ । (ଆକାଶକୁ ଚାହିଁ) ଏଇ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଭାତରେ ପବିତ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ଦାୟାଦ ମୁଁ, ତାଙ୍କୁ ହିଁ ସାକ୍ଷାରଖି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରୁଛି, ମନ୍ଦିର ଏଇଠି ତୋଳା ହେବ— ଆଉ ସେ ମନ୍ଦିର ହେବ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟରେ ଉତ୍କଳର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କାର୍ତ୍ତି !!

ଶିବେଇ — ସମ୍ରାଟ ପରମ ଧାର୍ମିକ, ମହାନୁଭବ । ସମ୍ରାଟଙ୍କର ଜୟ ହେଉ ।

ନରସିଂହ — ଶିବେଇ, ତୁମେ ମୋର ଅତି ବିଶ୍ଵାସୀ । ଆଜି ତୁମରି ହସ୍ତରେ ଏ ବିରାଟ ଦାୟିତ୍ଵ ମୁଁ ଅର୍ପଣ କରୁଛି । ସମୁଦ୍ର ଛାଡ଼ି ଉପରେ ଏଇ ପଦ୍ମତୋଳା ଗଣ୍ଡ ଉପରେ ହିଁ ମନ୍ଦିର ତୋଳା ହେବ । କାରିଗରୀ କୌଶଳରେ, ରୂପର ଗରିମାରେ ଏଇ ମନ୍ଦିର ହେବ ସାରା ବିଶ୍ଵରେ ଅଦ୍ଵିତୀୟ !!

ଶିବେଇ — ତାହା ହିଁ ହେବ ସମ୍ରାଟ ! ଛାମୁଙ୍କ ଆଦେଶ ଅବଶ୍ୟ ପାଳିତ ହେବ । ଏ ନଗଣ୍ୟ ପ୍ରଜା ଶିବେଇ ସାକ୍ଷରୀ ଉପରେ ଅତୁଟ ବିଶ୍ଵାସ ରଖି, ମଣିମା ତା'ର ଜୀବନକୁ ଧନ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ନରସିଂହ — ଆସ ଶିବେଇ, ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଳମ୍ବ ହେଉଛି । (ଶିବେଇ ମୁଣ୍ଡ ନୋଇଁଲେ) ।

[ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରସ୍ଥାନ]

(ପଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ)

ଦ୍ଵିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

[ବିଶୁ ମହାରଣାଙ୍କ ଘର । କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ପ୍ରବେଶ କଲା ଧରମା]

ଧରମା — ମା'..... ମା' !

ଧରମା ମା' — (ଆସି, ପୁଅର ବିରସ ବଦନ ଦେଖି) ତୋର କ'ଣ ହେଲାରେ ପୁଅ ? କାହିଁକି କାନ୍ଦୁଛୁ ବାପ ?

ଧରମା — ମା', ଗୋଟେ କଥା ପଚାରିବି । ମତେ ସତ କହିବୁ ?

ଧରମା ମା' — ଭଲା ବାୟାଟାଏ—ହଉ କହିବି କହ ।

ଧରମା — (ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ) ... ଉହଁ ... ସେ କଥା ହବନି । ତୁ ମୋ ଦିହ ଛୁଇଁ କହ; ସତ କହିବୁ, ମିଛ କହିବୁନି ।

ଧରମା ମା' — କ'ଣ କହିଲୁରେ ଧରମା ! ମୁଁ ତୋ ଦିହ ଛୁଇଁବି ! ମୋ ଏକୋଇର ବଳା ବିଶିକେସନ, ଲକ୍ଷେ ଦିଅଁ ପୂଜି ତତେ ପାଇଛି । ମା' ହେଇ ଫେର ମୁଁ ତୋ ଦିହ ଛୁଇଁବି ! ବାପରେ, ମୁଁ ପଛେ ମରିଯାଏଁ, ଜିଇଁବଞ୍ଚି ତୁ ଯୁଗ ରାଇଜ କର, ତୋ ବାପର ନାଁ ରଖ ।

ଧରମା — (ଗଦଗଦ ହୋଇ) ହୁଁ, 'ବାପର ନାଁ ରଖ ।' କିଏ...କିଏ ମୋ ବାପା ? କାହାନ୍ତି ସେ ? ମୋ' ହେତୁ ପାଇଲା ଦିନୁ ତୁ ଖାଲି ଇଆତୁ ସିଆତୁ କହି ଭଣ୍ଡେଇ ଦେଉଛୁ । ହେଲେ ଆଜି ଛାଡ଼ିବିନି । କହ ମା'—

ଧରମା ମା' — (ପୁଅର ମନ କଷ୍ଟ ଜାଣି) ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖାଇବୁ ଧରମା । କ'ଣ ହେଇଚି କହିଲୁ ? ତୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଏ ସବୁ କଥା...

ଧରମା — ମା' ! (ଆଖିରେ ଲୁହଧାର)

ଧରମା ମା' — ଛି ବାପ, କହିଲେ ସିନା ଜାଣିବି.....

ଧରମା — ସତ କହ ମା'.....ମୋ ବାପା କାହାନ୍ତି.....

ଧରମା ମା' — ବାପା...ବାପା ଅଛନ୍ତି । ଶୁଣ, ଆଜି ତତେ ସବୁ କଥା କହିବି । ନ ହେଲେ ତୋ ଟିକି ମନରୁ ଦୁଃଖ ଦୂର ହେବ କେମିତି ? (ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି) ବାର ବର୍ଷ ହୋଇଗଲା । ତୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ନ ଥାଉ । ମଣିମାଙ୍କ ଡାକରା ପାଇ ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି, କଅଣ କରୁଛନ୍ତି, ମୁଁ ଜାଣେନି ବାପା ! ହେଲେ

(ଆପଣା ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି) ହେଲେ.....ମୋ ମନ କହୁଛି, ଯୋଉଠି ପଛକେ ଥାଆନ୍ତୁ—ସେ ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି—ଜିଇଁକରି ଅଛନ୍ତି— ଠାକୁରେ ଦୟାକଲେ ନିଶ୍ଚେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିବେ ।

ଧରମା — ଆଜ୍ଞା, ମା'...ବାପା କ'ଣ ବଡ଼ କାରିଗର ?

ଧରମା ମା' — ବଡ଼ କ'ଣରେ ପୁଅ ! ବହୁତ ବଡ଼ । ତୋ ବାପାଙ୍କଠୁଁ ବଳି ବଡ଼ କାରିଗର ଏ ମୂଲକରେ ଆଉ କେହି ନାହିଁ ।

ଧରମା — (ଖୁସିରେ) ଠାକୁରେ କରନ୍ତୁ, ମୋ ବାପା ଭଲରେ ଘରକୁ ଫେରନ୍ତୁ । (ବାହାରୁ ଜଣେ ଆଗନ୍ତୁକର ପାଟି ଶୁଭିଲା)

ଆଗନ୍ତୁକ — ଘରେ କିଏ ଅଛ, ଟିକେ ଶୁଣିବ ?

ଧରମା ମା' — କିଏ ଡାକୁଚ ?

ଧରମା — ମୁଁ ଦେଖିଆସେ । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ଧରମା ମା' — ଯେ କ'ଣ ! ମୋ ଡାହାଣ ଆଖି ଇମିତି ନାଚି ଉଠୁଚି କାହିଁକି ?

ଧରମା — (ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣି) ଆସ ମଉସା ! ଇଏ ମୋ ମା' । କ'ଣ ବାତେନି ଆଣିତ ପରା—ତାକୁଇ କହ ।

ଧରମା ମା' — କିଏ ତୁମେ ବାବା ? କାହାକୁ ଖୋଜୁଚ ?

ଆଗନ୍ତୁକ — ମା', ତୁମେ ବିଶ୍ୱ ମହାରଣାଙ୍କ ଗୃହିଣୀ ତ ?

ଧରମା ମା' — ହଁ ବାବା, କହ । ସେଇଠି ବସ—

ଧରମା ମା' — ମରି ପାରୁନି ?

ଆଗନ୍ତୁକ — ଓ ହୋ ! (ଥକ୍କା ହୋଇ) ପଚାରି
ଆଗନ୍ତୁକ — ନା, ବିଶୁ ମହାରଣା ଭଳି କାରିଗର
ପଚାରି ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ତୁମ ଘରକୁ
ଥକି ପଡ଼ିଲାଣି । ତା'ର ବଳ, କଳ,
ଆସିଛି ମା' !
କୌଶଳ ସବୁ ହାରମାନିତି ।

ଧରମା ମା' — ତୁମେ ଠିକ୍ ଜାଗାରେ ପହଞ୍ଚିଛ
ଧରମା — (ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ) କ'ଣ କହିଲ ମଉସା,
ବାବା ! ଏବେ କ'ଣ କହିବାର ଅଛି
କହ ।
ବାପା ହାରିଗଲେ !

ଆଗନ୍ତୁକ — କହିବି ଯେ—(ଟିକେ ଚାରିଆଡ଼କୁ
ଆଗନ୍ତୁକ — ତା ଛଡ଼ା ଆଉ ଉପାୟ କ'ଣ ?
ଚାହିଁ) ହେଲେ କଥାଟା କାନକୁ
ସବୁକାମ ସରିଲା, ହେଲେ ଦେଉଳର
ଦି'କାନ ହୋଇ ପ୍ରସଙ୍ଗ ହୋଇଯାଏ
ଅସଲ ତୁଳି ମରା ହେଇ ପାରୁନି !
ଯଦି — ଯେ ରଜା ଘର କଥା ମା',
କ'ଣ ଯେ ହେଲା ସେଇ
ମୋ ମୁଣ୍ଡ ରହିବନି ।
ଚକାଡୋଳାକୁ ଜଣା । ମଣିଷର ବିଦ୍ୟା
ବୁଦ୍ଧି ସବୁ ବିଫଳ ହେଇଛି ।

ଧରମା ମା' — ମୋତେ ଯେତେବେଳେ ମା' ବୋଲି
ଧରମା ମା' — ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା କହୁଛ ବାବା !
ଡାକିଛ, ମନରେ ଭୟ ନରଖି କୁହ ।

ଧରମା ମା' — ମୂଳଦୁଆରେ କୋଉଠି କ'ଣ ଦୋଷ
ଧରମା — କଥା କ'ଣ କି ମା', ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାଠି
ରହିଯାଇଛି ବୋଲି ଭାର ସମାନ
ମହାର୍ଜୀ ଦେଉଳ ତୋଳଉଛନ୍ତି ।
ରହୁନି ।

ଆଗନ୍ତୁକ — (ଚମକି) ଆରେ ବାଃ, ଏଡ଼େ
ଆଗନ୍ତୁକ — କଥା କ'ଣ କି ମା', ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାଠି
ବକଟେ ପିଲା; ଏତେ ଅନୁମାନ !
ବାରବର୍ଷ ହୋଇଗଲା, ବାରଶ'
ଯେ ବିଶୁ ମହାରଣାଙ୍କ ପୁଅ ନା ?
ବଢ଼େଇ ଦିନ ନାହିଁ, ରାତି ନାହିଁ
କାମରେ ଲାଗିଛନ୍ତି—ହେଲେ...(ପୁଣି
ସବୁଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବା)

ଧରମା ମା' — ହେଲେ ? ...ତରନା, କୁହ ! ତୁମ
ଧରମା ମା' — ହଁ ବାବା, ସେଇ ଗୋଟିକ ତ ଠାକୁରେ
କଥା ଶୁଣିଲା ବେଳୁ ମୋ ଛାତି
ଆମକୁ ଦେଇଛନ୍ତି ।
ଭିତରଟା ଯେମିତି କ'ଣ ହେଇ
ଯାଉଛି...

ଆଗନ୍ତୁକ — ଖୁବ୍ ଭଲ ହେଇଛି । କୁଳ ରହିଲେ
ଆଗନ୍ତୁକ — ସବୁ କଥା ସିନା...

ଧରମା ମା' — କିଛି ନାହିଁ ମା'... ଦେଉଳ ତୋଳା
ଧରମା ମା' — ଇମିତି କ'ଣ କହୁଛ ବାବା !
ସରିଯାଇଛି ।
ଆଗନ୍ତୁକ — ଏ ପୁଅ, ତୋ ନାଁ କଅଣଟି ?
(ଧରମା ମା' ଶାନ୍ତିରେ ନିଃଶ୍ୱାସ
ଧରମା — ଧର୍ମପଦ । ମତେ ସମସ୍ତେ ଧରମା
ମାରିଲେ) ହେଲେ ଦଧିନଉତି
ଆଗନ୍ତୁକ —
ବସିନି । ହଁ ମା', ଅସଲ ମୁଣ୍ଡି
ଧରମା —
ମରିପାରୁନି ।
ଡାକନ୍ତି ।

- ଆଗନ୍ତୁକ — (ଖୁସିହେଲେ) ହଉ, ହଉ, ବାପ ଧରମା, (ତା' ଓଠରେ ହାତମାରି) ମୋ' ଧନ, ଯା' ଶୁଣୁଛୁ, କାହାରି ଆଗରେ ଏକଥା ଫିଟେଇବୁ ନାହିଁ ! ନାହିଁତ, ସେ ବାରଣ' ବଢ଼େଇଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ବି କଟିଯିବ ।
- ଧରମା ମା' — କ'ଣ ହେଲା ? ବାରଣ ବଢ଼େଇଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ କାଟ ହେବ ?
- ଆଗନ୍ତୁକ — (ଧୀର ସ୍ଵରରେ) ମହାର୍ଜୀ ଯୋଉ ଦିନକୁ କଣ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେଇଦିନ ସୁଦ୍ଧା ଦେଉଳର ଚୂଳି ନମାରି ପାରିଲେ, ସବୁ ବଢ଼େଇଙ୍କ ମୁଣ୍ଡକାଟ ହେବ । ସବୁ ଜାଣୁଛ ମା' ମହାର୍ଜୀଙ୍କ ଆଦେଶ କେହି କ'ଣ ଅମାନ୍ୟ କରିପାରିବ ?
- ଧରମା ମା' — (ଭୟରେ ପ୍ରାଣ ଥରି ଉଠିଲା) ହେ ପ୍ରଭୁ, ଶେଷରେ ପୋଡ଼ା ଭାଗ୍ୟରେ ଏଇୟା ଥିଲା ! ବାରବର୍ଷ କାଳ ଆମ ମା' ପୁଅ ଦି'ଟାଙ୍କୁ ନିଆଣ୍ଡା କରି ଯିବ ଘର ମୁହଁ ଚାହିଁନାହାନ୍ତି—ସିଆଡ଼େ ସିଆଡ଼େ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକାଟ ହେବ ? ଆଉ ଆମର ଦେଖା ବି ହବନାହିଁ ?
- ଆଗନ୍ତୁକ — ହଉ ମା'...ମୁଁ ବାହୁଡ଼ିଯାଉଛି । ଯିବା ଆଗରୁ ଖାଲି ଏତିକି କହି ଯାଉଛି, ତୁମ କୁଳରେ ଯଦି ଆଉ କେହି ଭଲ କାରିଗର ଥାଏ; ତାକୁ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାଠିକୁ ପଠାଇବ । କାଳେ ଚକାଡ଼ୋଳାଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ଥିବ ! ଚକାଡ଼ୋଳା ହେ, ତୁମ୍ଭର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ! (ଯାଉଛି ବାପ, ଆ'—(ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରସ୍ଥାନ)
- ଧରମା ମା' — (ଧରମାକୁ କୋଳକୁ ଟାଣି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି) ବାବୁରେ, ମତେ ତ କିଛି ବାଟ ଦେଖା ଯାଉନି । କାହାକୁ ପଚାରିବି ? କାହାକୁ ପଠେଇବି ? ମତେ ତ ଚାରିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଦିଶୁଛି । ତାଙ୍କ ପରା ମଣିଷ ଯୋଉଠି ହାରିଗଲେ, କିଏ ଆଉ ଅଛି ଯେ ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡ ମାରିବ ?
- ଧରମା — କାଳକି, ମୁଁ ପରା ଅଛି ! ତୁ ଭାବନା କରନି ମା' । ବାପର ପୁଅ ମୁଁ, ଦେଉଳ ମୁଣ୍ଡ ମୁଁ ମାରିଦେବି ।
- ଧରମା ମା' — (ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ) ତୁ !
- ଧରମା — ହଁ ମା', ମୁଁ ବିଶୁ ମହାରଣାର ପୁଅ । କେବେହେଲେ ହାରିବନି ! ବଡ଼ ଠାକୁର ତା'ର ସାହା ହେବେ ।
- ଧରମା ମା' — ଧ-ର-ମା ! କ'ଣ କହୁଛୁରେ ତୁ ? ଛୁଆଟାଏ—ହାତରେ ଖାଇ ଶିଖିନୁ ଯେ ଗଣ୍ଡାଏ ଖୁଆଇ ଦେଲେ ଯାଇ ଖାଉଛୁ—
- ଧରମା — ଶୁଣିନୁ ମା', ଟିକିଛୁଆ ଅଭିମନ୍ୟୁ କି ବୀରପଣିଆ ଦେଖେଇଲା ! ଧ୍ରୁବ, ପ୍ରହ୍ଲାଦ ଟିକି ପିଲା ହେଇ...
- ଧରମା ମା' — ନା-ନା, ମୋ ଆଖି ଆଗରୁ ତତେ କୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ିଦେବିରେ ବାପ ! ତୋ ବାପା ଗଲେ, ତୁ ଯିବୁ; କାହା ମୁହଁ ଚାହିଁ ଆଉ ଏଠି ପଡ଼ି ରହିବି ?
- ଧରମା — ମୁଁ ନଗଲେ ବାରଣ' ବଢ଼େଇଙ୍କ ଜୀବନ କିମିତି ରହିବ ? ହାଣ ମୁହଁରୁ ବାପାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚେଇବା କ'ଣ ମୋ କାମ ନୁହେଁ ମା' ?

- ଧରମା ମା' — ମୋ ମନ ଜମାରୁ ବୁଝୁନିରେ ବାପ ! ବିଶ୍ଵ — ଏ କାଳରାତି କ'ଣ ପାହିବ ?
 ନାହିଁ, ନାହିଁ ଯିବୁ ଯଦି ମତେ ତୋ (ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ଵାସ) ଘରଦ୍ଵାର, ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁତ୍ର
 ସାଙ୍ଗରେ ନେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ବାର ବର୍ଷକାଳ ଲୁହ
 ଲହୁ ଭାଳି ଯୋଉ କାମରେ ହାତ
 ଧରମା — ନାହିଁ ମା', ସେମିତି କହନା । ମୁଁ କାଲି ଦେଇଥିଲି, ତା' ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ
 ସକାଳୁ ବାହାରି ଯିବି । ତୁ ମତେ ଖାଲି ପାରିଲାନି । ଆଜି ଏଇ ତୂଳବିହୀନ
 କଲ୍ୟାଣ କର, ମୋ ବାପାଙ୍କୁ ମୁଁ ମନ୍ଦିର ଯେମିତି ଭାସ୍କର କୁଳର
 ଫେରାଇ ଆଣିବି । ମଉଡ଼ମଣି ବିଶ୍ଵ ମହାରଣାକୁ ଉପହାସ
 ଧରମା ମା' — ବାପାରେ, ତତେ ଆଉ ମୁଁ କ'ଣ କରି କହୁଛି— “ବିଶ୍ଵ, ତୁ ହାରି
 କହିବି ! ମୋ ଛାତି ଫାଟି ଯାଉଛି— ଯାଇଛି । ସମୁଦ୍ର ଭିତରେ ପଥର ଖଞ୍ଜି
 ଧରମା — ଦମ୍ଭ ଧର ମା', ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ । ଯେଉଁ ବିରାଟ ଦେଉଳ ଛିଡ଼ା କରିବୁ,
 (ଟିକେ ରହି) ଆଜ୍ଞା ମା', ବାପା ତ ତାର ଦଧିନଉତି ନାହିଁ ।”
 ମୋତେ ଦେଖିନାହାନ୍ତି, ଚିହ୍ନା ଦେଲେ (ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ଵାସ—ନିକଟରେ କାହାର
 ସେ ଯଦି... ପାଦଶବ୍ଦ...) କିଏ ?... କିଏ
 ଧରମା ମା' — ଚିହ୍ନିବେନି ! ନିଶ୍ଚେ ଚିହ୍ନିବେ । ରକ୍ତ ସେଠି ? (ବାଳକକୁ ଦେଖି) କିଏ
 କ'ଣ ରକ୍ତକୁ ଟାଣିବନି ! ହଉ ତୁ ରେ ପିଲା ? ତୁ ବି କ'ଣ ବିଶ୍ଵ
 ଯା'—କାଲି ସକାଳୁ ମଙ୍ଗଳା ମା'ଙ୍କୁ ମହାରଣାକୁ ଥଙ୍ଗା କରିବାକୁ ଆସିବୁ ?
 ସୁମରଣା କରି ଅନୁକୂଳ କରି ଯିବୁ । ଧରମା — ନା, ବାବା !
 ତୋ ହାତରେ ଆମ ବାଡ଼ିର କୋଳି ବିଶ୍ଵ — ବାବା, ଆଃ, କି କଅଁଳ, କି ମଧୁର
 ଆଉ ଏଇ ମୁଦି ପଠାଇବି । ଦେଖିଲେ ତୋର ଡାକ ! ଡାକ ବାପ, ଆଉ
 ସେ ଠିକ୍ ଚିହ୍ନିବେ । ଥରେ ମୋତେ ସେଇ ବାବା ବୋଲି
 ଧରମା — ହଉ, ତୁ ଚାଲ, ମତେ ଆଗ ଗଣ୍ଡାଏ ଡାକ ।
 ଖାଇବାକୁ ଦବୁ । ଧରମା — ବାବା !
 (ପଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ) ବିଶ୍ଵ — (ଏକାନ୍ତେ) ସେ ଠିକ୍ ଯାରି ବୟସର,
 ଯାରି ପରି ହୋଇଥିବ । ଆଃ, ଖାଲି ସ୍ଵପ୍ନ—ହୁଏତ ଦୁଃସ୍ଵପ୍ନ ! (ପ୍ରକାଶ୍ୟ)
 ଏଠି ତୋର କି କାମ ?

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

[ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ଡାର । ନିକଟରେ ତୂଳବିହୀନ ଧରମା — ନା, ବାବା ! ଏଇ ଦେଉଳକୁ
 କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଦେଖାଯାଉଛି । ବିଶ୍ଵ ମହାରଣା ଏକାକୀ ଦେଖୁଥିଲି । ସାରାଦିନ ଖାଲି ଦେଉଳ
 ପଦଚାରଣା କରୁଥିଲା ।] ଆଡ଼େ ଚାହିଁରହିଛି ।

ବିଶ୍ଵ — କ’ଣ କହିଲୁ ! ସାରାଦିନ ?

ଧରମା — ହଁ ବାବା, କି ସୁନ୍ଦର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ! ନିହାଣ ମୁନରେ ଓଡ଼ିଆ କାରିଗର ଯେମିତି ପଥର ଦିହରେ ଜୀବନ ଦେଇଛି, ମୁଁ ଆଖି ଫେରେଇ ପାରୁନି !

ବିଶ୍ଵ — ହେଲେ, ଯାହାର ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ, ତା’ ପିଣ୍ଡରେ ଜୀବନ କୁଆଡୁ ଆସିବ ?

ଧରମା — କୁହ ତ ବାବା, ଦଧିନଉତି ବସି ପାରୁନି କାହିଁକି ?

ବିଶ୍ଵ — ସେ କଥା ଯଦି ମୁଁ କହିପାରନ୍ତି, ତା’ହେଲେ ଭାବନା ଆଉ କ’ଣ ଥିଲା ?

ଧରମା — ସତ ଯେ—ହେଲେ ମୁଁ ଭାବୁଛି...

ବିଶ୍ଵ — ଏଁ, ତୁ ଭାବୁଛୁ ? କ’ଣ ଭାବୁଛୁ ? ଏଡ଼େ ବକଟେ ପିଲା । ତୁ ଫେର—

ଧରମା — ପିଲା ହେଲେ ବି ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ କାରିଗର ପିଲା ।

ବିଶ୍ଵ — (ଧରମାକୁ ଭଲଭାବେ ଚାହିଁ) ସତେ ? ଆଛା, ତୁ କ’ଣ ଭାବୁଛୁ ଶୁଣେ ।

ଧରମା — ମୁଁ ଭାବୁଛି, ଦେଉଳର ଘନ କେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ଦଧିନଉତି ଗୋଟିଏ ସରଳରେଖାରେ ରହିପାରୁନି । କୋଉଠି କିଛି ଗୋଟାଏ ଦୋଷ ରହିଯାଉଛି ।

ବିଶ୍ଵ — ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! କ’ଣ ରେ ତୁ ? ତୁ ପୁଣି ବିଶ୍ଵ ମହାରଣାର ବିଚାରରେ ତୁଟି ବାହାର କରୁଛୁ ! ତୋ’ର ଏଡ଼େ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣା !

ଧରମା — କ୍ଷମାକର ବାବା, କାରିଗର ପିଲା ତ; ବେଳେବେଳେ ଯୋଥପତ୍ର ଦେଖେ ।

ବିଶ୍ଵ — ଅସମ୍ଭବ ! ଅସମ୍ଭବ ! ତୁ ଗୋଟାଏ ମାୟାବୀ । ମତେ ଆଜ୍ଞାତ ଦେବାକୁ ଆସିବୁ ।

ଧରମା — ମତେ ଆଦେଶ ଦିଅ ବାବା, ଥରେ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖେଁ ।

ବିଶ୍ଵ — ନା, ନା, ‘ବାବା’ ‘ବାବା’ ଡାକି ତୁ ମତେ ଛଳିବାକୁ ଆସିଛୁ । ତତେ ଚିକିଏ ସ୍ଵେହ କଲି ବୋଲି ତୁ ଭୁଲ ଧରିବୁ ମୋର ? ବିଶ୍ଵ ମହାରଣାର ପୁଣି ଭୁଲ ?

ଧରମା — ମଣିଷର ଭୁଲ ହୁଏ ବାବା ! ତୁମ ପାଦ ଧରୁଛି, ମତେ ଖାଲି ଥରେ ସୁଯୋଗ ଦିଅ ।

ବିଶ୍ଵ — ନା, କେବେ ନୁହେଁ ।
(ଶିଳ୍ପୀଗଣଙ୍କର ପ୍ରବେଶ)

୧ମ ଶିଳ୍ପୀ — ଆରେ ବିଶ୍ଵଭାଇ ! ତୁ ଆସି ଏଇଠି ? ଆଉ ଭାବିଲେ କଅଣ ହେବ ! ଆମ ସାଙ୍ଗରେ ଆ, ଆଜି ରାତିଟା ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଖାଇପିଇ ଖୁସିରେ କଟାଇବା । ରାତି ପାହିଲେ ତ ମୁଣ୍ଡକାଟ ।

୨ୟ ଶିଳ୍ପୀ — ହଁ ଭାଇ, କାଲି ତ ମରିବା କଥା,
ଏତିକିବେଳୁ ମରି ଲାଭ କ’ଣ ?
ଶେଷଥର ପାଇଁ ମଉଜ କରିବା
ଚାଲ ।

ବିଶ୍ୱ — ଭାଇମାନେ, ଏ ଛୁଆଟିକୁ ଦେଖୁଚ ?
ଏ ବାଚାଳ କହୁଚି ଦେଉଳର ଚୂଳି
ମାରିଦେବ ।

ଶିଳ୍ପୀଗଣ — କ’ଣ କହୁଚ ବିଶ୍ୱଭାଇ ! ଏଇ
ମେଞ୍ଚଡ଼ ଟୋକା ଖଣ୍ଡକ !

ଧରମା — ଆପଣମାନେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ମୁଁ ଥରେ
ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।

୨ୟ ଶିଳ୍ପୀ — ଥରେ କାହିଁକିରେ ବାପ’ ଏ ରାତିଟା
ସାରା—ଯେତେ ଥର ପାରୁ,
ଚେଷ୍ଟାକର ।

୧ମ ଶିଳ୍ପୀ — ବିଶ୍ୱ ଭାଇ, କ’ଣ କହୁଚୁ କହ ?

ବିଶ୍ୱ — ମୁଁ ଖାଲି ଭାବୁଚି; ଏ ସାମାନ୍ୟ ବାଳକ
ଯଦି ଚୂଳି ମାରିଦିଏ, ତା’ହେଲେ
ଆମେ ଆଉ କାହାକୁ ମୁହଁ
ଦେଖାଇବା ? ଆମ ମାନ-ମହତ
କ’ଣ ଆଉ ରହିବ ?

ଧରମା — ଯେ କି କଥା କହୁଚ ବାବା ! ଓଡ଼ିଆ
କାରିଗରର ମାନ ରଖିବାକୁ ମୁଁ ପଣ
କରି ଆସିଛି । ଆପଣମାନଙ୍କ
ଜୀବନରକ୍ଷା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ଦେଉଳ ବି ମୁଣ୍ଡି ମରିଯିବ । ମହାର୍ଜୀ
ଖୁସି ହେବେ ।

୩ୟ ଶିଳ୍ପୀ — ଏ ପିଲା ତ ଠିକ୍ କଥା କହୁଛି । ଇମିତି
ମରିବା, ସିମିତି ବି ମରିବା, ଶେଷ

ଚେଷ୍ଟାକରି ଦେଖାଯାଉ, କ୍ଷତି
କଅଣ ? ଯା’ ରେ ବାବୁ । ଆମେ
ସମସ୍ତେ ରାଜି । ଯଦି ପାରିବୁ
ଦେଉଳର ଚୂଳି ମାରି ଏ ଜାତିର ମାନ
ତୁ’ଇ ରଖା ।

ଧରମା — ସେଇ କଲ୍ୟାଣ ମୋତେ କର
ମଉସା । (ବିଶ୍ୱ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ
ନମସ୍କାର କରି) ଠାକୁରେ, ତୁମେ
ମୋର ଭରସା । ଜୟ ଜଗନ୍ନାଥ ।
(ପ୍ରସ୍ଥାନ)

ବିଶ୍ୱ — ଏ କି ପରୀକ୍ଷା ? ମୋ ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁ
ଘନ ଘନ କମ୍ପି ଉଠୁଚି କାହିଁକି ?
କିଏ ଏହି ବାଳକ ? ପ୍ରଭୁ, ତୁମେ
ତା’ର ସାହା ହୁଅ ।

୩ୟ ଶିଳ୍ପୀ — ଚାଲ ଭାଇମାନେ, ସେ ପିଲା ଯାହା
କରୁଚି କରୁ, ଆମର ଖାଇପିଇ
ଶୋଇପଡ଼ିବା ଚାଲ । (ପ୍ରସ୍ଥାନ)

(ପଟ ପରିବର୍ତ୍ତନ)

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

[ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ତୀର । ରାତି ପାହିଆସୁଛି । ଅଦୂରେ କୋଣାର୍କ
ମନ୍ଦିରର ଦଧିନଉତି ବସିଛି । ମୁଣ୍ଡି ମରିଯାଇଛି । ଧରମା ଓ
ବିଶ୍ୱ ମହାରଣା କଥାବର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ]

ଧରମା — କ’ଣ ଭାବୁଚ ବାବା ?...

ବିଶ୍ୱ — ନା...

ଧରମା — ତୁମେ କ’ଣ ଖୁସି ନୁହଁ ମୋ
କାମରେ ?

ବିଶ୍ଵ — ହେଲେ...ତୁ କିଏ ? ତୁ କ'ଣ ସ୍ଵର୍ଗରୁ
ଦେବଦୂତ ଏଇ ମାଟିକୁ
ଓହ୍ଲାଇଆସିବୁ ? ସତ କହ,
ବିଶ୍ଵମହାରଣାର ସାରା ଜୀବନର ୧୯ ଶିକ୍ଷା — ସବୁ ଠିକ୍ ହେଲା ଯେ ବିଶ୍ଵଭାଇ !
ସାଧନାକୁ ବିଦ୍ରୁପ କରି କିଏ ତୁ ମୋ ଆମେ ସମସ୍ତେ ତୋତେ ଗୋଟାଏ
ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇବୁ ? (ଧରମାକୁ ଧରି ଝୁଙ୍କାଇ ଦେବା) ଶିକ୍ଷାଗଣ — କଥା ପଚାରିବାକୁ ଆସିବୁ !

ଧରମା — (ବାପାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଧରି) କ୍ଷମାକର
ବାବା, ମୁଁ ଧରମା— (ଆଖିରେ ଲୁହ)
ତୁମରି ପୁଅ । ୨ୟ ଶିକ୍ଷା — ମରୁ-ପ୍ରଳୟ ହୋଇଯାଉ—ତୋଠୁଁ
ଆମେ ଉତ୍ତର ଚାହୁଁ !

ବିଶ୍ଵ — ମୋ ପୁଅ ! (ତଳୁ ଉଠାଇ
ଆଦରରେ) ଆଃ, କି ଶାନ୍ତି, କି
ଆନନ୍ଦ...ନା, ନା, ମିଛ କଥା—ମୋ
ପୁଅ ଯାଇ କେତେ ଦୂରରେ—ସେ ଜନ୍ମ
ହେବା ଆଗରୁ ମୁଁ ଘରୁ ଆସିଥିଲି—
ବାରବର୍ଷ ପୁରିଗଲା—ଏଠି ସେ କୁଆଡୁ
ଆସିବ ! ଧରମା — ବାରଶ' ବଢ଼େଇରେ ଦାୟ ! ଏକା
ଧରମା ମରିଗଲେ କିଛି କ୍ଷତି ନାହିଁ ।
ସବୁ ଦିନକୁ ଏ ଶିକ୍ଷାକୁଳ ବଞ୍ଚିରହୁ ।

ଧରମା — ଦେଖ ବାବା, ମା' ମୋ ହାତରେ ଆମ
ବାଡ଼ିର କୋଳି ଆଉ ଏଇ ମୁଦି
ଦେଇଚି ! (ଦେଖାଇବା) ବିଶ୍ଵ — (ଚିତ୍କାର କରି) ନା, ନା, ତତେ ମୁଁ
ଜମା ପାଖରୁ ଛାଡ଼ିବିନି । ଦେଖେ,
କାହାର ଏତେ ଶକ୍ତି ବାପଠୁଁ ପୁଅକୁ
ଛଡ଼େଇ ନେବ ?

ବିଶ୍ଵ — ଧରମୁ ! କି ଭାଗ୍ୟ ମୋର ! ଆଜି
ମୋ ଆଖି ପବିତ୍ର ହେଲା ରେ ବାପା ! ଶିକ୍ଷାଗଣ — ବିଶ୍ଵ, ତୁ କ'ଣ ପାଗଳ ?...

ଧରମୁ — (ଖୁସିରେ) ବାବା !! ଧରମା — ବାବା, ମୋତେ ପାଦଧୂଳି ଦିଅ, ମୋ
ଦେଶ ଆଉ ଜାତି ପାଇଁ ମୁଁ ଜୀବନ
ଦେବି । ମୋ ମା'କୁ କହିବ, ବାପର
ନାଁ ରଖି ମୁଁ ଚାଲିଯାଉଚି । ଗର୍ବ
କରିବ—କେବେ କାନ୍ଦିବ ନାହିଁ । ମୁଁ
ସିନା ତା'ର ଗୋଟିଏ ପୁଅ, ସେ ଆଜି
ଆମ କାରିଗରକୁଳର ମା' । ବିଦାୟ
ବାବା, ବିଦାୟ ଜନ୍ମଭୂମି !

ବିଶ୍ଵ — ହଁ ବାପ, ମୋରି ପୁଅ ବୋଲି ତୁ
ବାପର ତୁଟି ସୁଧାରି ପାରିବୁ ।
ଅସାଧକୁ ସାଧନ କରିବୁ । ଆ',
ଆ'ରେ ଧନ ମୋର, ମୋ କୋଳକୁ
ଆ' । ତତେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ମୁଁ
(ସମୁଦ୍ରରେ ଝାସଦେବା)
(ଯବନିକା)

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ଛାୟାଦେବୀ ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କୁ କି ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ?
୨. ଶାମ୍ଭୁ ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା କରିଥିଲେ କାହିଁକି ?
୩. ଶିବେଇ ସାନ୍ତରା କାହିଁକି ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି ବୋଲି ମନେ କଲେ ?
୪. ଧରମାର ମା' ତା' ବାପା ସମ୍ପର୍କରେ କ'ଣ କହିଲେ ?
୫. ଆଗନ୍ତୁକ ଧରମା ମା'କୁ କି ଖବର ଦେଲେ ?
୬. ଧରମାକୁ ତା' ମା' କୋଣାର୍କ ଯିବାକୁ ଛାଡ଼ୁ ନ ଥିଲେ କାହିଁକି ?
୭. ଧରମା ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କ କଥାରେ କୋଣାର୍କ ଯିବାକୁ ବାହାରିବାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ କ'ଣ ।
୮. ବିଶ୍ଵ ଧରମାକୁ ପ୍ରଥମେ ନିଜର ପୁଅ ବୋଲି ଭାବିପାରିଲେନି କାହିଁକି ?
୯. ଶିଳ୍ପୀମାନେ ଧରମାକୁ ଶେଷ କରିଦେବାକୁ ଚାହିଁବାର କାରଣ କ'ଣ ?
୧୦. “ବାରଣ ବଢ଼େଇରେ ଦାୟ”ର ଅର୍ଥ କ'ଣ ?
୧୧. ଧରମା ଚରିତ୍ରର ବିଶେଷତ୍ଵ ଲେଖ ।
୧୨. ବିଶ୍ଵ ମହାରଣାର ଚରିତ୍ର ସଂକ୍ଷେପରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।
୧୩. “ଆଜି ରାତିଟା ଏକାଠି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଖାଇ ପିଇ ଖୁସିରେ କଟାଇବା”— କହିବା ଫଳରେ ଶିଳ୍ପୀ ମନର କେଉଁ ଭାବନା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ?

ତୁମପାଇଁ କାମ :

୧୪. କୋଣାର୍କ ଏକାଙ୍କିକାକୁ ଶ୍ରେଣୀଗୃହରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଅଭିନୟ କର ।
୧୫. ଭଞ୍ଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲେଖା ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ।
୧୬. କୋଣାର୍କ ପରିଦର୍ଶନ କରି ତୁମ ଅନୁଭୂତି ସଂପର୍କରେ ସହପାଠୀମାନଙ୍କ ସହ ଆଲୋଚନା କର ।

